

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

На правах рукопису

ПОСОБЧУК ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 811.161.2'367.633+811.112.2'367.633+811.134.2'367.633

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙМЕННИКОВИХ
ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ
ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ

10.02.15 – загальне мовознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Науковий керівник –
Лучик Алла Анатоліївна,
доктор філологічних наук,
професор

Київ – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПРИЙМЕННИКОВІ ЕКВІВАЛЕНТИ СЛОВА ЯК ОДИНИЦІ ПРОМІЖНИХ РІВНІВ МОВНОЇ СИСТЕМИ	14
1.1. Статус прийменникових еквівалентів слова у сучасному мовознавстві	13
1.2. Теорія граматикизації як методологічне підґрунтя для аналізу перехідних явищ мовної системи	28
1.3. Моделювання як інструмент вивчення структури мовних явищ	33
1.4. Порядок вивчення структурних особливостей прийменникових еквівалентів слова	35
Висновки до Розділу 1	40
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДВОКОМПОНЕНТНИХ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ	42
2.1. Алгоритм аналізу синтаксичної подільності двокomпонентних прийменникових еквівалентів слова	42
2.2. Прийменникові еквіваленти слова, від яких утворені базові моделі	50
2.3. Прийменникові еквіваленти слова, на базі яких побудовані моделі з віялоподібним розщепленням структури	67
2.3.1. Моделі з віялоподібним розщепленням структури, утворені від прийменникових еквівалентів слова прийменниково-іменникового походження	68
2.3.2. Моделі з віялоподібним розщепленням структури, утворені від прийменникових еквівалентів слова прислівниково-прийменникового, дієприслівниково-прийменникового, партикулярно-прийменникового та сполучниково-іменникового походження	105

Висновки до Розділу 2.....	117
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИКОМПОНЕНТНИХ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ.....	119
3.1. Прийменникові еквіваленти слова, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури.....	119
3.2. Прийменникові еквіваленти слова, на базі яких утворені моделі комбінованого типу.....	135
Висновки до Розділу 3.....	166
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	174
ДОДАТКИ.....	199
ДОДАТОК А.....	200
ДОДАТОК Б.....	248
ДОДАТОК В.....	260

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

EC – еквівалент слова

Adj – лат. *adjectivum* – прикметник

Adv – лат. *adverbium* – прислівник

Con – лат. *conjunctio* – сполучник

f – лат. *femininum* – жіночий рід

m – лат. *masculinum* – чоловічий рід

n – лат. *neutrum* – середній рід

N – лат. *nomen* – іменник

N1 (Adj1, Pron1) – називний відмінок іменника (прикметника, займенника)

N2 (Adj2, Pron2) – родовий відмінок іменника (прикметника, займенника)

N3 (Adj3, Pron3) – давальний відмінок іменника (прикметника, займенника)

N4 (Adj4, Pron4) – знахідний відмінок іменника (прикметника, займенника)

N5 (Adj5, Pron5) – орудний відмінок іменника (прикметника, займенника)

N6 (Adj6, Pron6) – місцевий відмінок іменника (прикметника, займенника)

Part – лат. *participium* – дієприслівник

Pc – лат. *particula* – частка

pl – лат. *pluralis* – форма множини

Praep – лат. *praepositio* – прийменник

Pron – лат. *pronomen* – займенник

s – лат. *singularis* – форма однини

Vinf – лат. *verbum infinitum* – дієслово

ВСТУП

Сучасний етап розвитку мовознавчих студій засвідчує посилення уваги до проблем, пов'язаних із перехідністю лінгвістичних явищ як виявом динаміки на синхронному зрізі мови. Яскравим прикладом такої мовної динаміки є функціонування еквівалентів слова, які не належать до жодної зі структурних категорій мови. За своїми лексико-граматичними властивостями вони мають ознаки слова, а нарізнооформленість зближує їх із фразеологічними одиницями. Вивченню таких зв'язаних сполучень присвячені праці В. Виноградова, В. Бабайцевої, І. Вихованця, А. Загнітка, Б. Ламіруа, А. Лучик, М. В. Павон Луцero, Р. Рогожникової, Є. Черкасової та ін.

Еквіваленти слова наділені певними морфологічними ознаками і можуть співвідноситися з різними лексико-граматичними розрядами слів. Серед них виокремлюють прислівникові, прийменникові, сполучникові, партикулярні, вигуківі конструкції, а також одиниці з функцією присудка, вставного слова, стійкі мовленнєві звороти та скорочення. Унаслідок різнотипних міжчастиномовних переходів такими одиницями поповнюються прийменникові системи трьох віддаленоспоріднених індоєвропейських мов: української, яка належить до слов'янської групи, німецької, яка входить до германської групи, іспанської, що належить до романської групи мов.

Дослідженню прийменникових еквівалентів слова присвячені праці О. Антонової, Л. Бутко, В. Гарсія Єбри, А. Загнітка, К. Койке, Н. Куш, К. Леманна, К. Ліндквіста, А. Лучик, Й. Майбауера, К. ді Меоли, Е. Наньєса, Х. Уеди, Й. Шрьодера та ін. Зазначені науковці зосередили увагу на семантичних зв'язках та відношеннях прийменникових еквівалентів слова, структурних особливостях та аналізі їхньої сполучуваності. Проте на сучасному етапі розвитку мовознавства увага лінгвістів сфокусована на вивченні окремих, часто вузьких, семантичних груп. Багато питань залишається маловивченими, про що свідчить, насамперед, відсутність у словниках повного, системного

відображення еквівалентів слова, хоча наразі і здійснюються спроби упорядкування словників службових одиниць, у яких подається тлумачення окремих прийменникових еквівалентів слова.

Невизначеність багатьох питань у сфері прийменникових еквівалентів слова української, німецької та іспанської мов, пов'язаних із браком праць, які б системно розглядали назрілі проблеми, зумовлює потребу у комплексному аналізі, зокрема у різноаспектному вивченні їхніх структурних особливостей.

Актуальність дисертаційної праці визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на інтегральне вивчення устрою споріднених і неспоріднених мов та одиниць проміжних рівнів мовної системи і полягає у необхідності встановлення закономірностей поповнення прийменникових систем досліджуваних віддаленоспоріднених мов трьох різних груп індоєвропейської сім'ї за рахунок одиниць проміжних рівнів, а також у виявленні дивергентних процесів у їхньому розвитку. Комплексне дослідження прийменникових еквівалентів слова української, німецької та іспанської мов і всебічне вивчення їхніх структурних особливостей сприятиме з'ясуванню принципів формування і функціонування перехідних явищ у різноструктурних індоєвропейських мовах.

Зв'язок праці з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія». Проблематика дисертації входить до кола питань, досліджуваних відповідно до комплексної наукової теми кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія» «Лексика та граматики мовних систем: діяхронія і сучасний стан» (державний реєстраційний номер в УкрІНТЕІ 0110U007377). Тему дисертації затверджено фаховою координаційною радою Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України (протокол № 3 засідання бюро Наукової ради «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності» від 26 червня 2014 року).

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей структури

прийменникових еквівалентів слова (далі – ЕС) в українській, німецькій та іспанській мовах, вирішенні шляхів утворення і закономірностей формування цих одиниць.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання низки **завдань**:

- окреслити теоретичні засади вивчення структурних особливостей прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах;
- сформувати реєстр прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах;
- з’ясувати особливості форми вираження прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах;
- побудувати моделі творення прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах;
- встановити принципи утворення прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах;
- стратифікувати прийменникові ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах на основі їхніх структурних характеристик;
- виявити закономірності поповнення прийменникових систем української, німецької та іспанської мов за рахунок прийменникових ЕС.

Об’єктом дисертаційної праці є структура прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах.

Предмет дослідження становлять закономірності утворення і функціонування прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах.

Матеріалом дослідження слугують прийменникові ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах, отримані з лексикографічних джерел («Російсько-український та українсько-російський словник еквівалентів слова», «Словник еквівалентів слова української мови», «Українсько-польський словник еквівалентів слова», «Duden. Deutsches Universalwörterbuch», Duden online (<http://www.duden.de/woerterbuch>), «Diccionario de la lengua española 2001» (<http://dle.rae.es>), «Diccionario panhispánico de dudas 2005» (<http://lema.rae.es/dpd>), «Diccionario esencial de la lengua española 2006»

(<http://lema.rae.es/desen>). Джерелами контекстуалізації відібраного матеріалу є тексти публіцистичного дискурсу української, німецької та іспанської мов, зокрема електронні видання «Дзеркало тижня» (<http://www.dt.ua/>), «Die Zeit» (<http://www.zeit.de/>), «La Razón» (<http://www.larazon.es/>) за період з 2006 по 2015 рік. Загальна кількість проаналізованих одиниць становить 463 прийменникові ЕС (близько 12 000 контекстів), зокрема в українській мові – 152, у німецькій – 159, в іспанській – 152 (близько 4 000 контекстів у кожній мові).

Методи дослідження зумовлені метою, завданнями та специфікою фактичного матеріалу. *Індуктивний метод* дозволив робити узагальнення на основі даних вибірки. Застосування *дедуктивного методу* дало змогу підкріплювати й ілюструвати теоретичні положення фактичним матеріалом. Для комплексного аналізу, узагальнення та систематизації структурних характеристик прийменникових ЕС використано *метод лінгвістичного опису*. Реєстр фактичного матеріалу сформовано за допомогою прийому *суцільної вибірки*. Для встановлення системних зв'язків і співвідношень між досліджуваними одиницями залучено прийом *моделювання*. Використання *дистрибутивного аналізу* дало змогу дослідити особливості функціонування прийменникових ЕС через вивчення їхнього оточення в мовленнєвих контекстах. *Контекстуальний аналіз* застосовано для з'ясування значення прийменникових ЕС у текстах. Співвідношення між досліджуваними одиницями української, німецької та іспанської мов виявлено із застосуванням *зіставного методу*. За допомогою *методу кількісних підрахунків* встановлено числові показники реалізації моделей прийменникових ЕС.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що у ній уперше здійснено комплексний аналіз структурних особливостей одиниць проміжних рівнів, зокрема прийменникових ЕС у мовах трьох різних груп індоєвропейської сім'ї (слов'янської, германської та романської) у динамічній синхронії. У дисертаційному дослідженні *узагальнено* підходи до трактування прийменникових ЕС у мовознавчих студіях, *сформовано* реєстр прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах і *визначено*

дистинктивні ознаки їхньої форми вираження. У межах запропонованого дослідження *змодельовано* структуру прийменникових ЕС у зазначених мовах, *доведено*, що прийменникові ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах утворюються за спільними принципами, *запропоновано* класифікацію аналізованих одиниць на основі їхніх структурних характеристик, *встановлено* закономірності утворення прийменникових ЕС у досліджуваних мовах.

На захист винесено такі положення:

1. Прийменниковий ЕС – це лексико-граматична одиниця, що складається з двох та більше компонентів і співвідноситься за своїми семантичними, граматичними та функційними властивостями з прийменниковим класом слів. Прийменникові ЕС вживаються у мовленні як семантична цілісність, зазвичай мають один словесний наголос, незмінну форму й утворюються за певними моделями, що дає підстави стверджувати, що за своїми семантичними і функційними ознаками вони наближаються до слів.

2. Прийменникові ЕС є одиницями проміжних рівнів мовної системи і перебувають на периферії прийменникових класів відповідних мов, ядро яких утворюють ціліснооформлені прийменники. Виникнення цих одиниць є результатом граматикалізації (за К. Леманном), переходу вільних прийменникових сполучень до функційного прийменникового класу, коли зазначені одиниці виконують у мові роль прийменників.

3. Вивчення функціонування прийменникових ЕС у текстах публіцистичного дискурсу, який з огляду на його динамічність слугує продуктивним тлом для дослідження перехідних явищ, дозволяє зробити висновки про те, що ці одиниці зазнали дії генералізації (екстенсії), яка є однією зі складових граматикалізації і проявляється у тому, що прийменникові ЕС можуть вживатися у контекстах, несумісних із первісним значенням їхніх компонентів.

4. Емпіричний матеріал засвідчив утворення прийменникових ЕС в усіх трьох мовах від дво- та трикомпонентних сполучень. В українській і німецькій мові більшість прийменникових ЕС є двокомпонентними конструкціями, на

протизагу чому в іспанській мові переважають трикомпонентні ЕС, що пов'язано з особливостями функціонування категорії відмінка у цих мовах.

5. Від двокомпонентних прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов утворено базові моделі та моделі з віялоподібним розщепленням структури. Така схематизація підтверджує закономірності у побудові моделей. Мультикомпонентні прийменникові ЕС упорядковуються в моделі з ланцюговим розгортанням структури та моделі комбінованого типу. Можливість утворення моделей від прийменникових ЕС вказує на упорядкованість внутрішньої організації цих одиниць, їхній системний характер, а також дію аналогії як одну з причин синтаксичних змін та рушійну силу граматикалізації.

6. Прийменникові ЕС здатні вступати у парадигматичні відношення як між собою, так і з вільними сполученнями, що відображає системну взаємодію цих одиниць. Про цілісність значення прийменникових ЕС свідчать їхні синонімічні відношення із первинними прийменниками.

7. Функціонування прийменникових ЕС є виявом динаміки мовної системи. Варіативність форми вираження досліджуваних одиниць, з одного боку, та чіткі парадигматичні зв'язки і закономірності утворення – з другого, є виявом парадоксу Соссюра, який означає, що мова як впорядкована система відношень перебуває у постійному русі, змінюється, але не руйнується. Прийменникові ЕС якраз і ілюструють процес переходу з одного рівня мовної системи на інший, а саме з синтаксичного на морфологічний.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у тому, що комплексне вивчення емпіричного матеріалу із застосуванням підходу динамічної синхронії дозволило сформулювати міжмовні узагальнення щодо структури окремого класу одиниць проміжних рівнів мовної системи і перебігу препозиціоналізаційних процесів у мовах трьох різних груп індоевропейської сім'ї, що є внеском у подальший розвиток загального мовознавства. З'ясування структурних особливостей прийменникових ЕС також сприяє розширенню методологічної бази лінгвістичних досліджень у сфері перехідних явищ

індоєвропейських мов. Методика, результати та висновки дослідження можуть бути використані в подальших теоретичних розробках у царині загального мовознавства, у роботах із проблематики загальної теорії проміжних рівнів мовних систем, а також у вивченні інших типів ЕС. Отримані результати, зокрема встановлені закономірності творення прийменникових ЕС, є внеском у лінгвістичну універсологію, неологію та теорію граматикалізації.

Практична цінність дисертації полягає у тому, що її висновки та результати можуть бути використані при підготовці курсів із загального мовознавства, перекладознавства, курсів «Проміжні рівні мовної системи», «Сучасна українська літературна мова» (розділ «Лексикологія»), «Лексикологія сучасної української літературної мови», «Лексикологія німецької мови», «Лексикологія іспанської мови», «Методи дослідження одиниць проміжних рівнів мовної системи», а також у науково-дослідницькій роботі студентів і аспірантів. Фактичний матеріал може слугувати джерелом для укладання лексикографічних праць, зокрема українсько-німецько-іспанського словника еквівалентів слова.

Особистий внесок дисертанта полягає в 1) упорядкуванні картотеки прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов; 2) моделюванні структури прийменникових ЕС досліджуваних мов; 3) виявленні особливостей формування прийменникових ЕС; 4) з'ясуванні закономірностей препозиціоналізації у мовах трьох груп індоєвропейської сім'ї. Дисертація, автореферат, наукові статті, в яких оприлюднено основні положення дисертації наукової праці, виконані дисертантом самостійно.

Апробація основних положень і результатів дослідження. Дисертація частинами і повністю обговорювалася на засіданнях кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету «Києво-Могилянська академія». Основні положення і результати роботи висвітлено у доповідях на *восьми міжнародних конференціях*: II Міжнародна науково-практична інтердисциплінарна конференція «Етнос, мова та культура: минуле, сьогодення, майбутнє» (м. Рівне, 2013 р.), Міжнародна наукова конференція MegaLing'2013

«Горизонти прикладної лінгвістики і лінгвістичних технологій» (м. Київ, 2013 р.), III Міжнародна наукова конференція «Мови й культури: між Сходом і Заходом», присвячена 95-літтю від дня народження Омеляна Пріцака (м. Київ, 2014 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії» (м. Львів, 2014 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (м. Одеса, 2014 р.), I Міжнародна конференція «Дослідження і викладання іноземних мов у глобалізованому економічному просторі» (м. Київ, 2014 р.), IV Міжнародна наукова конференція молодих учених «Мова і соціум: етнокультурний аспект» (м. Бердянськ, 2014 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Теоретична і дидактична філологія: надбання, проблеми, перспективи розвитку» (м. Переяслав-Хмельницький, 2014 р.); *трьох всеукраїнських конференцій*: I Всеукраїнська науково-практична конференція «Мова як засіб міжкультурної комунікації» (м. Херсон, 2014 р.), Всеукраїнська міжвузівська науково-практична конференція «Мова. Культура. Комунікація: нові парадигми дослідження» (м. Рівне, 2014 р.), IV Всеукраїнські наукові читання, присвячені пам'яті доктора філологічних наук, професора, академіка АН ВШУ, члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка (м. Одеса, 2014 р.).

Публікації. Проблематику, теоретичні і практичні результати дисертації викладено у 14 одноосібних публікаціях. Із них дев'ять – наукові статті у фахових виданнях, п'ять з яких входять до переліку фахових видань, акредитованих ДАК України, одна – в іноземному виданні. Результати дослідження додатково висвітлено у п'яти тезах доповідей за матеріалами наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,64 др. арк.

Структура дисертації. Дисертаційна праця складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження;

охарактеризовано джерела фактичного матеріалу та методи дослідження; висвітлено наукову новизну дисертації, її теоретичне значення та практичну цінність; викладено основні положення, винесені на захист; відзначено особистий внесок автора у досліджувану проблематику; наведено відомості про апробацію основних положень дисертації й окреслено структуру роботи.

У **Розділі 1** висвітлено та проаналізовано теоретичні підходи до вивчення прийменникових ЕС як одиниць проміжних рівнів мовної системи, описано методiku аналізу прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов шляхом їх моделювання; обґрунтовано пріоритетність дослідження форми вираження прийменникових ЕС.

У **Розділі 2** проаналізовано синтаксичну подільність двокомпонентних прийменникових ЕС, змодельовано і проаналізовано структуру двокомпонентних прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах; побудовано та описано базові моделі та моделі з віялоподібним розщепленням структури, утворені від українських, німецьких та іспанських двокомпонентних прийменникових ЕС. Визначено основні тенденції та продуктивність певних структурних моделей у трьох досліджуваних мовах.

У **Розділі 3** змодельовано та проаналізовано структуру мультикомпонентних прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах; побудовано та описано моделі з ланцюговим розгортанням структури та моделі комбінованого типу, утворені на базі українських, німецьких та іспанських багатокрокових прийменникових ЕС. Установлено частотність окремих структурних особливостей прийменникових ЕС зазначених моделей у трьох досліджуваних мовах, здійснено зіставлення за кількісними та якісними показниками.

У **загальних висновках** викладено підсумки роботи й окреслено подальші перспективи дослідження.

Список використаних джерел налічує 236 позицій, зокрема 100 позицій іноземними мовами. Загальний обсяг дисертації становить 268 сторінок, з них основний текст – 173 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ПРИЙМЕННИКОВІ ЕКВІВАЛЕНТИ СЛОВА ЯК ОДИНИЦІ ПРОМІЖНИХ РІВНІВ МОВНОЇ СИСТЕМИ

Сучасний етап розвитку мовознавчих студій засвідчує зростання уваги до проблем, пов'язаних із перехідністю лінгвістичних явищ як виявом динаміки на синхронному зрізі мови. Питання еквівалентів слова, що є одиницями проміжних рівнів мовної системи, залишається актуальним і дискусійним у лінгвістиці і становить особливий інтерес для загального мовознавства.

1.1. Статус прийменникових еквівалентів слова у сучасному мовознавстві

Мова як знакова система особливого виду перебуває у процесі перманентного розвитку. Сучасний стан мови є результатом процесів, що відбувалися на попередніх етапах її формування. Розрізняючи услід за структуралістами мовні зміни, які не спричиняють або спричиняють руйнацію всієї системи, «модифікацію» (англ. *modification*) і «заміщення» (англ. *replacement*), або власне «зміну» (англ. *change*) [196, с. 184], І. Буніятова зазначає, що модифікації відбуваються «постійно, не завжди фіксуються мовознавцями і є свого роду перехідними ланками в еволюції мовної системи. Вони передують власне змінам, які за своєю природою є заміщенням однієї фонем, морфем, лексем, семем іншою» [21, с. 59].

У кожний період мовного буття в ньому наявні елементи, що народжуються, і елементи, що вмирають, паралелізм яких часто спричиняє варіативність граматичних і лексичних явищ. Певною мірою варіативність і коливання у мові слугують для зв'язку синхронії та діяхронії, сприяючи наступності в розвитку системи [136, с. 17].

Оскільки мовна система перебуває у постійному русі, в її складі є багато перехідних одиниць, які у синхронному зрізі не належать до жодного з рівнів

мови у їх класичному розумінні, перебувають між ними, є проміжними. В аспекті дослідження синтаксичної метафори у світлі граматики конструкцій С. Жаботинська стверджує, що «кількість первісних, онтологічно зумовлених конструкцій є обмеженою, але завдяки їх трансформам, тобто завдяки вираженню їх значень за допомогою «чужих» синтаксичних форм, виникає широкий спектр мовних засобів, які входять до складу мовної системи» [51, с. 49]. Це одиниці, в яких спостерігається «відсутність жорстких розмежувальних ліній між ними, що створює об'єктивні ускладнення для їх розрізнювання та класифікації» [36, с. 16]. Їхнім проміжним статусом також зумовлені розбіжності в термінології на позначення цих одиниць. Л. Щерба писав про перехідні явища у мовній системі як про щось «незрозуміле і таке, що коливається, і має найбільшою мірою привертати увагу лінгвіста, саме тут визрівають ті факти, які потім фігурують в історичних граматиках, інакше кажучи, тут ми присутні при еволюції мови» [134, с. 36]. При дослідженні слів-квантифікаторів як окремої групи слів з гібридною природою І. Грачова зазначає, що у багатьох світових мовах «є слова із затемненим частиномовним статусом, що спричиняє численні дискусії стосовно природи й становлення таких одиниць» [44, с. 8].

На необхідності обстеження перехідних явищ у мовній системі наголошував і О. Потебня: «Розуміючи мову як діяльність, не можна сприймати граматичні категорії, якими є дієслово, іменник, прикметник, прислівник, як щось незмінне, раз і назавжди виокремлене з постійних властивостей людської думки. Навпаки, навіть у відносно незначні періоди ці категорії помітно змінюються» [106, с. 82]. У сучасній лінгвістиці транзитивність, або перехідність, трактують по-різному. З одного боку, явище перехідності може розглядатися як діахронна трансформація, а з другого термін транзитивність використовують як синонім до термінів гібридність і контамінація [112, с. 19].

Яскравим прикладом мовної динаміки на синхронному зрізі є еквіваленти слова, увага лінгвістів до яких з роками зростає. Ці одиниці не належить до жодної зі структурних категорій мови і вважаються у мовознавстві елементами

перехідних рівнів мовної системи [69, с. 5]. Для розробки критеріїв визначення меж слів і суміжних з ними одиниць засадничими стали праці В. Виноградова [30; 31], М. Пещак [88; 89; 90], О. Потебні [106], В. Русанівського [111], Л. Щерби [134] та ін. Як наголошує Д. Шмельов, «між морфемою (частиною слова) і словом, між словом і словосполученням – «відрита межа». Існування одиниць, які перебувають на межі слова і морфеми, на межі слова і словосполучення – очевидний факт самої мови» [133, с. 55]. Група петербурзьких дослідників, аналізуючи структурні типи сучасної російської мови, дійшла висновку, що між повнозначними частинами мови та нефлексивними одиницями постійно відбувається перерозподіл, який свідчить про динамізм морфологічного рівня, зумовлений «тією внутрішньою напругою системи, яка є наслідком її «полюсної» організації» [49, с. 82]. Результатом такого перерозподілу одиниць можуть ставати й елементи у вигляді сполучень двох або більше самостійних одиниць. Проте їхній статус залишається невизначеним, для його остаточного становлення потрібен певний проміжок часу. З-поміж таких структур виокремлюють одиниці, які пройшли та проходять процеси граматикизації, однак зберегли певні релікти словосполук. Зазначені елементи функціонують у системі мови як еквіваленти слова і засвідчують такий закон розвитку мовної системи, коли «вони [еквіваленти слова] зароджуються в синтаксисі, пізніше «виштовхуються» на морфологічний рівень і поступово лексикалізуються» [72, с. 95]. Такі одиниці у мовознавстві визнано перехідними, а мовні яруси, на яких вони функціонують, – проміжними [75, с. 10]. Отже, вони мають міжрівневий характер.

Спрямування зусиль мовознавців головним чином на вивчення базових стратумів мови та їхніх одиниць дає змогу прослідкувати динамічні процеси всередині ярусів і зробити висновки про розвиток окремих підсистем мови. На противагу цьому, вивчення проміжних рівнів мови дозволяє дослідити динаміку всієї мовної системи, тому і привертає особливу увагу, про що свідчить збільшення кількості досліджень у цій галузі [2; 11; 12; 13; 52; 54; 55; 56; 59; 86; 111; 115; 119]. Окрім цього, вивчення процесів утворення перехідних

одиниць зумовить моделювання шляхів еволюції мовної системи та прогнозування напрямків розвитку мови.

Аналіз одиниць проміжних стратумів у різнотипних мовах є важливим також і з огляду на лінгвокогнітивний аспект, адже, як зауважує І. Голубовська, специфічні риси національного світосприйняття моделюються мовним континуумом на всіх ярусах мовної системи [41], зокрема проміжних.

На погляд А. Лучик, новий етап дослідження граматики «полягає у створенні повного корпусу одиниць, що, як вважають науковці, не володіють необхідною кількістю класифікаційних ознак, щоб стати членом того чи іншого угруповання мовних елементів, тобто належать до перехідних явищ» [70, с. 49].

У русистиці перехідні мовні структури виокремлено й упорядковано Р. Рогожниковою у лексикографічній праці «Словарь эквивалентов слова: наречные, служебные, модальные единства» [109]. Згодом авторка уклала «Толковый словарь сочетаний, эквивалентных слову» [110]. У теоретичному обґрунтуванні упорядкованих елементів еквівалентами слова або сполуками, еквівалентними слову, дослідниця називає «зв'язані сполуки, які характеризуються стійкістю, єдністю значення, здебільшого постійною, незмінною формою. У мовленнєвому потоці вони мають один словесний наголос» [109, с. 4].

Імпульсом до становлення терміна *еквівалент слова* стала праця В. Виноградова, в якій мовознавець зауважував, що опис смислового змісту слова буде повним за наявності «опису типів стійких словосполучень, які розташовуються поряд зі словом як семантичні одиниці складнішого порядку, еквівалентні слову» [31, с. 27].

До складу еквівалентів слова завжди входять одні й ті ж компоненти, що пов'язані між собою як частини цілого і розташовуються один за одним у чітко визначеному порядку [75, с. 14]. «Їхня незмінна форма, – зазначає Р. Рогожникова, – набуває значної самостійності навіть у тому випадку, коли один з компонентів сполуки змінює свою форму, як це притаманно слову, наприклад, *так называемый (так называемого, так называемая* і т. под.), *друг*

друга (друг другом, друг у друга і т. под.). Водночас усталена послідовність компонентів зберігається, не втрачається й стійкість сполуки» [108, с. 113].

З огляду на різні визначення об'єкта дослідження фразеології, її обсяг як лінгвістичної дисципліни, деякі науковці зараховують ЕС (зокрема й прийменникові) до фразеологічних одиниць [1; 14; 15; 16; 48; 120; 130; 131].

В. Виноградов вважав ЕС сферою граматичної ідіоматики, зазначаючи, що збільшення кількості аналітичних форм «пов'язане з ускладненням системи формотворення, зі змінами граматичних меж слова і його обсягу, зі збільшенням фразеологічних єдностей і зрощень. Із граматичного слова постають граматичні ідіоматизми й аналітичні словосполучення. Аналітичні форми слова, лексикалізуючись, стають самостійними словами або ідіомами...» [31, с. 37]. Схожої думки дотримується О. Діброва і називає нарізнооформлені одиниці фразеологічними одиницями-словоформами, які мають здатність до граматичних перевтілень (наприклад, рос. *под башмак* – *под башмаком*, *на замке* – *под замком*), оскільки вони не знайшли опису як самостійний структурний тип [48, с. 152]. У ході вивчення фразеології української мови Л. Скрипник наголошувала на існуванні стійких виразів, що мають цілісне значення, хоча за структурою є повнозначним словом, яке поєднується зі службовими словами [113, с. 98–101]. С. Трухіна також дотримується думки про фразеологічний статус ЕС: «Зважаючи на те, що фразеологічне значення таких форм складається з переосмислених лексичного і граматичного значень компонентів (прийменника, закінчення й іменника), ми вважаємо їх лексико-граматичними фразеосполученнями» [120, с. 81]. Л. Авксент'єв постулює ідею про те, що аналіз фразеологічного матеріалу дає підстави вважати, що фразеологічні одиниці на кшталт *про себе*, *на висоті*, *від лукавого* мають власне ідіоматичне значення, яке виникає внаслідок метафоризації [1, с. 106]. Подібної думки дотримується й М. Алефіренко і зазначає, що до складу фразеологізму входить мінімум два повнозначних слова, проте виокремлює «специфічні моделі» для фразеологічного рівня, репрезентуючи поєднання повнозначного лексичного компонента з неповнозначним на кшталт *під боком*, *від душі* тощо

[3, с. 74]. З-поміж прислівникових і прийменникових ЕС в українській мові Ю. Божко виокремлює «прийменниково-відмінкову модель» фразеологізмів [14; 15]. Отже, частина мовознавців зараховує ЕС до особливої групи фразеологізмів, головним чином обґрунтовуючи це тим, що вони мають цілісне значення та нарізнооформлене написання.

З аналізу лише окремих праць із фразеології випливає, що зарахування окремих ЕС до фразеологічних одиниць залежить від поглядів дослідника на поняття фразеологізму та його конститутивні ознаки. Так, Л. Вітгенштайн зазначав, що «граматика складається лише з «домовленостей»» [235, с. 190]. За його словами, в описі мови не може бути абсолютних єдино правильних критеріїв, а «те, як ми класифікуємо слова за видами, залежить від мети поділу та нашої схильності» [236, с. 245]. Це твердження, зокрема, застосовне і для визначення обсягу фразеологізму.

Утім, на нашу думку, зарахування ЕС до класу фразеологізмів є недоцільним, адже на сучасному етапі розвитку лінгвістики під фразеологізмом звичайно розуміють «мовну одиницю, що виражає специфічне фразеологічне значення, створюване здебільшого внаслідок метафоричного переосмислення вільного словосполучення, граматичної категорії і має постійний склад компонентів, які втратили лексичну самостійність, а також є членом речення» [121, с. 4]. Фразеологізми мають бути як мінімум двонаголошеними [127, с. 179] та складатися з двох або більше повнозначних слів [117, с. 104]. Еквіваленти слова не відповідають такому визначенню, адже мають у своєму складі не більше одного повнозначного слово та «здебільшого є однонаголошеними або ненаголошеними мовними елементами» [108, с. 113].

Двокомпонентні одиниці російської мови на кшталт *в расчете, в ходе, в процессе* тощо О. Шереметьєва називає відіменними релятивами, наголошуючи на тому, що вони є не частиною мови, а особливим функційним класом [129, с. 7]. Дослідниця зазначає: «Подібні за функцією до власне прийменників, відіменні релятиви водночас суттєво відрізняються від них за формальними, семантичними та синтаксичними ознаками» [129, с. 7]. Відповідно,

розглядаючи німецькі прийменникові сполуки, К. Леманн та К. Штольц об'єднують їх у єдиний клас та визначають як відмінкові релятиви зі статусом слова [191, с. 10]. Отже, ще одна група лінгвістів класифікує прийменникові ЕС як особливий вид релятивів, наголошуючи, утім, на їхній подібності до слів, зокрема однослівних прийменників.

В україністиці в останні роки прийменникові ЕС досліджувались О. Антоновою [4; 5; 6], Ю. Божко [14; 15], О. Бугаковим [17; 18], Л. Бутко [23; 24; 25; 26; 27; 28; 29], К. Виноградовою [122], Н. Куш [65; 66; 67], Т. Левакіною [68], А. Лучик [69; 71; 72; 74; 75; 76; 77], І. Мейзерською [83; 84], Т. Поміркованою [92], а також науково-пошуковою групою кафедри української мови та прикладної лінгвістики Донецького національного університету під керівництвом А. Загнітка [114]. В українському мовознавстві уперше встановлено, фундаментально обґрунтовано та кодифіковано ЕС української мови, а також визначено їхнє співвідношення з еквівалентами слова російської та польської мов [73; 78; 79; 80]. Як зазначає Г. Ярун, «еквіваленти слова як органічне явище мови постійно привертають увагу вчених, проте тільки наприкінці ХХ – початку ХХІ століття вони набувають громадянства у лексикографії як окремі самостійні сутності із власними системо- й структуротвірними властивостями» [135, с. 102]. Значним досягненням українського мовознавства також є укладення «Російсько-українського та українсько-російського словника еквівалентів слова» [78], «Словника еквівалентів слова української мови» [79], «Українсько-польського словника еквівалентів слова» [80] та «Польсько-українського словника еквівалентів слова» [73]. В укладанні зазначених словників застосовано методику формалізованого аналізу, розроблену й теоретично обґрунтовану М. Пещак [87; 89; 90], яку згодом розвинули її учні та послідовники, зокрема А. Лучик. У 2007 р. А. Загнітком, І. Данилюк, Г. Ситар й І. Щукіною укладено «Словник українських прийменників. Сучасна українська мова» [114], до якого також увійшли прийменникові ЕС.

Кодифікація одиниць проміжних рівнів, зокрема ЕС, є важливим етапом

їх дослідження та заповнення лакун у базових словниках. Так, В. Широков вважає, що тенденція до «лексикографування будь-якого мовного феномена – саме цей факт пояснює побутування в лексикографічній практиці прикладів укладання словників, у яких лексикографуються навіть і такі мовні одиниці, які не мають безпосереднього вербального вираження» [62, с. 66]. Думка вченого суголосна твердженню І. Мейзерської про те, що «орієнтація традиційних тлумачних словників на лексикографування лише одиниць, що відповідають слову, призвела до того, що великий шар лексики, представленої складеними одиницями, опинився поза увагою лексикографів. Між тим складені лексичні одиниці, або еквіваленти слова, уже визнані дослідниками як повноправні та необхідні компоненти мовної системи, про що свідчить, зокрема, поява нових українських словників, де робиться спроба систематизувати ці одиниці» [82, с. 38]. На погляд М. Пешак, форма та зміст ЕС у лексикографічному описі перекладного словника є насамперед процесами, складність яких дає підстави ученим вважати їх майже невичерпним об'єктом лінгвістичного аналізу [88, с. 107]. Так, інвентаризація ЕС різних мов та доповнення ними тлумачних словників є передумовою для укладання відповідних перекладних словників.

На підставі аналізу наукової літератури та зіставлення даних лексикографічних джерел І. Мейзерська дійшла висновку, що «поки що в сучасному українському мовознавстві не визначено кількісний склад вторинних (складених) прийменників та прийменникових еквівалентів (складених одиниць проміжного типу, що виконують у реченні обставинну функцію і характеризуються семантичною цілісністю та неподільністю, хоч і пишуться окремо)» [83, с. 9]. Розрізняючи складені прийменники та прийменникові еквіваленти слова, дослідниця зазначає, що «сьогодні немає однозначної відповіді на питання, які еквівалентні одиниці вже остаточно перейшли до розряду прийменників і яка їх кількість» [83, с. 9]. Це твердження корелює з нашою думкою про нечіткість межі між прийменниковими ЕС та вільними сполученнями, відкритість класу ЕС.

В українському мовознавстві обстеженню ЕС, співвідносних з

прийменниками та частками (у термінології дослідниці – *неповнозначні лексичні комплекси*), присвячені праці Л. Бутко, у яких зазначено, що вони мають певні схожі і відмінні риси щодо форми вираження, внутрішньої організації і стилістичної природи [23; 24; 25; 26; 27; 28; 29]. На підставі дослідження прийменникової еквівалентності в українській мові Н. Куш дає більш детальну характеристику та виокремлює диференційні ознаки ЕС: «1) різнооформленість; 2) постійний склад компонентів; 3) функційна належність до певних лексико-граматичних класів слів; 4) однонаголошеність (переважно); 5) семантичні зрушення; 6) творення за певними моделями, до структури яких переважно входить один повнозначний і один (або два) неповнозначних компоненти» [65, с. 14]. Критерії, за якими Т. Левакіна диференціює українські прийменникові ЕС, дещо відрізняються від перелічених вище. У ході вивчення семантичної диференціації та функціонування прийменників асоціативності українська дослідниця з-поміж вторинних прийменників вирізняє власне прийменники та прийменникові ЕС (на позначення яких вона пропонує термін *еквіприйменники*) за такими критеріями: ступенем зневиразнення лексичного значення, стадією спрощення морфемної структури, регулярністю вживання в синтаксичній позиції прийменника, можливістю / неможливістю поширення прийменниково-відмінкової форми узгодженим означенням, наявністю / відсутністю образності, функційно-стилістичною характеристикою [68, с. 6].

Теоретичні напрацювання у галузі ЕС відкривають широкі перспективи для подальших інтегральних студій. А. Лучик вважає, що з метою отримання найбільш точних результатів мають бути долучені факти різних мов світу [77, с. 67], що уможливить докази існування зазначеного явища і в інших мовах. Крізь призму цього видається доцільним зіставне дослідження прийменникових еквівалентів слова як одиниць проміжних рівнів мовної системи у різноструктурних мовах. При розгляді трьох підходів щодо синхронного порівняння В. Нерознак наводить слова К. Ушинського: «Порівняння є основою всякого розуміння і всякого мислення. Усе у світі ми пізнаємо не інакше як

через порівняння» [85, с. 9]. Порівняння як один із загальнонаукових методів вивчення явищ дійсності сприяє глибоким спостереженням за подібностями та відмінностями об'єктів, процесів, явищ, що розглядаються.

Прийменникові еквіваленти слова у передмові до «Українсько-польського словника еквівалентів слова» названо одними із «найуживаніших у мовленні» [82, с. 7]. Їхнє виникнення є результатом переходу вільних прийменникових сполучень до функційного прийменникового класу, коли зазначені одиниці виконують у мові роль прийменників. Нарізнооформленість і часткове збереження варіативності не дозволяє зарахувати їх до прийменників на підставі гетерогенної класифікації частин мови. Проте за семантичним, функціонально-синтаксичним та формально-граматичним критеріями вони можуть визначатися як прийменники. Тобто відбувається процес граматикалізації вільних прийменникових сполучень, препозиціоналізація.

Неоднозначність та дискусійність такого явища як прийменникові ЕС також засвідчує відсутність єдиної термінології на позначення цих одиниць у лінгвістичних традиціях різних країн. У дисертаційному дослідженні термін *прийменниковий еквівалент слова* означає лексико-граматичну одиницю, що складається з двох та більше компонентів і співвідноситься за своїми семантичними, граматичними та функційними властивостями із прийменниковим класом слів.

Складність відмежування прийменників від прийменникових еквівалентів слова полягає і в тому, що існує значна кількість термінів на позначення мовних знаків, які наближені до традиційних прийменників, але, на думку різних авторів, не можуть бути визнані «повноцінними» прийменниками. Німецький мовознавець Ф. Хертель причину відсутності єдності вбачає «насамперед у тому, що інвентар прийменників збагачується і за рахунок слів та сполук слів інших частин мови» [184, с. 18].

На підтвердження неусталеності термінологічного апарату нижче наведені лише деякі приклади термінів, що використовувалися мовознавцями на позначення прийменникових еквівалентів слова у різних лінгвістичних

традиціях : «складні типи прийменникових словосполучень» [30]; «аналітичні утворення» [61]; «стійкі словосполучення» [45]; «прийменники із фразеологізованим значенням» [37]; «складні прийменники» (нім. *komplexe Präpositionen*) [203]; «перифрастичні прийменники» (нім. *periphrastische Präpositionen*) [158]; «прийменникові звороти» (нім. *die Präpositionswendungen, präpositionale Wendungen*) [220]; «прийменникові (або препозитивні) фрази» (ісп. *frase prepositiva (o preposicional)*) [172]; «прийменникові звороти» (ісп. *locuciones prepositivas*) [224; 206; 207] «складені прийменники» (ісп. *preposición compuesta*) [226]; «групові прийменники» (англ. *group prepositions*) [229]; «несправжні прийменники» (франц. *prépositions fausses, c.à.d. nominales*) [144, с. 87]; «квазі-прийменник», «складний прийменник» (англ. *quasi-preposition, complex preposition*) [217, с. 64]; «складений прийменник» (швед. *sammanställd preposition*) [211, с. 143]; «прийменникові сполуки, рівноцінні прийменникам» (нім. *präpositionswertige Präpositionalfügungen*), «напівприйменники» (нім. *Halbpräpositionen*) [139]; «прийменниковий сполучник» (нім. *präpositionale Konjunktion*) [137, с. 136]; «прикметники / прикметникові звороти та прийменникові звороти, що набули прийменникового характеру» (нім. *Adjektive / Adjektivphrasen und Präpositionsphrasen, die präpositionalen Charakter angenommen haben*) [168, с. 698]; «прикметники / прикметникові звороти (зокрема дієприкметники / дієприкметникові звороти), подібні до прийменників» (нім. *präpositionsähnliche Adjektive / Adjektivphrasen (einschließlich Partizipien/Partizipialphrasen)*) [168, с. 699]; «прийменникові фрази, подібні до прийменників» (нім. *präpositionsähnliche Präpositionalphrase*) [220]; «флексивні адпозитиви» (нім. *flektierte Adposition*) [228]; «прийменникові вирази» (нім. *präpositionaler Ausdruck*) [195]; «складені прийменники» (нім. *zusammengesetzte Präpositionen*) [232, с. 691).

Г. Бядунь-Грабарек також згадує ці сполуки у ході з'ясування аспектів виокремлення «справжніх прийменникових фраз, що еквівалентні прийменникам» (нім. *echte präpositionsartige Präpositionalphrasen*) та «прийменникових фраз, не еквівалентних прийменникам» (нім. *nicht*

präpositionsartigen Präpositionalphrasen) [140, с. 321]. Ч. Ляхур нарізнооформлені сполуки з прийменниковою функцією у польській мові називає вторинними (секундарними) прийменниками [81]. Учений вважає, що розвиток вторинних прийменників пов'язаний зі значними процесами, які відбуваються у польській синтаксичній системі протягом останніх десятиліть, а також також припускає, що подібні процеси мають місце і в інших слов'янських мовах [81]. Наше дослідження підтверджує слушність думки Ч. Ляхура, демонструючи окрім цього ще й те, що схожі за структурою одиниці функціонують також у германських і романських мовах, зокрема у німецькій та іспанській.

Дослідження прийменникових еквівалентів слова у багатьох індоєвропейських мовах є доказом того, що ці явища спостерігаються не лише у польській та слов'янських мовах. Так, К. Ліндквіст наводить низку прикладів прийменникових ЕС з різним ступенем лексикалізації із французької, іспанської, італійської, ірландської, англійської, ісландської, фарерської, норвезької (букмол і нюнорск), данської та шведської мов: франц. *en face de, en dépit de, au milieu de, a côté de*; ісп. *al lado de, en casa de*; італ. *accanto a*; ірл. *in aith, de bharr, ar nos*; англ. *in place of, on account of, instead of, in view of*; ісл. *a/i methal, i kringum (i kring um)*; фарер. *[i]millum, [i]moti*; норв. (букмол) *pa vegne av, for ... skyld*; норв. (нюнорск) *ved sida av, i staden for*; дан. *på grund af, i stedet for, ved siden af*; швец. *I början av, med hjälp av, i stallet for* [202, с. 15]. Отже, прийменникові ЕС не є універсальними одиницями, що функціонують у більшості індоєвропейських мов.

В англомовній науковій літературі прийменникові ЕС найчастіше фіксуються як складні прийменники. Проте думки вчених розходяться щодо їх відмежування від вільних сполучень. Так, С. Гоффманн вказує, що складні прийменники (англ. *complex prepositions*) є синтаксичними одиницями, які функціонують у мові як однослівні прийменники [185, с. 166]. Ще Дж. Ерл зазначав, що «на прикладі фразових прийменників ми можемо побачити, як утворилися давніші прийменники... Слово обрамляється двома

прийменниками, ніби поглинається ними та зазнає поступового процесу асиміляції» [167, с. 515]. Учений ілюструє цей процес розвитком *despite* із *in despite of*. Для нього нарізнооформлені одиниці є лише проміжною ланкою на шляху до нових однослівних прийменників.

Свого часу Е. Крайзінга звертав увагу на подібні одиниці, коли розглядав вживання іменників без артикля. При цьому він наводив низку прикладів, багато з яких у сучасних граматиках англійської мови класифіковано як складні прийменники. Зокрема мовознавець зазначав: «в усіх цих випадках вживання конструкції з артиклем (англ. *in the presence of* тощо) також можливе та, мабуть, однаковою мірою поширене. Причиною цьому є те, що кожен елемент групи зберігає своє незалежне значення у свідомості багатьох мовців. Проте існують ідентичні випадки, коли єдність групи настільки велика, що артикль ніколи не вживається. Це стосується одиниць *by reason of*, *by way of*, *in virtue of*, *in imitation of*, *in case of*, *in hopes of*, *by dint of* тощо» [191, с. 346]. Він пропонує певну градуальну шкалу стійкості, на якій *by reason of* функціонує як одиниця, еквівалентна однослівному прийменнику. І хоча Е. Крайзінга прямо цього не зазначає, у його праці простежується думка, що відсутність внутрішньої варіації (наприклад, збереження або елізії артикля) є конститутивною ознакою таких одиниць [191, с. 346].

Іспанські мовознавці також поділяють думку про еквівалентність слову нарізнооформлених одиниць, що функціонують у мові як прийменники. Так, на погляд В. Гарсія Єбри, «брак прийменників замінюється прийменниковими зворотами, що складаються зі слів, еквівалентних прийменникам, за допомогою іменника, прикметника або прислівника з прийменником у пре-, пост- або циркумпозиції» [172, с. 50]. А. Белло зазначав: «Багато прийменників, можливо навіть всі, походять від слів, що належать до інших частин мови, зокрема іменників. А оскільки ця зміна не може бути миттєвою, іноді трапляється так, що слово частково зберігає свою початкову форму, залишившись у недосконалому вигляді, як ембріон з ознаками іншого, у так званому стані переходу» [138, с. 368]. К. Койке резюмує: «Очевидно, що існують

прийменникові звороти, функційно еквівалентні слову» [190, с. 159]. Отже, погляди іспанських лінгвістів суголосні з думками українських дослідників.

Статус прийменникових ЕС розглядали і чеські вчені. Так, у статті, присвяченій аналізу прийменникових сполук, еквівалентних прийменникам, Е. Бенеш зазначає: «Навряд чи доречно ставити питання щодо граматичного статусу німецьких прийменникових сполук, еквівалентних прийменникам, та беззаперечно зараховувати їх або до класу фразеологізмів, або до класу прийменників» [139, с. 33]. Він вважає, що до вирішення цього питання варто залучати теорію центру і периферії мовних категорій та одиниць, запропоновану мовознавцями Празької школи [139, с. 33]. На думку представників Празької лінгвістичної школи, елементи периферії відрізняються від центральних тим, що вони виявляють меншу інтегрованість у систему, менше функційне навантаження, а також меншу частотність [153, с. 13]. Ця теорія застосовна і до прийменникових еквівалентів слова, які перебувають на периферії стосовно центру – прийменника як частини мови. Так, у процесі дослідження власне-прийменникових і невластиво-прийменникових ознак українська мовознавець К. Городенська зробила висновок про наявність широкої периферійної зони всередині прийменника як окремого типу службових слів-морфем [42].

Вивчення структурних особливостей прийменникових ЕС уможливорює дослідження основних шляхів поповнення і тенденцій розвитку зазначених одиниць у системі української, німецької та іспанської мов, адже, як зазначав В. фон Гумбольдт, «через опис форми ми маємо встановити той специфічний шлях, яким прямує до вираження думки мова» [46, с. 73].

Зокрема, дослідження структури прийменникових ЕС також сприяє розвитку автоматизованих програм перекладу. Так, О. Шипнівська зазначає, що вивчення окремих складних для синтаксису явищ та їх формалізований опис є важливим для знаннеорієнтованої системи машинного перекладу [132, с. 204].

На наш погляд, прийменникові ЕС української, німецької та іспанської мов є прикладом динаміки мови, яку спостерігаємо і сьогодні. Склад

прийменникових ЕС постійно поповнюється новими одиницями, зазнаючи впливу мовленнєвих тенденцій, що ще раз підтверджує їхній перехідний статус. Навіть зафіксований в українській лексикографії перелік ЕС не можна вважати вичерпним та остаточним, оскільки лексикографічне опрацювання завжди відстає від узусу, що зумовлено тривалим процесом укладання та підготовки словників до друку. Теорія еквівалентів слова, запропонована Р. Рогожниковою і розроблена на матеріалі української мови А. Лучик, уможливорює упорядкування, класифікацію та дослідження особливостей функціонування одиниць перехідних рівнів, зокрема прийменникових еквівалентів слова, які фактично виконують у мові функцію прийменників, хоча нарізнооформленість не дозволяє зарахувати їх до цього частиномовного класу.

1.2. Теорія граматикалізації як методологічне підґрунтя для аналізу перехідних явищ мовної системи

Проблему пошуку адекватного опису прийменникових еквівалентів слова допомагає вирішити теорія граматикалізації [148; 149; 150; 157; 158; 159; 160; 161; 162; 176; 177; 178; 185; 197; 198; 199; 200; 202; 203; 209; 210; 230], в основу якої покладено уявлення про градуальний характер лінгвістичних категорій і нечітку межу між граматичним і неграматичним. Прийменникові еквіваленти слова можна зарахувати до сфери, яку В. Плунгян називає «граматичною периферією» [91], тобто до проміжної між словником і граматикою зони. У теорії граматикалізації процес набуття вільними сполученнями слів ознак прийменникових еквівалентів слова та перехід прийменникових еквівалентів слова у категорію прийменників називається препозиціоналізацією. До того ж, препозиціоналізація, що є різновидом граматикалізації, відбувається у декілька етапів.

Теорія граматикалізації є одним із напрямів, що дає підґрунтя для вивчення динамічного характеру мови. Її інтенсивний розвиток розпочався у 70-х роках ХХ століття та не припиняється і дотепер. Сам термін

граматикалізація (франц. *grammaticalisation*) уперше вжив А. Мейє. У статті «Еволюція граматичних форм», опублікованій у 1912 р. в журналі «Scientia», А. Мейє пише про два шляхи утворення граматичних форм: один з них – це виникнення граматичних форм за аналогією на основі їхньої формальної подібності / спорідненості з граматичними формами, що вже існують. Другий шлях – це «перехід самостійного слова у граматичний елемент» [204, с. 132]; саме такий перехід спричиняє появу в мові принципово нових граматичних показників, що раніше не існували. Для позначення цього процесу А. Мейє й використовує термін *граматикалізація*. Фактично, теоретичне підґрунтя цієї теорії закладено ще задовго до того, як вона досягла піку своєї популярності. Уявлення про генетичний взаємозв'язок повнозначних та службових слів вперше з'явилося в китайській лінгвістичній традиції у зв'язку з обговоренням так званих «повних» та «порожніх» слів [7, с. 75; 177, с. 5]. У статті «Історичний синтаксис і синхронна морфологія: археологічне відрядження» Т. Гівон розглядає структуру мов банту, демонструючи, як зіставлення сучасних морфологічних моделей може допомогти в реконструкції синтаксичних структур для більш ранніх станів мови. У праці сформульовано знаменитий афоризм: «Перефразовуючи старого майстра: «Сьогоднішня морфологія – це вчорашній синтаксис»» [174, с. 413]. Учений зазначає, що натхненником самої ідеї «археологічного відрядження» був «видатний мандрівник всіх часів» Лао-Цзи: за переказом, почувши про те, що китайська мова є ізолятивною, він відповів: «Не плачте, діти мої, бо сьогоднішній синтаксис – це завтрашня морфологія» [174, с. 413]. Схожу ідею у класичній праці «Російська мова. Граматичне вчення про слово» висловлював В. Виноградов: «Морфологічні форми – це синтаксичні форми, що вже усталилися. Немає нічого в морфології, чого немає або раніше не було в синтаксисі та лексиці. Історія морфологічних елементів та категорій – це історія зсуву синтаксичних меж, історія перетворення синтаксичних порід в морфологічні. Цей зсув безперервний» [30, с. 29]. Процес граматикалізації у своїй основі був описаний ще у 1822 р. В. фон Гумбольдтом. У доповіді «Про

виникнення граматичних форм та їхній вплив на розвиток ідей» він описував схожі процеси мовної еволюції: «Чим більше мова віддаляється від своїх витоків, тим більше змінюється її форма, за інших однакових обставин. Триваліше вживання сплавляє елементи порядку слів, їхні окремі звуки і робить їхню попередню самотійну форму менш розпізнаваною» [188, с. 64].

Розлогий аналіз процесів граматикалізації міститься й у статтях Є. Куриловича. Саме йому належить відоме визначення граматикалізації як «розширення сфери вживання морфеми при переході від лексичного до граматичного або від менш граматичного до більш граматичного статусу, наприклад, від словотвірного форманта до словозмінного» [193, с. 69]. Широко відомими стали також праці з теорії граматикалізації В. Жирмунського, у яких вчений висловлював думку, що «граматикалізація словосполучення пов'язана з більшим або меншим послабленням лексичного (предметного) значення одного з компонентів словосполучення, з послідовним перетворенням його з лексично значущого (повнозначного) слова в напівслужбове або службове, в якому домінує граматичне значення, а всієї групи загалом – в аналітичну форму слова» [53, с. 24]. Учений вважав, що до розгляду явищ мови потрібно застосовувати «процесуальний підхід», що передбачає встановлення «ступенів граматикалізації» і звертав особливу увагу на перехідні випадки [53, с. 27].

Утім, незважаючи на те, що розрізнені ідеї висловлювалися давно, зокрема до появи самого терміна, все ж як науковий підхід теорія граматикалізації викристалізувалася наприкінці ХХ ст. Поворотною віхою став вихід у 1982 р. монографії К. Леманна «Роздуми про граматикалізацію», у якій вчений детально описав процеси граматикалізації та їхні ступені [200]. Сам К. Леманн зазначав, що сучасна теорія граматикалізації бере свій початок від «двох значною мірою незалежних лінгвістичних традицій – індоєвропейського порівняльно-історичного мовознавства і типології мов» [200, с. 8].

Вихід вищезгаданої праці дав теорії граматикалізації новий поштовх для розвитку. Зокрема, це питання досліджували Т. Гівон, У. Чейф, П. Хоппер, С. Томпсон, Б. Хайне, В. Крофт, Дж. Ніколс, Б. Комрі, Дж. Байбі, Е. Даль,

К. Ліндквіст та ін. В українському мовознавстві увагу цій теорії приділяли І. Вихованець, І. Буніятова, О. Вронська, Л. Блін, Т. Гаврилів, О. Семиколенова, А. Романова та ін.

Граматикалізація прийменникових ЕС, за визначенням Т. Штольца, є граматикалізацією першого рівня, тобто це «перехід одного мовного елемента x зі статусу грамеми до статусу лексеми між певними моментами часу t_1 і t_2 » [227, с. 12]. Під граменою, окрім словозмінних та словотвірних морфем, розуміють також службові слова. Цей перехід лексику в граматику розглядають також як граматикалізацію у вузькому розумінні [219, с. 216]. Іншим прикладом граматикалізаційних процесів у вузькому розумінні К. Леманн та К. ді Меола вважають такий дієслівний граматикалізаційний шлях у багатьох мовах: повнозначне дієслово → допоміжне дієслово → клітика → афікс [159, с. 20; 200, с. 37]. У німецькій мові, наприклад, цей шлях пройшов суфікс претеритуму *-te* (*sie sag-te* – вона сказала), який на більш ранніх стадіях розвитку німецької мови ще не спостерігався і який розвинувся з допоміжного дієслова *tun* (робити), що стояло у позиції після нього (*sie sagen tat*) [208, с. 223].

Концепція граматикалізації не завжди вписується у формальні моделі мови [169, с. 9], адже вона демонструє взаємодію діячності та синхронії у нерозриваному зв'язку. З огляду на те, що граматикалізація відображає не тільки діячність розвиток, а й синхронічну варіативність [169, с. 3], вона є незамінним інструментом для дослідження перехідних явищ мовної системи, зокрема прийменникових ЕС.

У ході граматикалізації поступово змінюються обидві сторони мовного знака. Механізми цих перетворень, на думку Б. Хайне та Т. Кутевої, не обмежені лише граматикалізаційними процесами:

- 1) десемантизація (семантичне знебарвлення) – втрата вихідного, конкретного значення,
- 2) екстенсія (або генералізація контексту) – вживання знака у нових контекстах,

3) декатегоризація – втрата морфолого-синтаксичних ознак вихідного слова, що може спричинитися до втрати синтаксичної самостійності (до розвитку зв'язаної форми);

4) ерозія – втрата фонетичного матеріалу [178, с. 541].

Перелічені вище механізми діють не одночасно, а на різних стадіях граматикалізації. Перші два механізми стосуються змісту мовного знака, останні два – форми [178, с. 542]. Їхня дія прослідковується і на матеріалі прийменникових ЕС. Наприклад, дію четвертого механізму – ерозії – відображено у формуванні німецького прийменника *statt*: *an Statt* → *anstatt* → *statt*.

Вважається, що одним із чинників граматикалізованості є час перебування в ужитку. Так, дослідивши граматикалізацію трьох англійських складних прийменників (у термінології авторів) *instead of*, *in place of*, *in lieu of*, С. Швентер та Е. Траугот стверджують, що вони є прикладом «відновлення» (англ. *renewal*, франц. *renouvellement*): спочатку у такій конструкції вживається *stede*, потім *place*, а за ним *lieu* (останні два запозичені з французької мови) [223, с. 256]. Автори стверджують, що одиниця *instead of* зазнала більшої граматикалізації, ніж інші, що пояснюється її тривалішим вживанням [223, с. 256], посилаючись на статтю Дж. Байбі, В. Пагліуци та Р. Перкінса «Назад у майбутнє» (англ. *Back to the future*) [147], опубліковану у 1991 році. В останній зазначається, що чим триваліше форма перебуває в ужитку, тим більше вона граматикалізована [див. 147].

З огляду на те, що мовний знак білатеральний, тобто має план вираження і план змісту, перехід мовної одиниці в інший стан відбувається на двох рівнях: на формальному та змістовому. Процес творення мовного знака завершується становленням плану вираження [69, с. 6]. Як зазначають Б. Хайне і Т. Кутева, у процесі перетворення мовного знака поступово змінюються обидві його сторони: спочатку зміст, що виявляється у зміні його значення, і лише потім форма (англ. «*form follows the function*») [178, с. 541]. У. Чейф наголошував, що процес переходу від значення до звука відбувається поступово і супроводжується накопиченням семантично спрямованих характеристик [124,

с. 86], що може спричинити зміни у формі вираження. Суголосну думку щодо накопичення ознак висловлює І. Буніятова, порівнюючи тенденції до пояснення мовних змін на еволюційних або нееволюційних засадах. Дослідниця зазначає очевидність того, що «радикальній зміні у граматиці передуює час так званого накопичення кількісних ознак, який завершується появою якісно нового мовного об'єкта» [22, с. 7]. Вона пропонує розглядати процеси та явища із невизначеним статусом, які перебувають у процесі змін, із застосуванням підходу динамічної синхронії [20].

Вивчення різних мовних процесів у річищі теорії граматиалізації дає можливості для пошуку нових шляхів вирішення проблем, які до цього часу зберігають свою дискусійність, зокрема визначення статусу прийменникових ЕС.

1.3. Моделювання як інструмент вивчення структури мовних явищ

У дисертаційній роботі для аналізу структурних особливостей прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах і встановлення системних зв'язків між зазначеними одиницями застосовується методика моделювання, розроблена А. Лучик для вивчення еквівалентів слова української та російської мов [69; 71; 72; 74; 75; 77]. З огляду на те, що мета моделювання полягає не в ігноруванні чи виправдовуванні складності, а у впорядкуванні її [151], обрана методика видається релевантною, оскільки моделі уточнюють структуру складних мовних явищ, до яких належать ЕС.

Моделювання дає змогу прослідкувати процеси об'єднання елементів при творенні ЕС. Побудова моделей ЕС здійснюється з урахуванням того, що мовний знак є сутністю, елементи якої «розміщуються один за одним, утворюючи низку» [118, с. 103]. Зокрема, лінійний характер мови простежується і при упорядкуванні моделей прийменникових ЕС.

Погляди мовознавців розійшлися щодо того, трактувати моделювання як метод чи як прийом. Так, на думку І. І. Ревзіна, моделювання мови – це метод, відповідно до якого спочатку на підставі певних загальних рис конкретних мов

формулюються гіпотези про будову мови як абстрактної семіотичної системи, а потім встановлюються відношення між результатами гіпотез і фактами реальних мов [107, с. 8]. На противагу цьому, згідно з розробленою В. А. Глущенком концепцією лінгвістичного методу як складної логічної одиниці, що містить онтологічний, операціональний та телеологічний компоненти [38; 39; 40], моделювання варто розглядати як один із прийомів у складі операціонального компонента. Відповідно до зазначеної позиції, у дисертаційному дослідженні услід за В.А. Глущенком трактуємо моделювання як прийом, а не як метод.

Моделі як ефективний інструмент «пізнання об'єкта дослідження» [8, с. 79] знайшли застосування практично в усіх наукових галузях. Велике значення моделюванню надавали і лінгвісти, досліджуючи за допомогою нього одиниці різних рівнів мовної системи [19; 64; 116; 128; 141; 152]. П. Денисов називав лінгвістичне моделювання найвищим етапом у розвитку лінгвістики, вступом людства у добу лінгвістичної та інтелектуальної зрілості [47, с. 147]. На думку Л. Засоріної, «теорія моделей мови посідає центральне місце в теоретичному мовознавстві, формуючи ядро в ієрархії інших лінгвістичних дисциплін» [58, с. 291]. В. Афанасьєв відзначав, що модель можна інтерпретувати як певну форму відображення, що містить інформацію про об'єкт [10, с. 197]. Отже, як дію всього механізму мови, так і творення окремих її елементів можна звести до схематичних моделей.

На сучасному етапі модель розглядають у науковій методології, насамперед, у гносеологічному контексті, тобто у зв'язку з процесом пізнання [43, с. 86]. Окрім цього, моделі мають евристичне значення та повинні спрямовувати до нових відкриттів, пропонуючи нові способи досягати гіпотетичні ідеї та відношення [205]. О. Кібрик також звертав увагу на цю властивість, зазначаючи, що «формальні системи, які вдало символізують мовні явища, дають змогу ставити нові проблеми та відкривати явища, що до цього часу залишалися не поміченими» [60, с. 41].

З огляду на те, що наука тяжіє до схематизації реальності, її мета полягає

не у тому, щоб відтворити реальність у всій її складності, а у формулюванні важливих для розуміння, передбачення та контролю положень. Модель у широкому сенсі слова – це системне відображення об'єкта або явища в ідеалізованій та абстрактній формі [Mortensen 1972]. Моделюючи ЕС, А. Лучик наголошує, що моделі уможливають вивчення не лише плану вираження зазначених одиниць, а й їхнього змісту [71, с. 6]. Утім, Н. Арутюнова стверджує, що проведення одночасного та паралельного опису системи форм вираження і системи змісту при моделюванні знакової системи мови не видається можливим [9, с. 86]. Погоджуючись із думкою, що симультанний опис плану вираження та плану змісту не завжди раціональний, у межах нашого дослідження вважаємо за доцільне зосередити увагу на вивченні форми вираження прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах за допомогою моделювання.

1.4. Порядок вивчення структурних особливостей прийменникових еквівалентів слова в українській, німецькій та іспанській мовах

Вивчення структурних особливостей прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах відбувалося у п'ять етапів, які описані нижче.

На першому етапі дослідження здійснено огляд підходів до вивчення прийменникових ЕС у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. У процесі аналізу наукових праць з'ясовано, що прийменникові ЕС досліджуються переважно в межах однієї мови. Огляд лінгвістичної літератури, присвяченої вивченню цих одиниць, засвідчує різноманітність підходів до їх трактування та класифікації. З аналізу наукових праць випливає, що багато питань залишається маловивченими, про що свідчить, насамперед, відсутність у базових словниках повного, системного відображення ЕС і неусталеність понятійного та термінологічного апарату. Зважаючи на нарізнооформленість компонентів і єдність значення, прийменникові еквіваленти слова часто зараховують до фразеологізмів. Проте з огляду на те, що вони вживаються в мовленні як

семантична цілісність, зазвичай мають один словесний наголос, незмінну форму й утворюються за певними моделями, можна заявляти, що за своїми семантичними та структурними ознаками аналізовані структури ближчі до слів.

Враховуючи те, що за семантичним, функціонально-синтаксичним та граматичним критеріями прийменникові ЕС функціонують у мові як прийменники, стверджуємо, що вони є цілісними структурами, які доцільно розглядати як окремий клас одиниць.

Другий етап дослідження передбачав обрання методологічного підґрунтя, яке б дало змогу визначити шляхи утворення прийменникових ЕС на синхронному зрізі. З огляду на проміжний характер зазначених одиниць ефективним видається залучення теорії граматикизації та методики, розробленої А. Лучик на матеріалі українських ЕС. Поєднання цих інструментів уможливило ґрунтовний аналіз структури прийменникових ЕС у трьох досліджуваних мовах.

На третьому етапі сформовано корпус досліджуваних одиниць. Відправною фазою інвентаризації стала суцільна вибірка прийменникових ЕС зі «Словника еквівалентів слова української мови» [79], оскільки ця лексикографічна праця містить найповніше зібрання українських ЕС. Наступною фазою став пошук відповідників українських прийменникових ЕС у словникових джерелах німецької та іспанської мов із залученням зіставного методу, послуговуючись результатами лінгвістичних розвідок, присвячених вивченню цих одиниць у зазначених мовах. Для валідації твердження, що зазначені сполуки у текстах виконують прийменникову функцію, застосовано метод контекстуального аналізу. Метод дистрибутивного аналізу дав змогу дослідити особливості їхнього функціонування у прийменниковій функції через вивчення оточення в ілюстративному матеріалі. Загальна кількість виокремлених одиниць становить 463 прийменникові ЕС.

На четвертому етапі проаналізовано складники прийменникових ЕС. Компонентний склад кожної одиниці зображено у вигляді узагальненої схеми із застосуванням латинських символів на позначення частиномовної належності

компонентів і їхніх релевантних граматичних показників, повний список яких наведено в умовних позначеннях на початку дисертаційної праці. Наприклад, узагальнена схема Praep – N5ms демонструє утворення прийменникового ЕС *за винятком* від прийменника та іменникового компонента чоловічого роду у місцевому відмінку однини.

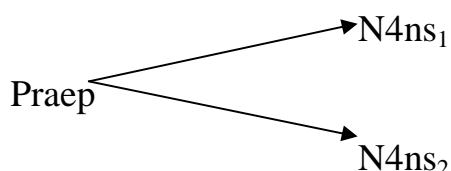
На базі українських, німецьких та іспанських прийменникових ЕС, схеми яких збігаються, із застосуванням прийому моделювання побудовано моделі різних типів. Під *моделлю*, услід за А. А. Лучик, розуміємо лінгвістично виведену структуру граматичних конструкцій, яка відображає механізм породження мовою еквівалентів слова [69, с. 4]. На думку дослідниці, моделі «здатні наочно представляти мовні факти у такий спосіб, коли до мінімуму зводиться роль суб'єктивного фактора у дослідженні» [75, с. 22].

До базових структурних моделей ЕС входять два складники – початковий та компонент розгортання. Їх утворено від прийменникових еквівалентів слова, лексико-граматичні параметри компонентів яких не збігаються з будь-якими іншими досліджуваними прийменниковими ЕС. Ці моделі названо базовими [75, с. 23]. З метою схематичного узагальнення моделей до кожної з них подається система літерних символів, що відповідають латинським назвам частин мови та їхніх граматичних показників. Наприклад, лише в одному випадку прийменник *на* в процесі творення прийменникових ЕС синтагматично поєднується з іменником середнього роду у формі місцевого відмінка множини. Тому від прийменникового ЕС *на правах* побудовано базову (двокомпонентну) модель Praep – N5npl.

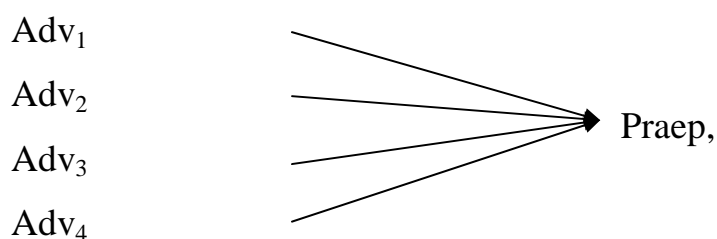
Той самий прийменник є компонентом розгортання у складнішій синтагматичній структурі на кшталт *в обмін на* з ланцюговим, або послідовним, нанизуванням компонентів. У таких моделях кожен наступний складник приєднується до попереднього за допомогою першого, другого, третього тощо кроків формування структури (синтагматичних зв'язків) [24, с. 75]. Відповідно до цього, розрізняємо компоненти першого, другого, третього кроку тощо розгортання структури. Так, іспанський ЕС *a ambos lados de* репрезентує

чотирикомпонентну модель з ланцюговим, або послідовним, розгортанням структури $Praep - Adjmpl - Nmpl - Praep$, початковим компонентом якої є прийменник *a*, компонентом розгортання на першому кроці формування структури – прикметник у формі чоловічого роду множини *ambos*, компонентом другого кроку ланцюгового розгортання структури – іменник чоловічого роду у формі множини *lados*, а компонентом третього кроку – прийменник *de*.

Окрім базових та моделей з ланцюговим розгортанням структури, від ЕС утворюються моделі з віялоподібним розщепленням [75, с. 24]. Моделі з віялоподібним розщепленням можуть мати відкриту та закриту структуру. Так, моделі з віялоподібним розщепленням відкритої структури мають спільний початковий компонент та компоненти розщеплення з однаковими граматичними показниками. Наприклад, прийменникові ЕС *на благо* та *на ім'я* мають спільний початковий компонент – прийменник *на*, а компонентами розщеплення є іменникові компоненти середнього роду у формі знахідного відмінка однини. Вони утворюють трикомпонентну модель з двокомпонентним розщепленням відкритої структури:

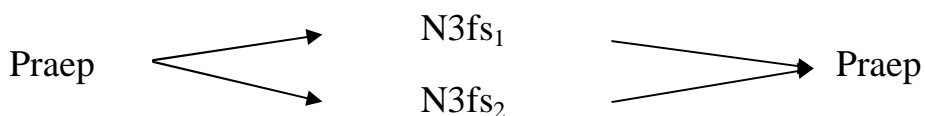

Прийменникові еквіваленти слова, що мають спільний компонент розгортання структури та початкові компоненти з однаковими граматичними показниками, об'єднуються у моделі з віялоподібним розщепленням закритої структури, які також називають моделями з віялоподібним згортанням [24; 27]. Так, на базі прийменникових ЕС німецької мови *abhängig von*, *fern von*, *unabhängig von* та *weit von* побудовано п'ятикомпонентну модель закритої структури:

яку можна зобразити у вигляді узагальненої схеми Adv – Praep. Початкові компоненти цієї моделі мають однакові граматичні показники та спільний компонент розгортання структури – прийменник *von*.

Окрім цього, від помітної групи прийменникових ЕС утворено моделі з комбінаціями розглянутих типів зв'язків. Наприклад, у чотирикомпонентній моделі прийменникових ЕС німецької мови з розщепленням на I кроці формування структури та згортанням на II кроці, побудованій на базі ЕС *in Anknüpfung an* та *in Anlehnung an*,

початковим компонентом є прийменник *in*, компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі давального відмінка однини, а компонентом згортання – прийменник *an*. ЕС зберігає керування знахідним відмінком останнього компонента *an*.

При моделюванні прийменникових ЕС з'ясовано, що значна кількість одиниць цього класу має варіантні утворення, які ускладнюють упорядкування досліджуваних структур. О.Залізняк запропонував практичний підхід до вирішення цієї проблеми стосовно типових коливань форм, де один з варіантів доцільно визнати головним. Тоді у формальній частині опису стає можливим зосереджуватися тільки на ньому [57, с. 110]. При відображенні моделей неголовні варіанти компонентів прийменникових ЕС подаються у дужках (*незважаючи (невважаючи) на*). Головною формою визнається стилістично нейтральна або поширеніша у вживанні [75, с. 26].

Багато прийменникових ЕС мають у своєму складі елементи, вживання яких є факультативним та загалом не впливає на семантику і загальну структуру. У деяких ЕС таку роль виконує артикль: *unter <dem> Vorbehalt*, *nach <der> Art*. Факультативні елементи подаються у кутових дужках < >.

На останньому етапі систематизовано одержані результати, здійснено відповідні узагальнення, зроблено висновки про структурні характеристики й особливості утворення та функціонування прийменникових ЕС.

Висновки до Розділу 1

1. Творення та функціонування еквівалентів слова є одним із виявів мовної динаміки. Прийменникові еквіваленти слова як одиниці проміжних рівнів мовної системи є результатом переходу вільних прийменникових сполучень у сферу функціонування прийменників. Нарізнооформленість цих одиниць і часткове збереження варіативності не дозволяє зарахувати переважну їхню більшість до прийменників на підставі гетерогенної класифікації частин мови. Утворення ЕС є результатом процесу граматикалізації вільних прийменникових сполучень, препозиціоналізації.

2. Віддавна, описуючи стійкі нарізнооформлені сполуки, лінгвісти різних країн відзначали їхню еквівалентність слову. Проте термінологізації *еквівалент слова* зазнав порівняно недавно. Перехід інших частин мови, зокрема прислівників, у прийменники помічено давно. Але ґрунтовні дослідження цього явища починаються значно пізніше. Лише наприкінці ХІХ ст. викристалізувалося уявлення про перехідність як про трансформацію одного мовного явища в інше.

3. У лінгвістичних дослідженнях визначення статусу прийменникових еквівалентів слова залишається дискусійним питанням. Про відсутність одностайності щодо них у теорії також свідчить термінологічна неусталеність у працях, присвячених прийменниковим еквівалентам слова.

4. Деякі вчені зараховують прийменникові еквіваленти слова до особливого класу фразеологізмів. Незважаючи на те, що за ознаками нарізнооформленості, стійкості та єдності значення вони схожі з фразеологізмами, у дисертації дотримуємося думки, що вони належать до окремого класу, адже за семантикою та структурою ці одиниці подібні до слова.

5. Дослідження структурних особливостей прийменникових ЕС передбачає обстеження їхньої форми вираження, внутрішньої організації та системних зв'язків між ними, що уможливить з'ясування тенденцій їх утворення, формування і особливостей функціонування.

6. На думку багатьох лінгвістів, проблему пошуку адекватного опису прийменникових еквівалентів слова допомагає вирішити теорія граматикалізації, в основу якої покладено уявлення про градуальний характер лінгвістичних категорій і нечітку межу між граматичним і неграматичним.

7. З огляду на те, що одним з основних шляхів встановлення закономірностей буття та розвитку мови є схематизація та моделювання, а не повне віддзеркалення реальності, моделі як ефективний метод пізнання посідають чільне місце у мовознавчих дослідженнях. Завдяки своєму евристичному значенню моделі сприяють новим відкриттям. Моделі є універсальним інструментом, який дає змогу дослідити структурні особливості прийменникових еквівалентів слова. Від прийменникових еквівалентів слова можуть бути утворені базові моделі, моделі з ланцюговим розгортанням структури, моделі з віялоподібним розщепленням структури та моделі комбінованого типу.

Основні положення Розділу 1 висвітлені у трьох одноосібних публікаціях автора [103; 104; 105].

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ДВОКОМПОНЕНТНИХ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ

Двокомпонентні прийменникові ЕС є конструкціями, що складаються з двох компонентів і співвідносяться за своїми семантичними та граматичними властивостями з ціліснооформленими лексичними прийменниками. Ці одиниці мають різний ступінь синтаксичної подільності, що свідчить про те, що вони утворюють континуум, так звану шкалу, мають перехідний статус. Такі одиниці виявлено в українській, німецькій та іспанській мовах. Аналіз форми вираження двокомпонентних прийменникових ЕС показав, що вони формують базові моделі та моделі з віялоподібним розщепленням структури.

2.1. Алгоритм аналізу синтаксичної подільності двокомпонентних прийменникових еквівалентів слова

Виходячи з твердження про те, що препозиціоналізація вільних сполучень у досліджуваних мовах, яка спричиняє утворення прийменникових ЕС, є градуальним явищем, до нього доцільно застосовувати процесуальний підхід. Він дозволяє виявити, які одиниці зазнали препозиціоналізації вищого ступеня, тобто на уявній шкалі перебувають ближче до ядра прийменникового класу, а які менш препозиціоналізовані і тяжіють до іншого полюсу, тобто більш подібні до вільних конструкцій.

Концепція континууму та градуального переходу є основою розгляду складних трикомпонентних прийменників Р. Квірка та ін. [215, с. 669–673]. Учені зазначають: «складні прийменники є послідовністю, що неподільна як синтаксично, так і семантично» [215, с. 671]. В іншій праці Р. Квірк та ін.

констатують, що немає абсолютної межі між складними прийменниками (у термінології авторів – англ. *complex prepositions*) і вільними конструкціями та пропонують «шкалу зв'язності (когезії)» для синтаксичного розрізнення вільних сполук та складних прийменників англійської мови, для якої вони визначили дев'ять показників синтаксичної подільності, які тут наводимо з усіма прикладами авторів [216, с. 302–3]. У кожному з дев'яти прикладів вільну прийменниково-іменниково-прийменникову конструкцію (англ. *PNP-construction*) порівнюють зі складним прийменником *in spite of*. На противагу до вільних прийменниково-іменниково-прийменникових конструкцій, *in spite of* не дозволяє жодного із дев'яти типів модифікацій:

1) прийменник-2 можна замінити іншим прийменником: *on the shelf at (the door)* але не **in spite for*;

2) іменник в однині може бути замінений іменником у множині: *on the shelves by (the door)* але не **in spites of*;

3) іменник може мати як означений, так і неозначений та нульовий артикль: *on shelves by (the door)* але не **in a / the spite of*;

4) прийменник-1 можна замінити іншим прийменником: *under the shelf by (the door)* але не **for spite of*;

5) прийменник-2 + комплемент можна замінити присвійним займенником: *<on the surface / in spite> of the table ~ on its surface* але не ** in its spite*;

6) прийменник-2 + комплемент можна опустити: *on the shelf* але не ** in spite*;

(7) прийменник-2 + комплемент можна замінити вказівним займенником: *on that shelf* але не **in that spite*;

(8) іменник можна замінити іменниками з подібним значенням: *on the ledge by (the door)* але не **in malice of*;

(9) до іменника можна додати прикметник: *on the low shelf by (the door)* але не **in evident spite of* [216, с. 302–3].

Запропонована Р. Квіркою та ін. методика аналізу конструкцій, що виконують прийменникову функцію, знайшла широке висвітлення у працях, присвячених вивченню одиниць схожого типу у різних мовах [185; 190; 225; 231]. Так, досліджуючи іспанські конструкції, що функціонують у ролі прийменників (у термінології автора – ісп. *LP – locuciones prepositivas*), К. Койке також фокусує увагу лише на сполуках зі структурою прийменник-1 – ядро – прийменник-2, розуміючи під ядром іменникові компоненти [190]. Для дослідження таких одиниць він відповідним чином адаптує схему Р. Квірки та ін., виокремлюючи критерії синтаксичної зв'язності прийменникових конструкцій:

а) неможливість замінити прийменник-1 і прийменник-2 (*a [*en] pesar de, con arreglo a [*de]*);

б) морфологічна незмінність ядра (*a causa [*causas] de*);

в) неможливість модифікувати ядро (*a [*al] pesar de, en busca [*desperada] de*);

г) неможливість опустити іменну фразу, яка є компонентом прийменника-2 (**a causa, *a su causa*) [190, с. 153].

З огляду на те, що Р. Квірка та ін. пропонують схему аналізу лише трикомпонентних прийменниково-іменниково-прийменникових конструкцій англійської мови, для аналізу ширшої групи сполук мов з різною структурою вона потребує деякої адаптації й уточнення. Погоджуючись з думкою Р. Квірки та ін. про те, що між прийменниковими ЕС та вільними сполуками зі схожою структурою немає абсолютної межі [216, с. 302], візьмемо за основу вищезгадану схему лінгвістів та адаптуємо її з метою визначення синтаксичної зв'язності двоконпонентних прийменникових ЕС. Нижче за узагальненим алгоритмом для прикладу проаналізуємо декілька прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов у зіставленні з вільними прийменниковими конструкціями, що мають структуру схожого типу. На противагу вільним двоконпонентним прийменниковим конструкціям, прийменникові ЕС не дозволяють усіх типів модифікацій.

1. Перший тип модифікацій передбачає субституцію компонента-1 та / або компонента-2 іншими елементами з подібною функцією або значенням. Наприклад, у прийменниковому ЕС *у світлі* початковий прийменник *у* не можна замінити іншими прийменниками без зміни значення усієї конструкції: **при світлі подій*, **на світлі подій*. Іменниковий компонент цього ЕС *світлі* теж не дозволяє модифікацій за рахунок заміни синонімічними іменниками: **у сьайві подій*, **в освітленні подій*. Німецький семантичний відповідник української одиниці *у світлі* – *im Licht(e)* – має тотожну структуру і до нього теж не можна застосувати жодну з названих модифікацій: **auf dem Lichte der Tatsachen*, **unter dem Lichte der Tatsachen*, **beim Lichte der Tatsachen*. На відміну від одиниці *im Licht(e)*, деякі німецькі ЕС можуть вживатися з різними початковими прийменниками, наприклад, *mit Berücksichtigung*, *unter Berücksichtigung*, але на прикладі текстів публіцистичного дискурсу можемо прослідкувати, що ЕС *unter Berücksichtigung* виявляє набагато вищу частотність, таким чином витісняючи інший варіант із тотожною семантикою, у чому простежується прояв мовної економії. В іспанському прийменниковому ЕС *gracias a* другий компонент – прийменник *a* – не можна замінити іншими подібними граматичними елементами: **gracias de esta decisión*, **gracias con esta decisión*, **gracias sobre esta decisión*, проте іменниковий компонент *gracias* передбачає субституцію синонімом *merced*, який, поєднуючись із прийменником *a*, також утворює прийменниковий ЕС – *merced a*, зафіксований словниками іспанської мови: *merced a esta decisión*.

2. Другий тип модифікацій полягає у тому, що вільну прийменникову конструкцію можна поширити, на відміну від прийменникових ЕС. Одиниця *у світлі* не дозволяє модифікацій за рахунок поширення іменникового компонента: **у яскравому світлі подій*, **в очевидному світлі подій*. Те саме стосується німецького ЕС *im Licht(e)* та іспанського *gracias a*: **im reinen Lichte der Tatsachen*, **im hellen Lichte der Tatsachen*, **muchas gracias a esta decisión*, **gracias grandes a esta decisión*.

3. Третій тип модифікацій дозволяє опустити один із компонентів, замінити комплемент вказівним або присвійним займенником або вжити конструкцію без комплемента. Наприклад, у прийменникових ЕС *у світлі*, *im Licht(e)*, *gracias a* не можна опустити жоден із компонентів без зміни значення: **у події*, **у подіях*, **світлі події*, **in den Tatsachen*, **Licht der Tatsachen*, **a esta decisión*, **gracias esta decisión*. Окрім цього, зазначені конструкції також не можна вживати без комплементів: **у світлі [події]*, **im Lichte [der Tatsachen]*, **gracias a [esta decisión]*. Питання можливості субституції комплемента вказівним або присвійним займенником у зазначених прийменникових ЕС та нормативність такої субституції є суперечливими, оскільки у нашій вибірці текстів публіцистичного дискурсу зафіксовано лише один випадок заміни комплемента німецького ЕС *im Licht(e)*, яку наведено у прикладі (1):

(1) *Dieser Utopismus war es, der ungeheure Energien bei den Volksgenossinnen und -genossen freizusetzen vermochte – besonders deshalb, weil Hitlers und Speers Zukunftsentwürfe jeweils sogleich die **in ihrem Licht** notwendigen Schritte zur Umgestaltung der Wirklichkeit nach sich zogen* [Die Zeit: 14.02.2008].

У матеріалі вибірки текстів публіцистичного дискурсу української мови модифікацій на кшталт **у цьому світлі*, **у їхньому світлі* не зафіксовано.

Аналізуючи французьку конструкцію схожого типу *à côté de*, К. Леманн також наводить різні трансформації і зазначає, що якби *côté* зберіг іменниковий статус у прийменниковій фразі *à côté de vous*, то модифікація **à votre côté* була б можливою, але це не так [200, с. 70]. Відповідно мовознавець робить висновок про високий ступінь граматикалізованості конструкції та її когезію. За аналогією, схожі висновки можна зробити і про прийменникові ЕС української, німецької та іспанської мов.

4. Четвертий тип передбачає модифікацію морфологічних параметрів компонентів, що походять від змінюваних частин мови, без втрати значення цілої конструкції, зокрема зміну числа та відмінка; сюди ж належить модифікація артикля (можливість додавання артикля або його заміни на означений / неозначений/ нульовий). Наприклад, такі модифікації числа в ЕС як

*у *світлах* подій, *in *den Lichten der Tatsachen*, **gracia a esta decisión* семантично не дорівнюють вихідним ЕС. На противагу цьому, деякі одиниці мають варіантні утворення, які демонструють модифікації морфологічних показників без зміни значення: на *засаді* / *засадах*, на *шляху* / *шляхах*. Окрім цього, ані німецький ЕС *im Licht(e)*, ані іспанський ЕС *gracias a* не дозволяє модифікацій артикля: *in *einem* *Lichte der Tatsachen*, *in *Licht der Tatsachen*, *una *gracia a esta decisión*. Проте досліджуваний матеріал засвідчив варіативність вживання артикля у деяких інших ЕС. Наприклад, німецькі двокомпонентні прийменникові ЕС *auf <der> Grundlage*, *auf <der> Ebene* можуть вживатися як з артиклем, так і без артикля, що вказує на нижчий ступінь синтаксичної зв'язності зазначених одиниць та більше тяжіння до полюсу вільних конструкцій.

Зміну синтаксичного статусу прийменникових ЕС можна прослідкувати із застосуванням інструментарію генеративної теорії шляхом зображення глибинної структури прийменникових фраз із відповідними одиницями. Розглянувши вживання конструкції у *світлі* у прикладі (2) і припустивши, що вона є вільною конструкцією, можемо стверджувати, що її глибинна структура мала б вигляд, як зображено на рис. 1.

(2) Це істотний момент, оскільки суспільство повинне точно знати, з яким явищем радикального штибу – екстремістською чи терористичною організацією – ми маємо справу у *світлі* останніх подій [Дзеркало тижня: 30.10.2009].

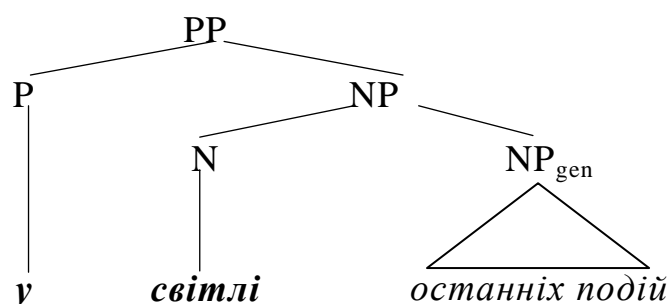

Рис. 1. Схема глибинної структури вільної конструкції у *світлі*

Утім, аналіз синтаксичної зв'язності у *світлі* вказує на реінтерпретацію цієї конструкції, яка полягає у зміні глибинної структури синтаксичного

утворення, але не передбачає якихось змін його поверхневої будови. Відповідно, схему глибинної структури прийменникового ЕС у *світлі* відтворено на рис. 2.

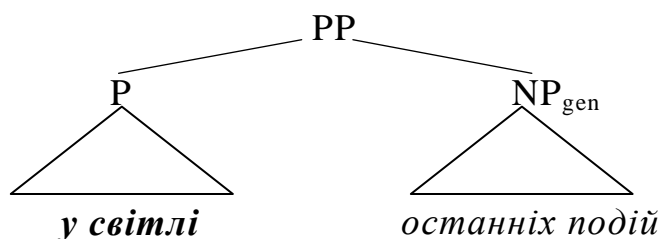

Рис. 2. Схема глибинної структури прийменникової фрази з прийменниковим ЕС у *світлі*

Зауважуючи «розбіжність між поверхневою формою та семантико-граматичною реальністю» у складних локативах та пояснюючи це дією історичної реінтерпретації (англ. *historical reanalysis*), Т. Гівон пропонує свою інтерпретацію прийменникових конструкцій [173, с. 265–266]. Зокрема, він порівнює справжній посесив та псевдопосесив у прикладах (3) і (4):

(3) *He measured the front of the house.*

It was 30 feet wide.

(>*it = the front*)

(4) *He stood in front of the house.*

It was 30 feet wide.

(>*it = the house*) [173, с. 265–266].

Т. Гівон стверджує, що у прикладі (3) посесивна конструкція зберігає вихідний семантичний статус, а у (4) спостерігають дію історичної реінтерпретації (англ. *historical reanalysis*), яка, на погляд Т. Гівона, є чинником поповнення інвентарю локативних прийменників у англійській мові, що дає поштовх для розвитку нових складних прийменників (у термінології автора – англ. *complex prepositions*) [173, с. 265–266].

Подібно до українського ЕС у *світлі*, дію реінтерпретації також спостерігаємо у німецькому ЕС *auf Kosten* та іспанському ЕС *gracias a*. Так, якщо припустити, що ці сполуки є вільними конструкціями, схеми їхньої

глибинної структури у прикладах (5) і (6) відповідно мають такий вигляд, як зображено на рис. 3 та рис. 4.

(5) *Aber können wir glücklich sein, wenn wir **auf Kosten** der Armen leben?*
[Die Zeit: 05.07.2007];

(6) ***Gracias a** un discreto dispositivo policial fue detenido cuando salía del chulé en una furgoneta con su hermano* [La Razon: 18.09.2009].

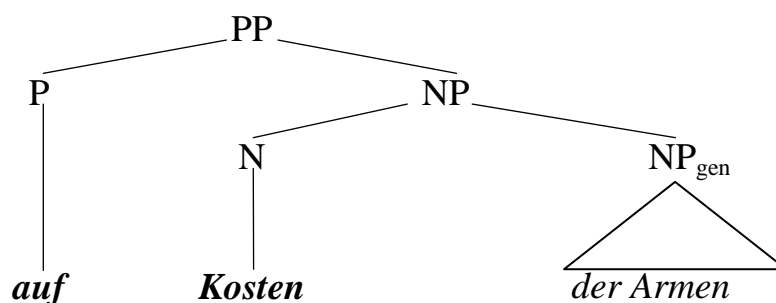

Рис. 3. Схема глибинної структури вільної конструкції *auf Kosten*

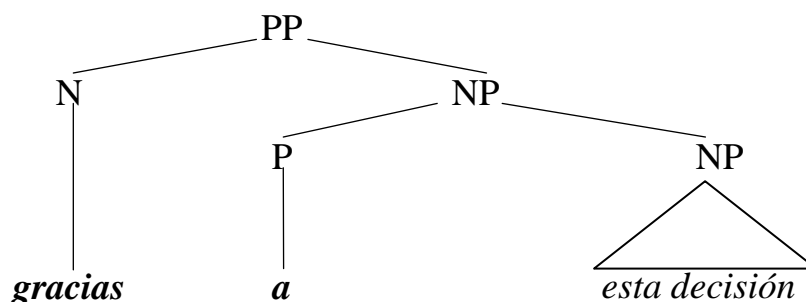

Рис. 4. Схема глибинної структури вільної конструкції *gracias a*

Результат дії реінтерпретації конструкцій *auf Kosten* і *gracias a* у прийменникові ЕС зображено на рис. 5.

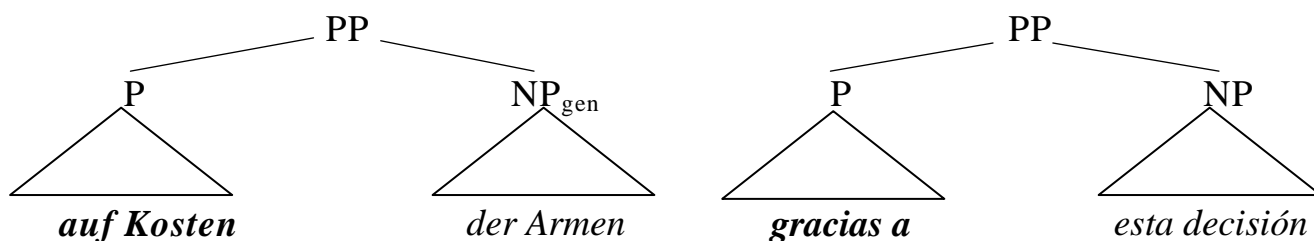

Рис. 5. Схема глибинної структури прийменникових фраз із прийменниковими ЕС *auf Kosten* і *gracias a*

У вищенаведених прикладах ЕС у трьох мовах різних груп індоєвропейської сім'ї можемо ідентифікувати дію аналогії. Дослідники генеративного напрямку саме аналогію вважають причиною синтаксичних змін. На погляд Д. Лайтфута, в

основу аналогії покладено реінтерпретацію давніх поверхневих структур, яка згладжує колишні відмінності і продукує нові [201, с. 84].

Варто зауважити, що деякі лінгвісти не погоджуються із трактуванням глибинної структури конструкцій такого типу як цілісних одиниць (тобто як на рис. 2) [187, с. 617–623; 225]. Зокрема, А. Сеппянен та ін. зазначають, що певна зв'язність, притаманна таким конструкціям, не впливає на структуру їхніх конститuentів [225, с. 11]. Ураховуючи те, що, показав аналіз можливих модифікацій, можемо стверджувати, що досліджувані прийменникові ЕС демонструють різний рівень синтаксичної зв'язності, а їхній синтаксичний статус все ще вважають перехідним. Проте саме невизначеність інтерпретації деяких поверхневих структур генеративісти А. Херріс і Л. Кемпбел зараховують до головних рушійних сил синтаксичних зрушень [175, с. 53]. Науковці висловлюють позицію, що саме реінтерпретація є передумовою майбутніх видозмін поверхневої структури, у яких вони вбачають актуалізацію змін на глибинному рівні [175, с. 77].

Отже, різні типи модифікацій, які можуть бути застосовані до окремих прийменникових ЕС, і дискусійність схематичного зображення їхньої глибинної структури є ще одним підтвердженням їхнього перехідного статусу.

2.2. Прийменникові еквіваленти слова, від яких утворені базові моделі

У формуванні прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов спостерігаються певні закономірності. Їх можна відстежити при побудові моделей. Найпростішими є базові моделі, утворені від прийменникових ЕС, лексико-граматичні параметри складників яких не збігаються з іншими досліджуваними елементами.

В українській та німецькій мовах побудовано по 17 таких моделей, в іспанській – лише три. В усіх трьох мовах найбільше базових моделей ЕС прийменниково-іменникового походження. В українській та німецькій мовах

зафіксовано по 13 таких сполучень, а в іспанській мові – два.

В українській мові прийменники в усіх тринадцяти базових моделях ЕС прийменниково-іменникового походження перебувають у препозиції до іменників, у німецькій – в одинадцяти моделях. В іспанській мові прийменники в обох ЕС прийменниково-іменникового походження розміщуються у постпозиції до іменникових компонентів.

У німецькій мові побудовано дві базові конструкції, в яких прийменниковий та іменниковий компоненти ЕС стоять у циркумпозиції, тобто обрамляють слово, відношення до якого виражає ЕС. Це моделі *Praep – ... – N3fs* та *Praep – ...–N4ms*, утворені від прийменникових ЕС *an ... Statt* та *um ... willen*. У першій моделі прийменник *an* поєднується з іменником жіночого роду у формі давального відмінка однини *Statt*, узус якого обмежений високим стилем. Зокрема, найчастіше цей іменник вживається саме у поєднанні з прийменником *an* у певних сталих конструкціях *an Eides Statt*, *an Kindes Statt*, *an Zahlungs Statt* тощо. Вважають, що чим вищим є ступінь граматикалізації, тим помітнішою стає тенденція до написання з маленької літери та разом [див. 202, с. 25]. К. Ліндквіст зараховує написання з великої літери, разом з керуванням певними відмінками, препозицією, лаконічністю плану вираження, синтаксичною та семантичною багатозначністю, зменшенням подільності до ознак, які відрізняють прийменникові ЕС від первинних прийменників, що досягли найвищого ступеня граматикалізації, зокрема препозиціоналізації [202, с. 23]. У вищезазначених прикладах написання іменника з великої літери зберігається, що свідчить про незавершеність процесу препозиціоналізації. Німецькі граматика класифікують *an ... Statt* як складний вторинний прийменник [163; 181]. Результатом лексикалізації цього сполучення є вторинний німецький прийменник *anstatt*, утворений від злиття компонентів *an ... Statt*, що стоїть у препозиції до слів, відношення до яких він виражає.

У мовознавчих студіях не вщухають дискусії щодо можливості розрізнення, ототожнення або навіть протиставлення лексикалізації і граматикалізації [142; 143; 186; 234]. Ми услід за К. Леманном [198]

розглядаємо їх не як протилежні, а як взаємопов'язані процеси. Так, Р. Келлер зазначає, що лексикалізацією називають процес, який полягає у тому, що мовні конструкції стають частиною лексикону [189, с. 219]. Ми дотримуємося думки, що лексикалізація є одним з етапів граматикалізації, на якому відбувається універбація конструкції, тобто морфологічна редукція, яка на орфографічному рівні маніфестується у ціліснооформленому написанні [197, с. 32].

Так, Унаслідок прагнення до лаконічності форми вираження, яке притаманне процесу граматикалізації та, зокрема, препозиціоналізації, від прийменника *anstatt* утворився простіший за формою вираження прийменник *statt*. На цьому прикладі можемо простежити дію окремих механізмів граматикалізації [178, с. 541]. Прийменники *anstatt* і *statt* є свідченням дії четвертого механізму – ерозії, тобто втрати фонетичного матеріалу. Як прийменниковий ЕС *an ... Statt*, так і прийменники *anstatt* та *statt*, вимагають родового відмінка. Примітним є той факт, що в українській, англійській, російській мовах одиниця з ідентичною семантикою теж повністю лексикалізувалася: укр. *замість*, англ. *instead of*, *in place of*, *in lieu of*, рос. *вместо*, порт. *em vez de*. У ході дослідження англійських складних прийменників (у термінології авторів) із субститутивною семантикою на кшталт *instead of*, *in place of*, *in lieu of* С. Швентер і Е. Трауготт дійшли висновку, що унаслідок генералізації контексту відбувається декатегоризація цих одиниць, заміщення первісної локативної семантики до субститутивної [223]. Аналогічні процеси можемо спостерігати і в інших мовах, зокрема у німецькій. Порівняємо вживання прийменникового ЕС *an ... Statt* та похідних від нього синонімічних прийменників *anstatt* та *statt* у прикладах (7), (8) і (9):

(7) *Aber ein anderer Mieterberater erklärte **an** Eides **statt**, dass Schmidt junior bei «Gesprächen hinsichtlich des Privatisierungsverfahrens und –standes» der WBM schon Mitte 1995 für die CTP dabei war* [Die Zeit: 15.10.2009];

(8) ***Anstatt** des Grauspechts könnte Peter Berthold, emeritierter Leiter des Max-Planck-Instituts für Ornithologie in Radolfzell, bei diesem Spaziergang auch einen Wiedehopf oder einen Wendehals zum Gespräch bitten* [Die Zeit: 3.07.2014];

(9) *Warum benutzen Gartenbesitzer einen Laubbläser **statt** eines Besens?* [Die Zeit: 30.10.2014].

У моделі Praep – ...–N4ms, утвореній від німецького ЕС *um ... willen*, де прийменниковий та іменниковий компоненти перебувають у циркумпозиції до іменного компонента, відношення до якого виражає ЕС, прийменник *um* поєднується з іменником чоловічого роду у формі знахідного відмінка однини *Willen*. Написання іменника з великої літери, на відміну від попереднього прийменникового ЕС, не зберігається, що свідчить про вищий ступінь препозиціоналізації. Ця одиниця також класифікується німецькими граматиками як складний вторинний прийменник [163; 181]. Прийменниковий ЕС *um ... willen* вимагає родового відмінка. Екстенсія, або генералізація контексту, притаманна граматикалізації, у зазначеному ЕС проявляється у тому, що його дистрибуція розширилася за рахунок вживання з іменниками на позначення неістоти, як бачимо з прикладу (10):

(10) *Erstens: Wie kommt es, dass junge Leute **um** ihres Glaubens **willen** töten?* [Die Zeit: 20.01.2015].

Як уже було зазначено, препозицію прийменників до іменників у базових моделях прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження зафіксовано у більшості досліджуваних одиниць. В українській мові однаковою мірою продуктивними щодо функціонування у ролі початкового компонента є прийменники *за* та *на*, кожен із яких зафіксовано у трьох базових моделях зазначеного типу. Так, прийменник *за* при утворенні базових моделей Praep – N5ms і Praep – N5ns від прийменникових ЕС *за винятком* і *за посередництвом* поєднується синтагматичним зв'язком з іменниками чоловічого та середнього роду в орудному відмінку однини, порівняємо у прикладах (11) і (12):

(11) *Я думаю, за підтримки більшості в залі буде прийнято більшість законів **за винятком** одного – найскандальнішого* [Дзеркало тижня: 29.08.2013];

(12) *Ліцей № 100 «Поділ» не є тим навчальним закладом, де журналістка програми «Гроші» **за посередництвом** учнів придбала наркотики, як це було*

подано в ЗМІ з перекручуванням фактів [Дзеркало тижня: 27.03.2012].

Як бачимо у прикладі (10), ЕС за винятком можна без втрати значення замінити прийменником *окрім*, а ЕС за посередництвом у (12) – на *через*.

У базовій моделі Praep – N4ms, утвореній від ЕС за *рахунок*, другим компонентом є іменник чоловічого роду у формі знахідного відмінка однини. Часткове збереження первинної семантики ЕС за *рахунок* виявляється у тому, що він часто вживається у контекстах, пов'язаних з економікою, фінансами, інвестиціями та банківською сферою, як бачимо у прикладі (13):

(13) *Реформа держслужби в Україні фінансуватиметься за рахунок кількох джерел, серед яких – 1,8 мільярда євро, які ЄС виділив на реформи в країні* [Дзеркало тижня: 13.12.2015].

Проте у фактичному матеріалі виявлено докази тому, що контекст цього ЕС поширився і на інші сфери. Зокрема, у прикладі (14) його можна замінити прийменником *завдяки*:

(14) *Захисник «гірників» Іван Ордець розповів, що після декількох теоретичних занять в його команді вже знають, за рахунок чого можна досягти необхідного результату* [Дзеркало тижня: 13.02.2015].

У базових моделях Praep – N6npl та Praep – N6ns, побудованих на базі прийменникових ЕС на *правах* і на *чолі*, прийменник на поєднується синтагматичними зв'язками з іменниками середнього роду у формі місцевого відмінка однини та множини, відповідно:

(15) *Сербія на чолі ОБСЄ візьметься за виконанням «мінських домовленостей»* [Дзеркало тижня: 1.01.2015];

(16) *Футбольний агент Олександр Панков на своїй сторінці в «Instagram» повідомив, що Євген Селін, права на якого належать київському «Динамо», поточний сезон проведе на правах оренди в грецькому «Платаніасі»* [Дзеркало тижня: 31.07.2015].

Як вбачається з прикладу (15), ЕС на *чолі* демонструє втрату іменниковим компонентом зв'язку із первинним значенням частини тіла, його десемантизацію і декатегоризацію.

У ЕС *на правах*, як відображено у (16), спостерігаємо облігаторизацію показника множини, тобто він не дозволяє модифікацій четвертого типу, описаних у попередньому підрозділі.

На відміну від попередньої моделі, іменниковий компонент базової моделі Praep – N6fpl(s), утвореної від ЕС *на засадах* (*zasadi*), дозволяє модифікацію числа, що свідчить про його варіативність та низький ступінь когезії. Граматичним варіантом ЕС є поєднання прийменника *на* з іменником жіночого роду у формі місцевого відмінка однини (*на засаді*). Окрім цього, як засвідчує приклад (17), щодо цього ЕС не можна робити висновки про зсув до абстрактного, адже його семантика першопочатково досить абстрактна:

(17) *Експерт центру дослідження Росії, колишній посол України в Ірані Олександр Самарський вважає, що місії ООН з прав людини в Україні не вдається витримати баланс і повною мірою побудувати свою роботу на засадах неупередженості та об'єктивності* [Дзеркало тижня: 15.07.2015].

У німецькій мові найпродуктивнішими початковими компонентами є прийменники *an*, *auf* та *in*. Кожен із них зафіксовано у двох базових моделях прийменниково-іменникового походження, у яких прийменники перебувають у препозиції до іменників. Так, прийменник *an* при утворенні базової моделі Praep – N3ns поєднується з іменником середнього роду у давальному відмінку однини (*am Ende*). У цьому ЕС прийменник *an* зливається із формою означеного артикля у формі давального відмінка *dem*. Генералізація виявляється у тому, що ця одиниця імплікує не тільки конкретні, фізичні, контексти, а й абстрактні, див. приклад (18):

(18) *Auch den jüdischen Familien geht es manchmal **am Ende** des Lebens gar nicht mehr um eine Rückgabe* [Die Zeit: 4.11.2013].

У моделі Praep – N4fs прийменник *an* потребує іменника жіночого роду у формі знахідного відмінка однини (*an die Adresse*). При цьому контексти засвідчують, що йдеться не про фізичну адресу, а радше про звертання до когось, або висловлювання у бік когось, як спостерігаємо у (19):

(19) *Die Anschuldigungen des Rechnungshofes gehen direkt **an die Adresse***

des indischen Regierungschefs Manmohan Singh, der von November 2006 bis Mai 2009 und während zweier kurzer früherer Amtsperioden auch das Amt des Kohleministers bekleidete [Die Zeit: 22.03.2012].

У базовій моделі Praep – N4ms прийменник *auf* поєднується з іменником чоловічого роду у формі знахідного відмінка однини (*auf den Namen*). Значення компонентів цього ЕС є досить прозорим (20), ще одним доказом чому слугує обмежена дистрибуція цього ЕС іменниками на позначення істоти:

(20) *Peinlicher Vorfall bei British Airways: In einer Mitarbeiterzeitschrift der Fluglinie ist eine Bordkarte abgebildet – ausgestellt **auf den Namen** des Terroristenführers* [Die Zeit: 2.06.2010].

В іншій моделі – Praep – N4pl – з початковим компонентом *auf* другим компонентом є іменник у формі знахідного відмінка, який вживається тільки у формі множини (*auf Kosten*):

(21) *Die armen EU-Verwandten im Süden haben mittlerweile eine ähnliches Image wie Langzeitarbeitslose in Hamburg oder München: Angeblich liegen sie auf der faulen Haut und lassen es sich **auf Kosten** ehrlicher Steuerzahler gut gehen* [Die Zeit: 4.05.2010].

Чітко простежується зв'язок *auf Kosten* з фінансовою сферою, адже найчастіше ЕС вживається саме у таких контекстах (21), як і його український відповідник *за рахунок*.

Прийменник *in* у ролі початкового компонента зафіксовано у 2 базових моделях німецької мови. У першій з них – Praep – N4fs – він поєднується з іменником жіночого роду у формі знахідного відмінка однини (*in die Tiefe*). Зокрема, зауважуємо метонімізацію іменникового компонента ЕС *Tiefe*, у якому просторове значення переноситься на суміжні контексти (див. приклад (22)):

(22) *Péter Nádas' aufklärerischer Essayband führt **in die Tiefe** der ungarischen Geschichte* [Die Zeit: 25.01.2008].

У мовознавчій літературі загальновизнаним є той факт, що найважливіші семантичні механізми у процесі граматикалізації мають метафоричну та метонімічну природу [143; 147; 157; 158, с. 42–62; 177; 223]. Так, Б. Хайне та ін.

зазначає, що метонімія відіграє значну роль у процесі граматикалізації, пропонуючи конкретні джерела, які надають людині конкретні орієнтири, що асоціюються з суміжними або схожими предметами і явищами, і тому можуть бути використані для розумінні «менш» конкретних концепцій [177, с. 152] і, відповідно, для вираження більш абстрактних значень. Так, у другій базовій моделі з початковим *in* Praep – N3fpl, побудованій на базі ЕС *in Sachen*, зазначений прийменник вимагає після себе іменника жіночого роду у формі давального відмінка множини. Узус ЕС засвідчує генералізацію контекстів, метафоризацію та декатегоризацію іменникового компонента у його складі. При цьому відбувається облігаторизація показника множини у *Sachen*, ЕС не дозволяє морфологічних модифікацій. Як бачимо у прикладі (23), ЕС *in Sachen* можна без втрати значення замінити на прийменник *in*:

(23) *Im Kochlabor folgt zunächst ein kleiner Grundkurs in Sachen Geschmackswissenschaft* [Die Zeit: 23.02.2012].

Прийменник *в* є початковим компонентом у двох базових моделях прийменниково-іменникового походження української мови. У першій із них зазначений прийменник поєднується синтагматичними зв'язками з іменником середнього роду у формі знахідного відмінка однини: Praep – N4ns (*в (во) ім'я*). У цій моделі прийменник *в* має фонетичний варіант *во*. Порівняємо вживання цього ЕС з фонетичними варіантами прийменника у прикладах (24) і (25):

(24) *Во ім'я істини, добутої з власної світлої голови, герой чи пророк готовий жертвувати всім, навіть життям, і не тільки своїм, а й тих, кому він несе світло правди, не вбачаючи в таких жертви нічого парадоксального* [Дзеркало тижня: 12.12.2014];

(25) *Борець за свободу слова в ім'я демократичних стандартів світової журналістики зазвичай інших мов не знає, у нього завжди «не все так однозначно», і він апелює одночасно як до найвищих цінностей, так і до базових* [Дзеркало тижня: 4.12.2015].

У другій базовій моделі Praep – N6mpl з початковим прийменником *в*, утворений від ЕС *в интересах*, іменниковий компонент чоловічого роду має

форму місцевого відмінка множини. У прикладі (26), як і в інших контекстах модифікації морфологічних показників не допускаються, наприклад, форма іменникового компонента **в інтересі* не дорівнює значенню ЕС:

(26) *«Це в наших власних інтересах, в інтересах боротьби проти тероризму і екстремізму, проти нових криз», – підкреслив Столтенберг [Дзеркало тижня: 1.12.2015].*

Українські прийменники *від, з, перед, під, по* та німецькі прийменники *aus, durch, für, mit, nach* фіксуються по одному разу у ролі початкового компонента базових моделей прийменниково-іменникового походження.

Так, у моделі Praep – N2ns компонентом розгортання є іменник середнього роду однини родового відмінка (ЕС *від імені*). У прикладі (27) спостерігаємо дію механізмів десемантизації і декатегоризації, що спричиняються до можливості заміни *від імені* первинним прийменником *від*:

(27) *Хочемо внести кілька практичних пропозицій від імені такого самого «лісапетного бізнесу» [Дзеркало тижня: 11.10.2013].*

Ще у двох базових моделях Praep – N5ns (з *урахуванням*) та Praep – N5ns (*перед лицем*) прийменники *з* та *перед* поєднуються з іменниками середнього роду у формі орудного відмінка однини (приклади (28) і (29)):

(28) *Реформи системи надання пільг уникнути не вдасться, але цей процес буде відбуватися з урахуванням думки самих пільговиків [Дзеркало тижня: 22.09.2011];*

(29) *Росія більш вразлива перед лицем санкцій, введених США, ніж США - у зв'язку з санкціями, введеними Росією [Дзеркало тижня: 21.03.2014].*

Зсув від конкретного до абстрактного – генералізація – більшою мірою проявляється у ЕС *перед лицем*, аніж у ЕС *з урахуванням*, адже першопочатково його значення більш спеціальне і надає більший обсяг для зсуву.

У базовій моделі Praep – N4ms (ЕС *під час*) іменник чоловічого роду *час* має форму знахідного відмінка однини. У прикладі (30) можемо спостерігати затемнення морфологічної структури цього ЕС, саме таке поєднання прийменника *під* і іменника на позначення часових категорій є нетиповим

(пор. *під годину, *під момент, *під місяць) і свідчить про певну застиглість форми вираження цієї одиниці:

(30) *Під час міжнародного авіашоу на базі британських королівських ВПС «Фейфорд» був представлений винищувач МіГ-29* [Дзеркало тижня: 22.07.2013].

В останній базовій моделі прийменниково-іменникового походження Praep – N3ns прийменник *по* поєднується синтагматичним зв'язком з іменником середнього роду у формі давального відмінка однини (*по праву*), який демонструє фіксованість показника числа, зокрема однини (див. (31)):

(31) «*Чи буде Британія у 2065 році державою, на вершині якої виявиться людина, чиє місце вирішено **по праву** народження?*» – запитує газета [Дзеркало тижня: 23.07.2013].

У двох базових моделях прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження Praep – N3ns, утворених від *mit* / *Wissen*, і Praep – N3ns, побудованих на базі ЕС *nach dem Vorbild*, прийменники *mit* та *nach* поєднуються з іменниками середнього роду у формі давального відмінка однини, пор. (32) і (33):

(32) *Ich selbst habe Mitte der neunziger Jahre **mit Wissen** des Kanzleramts Journalisten nach ihren Informanten ausgeforscht* [Die Zeit: 18.12.2014];

(33) *Focus Online ergänzte, es sei ein Anschlag **nach dem Vorbild** des Mumbai-Attentats geplant* [Die Zeit: 17.11.2010].

Ще в одній моделі з початковим компонентом *aus* – Praep – N3ms – іменник теж має форму давального відмінка однини, проте належить до категорії чоловічого роду (*aus Anlass*). Цей німецький ЕС (див. приклад (34)), що має синонімічний варіант серед лексикалізованих прийменників *anlässlich*, утворений від того ж іменника за допомогою суфікса *-lich*, і в усіх контекстах може бути замінений зазначеним вторинним прийменником.

(34) *Aus Anlass des Romans Unterwerfung von Michel Houellebecq möchte ich eine Gebrauchsanweisung für die Benutzung von Romanen verfassen* [Die Zeit: 19.02.2015].

У двох останніх базових моделях Praep – N4fs (*durch Vermittlung*) та Praep – N4ns (*für das Wohl*) із початковими компонентами *durch* та *für* іменники мають форму знахідного відмінка однини, проте належать до різних родових категорій – жіночого та середнього родів. Порівнюємо (35) і (36):

(35) *Kennengelernt hat er die 19-Jährige im Jahr 1904 **durch Vermittlung** der Kindheitsforscherin Ellen Key, der sowohl Eva Solmitz als auch Rilke nahestehen* [Die Zeit: 14.01.2010];

(36) «... **Für das Wohl** unserer Kinder, für die Gesundheit und Sicherheit aller Amerikaner ändert sich das jetzt», sagt Obama [Die Zeit: 20.08.2015].

Зауважимо, що в деяких базових моделях німецької мови іменники вжито без артиклів (*auf Kosten, in Sachen, aus Anlass, durch Vermittlung, mit Wissen*), а в інших – з артиклями (*am Ende, an die Adresse, auf den Namen, in die Tiefe, für das Wohl, nach dem Vorbild*). Відсутність артикля у прийменникових ЕС свідчить про вищий ступінь граматикалізації. Так, зафіксовано шлях препозиціоналізації деяких прийменникових ЕС німецької мови, в яких відбулося послаблення внутрішніх меж і, як наслідок, універбація. На сучасному етапі ці ЕС лексикалізувалися і функціонують як прийменники. Зокрема, цей шлях пройшов прийменник *mithilfe*, який спочатку функціонував як прийменниковий еквівалент з артиклем *mit der Hilfe*, з часом артикль елідував: *mit Hilfe*. У сучасній німецькій мові одночасно співіснують два варіанти написання *mithilfe* та *mit Hilfe*. Як варіант, частини вихідного сполучення взагалі можуть елідувати: *an Statt* → *anstatt* → *statt*, *von wegen* → *wegen*.

В іспанській мові прийменники в обох базових моделях ЕС прийменниково-іменникового походження стоять у постпозиції до іменникових компонентів. У першій базовій моделі Nfpl – Praep, утвореній від ЕС *gracias a*, початковим компонентом є іменник жіночого роду у формі множини *gracias*, а компонентом розгортання – прийменник *a*. Аналіз синтаксичної зв'язності ЕС зазначеної моделі у попередньому підрозділі показав, що він має застиглу форму і не попускає модифікацій, див. приклад (37):

(37) *Según las fuentes consultadas, Gómez Bermúdez tendría posibilidades de*

*adjudicarse una de ellas **gracias a** sus 25 años en ejercicio* [La Razon: 26.02.2012].

ЕС *merced a* другої базової прийменниково-іменникової моделі іспанської мови Nfs – Praep є синонімом попереднього ЕС. Компонентом розгортання цієї моделі також є прийменник *a*, а початковим компонентом – іменник жіночого роду у формі однини *merced*:

(38) *Entre 8 y 10 millones de ahorro **merced a** la unificación de medicamentos* [La Razon: 11.05.2013].

У прикладах (37) і (38) можемо спостерігати наслідки декатегоризації іменникових компонентів іспанських ЕС *gracias* і *merced*, яка є одним із супровідних процесів граматикалізації. У складі ЕС зазначені компоненти втрачають морфолого-синтаксичних ознаки вихідного слова, зокрема категорію числа, адже іспанська мова не допускає цих сполук у формі множини: **gracia a sus 25 años en ejercicio*, **mercedes a la unificación*. А це, у свою чергу, може спричинитися до втрати синтаксичної самостійності зазначених компонентів.

Звідси виходить, що граматична категорія роду у базових прийменникових ЕС іспанської мови представлена іменниковими компонентами жіночого роду.

Отже, переважна більшість прийменникових ЕС базових моделей мають у своєму складі іменники, тому нижче зіставимо граматичні показники їхніх іменникових компонентів.

Так, більшість іменникових компонентів базових прийменникових ЕС української мови мають форму місцевого та орудного (4 ЕС), менше – знахідного (3 ЕС), родового (1 ЕС) та давального (1 ЕС) відмінків. У восьми українських базових прийменникових ЕС зафіксовано іменникові компоненти середнього роду, у чотирьох – чоловічого, в одному – жіночого роду.

Розподіл іменникових компонентів базових моделей прийменникових ЕС української мови за граматичними показниками відмінка та роду відображено у табл. Б.1 (див. Додаток Б).

Більшість іменникових компонентів прийменникових ЕС базових моделей німецької мови мають форму знахідного відмінка (7 ЕС), менше –

давального (6 ЕС). У п'яти німецьких прийменникових ЕС зафіксовано іменникові компоненти жіночого роду (чотири з них у формі однини, одна – у формі множини), у чотирьох – середнього, у трьох – чоловічого роду. Прийменниковий ЕС *auf Kosten* має у своєму складі іменник, який належить до категорії *pluralia tantum* і, починаючи з XVII-XVIII-го століть, вживається тільки у формі множини, категорії роду він не має.

Розподіл іменникових компонентів базових моделей прийменникових ЕС німецької мови за граматичними показниками відмінка, роду та числа відображено у табл. Б.2 (див. Додаток Б).

Аналіз граматичних параметрів іменникових компонентів базових моделей прийменникових ЕС показав, що в українській мові на базі ЕС з іменниковим компонентом у формі давального відмінка (*по праву*) побудовано лише одну модель, а у німецькій мові – 6 ЕС. На думку І. Вихованця, давальний відмінок в українській мові має вузьку лексичну сполучуваність, а його форму мають переважно назви осіб [34, с. 207]. Як зазначає Н. Костусяк, давальний відмінок безпосередньо пов'язаний з категорією істоти / неістоти [63, с. 67]. В українських базових прийменникових ЕС усі іменникові компоненти належать до категорії неістоти. Як засвідчує досліджуваний матеріал, давальний відмінок німецької мови, навпаки, має широку лексичну сполучуваність. До того ж, він об'єднує у собі категоріальне значення давального, місцевого та частково орудного відмінків української мови, що й зумовлює його продуктивність.

Зіставлення іменникових компонентів базових ЕС за граматичним параметром числа показало, що більшість із них у трьох мовах мають форму однини. В українській мові іменникові компоненти лише трьох ЕС мають форму множини (*в інтересах, на правах, на засадах*), причому один ЕС має факультативний варіант з формою однини – *на засадах / засади*, 10 ЕС – форму однини. У німецькій мові іменникові компоненти 11 базових моделей ЕС мають форму однини, лише 2 ЕС – форму множини (*auf Kosten, in Sachen*). В іспанській мові іменникові компоненти ЕС за ознакою граматичної категорії числа розподілилися порівну – одна модель з формою однини (*merced a*), одна –

з формою множини (*gracias a*). Розподіл іменникових компонентів базових моделей прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов за граматичним показником числа відображено у табл. Б.3 (див. Додаток Б).

В українській та німецькій мовах також побудовано по одній базовій прийменниково-займенниковій моделі, що мають схожу структуру та є семантичними міжмовними відповідниками: Praep – Pron6 (*при всьому (всій, всіх)*), Praep – Pron3 (*bei allem...(aller, allen)*), пор. приклади (39) і (40). В українській мові займенник вживається у формі місцевого відмінка, а в німецькій – у формі давального. Як відомо, німецька мова має чотирикомпонентну відмінкову систему, і значення, які в українській мові відтворюються місцевим відмінком, в німецькій мові виражаються за допомогою давального відмінка. Як в українській, так і в німецькій мові, займенники в цих ЕС можуть вживатися у формі чоловічого, жіночого та середнього роду однини та множини.

(39) «... Ніхто ніколи не спілкувався і не зможе **при всьому** бажанні з президентом спілкуватися в ультимативному тоні», – сказав Пєсков в ефірі радіостанції «Говорить Москва» [Дзеркало тижня: 9.02.2015];

(40) Denn **bei allem** guten Willen bleiben Abhängigkeiten, was sie sind: extrem schwer zu überwinden [Die Zeit: 11.04.2014].

В українській мові прийменники зафіксовано у ролі початкових компонентів у чотирнадцяти базових моделях ЕС. Найвищу продуктивність виявляють прийменники *за* та *на*, кожен з яких є початковим компонентом у трьох базових моделях ЕС (*за винятком, за посередництвом, за рахунок, на засадах (засаді), на правах, на чолі*). Прийменник *в (во)* зафіксовано в ролі початкового компонента у двох базових конструкціях ЕС (*в (во) ім'я, в інтересах*). Найменшу продуктивність виявляють прийменники *від, з, перед, під, по* та *при*: кожен із них зафіксовано в одному ЕС (*від імені, з урахуванням, перед лицем, під час, по праву, при всьому (всій, всіх)*).

Кількісні дані продуктивності прийменників у ролі початкових компонентів в базових моделях прийменникових ЕС української мови

відображено у табл. Б.4 (див. Додаток Б).

У німецькій мові прийменники зафіксовано у ролі початкових компонентів також у чотирнадцяти базових моделях ЕС. Найбільш продуктивним є прийменник *an*, який виконує роль початкового компонента у 3 базових ЕС (*am Ende*, *an die Adresse*, *an ... Statt*). Прийменники *auf* та *in* зафіксовано у ролі початкового компонента у 2 базових ЕС (*auf den Namen*, *auf Kosten*, *in die Tiefe*, *in Sachen*). Найменшу продуктивність виявляють прийменники *aus*, *bei*, *durch*, *für*, *mit*, *nach* та *um*: кожен із них зафіксовано в одному ЕС (*aus Anlass*, *bei allem...*, *durch Vermittlung*, *für das Wohl*, *mit Wissen*, *nach dem Vorbild*, *um ... willen*).

Квантитативні дані продуктивності прийменників у ролі початкових компонентів у базових моделях прийменникових ЕС німецької мови відбито в табл. Б.5 (див. Додаток Б).

Базова модель іспанської мови Adv – Praep (*junto con*) є прислівниково-прийменниковою конструкцією. У ній прислівник *junto* поєднується синтагматичним зв'язком з прийменником *con*, див. приклад (41):

(41) *Detenido el marido de la mujer de 60 años asesinada **junto con** su madre* [La Razon: 10.12.2014].

Прислівниково-прийменникові базові ЕС представлені також і у двох інших досліджуваних мовах. Так, в українській мові зафіксовано дві таких конструкції. У першій моделі Adv – Praep роль початкового компонента виконує прислівник *вздовж*, який поєднується синтагматичним зв'язком з прийменником *по* (приклад (42)). Цей ЕС має фонетичний варіант *уздовж по*.

(42) *На повороті з траси – чергує екіпаж ДАІ, через кожні 100 м вниз до дачі і **вздовж по** Південнобережному шосе вишикувалися співробітники внутрішніх військ і патрульної служби* [Дзеркало тижня: 9.07.2013].

Друга прислівниково-прийменникова модель української мови Adv – Praep (*вслід за*) має три варіантні утворення: *услід за*, *слідом за*, *слідком за*. Порівняємо вживання цього ЕС та його варіантів у (43), (44) і (45):

(43) *Білорусь **услід за** Росією може заборонити імпорт молока та*

яловичини з України [Дзеркало тижня: 29.07.2014];

(44) *Катар слідом за Саудівською Аравією знизив ціни на нафту більш ніж на \$ 1 в спробі стимулювати попит в Азії* [Дзеркало тижня: 14.10.2014];

(45) *І навчання мови вибудовуватиметься як поступ від примітивних до все досконаліших форм володіння мовленням, а не як рух від спрощеного уявлення про якісь граматичні одиниці до уявлення про них же, але вже складнішого (слідком за віковими особливостями учнів, мовляв)* [Дзеркало тижня: 6.02.2015].

У німецькій мові побудовано одну прислівниково-прийменникову базову модель Adv – Praep (*zusammen mit*), ЕС якої є міжмовним відповідником іспанського ЕС *junto con*, від якого також утворено базову модель, див. (46)

:(46) *Im Mai bekam er den deutschen Preis für gesellschaftliche Verantwortung von Unternehmen – zusammen mit Götz Werner* [Die Zeit: 11.09.2014].

Окрім прийменниково-іменникових, прийменниково-займенникових та прислівниково-прийменникових базових моделей, у досліджуваному матеріалі української та німецької мов виявлено по одній моделі, до складу яких входять дієприслівники. В українській мові це партикулярно-дієприслівникова модель, а у німецькій – дієприслівниково-прийменникова. Їхнє графічне зображення має такий вигляд: Рс – Part (*не враховуючи*), Part – Praep (*beginnend mit*). Порівняємо реалізацію цих ЕС у прикладах (47) і (48):

(47) *Не враховуючи операцій з заплутаними фотонами, наука поки що ні на крок не наблизилася до створення машини, що телепортувала б людей* [Дзеркало тижня: 7.08.2013];

(48) *Beginnend mit einer Picasso-Zeichnung von 1903, umspannt die Sammlung in etwa das 20. Jahrhundert* [Die Zeit: 2.02.2012].

У німецькій мові побудовано одну модель, яка не має відповідників серед базових моделей інших мов. Це партикулярно-прийменникова конструкція Рс – Praep (*nicht ohne*). У цій базовій моделі початковим компонентом є заперечна частка *nicht*, а компонентом розгортання – прийменник *ohne*. Цей німецький

прийменниковий ЕС є відповідником українського ЕС *не без*. Прослідкуємо реалізацію цієї одиниці у прикладах (49) і (50):

(49) *Nicht ohne unseren Laptop Warum stehen in Nachrichtensendungen des deutschen Fernsehens Laptops auf den Tischen?* [Die Zeit: 26.05.2011];

(50) *Und selbst wenn Sassen die Menschen mit pittoresken Schattenmustern überzieht, bleiben ihre Fotos **nicht ohne** exotisierendes Flair* [Die Zeit: 19.11.2015].

Отже, у досліджуваному матеріалі української та німецької мов утворено по сімнадцять базових моделей прийменникових ЕС, а в іспанській мові – лише три. У ході аналізу частиномовного походження компонентів базових моделей прийменникових ЕС встановлено, що переважна більшість моделей трьох досліджуваних мов є прийменниково-іменниковими конструкціями (без урахування послідовності іменника та прийменника). В українській і німецькій мовах побудовано по 13 базових моделей прийменниково-іменникового походження, в іспанській – дві. Окрім цього, в українській мові утворено дві прислівниково-прийменникові базові моделі, у німецькій та іспанській мовах – по одній. У емпіричному матеріалі також представлено по одній базовій моделі українських та німецьких прийменникових ЕС прийменниково-займенникового походження. До того ж, на базі українських прийменникових ЕС утворено одну партикулярно-дієприслівникову базову модель, а в німецькій мові – одну партикулярно-прийменникову й одну дієприслівниково-прийменникову.

Розподіл прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов, від яких утворено базові моделі, за частиномовним походженням відображено у табл. Б.6 (див. Додаток Б). При цьому послідовність компонентів не враховувалася, тобто іменниково-прийменникові та прийменниково-іменникові ЕС наведено як структури прийменниково-іменникового походження.

Дослідивши узагальнені схеми, за якими побудовані базові моделі прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов, спостерігаємо, що кількісно переважають моделі, утворені за схемою Praep – N (13 базових моделей в українській мові та 11 у німецькій). Значно менше моделей побудовано за узагальненою схемою Adv – Praep (дві моделі в українській мові,

по одній у німецькій та іспанській). За схемою Praep – Pron побудовано по одній моделі в українській та німецькій мовах. За схемою узагальненою Praep – ... – N утворено лише дві прийменниково-іменникові моделі німецької мови. На базі українських прийменникових ЕС побудовано одну базову модель Pc – Part. Окрім цього, у німецькій мові побудовано по одній моделі Pc – Praep та Part – Praep, відповідно.

Частиномовна належність окремих компонентів та їхня послідовність у вигляді узагальнених схем базових моделей прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов зіставляється у табл. Б.7 (див. Додаток Б).

Отже, базові моделі побудовано від однокрокових прийменникових ЕС, лексико-граматичні параметри складників яких не збігаються з іншими елементами. У досліджуваних мовах утворено 37 базових моделей: по 17 в українській та німецькій мовах, три – в іспанській. У трьох мовах переважають базові ЕС прийменниково-іменникового походження.

2.3. Прийменникові еквіваленти слова, на базі яких побудовані моделі з віялоподібним розщепленням структури

Багатокомпонентні моделі прийменникових ЕС з віялоподібним розщепленням в українській, німецькій та іспанській мовах виявляють не меншу різноманітність компонентів з погляду їхньої граматичної належності та форми вираження, ніж компоненти базових моделей ЕС зазначених мов.

У ході аналізу прийменникових ЕС в українській мові побудовано 28 моделей з віялоподібним розщепленням на першому кроці формування структури, у німецькій мові – 29, а в іспанській мові – лише дві. Так, прийменникові ЕС обох моделей з віялоподібним розщепленням іспанської мови є прислівниково-прийменниковими сполученнями. В українській та німецькій мовах утворено по три моделі прийменникових ЕС такого походження. На відміну від іспанської мови, у якій не побудовано жодної

моделі з віялоподібним розщепленням прийменниково-іменникового походження, в українській та німецькій мовах моделі з віялоподібним розщепленням такого типу переважають: в українській мові їх утворено 20, а у німецькій – 24. Як в українській, так і в німецькій мовах представлені моделі прийменникових ЕС дієприслівниково-прийменникового походження: три в українській та одна в німецькій мові. В українській мові також побудовано дві моделі прийменникових ЕС партикулярно-прийменникового походження, а в німецькій – одну сполучниково-іменникову модель.

Загальне кількісне співвідношення між моделями з віялоподібним розщепленням українських, німецьких та іспанських прийменникових ЕС різного частиномовного походження відображено у табл. Б.8 (див. Додаток Б).

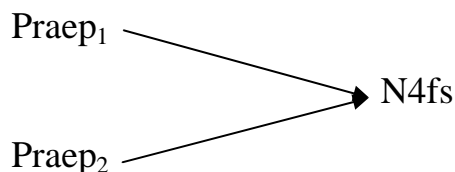
2.3.1. Моделі з віялоподібним розщепленням структури, утворені від прийменникових еквівалентів слова прийменниково-іменникового походження

Найчисленнішою серед моделей з віялоподібним розщепленням прийменниково-іменникового походження української та німецької мов є група трикомпонентних моделей з двокомпонентним розщепленням. Так, на матеріалі українських прийменникових ЕС утворено вісім трикомпонентних моделей з двокомпонентним розщепленням на першому кроці формування структури прийменниково-іменникового походження, а на базі німецьких прийменникових ЕС – десять моделей.

Із них три моделі прийменниково-іменникового походження української мови мають закриту структуру, тобто роль початкових компонентів у них виконують прийменники, а роль компонентів згортання – той самий іменник. У роботі моделі з віялоподібним розщепленням закритої структури також називаємо моделі з віялоподібним згортанням.

Так, у двох трикомпонентних моделях з віялоподібним розщепленням закритої структури початковими компонентами є прийменники *в (у)* та *на*, які

також входять до складу і базових моделей, а компонентами згортання – іменники жіночого роду у формі однини. Зокрема, в моделі, побудованій на базі ЕС *в адресу* та *на адресу*:

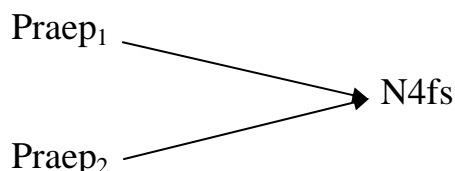

компонентом згортання є іменник жіночого роду І відміни у формі знахідного відмінка однини *адресу*:

(51) *Днем раніше Єврокомісія запропонувала розділити питання оплати постачань «Газпрому» в Донбас і в адресу «Нафтогазу», винісши його за рамки «зимового пакету»* [Дзеркало тижня: 26.02.2015];

(52) *Бойовики «Ісламської держави» опублікували відеозапис з погрозами на адресу канцлера Німеччини Ангели Меркель, повідомляє Die Welt* [Дзеркало тижня: 5.08.2015].

Як бачимо з прикладів (50) і (51), що ці два ЕС є синонімами, а ЕС *в адресу* вживається рідко. У моделі, побудованій на базі ЕС *в (у) честь* і *на честь*,

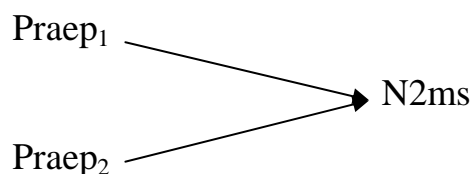
компонентом згортання є іменник жіночого роду ІІІ відміни також у формі знахідного відмінка однини *честь*, пор. приклади (53) і (54):

(53) *В Ізраїлі в честь України назвуть новий ліс, повідомили у посольстві України в Ізраїлі* [Дзеркало тижня: 3.12.2015];

(54) *В Україні досі є вулиці, названі на честь організаторів Голодомору та інших катів українського народу* [Дзеркало тижня: 7.10.2015].

З порівняння синонімічних ЕС (приклади (51), (52), (53), (54)) двох вищенаведених моделей закритої структури можна зробити висновок, що ці моделі унаочнюють варіативність форми вираження цих ЕС, нашарування паралельних форм одна на одна на синхронному зрізі мови.

У третій трикомпонентній моделі української мови із двокомпонентним віялоподібним згортанням прийменниково-іменникового походження, утвореній від ЕС *без відома* та *з відома*,

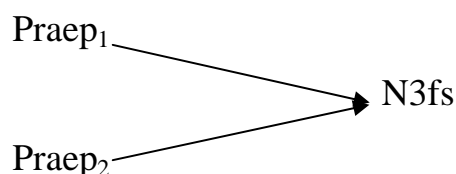
компонентом згортання є іменник чоловічого роду однини у формі родового відмінка, який втратив самостійність і вживається тільки у складі цих прийменникових ЕС (див. (55) і (56)), тобто спостерігаємо десемантизацію та втрату автономності, що є складовими процесами граматикалізації. Ці ЕС демонструють вступають в антонімічні відношення, на противагу ЕС двох попередніх моделей:

(55) *Завантаження відбувається у фоновому режимі без відома користувачів* [Дзеркало тижня: 11.09.2015];

(56) *Також в публікації йдеться, що зараженням мереж АНБ займалося з відома уряду США, і обидві сторони прекрасно розуміли, що займаються незаконною діяльністю* [Дзеркало тижня: 25.11.2013].

Одиниці з аналогічною структурою і семантикою зафіксовані і в інших слов'янських мовах: білорус. *з ведама, без ведама*, рос. *с ведома, без ведома*.

У німецькій мові закриту структуру мають п'ять з десяти трикомпонентних моделей прийменниково-іменникового походження з двокомпонентним розщепленням. Зокрема, у двох моделях компонентами згортання є іменники жіночого роду у давальному відмінку однини та множини. У моделі, утвореній від ЕС *in der Art* і *nach <der> Art*,

початковими компонентами є прийменники *in* та *nach*, які вимагають від іменника давального відмінка. В ЕС *in der Art* артикль є облігаторним, а в ЕС *nach <der> Art* –факультативним, що свідчить про варіативність його форми.

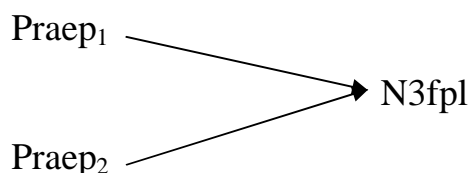
Зокрема, порівняємо (57), (58) і (59):

(57) *Im Haupttext aber, der titelgebenden fantastischen Erzählung, nimmt Blackwood eine eher unscheinbare Szene aus seinem Reisebericht und destilliert daraus eine kleine Höllenfahrt **nach der Art** des seinerzeit beliebten Schauerromans* [Die Zeit: 22.11.2013];

(58) *Schalke's Jungstars mangelt es nicht an spielerischer Qualität, sondern an Leichtigkeit und Unbekümmertheit **nach Art** des jungen Lukas Podolski* [Die Zeit: 22.09.2013];

(59) *Das «so» konzidiert, dass es sich nicht um wörtliche Wiedergabe handelt, sondern nur um «so» etwas **in der Art** des Folgenden, ein Zitat* [Die Zeit: 13.01.2011].

У моделі, побудованій на базі *auf Seiten* і *von Seiten*,

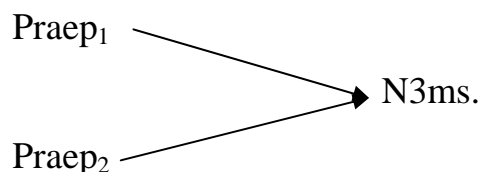
початковими компонентами є прийменники *auf* та *von*. Обидва ЕС мають паралельні форми серед лексикалізованих прийменників: *aufseiten* / *auf Seiten*, *vonseiten* / *von Seiten*. До реформування німецького правопису у 1996 р. нормативними вважалися форми цих ЕС із написанням іменних компонентів з маленької літери: *auf seiten*, *von seiten*. Сучасний правопис допускає лише паралельні форми *aufseiten* / *auf Seiten*, *vonseiten* / *von Seiten*. Порівняємо вживання цих ЕС у прикладах (60) і (61):

(60) *Symptome: Scheinlogik **auf Seiten** der politischen Akteure, Indifferenz bis zum politischen Autismus bei den Bürgern* [Die Zeit: 29.07.2010];

(61) ***Von Seiten** der von Moskau unterstützten Separatisten in Donezk hieß es, die ukrainische Armee habe die Waffenruhe mehr als 50 Mal gebrochen* [Die Zeit: 23.03.2015].

У третій моделі, утвореній від німецьких прийменникових ЕС *bei Beginn* і *zu Beginn*, із двокомпонентним віялоподібним розщепленням закритої

структури компонентом згортання також є іменник *Beginn* у формі давального відмінка, проте чоловічого роду:

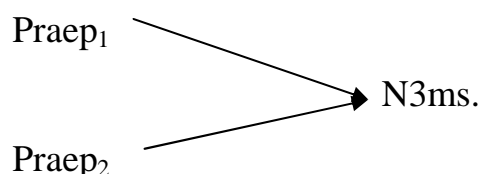

Початковими компонентами є прийменники *bei* та *zu*. ЕС цієї моделі синонімічні та вживаються у схожих контекстах (приклади (62) і (63)), засвідчуючи варіативність форми вираження та коливання у мовній системі:

(62) ***Bei Beginn** der Krise im Oktober 2008 war diese Art von Handel schon einmal bis Juni 2009 verboten worden* [Die Zeit: 28.04.2010];

(63) *In Deutschland dagegen glaubten die Adligen noch **zu Beginn** des 20. Jahrhunderts: Wir kriegen das allein hin* [Die Zeit: 23.11.2010].

Тотожні граматичні показники виявляє компонент згортання *dem Namen* і четвертої моделі німецьких прийменникових ЕС з двокомпонентним віялоподібним згортанням, побудованій на базі *im Namen* та *unter dem Namen*, у якій початковими компонентами є прийменники *in* та *unter*:

На відміну від попередньої моделі, ЕС *im Namen* та *unter dem Namen* не є синонімічними, зокрема *im Namen* (приклад (64)) засвідчує вищий ступінь граматикалізації, ніж *unter dem Namen* (приклад (65)), адже дистрибуція цих ЕС вказує на вживання останнього тільки з власними назвами, на противагу чому *im Namen* демонструє більший зсув у бік до абстрактного:

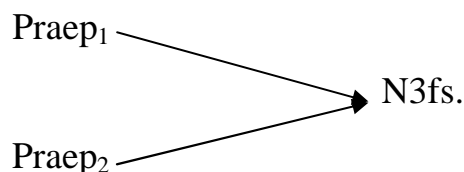
(64) *Eigentlich ist das Töten von Menschen **im Namen** unserer Religion undenkbar* [Die Zeit: 16.05.2013];

(65) *Sie fährt noch heute, in Portugal, **unter dem Namen** Vistadouro* [Die Zeit: 9.01.2014].

Показник давального відмінка однини також має іменниковий компонент згортання останньої трикомпонентної моделі закритої структури

прийменниково-іменникового походження, утвореної на базі німецьких прийменникових EC *mit Berücksichtigung* та *unter Berücksichtigung*:

Приклади (66) і (67) демонструють синонімічність EC цієї моделі:

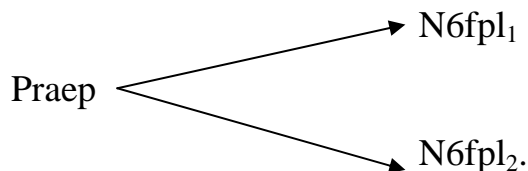
(66) *Der Bund kann – mit Berücksichtigung der Rechtsänderungen sowie Änderungen bei der EU-Abführung – für das laufende Jahr mit Mehreinnahmen von 9,3 Milliarden Euro rechnen ...* [Die Zeit: 4.11.2011];

(67) *Im Koalitionsvertrag der großen Koalition heißt es, die Ausbauziele bei den erneuerbaren Energien sollten «unter Berücksichtigung einer breiten Bürgerbeteiligung» erreicht werden* [Die Zeit: 23.07.2014].

При цьому EC *mit Berücksichtigung* виявляє значно меншу частотність (7 контекстів), у порівнянні з іншим EC моделі (більше 100 контекстів). Це засвідчує, що незважаючи на паралельне функціонування декількох варіантів, з часом один з них стає домінантним, витісняє конкуренту форму.

В українській та німецькій мовах представлено по п'ять трикомпонентних моделей з двокомпонентним розщепленням прийменниково-іменникового походження відкритої структури.

Із десяти трикомпонентних моделей прийменниково-іменникового походження відкритої структури обох мов лише в одній моделі компонентами розщеплення є іменники у формі множини. Її утворюють EC *в (у) межах* і *в (у) рамках* (узагальнена схема Praep – N6fpl):

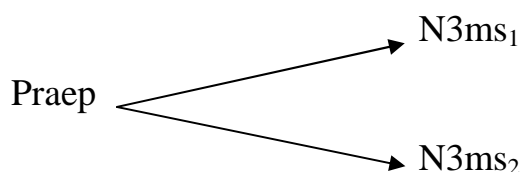

При цьому модифікація морфологічного показника числа в EC не допускається. Екстенсія відбувається за рахунок зсуву від фізичних *меж* та *рамок* до абстрактних. Порівняємо приклади (68) і (69):

(68) *Але це буде в межах норми і, можливо, трохи нижче норми* [Дзеркало тижня: 11.10.2015];

(69) *У рамках конкурсної програми ювілейного 45 кінофестивалю «Молодість», який проходитиме в Києві з 24 жовтня по 1 листопада, відбудеться показ фільму «Сплячий гігант» режисера Ендрю Чівідіно* [Дзеркало тижня: 23.09.2015].

У німецькій мові початковим компонентом двох моделей відкритої структури є прийменник *auf*. У моделі, утвореній на базі прийменникових ЕС *auf dem Weg(e)* й *auf Grund*

роль компонентів розщеплення виконують іменники у формі давального відмінка однини (схема Praep – N3ms). Порівняємо приклади (70), (71) і (72):

(70) *Aber er wird ein Einzelfall bleiben, weil noch kein Machtmensch **auf dem Wege** des Selbstzweifels nach oben gekommen ist* [Die Zeit: 1.08.2013];

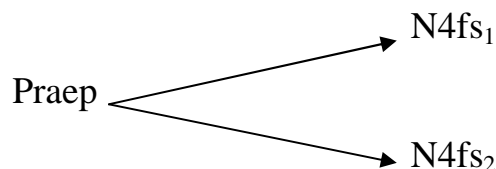
(71) *Ende der 1970er Jahre warnte beispielsweise der Spiegel vor einer «klanglosen Zukunft» **auf Grund** des zunehmenden Verkaufs von Leerkassetten* [Die Zeit: 30.04.2012];

(72) *Arbeitgeber können Mitarbeitern **aufgrund** eines wichtigen, auch in der Person liegenden Grundes, fristlos kündigen (§ 626 BGB)* [Die Zeit: 13.08.2015].

Іменник ЕС *auf dem Weg(e)* зберігає артикль, а в *auf Grund* він елідує. Варіантом останнього ЕС є похідний від нього вторинний німецький прийменник *aufgrund* (див. приклад (72)). Варто зазначити, що більшість граматик сучасної німецької мови зараховує *auf Grund* до прийменників, подаючи його як варіант *aufgrund* [163; 166; 181]. Зважаючи на те, що у пропонованому дослідженні нарізнооформленість вважається диференційною ознакою прийменникових ЕС, *auf Grund* та схожі одиниці класифікуються тут як ЕС. Так, елізія артикля та наявність ціліснооформленого графічного варіанта *auf Grund* / *aufgrund* свідчить про вищий ступінь препозиціоналізації [202,

с. 23]. У сучасній німецькій мові рекомендованим орфографічним варіантом є *aufgrund*, що також свідчить про певну тенденцію, рух мовної системи до морфологічної редукції, яка є одним зі складників граматикалізації.

Компонентами розщеплення другої моделі з початковим компонентом *auf*, побудованої на базі ЕС *auf die Seite* й *auf Rechnung*,

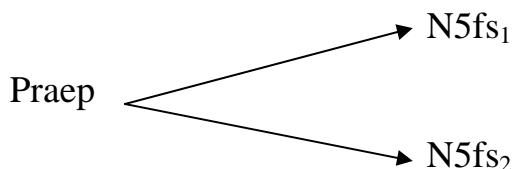

є іменники жіночого роду у формі знахідного відмінка однини (узагальнена схема Praep – N4fs). Як і у попередній моделі, лише один з ЕС містить артикль (*auf **die** Seite*). Порівняємо приклади (73) і (74):

(73) *Gabriel schlägt sich **auf die Seite** der Krisenländer* [Die Zeit: 18.06.2014];

(74) *Nahrstedt selbst hatte zusammen mit zwei weiteren Stadtwerke-Mitarbeitern behauptet, er habe auf Betreiben des CDU-Mitglieds Karp die Landespartei im Wahlkampf unterstützt – und zwar **auf Rechnung** des Unternehmens* [Die Zeit: 23.09.2010].

У двох трикомпонентних моделях відкритої структури української мови прийменниково-іменникового походження компонентами розщеплення є іменники жіночого роду у формі орудного відмінка однини. Перша модель побудована на базі ЕС *під егідою* та *під маркою*:

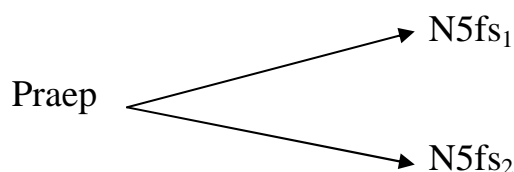

(75) *У четвер, 3 листопада, міжнародна коаліція **під егідою** США завдала 26 авіаударів по нафтовій інфраструктурі «Ісламської держави» (ІД) в Сирії та з метою підтримки зусиль армії Іраку за звільнення від ІД міста Рамаді, повідомляє агентство Reuters* [Дзеркало тижня: 5.12.2015];

(76) *Клінтон підозрює, що **під маркою** Митного союзу Росія запускає процес «радянзації»* [Дзеркало тижня: 6.12.2012].

У (75) і (76) спостерігаємо екстенсію за рахунок зсуву від конкретного до загального, при цьому з огляду на те, що іменник *egida* має більш абстрактне значення, ніж *марка*, цей механізм має більш виражену дію саме у (76).

Друга модель утворена від ЕС з *(за) допомогою* та з *метою*:

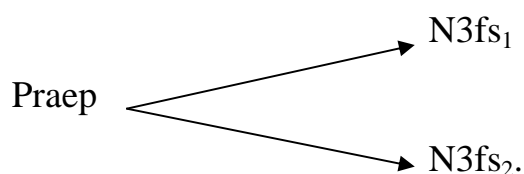
Один ЕС другої моделі має неосновний варіант *за допомогою*, у той час як основним варіантом є *з допомогою*. Порівняємо вживання цих ЕС у (77) і (78):

(77) *Нефьодов нагадав, що вже станом на сьогодні з **допомогою** реалізації пілотного проекту електронних державних закупівель було зекономлено 418 млн. грн.* [Дзеркало тижня: 18.11.2015];

(78) *План простий: США мають співпрацювати з Філіппінами з **метою** створення спільних військових баз, з допомогою яких можна було б потенційно знищити військову інфраструктуру КНР в Південно-Китайському морі* [Дзеркало тижня: 15.06.2015].

У прикладах (77) і (78) ЕС *з допомогою* та *з метою* можна замінити прийменниками *завдяки* та *для*, відповідно, що є доказом десемантизації цих одиниць та їхнього переходу до прийменникового класу.

Компонентами ще двох моделей німецької мови з двокомпонентним розщепленням є іменники жіночого роду у формі давального та знахідного відмінків однини. Перша модель побудована на базі ЕС *nach <der> Art* і *nach Maßgabe*:

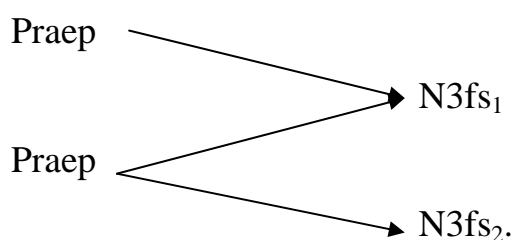
У ній компоненти розщеплення виражені іменниками жіночого роду у формі давального відмінка однини. Порівняємо вживання ЕС у (79) і (80):

(79) *Mir schwebte eine Kunstmesse **nach Art** der Frankfurter Buchmesse vor, bei der jeder einen Stand haben kann, der die Miete dafür bezahlt* [Die Zeit: 24.04.2015];

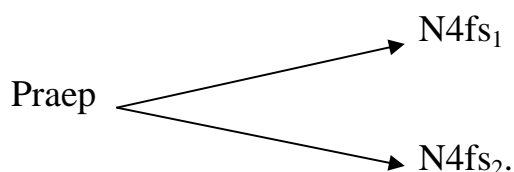
(80) *Prominente Intellektuelle fordern: Asylrecht solle künftig nur «**nach Maßgabe der Möglichkeiten**» gewährt werden* [Die Zeit: 6.10.2015].

Іменниковий компонент ЕС *nach Maßgabe* має обмежену комбінаторну здатність і на синхронному зрізі мови функціонує тільки у складі зазначеного ЕС (*die Maßgabe)[139], що свідчить про дію механізму декатегоризації.

ЕС першої моделі *nach <der> Art* також входить до складу іншої зображеної вище трикомпонентної моделі з двокомпонентним розщепленням, утвореної від ЕС *in <der> Art* і *nach <der> Art*, яка має закриту структуру. Цей структурний зв'язок між моделями схематично можна зобразити так:

В іншій моделі, побудованій на базі німецьких прийменникових ЕС *ohne Berücksichtigung* та *ohne Kenntnis*, іменникові компоненти розщеплення мають граматичні показники жіночого роду знахідного відмінка однини, а у ролі початкового компонента функціонує прийменник *ohne*:

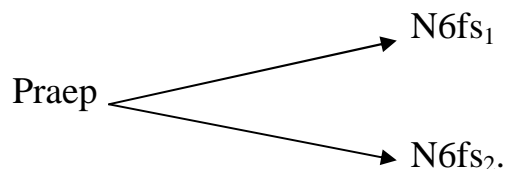

Обидва прийменникові ЕС не містять у своєму складі артикля, проте у цьому випадку це радше є особливістю функціонування прийменника *ohne*, з яким іменники зазвичай вживаються без артикля, аніж свідчить про вищий чи нижчий ступінь препозиціоналізації. Порівнюємо приклади (81) і (82):

(81) *Trotzdem bliebe **ohne Berücksichtigung** der Flüchtlingsausgaben erneut ein Plus in Höhe eines niedrigen zweistelligen Milliardenbetrags übrig* [Die Zeit: 19.11.2015];

(82) *Hilfloser Versuch von Medien, ohne Kenntnis der tatsächlichen Fähigkeiten ein neues System plakativ zu beschreiben* [Die Zeit: 3.03.2009].

Лише в одній моделі, утвореній від українських прийменникових ЕС *по лінії* та *по причині*, з двокомпонентним розщепленням відкритої структури компоненти розщеплення мають показники місцевого відмінка:

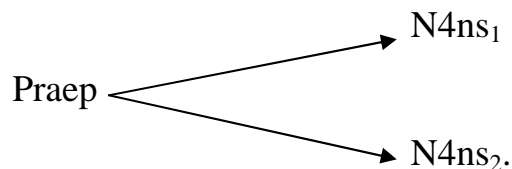
Порівняємо ЕС у прикладах (83) і (84):

(82) «...Право на самооборону буде реалізовуватися всіма доступними засобами: і політичними, і військовими, і **по лінії** спеціальних служб, та розвідки», – заявив глава МЗС РФ Сергій Лавров [Дзеркало тижня: 18.11.2015];

(83) «Україна є незалежною країною вже майже 25 років, проте не досягла своїх цілей багато в чому **по причині** корупції та неефективних інститутів влади», – підкреслив віце-президент [Дзеркало тижня: 30.04.2014].

У ЕС *по лінії* (приклад (82)) просторове упорядкування простору по прямій лінії поширюється на позначення способу дії. У прикладі (83) ЕС *по причині* можна без втрати значення замінити первинним прийменником *через*.

В останній трикомпонентній моделі з двокомпонентним розщепленням відкритої структури прийменниково-іменникового походження, побудованій на базі українських ЕС *на благо* та *на ім'я*, початковим компонентом є прийменник *на*, а компонентами розщеплення іменники середнього роду у формі знахідного відмінка однини:

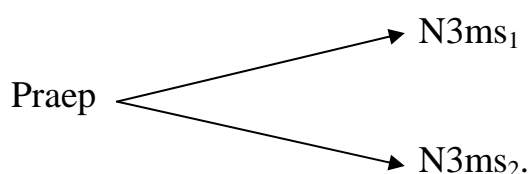

Морфологічна і семантична структура обох одиниць досить прозора, що свідчить про відносно низький ступінь їхньої граматикалізованості (див. приклади (84) і (85)):

(84) *Українці сподіваються, що «Беркут» ще можна буде використовувати на благо громадян* [Дзеркало тижня: 23.01.2013];

(85) *Після того, як з моменту подачі рапорту пройшло 10 днів і на нього не було належної реакції, 9 листопада я подав другий рапорт – вже безпосередньо на ім'я президента* [Дзеркало тижня: 21.11.2015].

В останній трикомпонентній моделі відкритої структури німецьких прийменникових ЕС *am Anfang* та *am Rand(e)* компоненти розщеплення виражені іменниками чоловічого роду у формі давального відмінка однини, а початковий компонент – прийменником *an*:

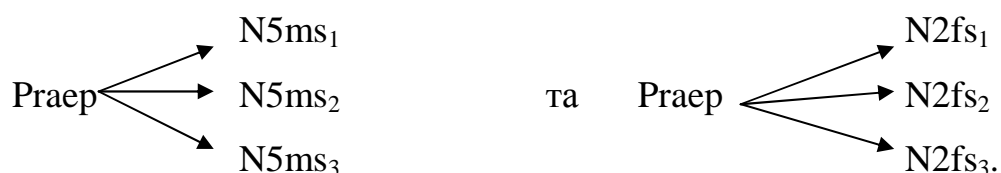
В обох прийменникових ЕС артикль не елідує, зливаючись з означеним артиклем у формі давального відмінка. Більшість учених вважає збереження артикля виявом меншого ступеня граматикалізації таких прийменникових ЕС [159; 191; 197; 202; 215]. Проте ті одиниці, у яких артикль зливається із початковим прийменником, К. Ді Меола розглядає як сполуки без артикля [159, с. 110]. Погоджуючись із думкою вченого, вважаємо, що ЕС цієї моделі мають достатній ступінь препозиціоналізації. Порівняємо їх вживання у (86) і (87):

(86) *Man bringt den weißen Hai nicht schon **am Anfang** des Films* [Die Zeit: 29.12.2011];

(87) *Mit 200 Mitschülern aus 76 verschiedenen Ländern bin ich dort vom 16. Lebensjahr an zwei Jahre zur Schule gegangen in Montezuma, einer Kleinstadt mitten im Nichts, **am Rande** der Wildnis, drei Autostunden von Albuquerque entfernt* [Die Zeit: 15.11.2007].

В українській мові з-поміж моделей прийменниково-іменникового походження з віялоподібним розщепленням по чотири компоненти мають дві моделі, а в німецькій мові – п'ять.

Обидві чотирикомпонентні моделі з трикомпонентним розщепленням, утворені на базі українських прийменникових ЕС, мають відкриту структуру:

У першій моделі, утвореній від ЕС *під виглядом, під знаком, під приводом*, початковим компонентом є прийменник *під*, а компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду у формі орудного відмінка однини (узагальнена схема – Praep – N5ms). ЕС моделі демонструють розширення значення прийменникових конструкцій і генералізацію контекстів. Пор. (88) і (89):

(88) *Міністр внутрішніх справ Німеччини Томас де Мез'єр заявляє, що **під виглядом** біженців в країну прибувають терористи, повідомляє німецька газета Die Zeit* [Дзеркало тижня: 9.10.2015];

(89) *2009 рік фінішуватиме **під знаком** розгортання президентської виборчої кампанії* [Дзеркало тижня: 28.08.2009].

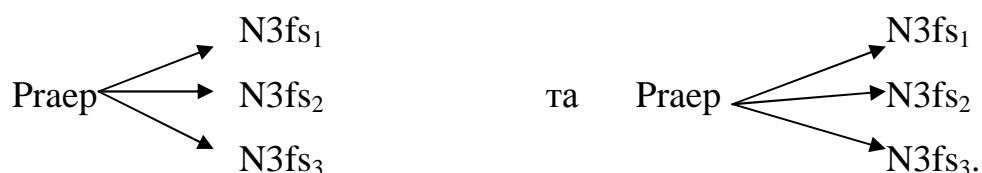
У другій моделі, побудованій на базі ЕС *з ласки, з нагоди, з причини*, початковим компонентом є прийменник *з*, а компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі родового відмінка однини (узагальнена схема Praep – N2fs). У прикладах (90) і (91) спостерігаємо «знос» (англ. *attricion*) і парадигматизацію (за К. Леманном [199; 200]) ЕС зазначеної моделі. Зокрема, йдеться про те, що іменникові компоненти втрачають свій семантичний обсяг і входять до загальної прийменникової парадигми, що проявляється у можливості заміни ЕС у (90) прийменником *до*, а у (91) – прийменником *через*:

(90) *У святкових заходах **з нагоди** Дня незалежності України взяли участь більше мільйона людей* [Дзеркало тижня: 25.08.2013];

(91) *Півзахисник Сергій Назаренко влаштував бойкот **з причини** не виплати зарплатні клубом* [Дзеркало тижня: 31.10.2015].

У німецькій мові три з п'яти чотирикомпонентних моделей з трикомпонентним розщепленням мають відкриту структуру. Дві моделі побудовані за схемою Praep – N3fs та мають компонентами розщеплення іменники жіночого роду у формі давального відмінка однини.

Так, перша модель утворена від ЕС *an der Seite, an der Spitze* та *an Stelle*. У складі двох з трьох ЕС зберігається артикль (*an der Seite, an der Spitze*), третій ЕС *an Stelle* у словниках фіксується як прийменник та подається як орфографічний варіант ціліснооформленого прийменника *anstelle*, у якого процес лексикалізації завершився. Реалізація ЕС першої моделі прослідковується у прикладах (92) і (93):

(92) *Türkei bombardiert IS-Stellungen **an der Seite** der USA* [Die Zeit: 24.07.2015];

(93) *Bei der Versorgung von Flüchtlingen will Bayern nach seinen Worten stärker auf die umstrittenen Essenspakete **an Stelle** von Geldleistungen setzen* [Die Zeit: 25.06.2015].

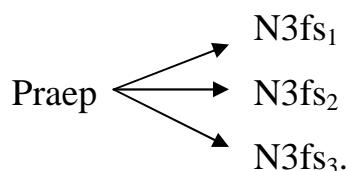
ЕС другої чотирикомпонентної моделі відкритої структури, побудованої на базі *auf <der> Grundlage, auf <der> Ebene* і *auf **der** Seite*, що зображена вище, також демонструють варіативність щодо функціонування артикля: в ЕС *auf <der> Grundlage* та *auf <der> Ebene* він є факультативним, а *auf **der** Seite* живиться тільки з артиклем. Див приклади (94), (95) і (96):

(94) *Ich bin fast zwangsläufig **auf der Seite** der Leute, die auf die Straße gehen und ein Unbehagen formulieren* [Die Zeit: 8.03.2012];

(95) *Bei Platon beginnt aber alles **auf der Ebene** des Stofflichen und wird dann allmählich zur geistigen Idee* [Die Zeit: 21.11.2012];

(96) *Die Firmen sichern sich nur das Recht, **an Diagnose- und Therapieverfahren** zu verdienen, die **auf Grundlage** dieser Genvarianten entwickelt wurden* [Die Zeit: 14.06.2013].

Ще в одній чотирикомпонентній моделі німецьких прийменникових ЕС, утвореній від ЕС *zur Feier, zur Freude, zur Zeit*, що має відкриту структуру, початковим компонентом є прийменник *zu*, а компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі давального вдімінка однини:

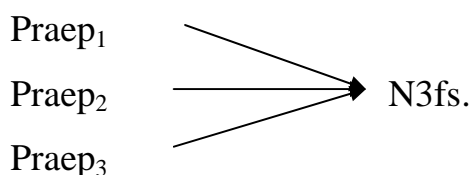
Усі три ЕС моделі зберігають у своєму складі артикль, що можемо спостерігати у реченнях (97), (98) і (99):

(97) *Nach einem langen Tag wohlformulierter Vorträge **zur Feier** des Beitritts der Schweiz zur Europäischen Menschenrechtskonvention (EMRK) vor 40 Jahren zog Helen Keller den verbalen Zweihänder* [Die Zeit: 29.12.2014];

(98) *Leipzigs Zentralstadion bekommt einen neuen Namen – **zur Freude** des Eigentümers Michael Kölmel* [Die Zeit: 11.03.2010];

(99) *Und ebenso wie die Neandertaler hatten sie **zur Zeit** des menschlichen Vorstoßes auf Eurasien noch existiert* [Die Zeit: 16.04.2014].

У чотирикомпонентній моделі німецьких прийменникових ЕС із трикомпонентним згортанням, що побудована на базі ЕС *an der Seite, auf der Seite, von der Seite*,

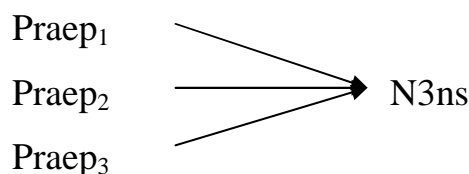
початковими компонентами є прийменники *an*, *auf* та *von*, а компонентом згортання – іменник жіночого роду у формі давального відмінка однини *Seite*, який в усіх трьох ЕС зберігає у своєму складі артикль, що засвідчує їхній узус у публіцистичному дискурсі (приклади (100), (101), (102)):

(100) *Etwa 2000 Russen kämpfen **an der Seite** des IS in Syrien und im Irak* [Die Zeit: 17.06.2015];

(101) *EU-Parlament im Streit um Flüchtlinge **auf der Seite** der Kommission* [Die Zeit: 10.09.2015];

(102) *Manche Kunstwerke lassen sich nur vom Ende, **von der Seite** des Todes betrachten* [Die Zeit: 22.10.2012].

Остання чотирикомпонентна модель німецьких прийменникових ЕС прийменниково-іменникового типу *im Zeichen, unter dem Zeichen, zum Zeichen*,

також має закриту структуру. У ній у ролі початкових компонентів функціонують прийменники *in*, *unter* і *zu*, а у ролі компонента згортання – іменник середнього роду у формі давального відмінка однини. Українським відповідником двох ЕС моделі *im Zeichen* та *unter dem Zeichen* (приклади (103), (104)) є ЕС *під знаком*, а ЕС *zum Zeichen* (приклад (105)) – ЕС *на знак*, що свідчить про утворення ЕС від прямих міжмовних відповідників іменників, з деякими відмінностями у прийменникових компонентах:

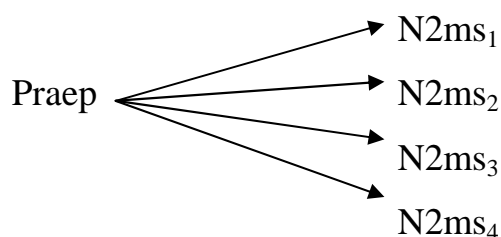
(103) *Der G-20-Gipfel stand **im Zeichen** des Ukraine-Konflikts und unter dem Schatten Wladimir Putins* [Die Zeit: 16.11.2014];

(104) *Unsere Tour stand **unter dem Zeichen** der Suche nach dem Stoff für alle Tage, für Menschen die klare Antworten auf eine berechtigte Frage erwarten: Welcher Wein taugt für jeden Tag?* [Die Zeit: 26.04.2012];

(105) *Kein Medium, das sich nicht freute über die ukrainische Bewegung Femen, bestehend aus gut aussehenden Frauen, die **zum Zeichen** des politischen Protests ihre Brüste zeigen* [Die Zeit: 26.07.2012].

П'ятикомпонентних моделей з чотирикомпонентним розщепленням прийменниково-іменникового походження на базі українських прийменникових ЕС побудовано дві, а на базі німецьких – три. Усі зазначені моделі мають відкриту структуру.

П'ятикомпонентна модель з чотирикомпонентним розщепленням, побудована на базі ЕС *з боку*, *з відома*, *з погляду*, *з приводу*,

має початковим компонентом прийменник *з*, компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду у формі родового відмінка однини, порівняємо їх

вживання у прикладах (106), (107) і (108):

(106) *З погляду* суспільної користі місцеві вибори раціонально було б сумістити з парламентськими, заявив в інтерв'ю «Дзеркалу тижня» віцепрем'єр з підготовки до Євро-2012 Борис Колесніков [Дзеркало тижня: 26.03.2010];

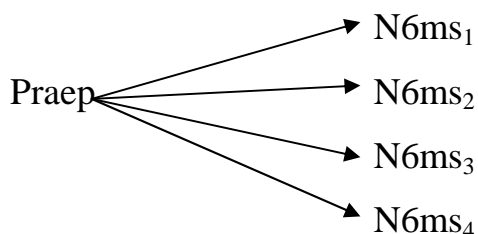
(107) Однак дані в Єдиному реєстрі судових рішень свідчать про те, що судові претензії до компанії з боку кредиторів усе ж таки є [Дзеркало тижня: 10.10.2014];

(108) У Мережі з'явилося відеозвернення українських бійців з передової АТО, які висловлюються з приводу вчорашніх кривавих подій у Києві під Верховною Радою [Дзеркало тижня: 1.09.2015].

У (106) спостерігаємо дію механізму «зносу», стискання семантичного обсягу, який проявляється у десемантизації іменникового компонента *погляд*, що в ЕС втрачає первинний зв'язок із фізичним зоровим чуттям, а ілюструє зсув до більш абстрактного споглядання, засадничого мислення. ЕС у (107) і (108) засвідчують дію механізму парадигматизації, адже можуть бути замінені прийменниками *від* і *щодо*, відповідно.

З відома разом з іншим ЕС без відома також входить до складу трикомпонентної моделі з двокомпонентним розщепленням закритої структури, описаної вище, що свідчить про системність зв'язків між прийменниковими ЕС.

ЕС моделі, побудованої на базі українських *на боці, на ґрунті, на порозі, на рівні*,

у сучасній українській мові функціонують поруч з омонімічними вільними сполученнями слів. Порівняємо їх вживання у прикладах (109), (110) і (111):

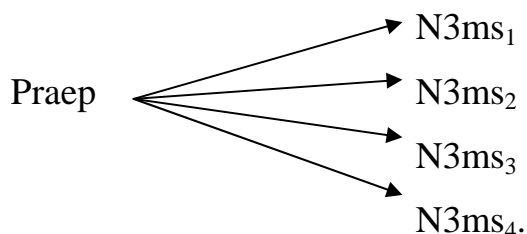
(109) Однак вони також запевнили, що поки що лише невелика група російських солдатів відкрито воюють **на боці** режиму Башара Асада [Дзеркало тижня: 10.09.2015];

(110) Незважаючи на тотальну інформаційну атаку з боку країни-агресора, кількість злочинів **на ґрунті** етнічної ненависті в Україні не збільшилася [Дзеркало тижня: 7.06.2015];

(111) Американський інвестор каже, що Україна стоїть **на порозі** банкрутства [Дзеркало тижня: 20.05.2015].

У (109), (110) і (111) спостерігаємо утворення прийменникових ЕС за рахунок метафоричного перенесення значення.

Усі прийменниково-іменникові п'ятикомпонентні моделі у досліджуваному матеріалі німецької мови також мають відкриту структуру. Початковими компонентами у них є прийменники *unter* та *zu*, які вимагають після себе іменників з різними граматичними показниками. Так, у моделі, побудованій на базі ЕС *unter dem Namen*, *unter dem Scheine*, *unter dem Einfluss*, *unter <dem> Vorbehalt*, прийменник *unter* поєднується синтагматичним зв'язком з іменниками чоловічого роду у формі давального відмінка однини:

ЕС цієї моделі демонструють різні варіанти щодо вживання артикля: в *unter <dem> Vorbehalt* артикль є факультативним, а *unter dem Namen*, *unter dem Scheine* та *unter dem Einfluss* вживаються тільки з артиклями. Пор. приклади (112) і (113):

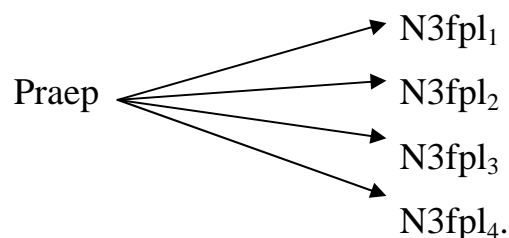
(113) *Die Einigung steht noch unter dem Vorbehalt der Zustimmung von Investoren* [Die Zeit: 27.08.2015];

(114) *Baccas Wechsel zu Milan hatte sich bereits seit mehreren Tagen abgezeichnet. Beide Klubs bestätigten nunmehr unter Vorbehalt des obligatorischen*

Medizinchecks ihre Einigung auf den den Wechsel ohne Angaben weiterer Details [Die Zeit: 2.07.2015].

Прийменник *zu* виконує роль початкового компонента у двох прийменниково-іменникових п'ятикомпонентних моделях німецьких ЕС.

Компонентами розщеплення першої моделі з початковим *zu*, утвореної від *zu Ehren*, *zu Gunsten*, *zu Lasten*, *zu Ungunsten*, є іменники жіночого роду у формі давального відмінка множини:

Усі ЕС цієї моделі не містять артикля у своєму складі, а дві з них мають паралельні орфографічні варіанти: *zu Gunsten/ zugunsten*, *zu Ungunsten/ zuungunsten*, що свідчить про високий ступінь граматикалізації і лексикалізацію, виявом якої є універбація. Зазначені ЕС вживаються в антонімічних контекстах. Порівняємо орфографічне оформлення і контексти у прикладах (115) і (116):

(115) *Der Internationale Gerichtshof in Den Haag (IGH) hat im Grenzstreit zwischen Chile und Peru teilweise **zu Gunsten** Limas entschieden* [Die Zeit: 27.01.2014];

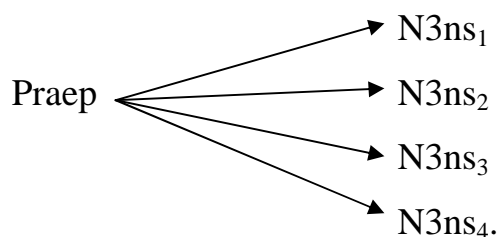
(116) *Die bisher nur bei einem späteren eindeutigen Geständnis mögliche Wiederaufnahme des Strafverfahrens **zuungunsten** eines Freigesprochenen soll ausgeweitet werden* [Die Zeit: 2.03.2009].

Два інших ЕС цієї моделі також виявляють високий ступінь препозиціоналізації, про що свідчить застиглість форми фираження, елізія артикля, синтаксична зв'язність (приклади (117) і (118))

(117) *Sie freue sich sehr über die erste große Ausstellung **zu Ehren** ihres Großvaters* [Die Zeit: 10.09.2015];

(118) *Klar ist heute nur, dass die Aktiengeschäfte **zu Lasten** des Fiskus noch über Jahre die Gerichte beschäftigen werden* [Die Zeit: 17.07.2014].

В останній прийменниково-іменниковій п'ятикомпонентній моделі, побудованій на базі прийменникових ЕС німецької мови *zum Besten*, *zum Gedächtnis*, *zum Nutzen*, *zum Zeichen*,

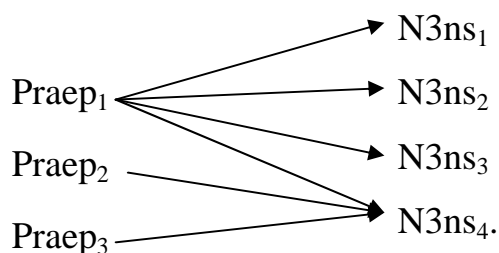
компоненти розщеплення мають граматичні показники іменника середнього роду у формі давального відмінка однини (див. приклади (119), (120), (121)):

(119) *Wir können uns tausendmal vorsagen, nur **zum Besten** des Hundes gehandelt zu haben – es bleibt eine Schuld, die wir auf uns geladen haben* [Die Zeit: 9.08.2012];

(120) *Endlich wittern sie einmal ein Riesengeschäft, das zugleich auch **zum Nutzen** des vom Hitzekollaps bedrohten Planeten ware* [Die Zeit: 9.07.2009];

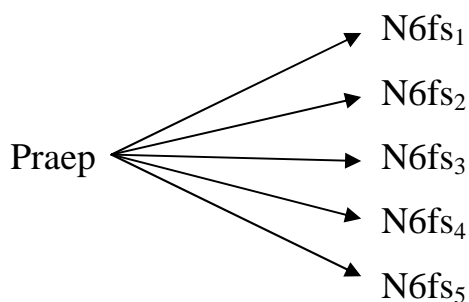
(121) *Mehrere hundert Schaulustige folgten der Truppe bis auf den Theaterplatz, wo **zum Zeichen** des Neubeginns 500 rote und blaue Luftballons mit dem Logo des Kunstfestes in den Himmel aufstiegen* [Die Zeit: 22.08.2014].

ЕС *zum Zeichen* входить до складу ще однієї моделі, цей структурний зв'язок можна зобразити так:

Усі три прийменниково-іменникові шестикомпонентні моделі, побудовані на базі прийменникових ЕС української та німецької мов, мають відкриту структуру. Зокрема, у німецькій мові таких моделей дві, а в українській – одна.

Так, у шестикомпонентній моделі з п'ятикомпонентним розщепленням української мови, побудованій на базі ЕС *на базі*, *на відстані*, *на грані*, *на основі*, *на підставі*,

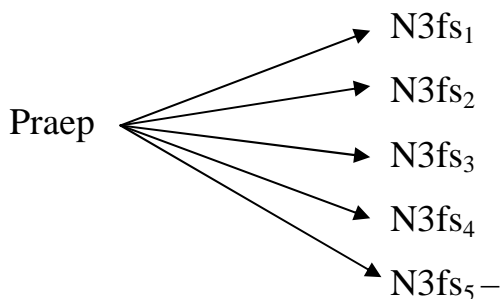

початковим компонентом є прийменник *на*, а компоненти розщеплення мають граматичні показники іменників жіночого роду у формі місцевого відмінка однини. ЕС часто вступають в омонімічні відношення з вільними конструкціями з тотожною формою. Так, у відібраних контекстах публіцистичного дискурсу ЕС **на базі** (122) вживається майже з однаковою частотністю, що і відповідна вільна конструкція (123), демонструючи тісні омонімічні зв'язки між цими групами одиниць:

(122) *«Мушу ще раз озвучити позицію фракції БПП: ми не підтримаємо Держбюджет на базі старого Податкового Кодексу...»* [Дзеркало тижня: 2.12.2015];

(123) *Міжнародна конференція за участі військових капеланів країн НАТО вперше відбудеться на базі Нацгвардії України* [Дзеркало тижня: 27.10.2015].

У першій з двох прийменниково-іменникових шестикомпонентних моделей, утвореній від німецьких прийменникових ЕС *mit Ausnahme, mit Berücksichtigung, mit der Absicht, mit Hilfe, mit Zustimmung*, –

початковим компонентом є прийменник *mit*, а компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі давального відмінка однини. Лише в одному ЕС моделі (*mit der Absicht*) артикль не елідує (124):

(124) *Und tatsächlich – die Verlierer änderten die Regeln **mit der Absicht**, den Abstand zwischen ihnen und dem Führenden zu verringern* [Die Zeit: 14.06.2011].

У німецькій мові також функціонує омонімічний з прийменниковим ЕС *mit der Absicht* прислівниковий ЕС *mit Absicht*, який не має у своєму складі артикля:

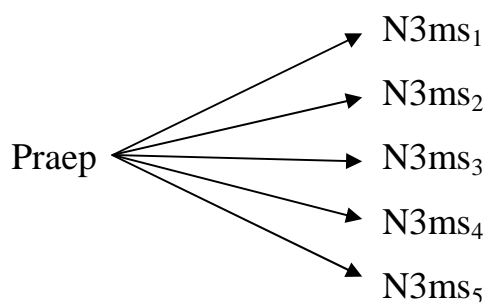
(125) *Die wenigsten Mitarbeiter machen Fehler **mit Absicht*** [Die Zeit: 3.10.2014].

Прийменниковий ЕС вищезображеної моделі *mit Hilfe* (126) вживається паралельно з ціліснооформленим прийменником *mithilfe* (127), утвореним внаслідок лексикалізації зазначеного ЕС, спричиняючись до нашарування форм, що є однією з однак динаміки мовної системи:

(126) *Jeder Einzelne hat die Möglichkeit **mit Hilfe** der Besessenheitstrance Kontakt mit dem Göttlichen aufzunehmen, sofern er von den loa dazu bestimmt wurde* [Die Zeit: 9.02.2010];

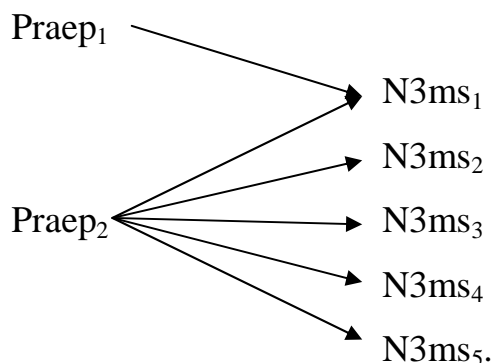
(127) *Weniger schlafen, produktiver arbeiten, besser leben: Wie Menschen sich mithilfe der Technik selbst optimieren* [Die Zeit: 8.08.2013].

У другій прийменниково-іменниковій шестикомпонентній моделі з п'ятикомпонентним розщепленням, побудованій на базі німецьких ЕС *zu Beginn, zum Nachteil, zum Schaden, zum Vorteil, zum Zweck(e)*,

початковим компонентом є прийменник *zu*, а компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду, які мають граматичні показники, тотожні граматичним показникам компонентів розщеплення попередньої моделі – форму давального відмінка однини. Лише один ЕС (*zu Beginn*) не має у своєму складі артикля, окрім цього, він водночас є компонентом згортання іншої трикомпонентної моделі прийменниково-іменникового походження, утвореній від ЕС *bei Beginn* та *zu Beginn*, у якій початковими компонентами є

прийменники *bei* та *zu*. Схематично цей зв'язок між двома моделями можна зобразити так:

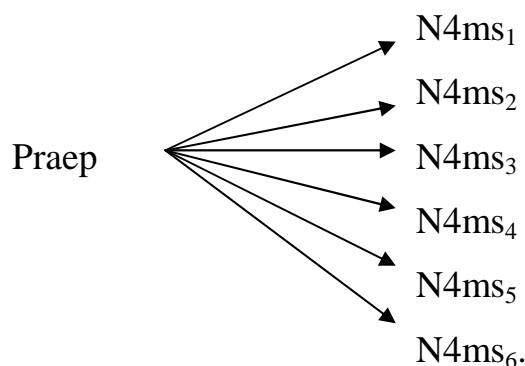
Два ЕС цієї моделі (*zum Schaden*, *zum Nachteil*) вступають у синонімічні відношення та є антонімічними до ЕС *zum Vorteil*. Поп. (128), (129) і (130):

(128) *Zwar hätten beide Seiten erhebliche Treuepflichtverletzungen **zum Nachteil** des Verlages begangen, hieß es in der Urteilsbegründung* [Die Zeit: 13.11.2013];

(129) *Die Bundesregierung manipuliert das Existenzminimum – **zum Schaden** aller Steuerzahler* [Die Zeit: 28.12.2006];

(130) *Damit bleibt Öl auf lange Sicht billig – **zum Vorteil** von Industrie und Verbrauchern* [Die Zeit: 4.12.2015].

Семикомпонентні моделі на базі прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження побудовано лише в українській мові. В обох моделях початковим компонентом є прийменник *в (у)*. Так, перша модель, утворена від ЕС *в (у) бік*, *в (у) знак*, *в (у) обгін*, *в (у) обхід*, *в (у) рахунок*, *в (у) строк*:

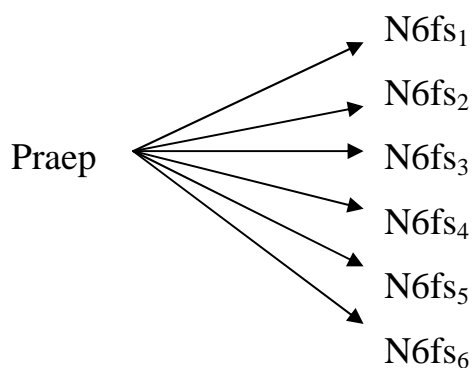

Компонентами розщеплення є іменники чоловічого роду у формі знахідного відмінка однини. Приклади (131) і (132) засвідчують прозорість морфологічної і семантичної структури і низький ступінь препозиціонованості:

(131) *24 грудня близько 23.20 біля одного зі столичних готелів у **бік** групи народних депутатів було кинута вибухівку* [Дзеркало тижня: 25.12.2014];

(132) *Раніше повідомлялося про можливість пустити трасу **в обхід** лісу – через район Молжаніново* [Дзеркало тижня: 14.01.2011].

У другій моделі зазначеного типу, побудованій на базі ЕС *в (у) галузі, в (у) обстановці, в (у) особі, в (у) постаті, в (у) ролі, в (у) справі,*

компонентами розщеплення є іменники жіночого роду у формі місцевого відмінка однини. У прикладах (133), (134) і (135) можна певним чином прослідкувати циклічно-хвильову природу процесу граматикалізації, прямування від дискурсу через морфологію до нуля. Зокрема, це виявом цього слугує можливість замінити *у галузі* у (133), *у справі* у (134) прийменником *в (у)* без втрати значення, а *в ролі* у (135) – сполучником *як*:

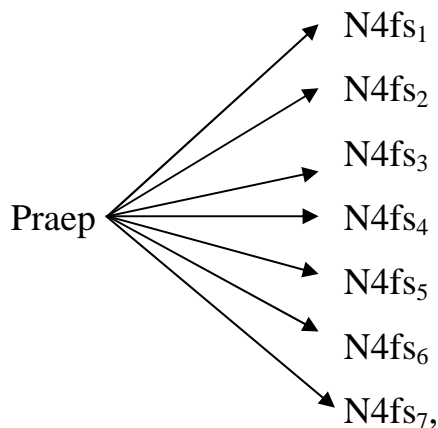
(133) *У дослідженні були виявлені майже всі форми раку, що доводить, що застосування методів біопсії крові має величезний потенціал **у галузі** поліпшення ефективності ранньої діагностики раку* [Дзеркало тижня: 16.11.2015];

(134) *У той же час, уповноважений президента висловила сподівання на прогрес **у справі** звільнення українських громадян* [Дзеркало тижня: 8.12.2015];

(135) *Але, на жаль, часто не враховується психофізіологія особистості, що відіграє величезну роль у тому, наскільки комфортно людина почуватиметься **в ролі** лідера* [Дзеркало тижня: 25.06.2015].

У досліджуваному матеріалі української та німецької мов побудовано по дві восьмикомпонентні моделі з віялоподібним розщепленням прийменниково-іменникового походження. Усі чотири моделі мають відкриту структуру. Так,

дві моделі, утворені на базі українських прийменникових ЕС, початковим компонентом мають прийменник *в (у)*. У першій моделі, утвореній від ЕС *в (у) адресу, в (у) глиб (глибочінь), в (у) міру, в (у) противагу, в (у) силу, в (у) славу, в (у) честь,*

компоненти розщеплення походять від іменників жіночого роду у формі знахідного відмінка однини. «Гілки» віяла моделей цього типу демонструють парадигматичні зв'язки між відповідними ЕС, їхнє входження до прийменникової парадигми. Зокрема, одиниці моделей з багатокомпонентним віялоподібним розщепленням слугують зразками для продукування нових одиниць за наявною схемою. Пор. приклади (136), (137):

(136) *У 2014 році Євросоюз негласно готувався почати імпорту газу з Ірану в міру поліпшення відносин з ним і погіршення – з Росією, основним постачальником газу до Європи* [Дзеркало тижня: 14.09.2015];

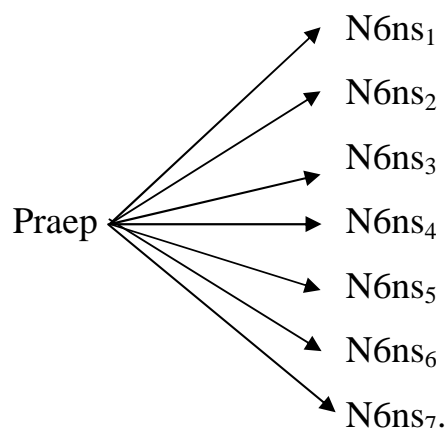
(137) *Нинішня українська влада в силу різних причин не здатна виробляти ефективні оперативні рішення для забезпечення стабільності і безпеки* [Дзеркало тижня: 29.04.2014].

ЕС зазначеної моделі *в (у) глиб*, утворення якого є результатом метонімічного перенесення (138), функціонує паралельно зі своїм словотвірним варіантом *в (у) (глибочінь)*, проте його узус обмежений художнім стилем, тому у відібраних текстах публіцистичного дискурсу його не зафіксовано:

(138) *Зокрема про сюжет телеканалу «НТВ», в якому військові України нібито «вкололи 12-річному хлопчику наркотик, загінотизували і змусили*

їхати 50 кілометрів з радіомаяком **в глиб** сил бойовиків» [Дзеркало тижня: 10.11.2014].

Компоненти розщеплення другої восьмикомпонентної моделі, побудованої на базі українських прийменникових ЕС *в (у) колі, в (у) лиці, в оточенні, в (у) передчутті (передчуванні), в (у) розумінні, в (у) світлі, в (у) числі*, з тотожним початковим компонентом *в (у)*, походять від іменників середнього роду у формі місцевого відмінка однини:

ЕС *в (у) передчутті* характеризується наявністю ще одного словотвірного варіанта *в (у) передчуванні*. Приклади (139) і (141) засвідчують низький ступінь препозиціоналізованості ЕС, на відміну від ЕС *у* (140), адже сильним є прив'язаність контекстів, у яких вони вживаються, до значень їхніх компонентів:

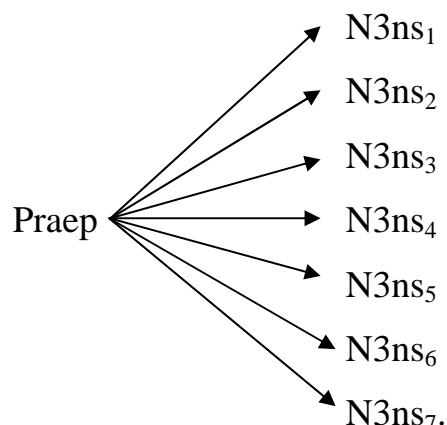
(139) *На освітленій стороні добре проглядається долина **в оточенні** крижаних гір до 3,5 км заввишки* [Дзеркало тижня: 11.12.2015];

(140) *На сьогодні «чинним» законом, **у розумінні** п. 9 Перехідних положень Конституції України, який регулює діяльність прокуратури, є Закон України «Про прокуратуру»* [Дзеркало тижня: 3.11.2011];

(141) *«**І в передчутті** зняття санкцій Тегеран ще більше збільшує цю підтримку», – сказав глава Комітету закордонних справ Сенату США Ед Ройс* [Дзеркало тижня: 13.06.2015];

Перша восьмикомпонентна модель з віялоподібним розщепленням, побудована на базі німецьких прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження *im Angesicht, im Gefolge, im Interesse, im Licht(e), im Vorfeld, im Vorgefühl, im Zeichen*, початковим компонентом має прийменник *in*,

який зливається з артиклем *dem*, оскільки всі ЕС цієї моделі виявляють регулярність щодо збереження артикля у своєму складі:

Модель відповідає схемі Praep – N3ns. У ролі компонентів розщеплення функціонують іменники середнього роду у формі давального відмінка однини. Прийменник *in* у ЕС цієї моделі зливається з означеним артиклем, причому саме форма *im* стає основною і не допускає варіантних утворень з написанням прийменника та артикля окремо (*in dem*), пор. приклади (142), (143):

(142) ***Im Angesicht** der Apokalypse heißt das neue Buch des neunzigjährigen Girard, der Untertitel lautet: Clausewitz zu Ende denken* [Die Zeit: 5.12.2013];

(143) *Der Showdown **im Vorfeld** des afrikanisch-europäischen Gipfels ist entschieden: Simbabwe's Präsident Robert Mugabe wird trotz EU-Einreiseverbots an diesem Wochenende in Lissabon empfangen, Großbritanniens Premierminister Gordon Brown will aus Protest zu Hause bleiben* [Die Zeit: 5.12.2007].

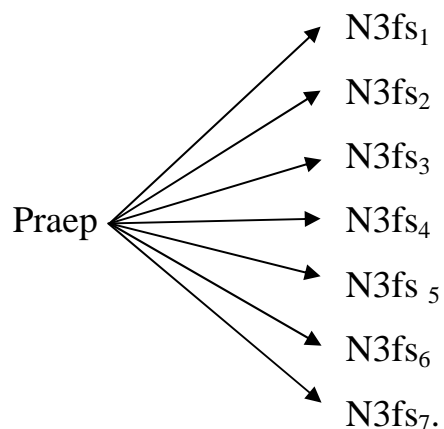
ЕС *im Angesicht* має синонімічний варіант серед лексикалізованих прийменників *angesichts*, утворений від того ж іменникового компонента з додаванням суфікса *-s*, що свідчить про парадигматичні зв'язки між прийменниками та прийменниковими ЕС, про їхню належність до однієї системи.

Іменниковий компонент ЕС *im Vorfeld* дослівно означає *передвірок, передпокій, переддвір'я, поле, що розташоване попереду*: *Das Haus steht **im Vorfeld** des Flughafens* (Будинок стоїть перед аеропортом). Проте контексти вживання ЕС поширюються, наприклад: ***im Vorfeld** der Konferenz/ des Gesprächs* (дослівно: у передпокої конференції/розмови) у значенні *vor der Konferenz/dem Gespräch* (перед конференцією/розмовою). При цьому вид позначеного

відношення метонімічно змінюється: у випадку *im Vorfeld* уявлення про певну зону, простір, що розташований перед предметом та веде власне до приміщень, інтерпретується за часовою ознакою [230, с. 94]. Ця концептуальна метонімія ґрунтується на побутовому досвіді, який полягає у тому, що спочатку ми заходимо до передпокою, передвірку, і лише після цього до кімнати. Такі еквіваленти слова як *im Vorfeld* у процесі подальшої десемантизації можуть поступово наблизитися до прототипу німецьких прийменників, так званих первинних прийменників (*an, auf, aus, bei, durch, für, gegen, in, nach, neben, ohne, über, um, von, vor, zu*) [202, с. 52]. Звичайно, значення первинних прийменників різноманітніші. Тоді, коли *im Vorfeld* виражає лише часові відношення, первинний прийменник *vor* (*перед*) може мати як просторове (*vor dem Haus* – *перед будинком*), так і часове (*vor Mitternacht* – *перед опівніччю*) та модальне (*vor Angst* – *зі страху*, *vor Hunger* – *з голоду*).

За аналогією з німецькою, в англійській мові прийменникові ЕС також утворюються за схемою прийменник *in* + іменник + генітивна конструкція: англ. *in the light of, in spite of, in lieu of*. При цьому також спостерігаємо десемантизацію та генералізацію контекстів.

У другій прийменниково-іменниковій восьмикомпонентній моделі німецької мови, утвореній від одиниць *unter Anrechnung, unter Anwendung, unter Berücksichtigung, unter der Ägide, unter <der>Leitung, unter der Schirmherrschaft, unter Umgehung*, не всі ЕС демонструють таку ж регулярність щодо збереження артикля, як ЕС попередньої моделі:

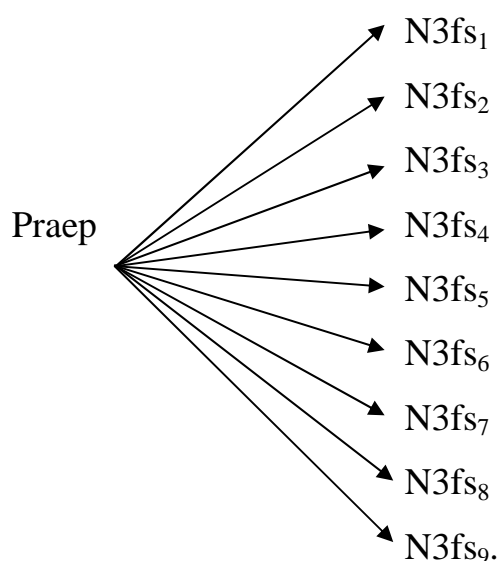
Так, у чотирьох ЕС артикль елідує (*unter Anrechnung, unter Anwendung, unter*

Berücksichtigung, unter Umgehung), у двох ЕС зберігається (*unter **der** Ägide, unter **der** Schirmherrschaft*), а в одному він є факультативним (*unter <der> Leitung*), що можемо спостерігати у прикладах (144) і (145):

(144) *Dort findet jeden Montag die Seniorendisco **unter der Schirmherrschaft** von DJ Michael Borge statt, der schon seit sagenhaften 40 Jahren diese Veranstaltungen schmeißt* [Die Zeit: 13.02.2015];

(145) *Frühere Verhandlungen **unter der Ägide** der Vereinten Nationen waren in den Jahren 2012 und 2014 gescheitert* [Die Zeit: 2.10.2015].

На базі німецьких прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження *in Begleitung, in der Art, in der Atmosphäre, in der Nähe, in der Person, in Richtung, in der Rolle, in Erwartung, in Gestalt* побудовано одну десятикомпонентну модель з дев'ятикомпонентним розщепленням на першому кроці формування відкритої структури, яка початковим компонентом має прийменник *in*, а компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі давального відмінка однини:

У трьох ЕС артикль елідує, а в п'ятьох зберігається, пор. (146), (147) і (148):

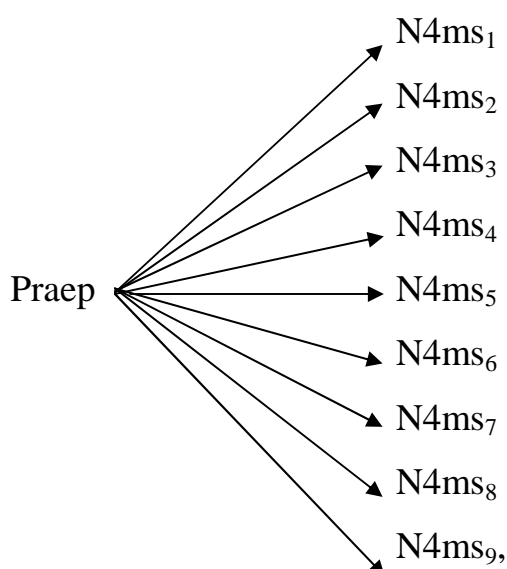
(146) *Zahlreiche weitere Menschen starben bei fast gleichzeitigen Attentaten an fünf weiteren Tatorten in der Innenstadt sowie **in der Nähe** des Stade de France, wo am Abend das Freundschaftsspiel Deutschland gegen Frankreich stattfand* [Die Zeit: 14.11.2015];

(147) *Dass dieses «Ehrenzeichen» für viele Menschen vor allem in Osteuropa mit der quälenden Erinnerung an Massenmord und Zerstörung verbunden blieb, spielte **in der Atmosphäre** des Kalten Krieges kaum eine Rolle* [Die Zeit: 5.06.2008];

(148) *Gemeint sind die Atomkraftwerke, die seit den späten sechziger Jahren **in Erwartung** eines drastischen Anstiegs des Strombedarfs gefördert wurden* [Die Zeit: 22.11.2012].

Найпотужнішими моделями українських прийменникових ЕС прийменниково-іменникового типу є одинадятикомпонентна та дві тринадцятикомпонентні моделі. Одинадятикомпонентна модель з десятикомпонентним розщепленням, що побудована на базі ЕС *на бік, на взірець, на випадок, на знак, на зразок, на кшталт, на манір, на предмет, на спогад, на спомин,*

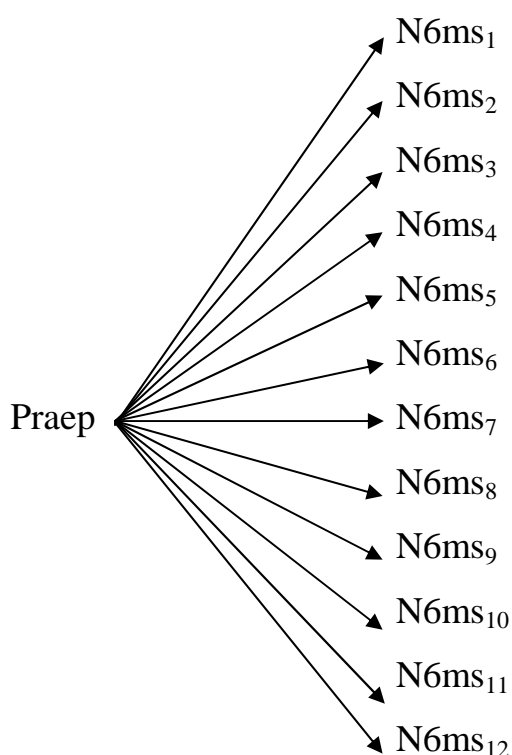
має початковим компонентом прийменник *на*, а компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду у формі знахідного відмінка однини ((149), (150)):

(149) *Відтак, наука у нас **на кшталт** старих меблів: ніби й необхідна, але її можна поміняти або взагалі викинути* [Дзеркало тижня: 5.07.2013];

(150) *О. Пчілка у спогадах писала: «**На спомин** того полтавського свята, що мало бути збентежене, зіпсоване з руки петербурзького уряду, а одначе вийшло все ж таки урочисте, всі присутні на ньому українські письменники сфотографувалися в Полтаві на одній спільній великій картці»* [Дзеркало тижня: 27.09.2013].

Можна припустити, що препозиціоналізація одних ЕС цієї моделі за аналогією могла слугувати причиною переходу й інших синонімічних ЕС зі схожою структурою до прийменникового класу, наприклад: *на взірець* / *на зразок* / *на кшталт* / *на манір*, *на спогад* / *на спомин*. При цьому визначення вихідних одиниць потребує окремого ґрунтовного історичного дослідження.

Тринадцятикомпонентна прийменниково-іменникова модель з дванадцятикомпонентним розщепленням, утворена від ЕС *в (у) душі*, *в (у) напрямі (напрямку)*, *в (у) порядку*, *в (у) процесі*, *в (у) разі*, *в (у) результаті*, *в (у) ряду*, *в (у) супроводі*, *в (у) ході*, *у вигляді*, *у випадку*, *у (в) плані*:

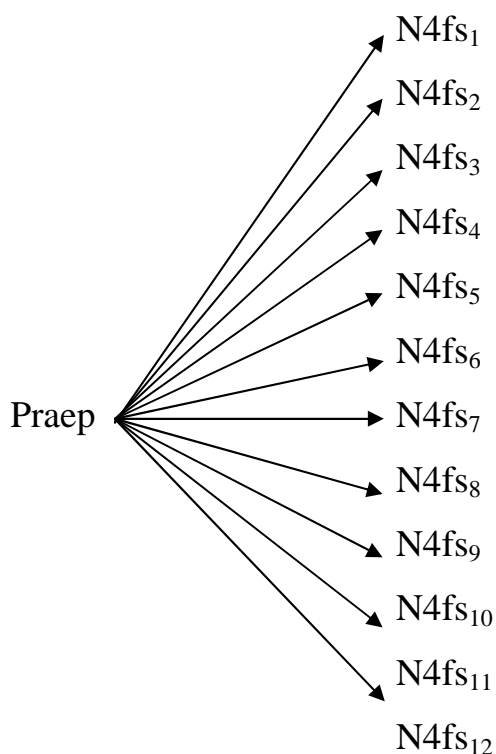
представлена поєднанням прийменника *в (у)* з іменниками чоловічого роду у формі місцевого відмінка однини, пор. приклади (151), (152) і (153):

(151) *Тігіпко також розповів про традиційні програмні плани партії в душі повернення влади на місця та інших реформ* [Дзеркало тижня: 5.08.2014];

(152) *Чисельність міліції в результаті реформи скоротять на 20%* [Дзеркало тижня: 23.09.2014];

(153) *Данська вакцина БЦЖ прийшла в Україну у вигляді фіктивної гуманітарної допомоги* [Дзеркало тижня: 14.10.2011].

Інша тринадцятикомпонентна модель побудована на базі українських прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження *на адресу, на згадку, на зміну, на користь, на подобу, на потугу, на пошану, на противагу, на протилежність, на радість, на честь, на шкоду*. Початковим компонентом у ній є прийменник *на*, а компоненти розщеплення мають граматичні показники жіночого роду знахідного відмінка однини:

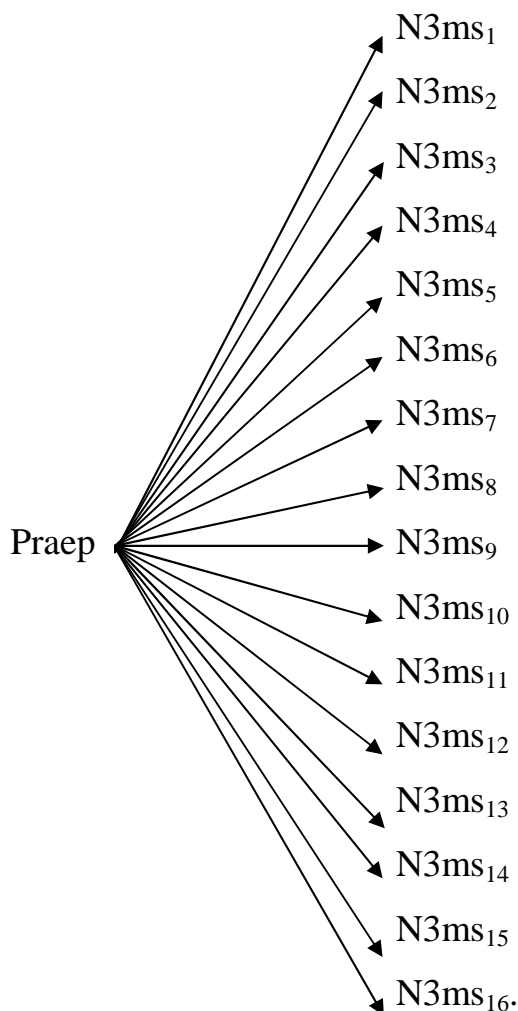
З-поміж ЕС моделі є антонімічні (*на користь – на шкоду*) та синонімічні (*на противагу – на протилежність*) одиниці, що демонструє системні звязки всередині мікросистеми, порівняємо приклади (154) і (155):

(154) *Керівництво країни поставило перед Міноборони та іншими відомствами завдання забезпечити проведення масштабного провладного мітингу **на противагу** Євромайдану* [Дзеркало тижня: 11.12.2013];

(155) *Власність не повинна використовуватися **на шкоду** людині і суспільству* [Дзеркало тижня: 29.12.2011].

Найпотужнішою моделлю з віялоподібним розщепленням в досліджуваному матеріалі трьох мов є сімнадцятикомпонентна модель з шістнадцятикомпонентним розщепленням на першому кроці формування відкритої структури, побудована на базі прийменникових ЕС німецької мови *im*

Bereich, im Fall(e), im Grundriss, im Kreis(e), im Lauf(e), im Namen, im Prozess, im Rahmen, im Sinn(e), im Umkreis, im Verlauf, im Weg(e), im Zuge, in Anbetracht, in Betreff. Її початковим компонентом є прийменник *in*, а компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду давального відмінка однини:

У чотирнадцяти з шістнадцяти ЕС цієї моделі відбувається фузія прийменника *in* з означеним артиклем у формі давального відмінка *dem*. Як уже було зазначено, збереження артикля є виявом меншої граматикалізованості прийменникових ЕС. Проте одиниці, у яких артикль зливається із початковим прийменником, розглядаються як сполуки без артикля. Окрім цього, К. Леманн зазначає, що ЕС *im Zuge* відрізняється від вільної сполуки *in dem Zuge* не лише структурно, а й семантично [197, с. 13]. Застиглість форми цих прийменникових ЕС проявляється у тому, що у них означений артикль, якщо і зберігається, то завжди зливається із прийменником, на відміну від вільних сполук, пор. приклади (156), (157), (158) і (159):

(156) *Selbst der enorme Fortschritt **im Bereich** des Internets und der Computertechnologie hat das Leben im Westen ja nur partiell verbessert* [Die Zeit: 4.04.2013];

(157) *Es hat wohl damit zu tun, dass **im Falle** des Scheiterns die Freunde zu Hause davon erst einmal nichts mitbekommen* [Die Zeit: 19.03.2010];

(158) *Sie sind **im Laufe** des Studiums selbstbewusster geworden, bewegen sich auf dem Campus mit großer Selbstverständlichkeit* [Die Zeit: 16.08.2011];

(159) *Ein Massaker, begangen von überwiegend kurdischen Soldaten der osmanischen Armee **im Zuge** des Völkermords an den Armeniern* [Die Zeit: 14.06.2011].

Один із двох інших ЕС, де артикль елідує, містить іменник, який у сучасній німецькій мові вживається тільки у складі цієї сполуки, що засвідчує його декатегоризацію і фіксацію (див. приклад (160)):

(160) *Die Frage nach dem Bürgerengagement **in Anbetracht** einer globalen Krise erhielt ein Gesicht, ein Gesicht aus Hamburg* [Die Zeit: 30.09.2015].

В останньому ЕС *in Betreff* моделі також спостерігається редукція мовного матеріалу, у формі елізії артикля. Окрім цього, іменниковий компонент зазначеного ЕС вживається здебільшого тільки у його складі (161):

(161) *Den Brüdern Gerlach, die ihm deswegen Vorhaltungen machten, entgegnete er: «Sympathien und Antipathien **in Betreff** auswärtiger Mächte und Personen vermag ich vor meinem Pflichtgefühl im auswärtigen Dienste meines Landes nicht zu rechtfertigen»* [Die Zeit: 24.08.2010].

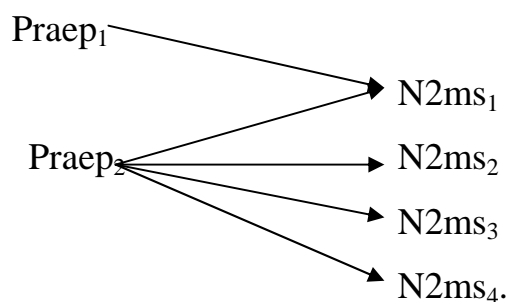
Останні два приклади засвідчують наближення ЕС *in Anbetracht* та *in Betreff* до частиномовного ядра прийменника.

Отже, у досліджуваному матеріалі виявлено 90 українських прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження, на базі яких побудовано 20 моделей з віялоподібним розщепленням, та 85 німецьких прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження, на базі яких утворено 24 моделі з віялоподібним розщепленням структури.

Проаналізувавши розподіл компонентів розщеплення однокрокових

прийменникових ЕС української мови прийменниково-іменникового походження за граматичними параметрами, спостерігаємо, що форму однини мають іменникові компоненти 88 ЕС, а форму множини – компоненти лише два ЕС. Приблизно порівну розділились іменникові компоненти розщеплення, які мають форму знахідного (37 ЕС) та місцевого (38 ЕС) відмінків, ще у восьми ЕС компоненти розщеплення мають форму родового відмінка і лише у семи – орудного. Приблизно порівну також іменникових компонентів розщеплення жіночого (41 ЕС) та чоловічого роду (40 ЕС), лише у дев'яти ЕС – середнього роду. Кількісні дані щодо розподілу компонентів розщеплення за граматичними параметрами відмінка та роду в однокрокових ЕС української мови прийменниково-іменникового походження наведені у табл. Б.9 (див. Додаток Б).

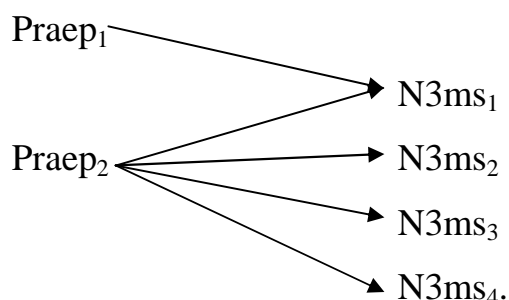
Слід зазначити, що п'ять прийменникових ЕС української мови (*з відома, в адресу, в (у) честь, на адресу, на честь*) одночасно входять до складу двох моделей кожен. Наприклад, ЕС *з відома* входить до складу трикомпонентної моделі з двокомпонентним розщепленням закритої структури, утвореної від ЕС *без відома* та *з відома*, та п'ятикомпонентної моделі з чотирикомпонентним розщепленням відкритої структури, побудованої на базі ЕС *з боку, з відома, з погляду, з приводу*. Цей зв'язок між моделями можна зобразити у вигляді схеми:

Аналіз компонентів розщеплення однокрокових прийменникових ЕС німецької мови прийменниково-іменникового походження за граматичними параметрами показує, що іменникові компоненти переважної більшості ЕС мають форму однини (79 ЕС), тоді як лише шість ЕС мають у своєму складі компоненти розщеплення у формі множини. Іменникові компоненти розщеплення більшості ЕС мають форму давального відмінка (81), компоненти розщеплення лише чотири ЕС – форму знахідного відмінка. Щодо

граматичного показника роду, тут ЕС розподілилися таким чином: 39 ЕС мають іменникові компоненти жіночого роду, 30 ЕС – чоловічого роду, та 12 ЕС – середнього роду. Квантитативні дані щодо розподілу компонентів розщеплення за граматичними параметрами відмінка та роду в однокрокових прийменникових ЕС німецької мови прийменниково-іменникового походження наведені у табл. Б.10 (див. Додаток Б).

Одинадцять прийменникових ЕС німецької мови (*auf der Seite, an der Seite, im Zeichen, im Namen, in der Art, nach [der] Art, mit Berücksichtigung, unter Berücksichtigung, unter dem Namen, zum Zeichen, zu Beginn*) одночасно є компонентами двох моделей. Наприклад, *unter dem Namen* входить до складу трикомпонентної моделі з двокомпонентним розщепленням закритої структури, утвореної від *im Namen* і *unter dem Namen*, та п'ятикомпонентної моделі з чотирикомпонентним розщепленням відкритої структури, побудованої на базі ЕС *unter dem Namen, unter dem Schein(e), unter <dem> Einfluss, unter <dem> Vorbehalt*. Схематично цей зв'язок між моделями можна зобразити так:

З-поміж моделей з віялоподібним розщепленням, утворених на базі прийменникових ЕС української мови прийменниково-іменникового походження, закриту структуру мають лише три моделі, решта 17 – відкриту. На базі прийменникових ЕС німецької мови прийменниково-іменникового походження шість мають закриту структуру, а решта 18 – відкриту.

Найпродуктивнішим початковим компонентом у прийменниково-іменникових структурах однокрокового формування прийменникових ЕС української мови є прийменник *в* (*у, во*). Він зафіксований у 40 українських прийменникових ЕС, у яких він найчастіше поєднується з іменниками у формі місцевого (27 ЕС) та знахідного (13 ЕС) відмінків. Прийменник *на* є

початковим компонентом у тридцяти трьох прийменникових ЕС української мови прийменниково-іменникового походження, на базі яких побудовано моделі з віялоподібним розщепленням структури, поєднуючись з іменниками у формі знахідного (24 ЕС) та місцевого (9 ЕС) відмінків. Меншу продуктивність виявляють прийменники *з* (*зі, із*) (9 ЕС), *під* (5 ЕС), *по* (2 ЕС) та *без* (1 ЕС). Співвідношення прийменників та відмінкових форм іменників у прийменникових ЕС української мови прийменниково-іменникового походження, на базі яких утворено моделі з віялоподібним розщепленням структури, відображено у табл. Б.11 (див. Додаток Б).

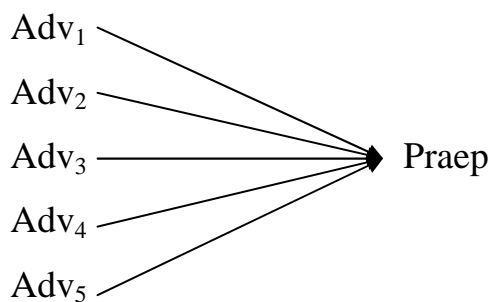
У німецькій мові найчастотнішим початковим компонентом прийменникових ЕС прийменниково-іменникового походження, на базі яких побудовано моделі з віялоподібним розщепленням, є прийменник *in*. В усіх тридцяти двох ЕС він поєднується з іменниками у формі давального відмінка. Удвічі меншу продуктивність виявляє прийменник *zu* (16 ЕС), також поєднуючись з іменниками у формі давального відмінка. Ще менш продуктивними є прийменники *unter* (12 ЕС), *auf* (8 ЕС), *an* та *mit* (по 5 ЕС), *nach*, *ohne* та *von* (по 2 ЕС), а також *bei* (1 ЕС). Переважна більшість прийменників поєднується з іменниками у формі давального відмінка, лише *auf* та *ohne* (2 ЕС) входять до складу ЕС з іменниковими компонентами у формі знахідного відмінка. Такий розподіл значною мірою зумовлений граматичними особливостями зазначених прийменників, зокрема тим, що вони вимагають після себе певного відмінка. Наприклад, прийменники *zu*, *mit*, *nach* та *bei* вимагають після себе лише давального відмінка. Співвідношення прийменників та відмінкових форм іменників у ЕС німецької мови прийменниково-іменникового походження, на базі яких утворено моделі з віялоподібним розщепленням структури, відображено у табл. Б.12 (див. Додаток Б).

2.2.2. Моделі з віялоподібним розщепленням структури, утворені від прийменникових еквівалентів слова прислівниково-прийменникового, дієприслівниково-прийменникового, партикулярно-прийменникового та сполучниково-іменникового походження

Другою за чисельністю групою моделей з віялоподібним розщепленням структури після моделей ЕС прийменниково-іменникового походження є моделі, побудовані на базі прийменникових ЕС прислівниково-прийменникового походження. На відміну від попередньої групи, прийменникові ЕС прислівниково-прийменникового походження виявлені в досліджуваному матеріалі трьох мов. Так, в іспанській мові таких моделей дві, а в українській та німецькій мовах – по три.

На матеріалі іспанських прийменникових еквівалентів слова утворено по одній шестикомпонентній і п'ятнадцятикомпонентній моделі з віялоподібним згортанням. Обидві моделі відповідають схемі Adv – Praep. Наприклад, у шестикомпонентній моделі, побудованій на базі ЕС *concerniente a, conforme a, contrariamente a, debido a, junto a*,

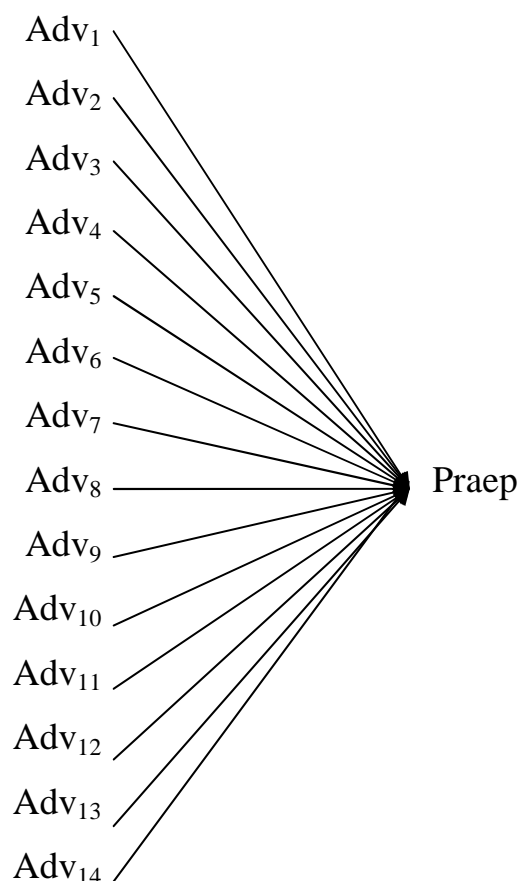

початковими компонентами є п'ять прислівників, а компонентом згортання – прийменник *a*. ЕС моделі *debido a* демонструє внутрішньосистемні зв'язки за рахунок синонімічних відношень з базовими ЕС *gracias a* і *merced a* (163):

(162) *Desviados 18 vuelos en Barajas debido a la densa niebla que cubre aeropuerto* [La Razon: 9.12.2011].

У п'ятнадцятикомпонентній моделі, побудованій на базі іспанських прийменникових ЕС прислівниково-прийменникового походження *acerca de, además de, alrededor de, antes de, aparte de, cerca de, debajo de, delante de, dentro*

de, después de, detrás de, encima de, fuera de, lejos de, початковими компонентами є 14 прислівників, а компонентом згортання – прийменник *de*. ЕС цієї моделі утворюють між собою п'ять антонімічних пар: *delante de – detrás de, fuera de – dentro de, encima de – debajo de, lejos de – cerca de, antes de – después de*. Відповідниками цих пар іспанських прийменникових ЕС в українській мові є переважно лексикалізовані прийменники, а також прийменникові ЕС *перед – за, поза – всередині, над – під, далеко від – близько від, до – після*, відповідно. Ці пари репрезентують здебільшого просторові відношення. Це підтверджує тезу І. Дорошенка та П. Дудика про те, що слова із просторовим значенням належать до тієї групи слів, які, зазвичай, вступають в антонімічні відношення [50, с. 141]:

Порівняємо приклади їх реалізації у контекстах (163), (164), (165) і (166):

(163) *Los socialistas se sitúan como primera fuerza pero **lejos de** la mayoría absoluta* [La Razon: 8.03.2015];

(164) *Según datos aportados por IECRION, en la actualidad existen **cerca de** mil personas criopreservadas en Estados Unidos y **cerca de** 20 en en Rusia* [La

Razon: 28.07.2014];

(165) *Tres días **antes de** comenzar sus vacaciones, Emilio Agudo enfermó* [La Razon: 24.06.2012];

(166) *La grasa vuelve a acumularse un año **después de** la liposucción* [La Razon: 12.05.2011].

Окрім цього, ще два ЕС – *además de* та *aparte de* – вступають у синонімічні відношення, пор. приклади (167) і (168):

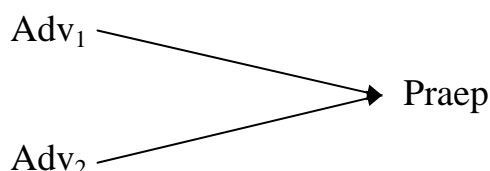
(167) *Un espectáculo donde, **además de** los instrumentos, sonarán los versos de Borges y Cortazar* [La Razon: 21.09.2009];

(168) ***Aparte de** los gastos en hoteles, se abonaron a cuenta del erario público 530,13 euros –el 16 de diciembre–; 149,80 euros –el 17 de ese mes–; 173,03 euros –el día 23–; y 323,45 euros –el 30 de diciembre– en varios restaurantes* [La Razon: 23.05.2010].

Ця модель відображає системність у творенні досліджуваних прийменникових еквівалентів слова, які вступають між собою у синонімічні та антонімічні відношення та формують окрему мікросистему, виявляючи внутрішньокласові парадигматичні зв'язки.

На базі прийменникових еквівалентів слова української мови прислівниково-прийменникового типу утворено одну трикомпонентну, одну дев'ятикомпонентну та одну дванадцятикомпонентну модель з віялоподібним розщепленням структури. Усі три моделі відповідають узагальненій схемі Adv – Praep.

У трикомпонентній моделі з двокомпонентним розщепленням закритого типу, побудованій на базі ЕС *відповідно до* та *стосовно до*,

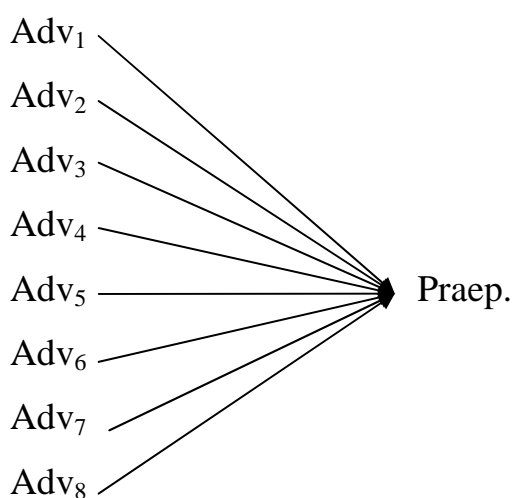

компонентом згортання є прийменник *до*, які є міжмовними відповідниками ЕС першої іспанської прислівниково-прийменникової моделі *conforme a* і *concerniente a*, відповідно. Пор. у прикладах (169) і (170):

(169) Але, **відповідно до** зазначеного закону, в людини можуть забрати майно без доведення вини [Дзеркало тижня: 23.10.2015];

(170) У цьому випадку стандарт розглядається **стосовно до** послуг державних органів управління [Дзеркало тижня: 20.01.2006].

У дев'ятикомпонентній моделі, утвореній від ЕС згідно з (зі, із), **нарівні з** (зі, із), **нарівні** (**нарівні**, **урівні**, **урівень**) з (зі, із), **побіч з** (зі, із), **порівняно з** (зі, із), **поруч з** (зі, із), **поряд з** (зі, із), **разом з** (зі, із), **спільно з** (зі, із), компонентом згортання є прийменник з (зі, із), а початковими компонентами – вісім прислівників:

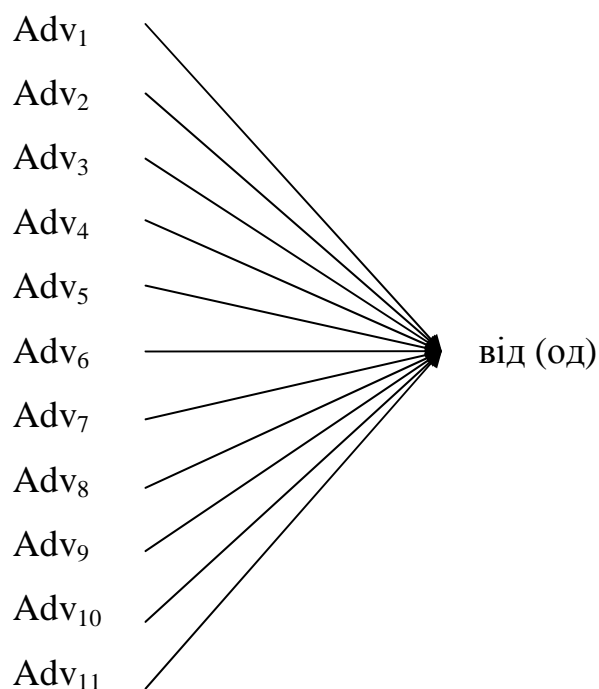
Усі ЕС цієї моделі мають фонетичні варіанти, оскільки компонент згортання, прийменник з, має два варіанти *зі* та *із*. Це явище зумовлене прагненням до полегшення артикуляції, до врівноваження голосних і приголосних звуків у мовленнєвому потоці. Вважають, що це спричинило утворення та збереження в українській мові численних фонетичних варіантів, що ґрунтуються переважно на чергуванні звуків та на появі секундарних голосних [123, с. 67]. Окрім цього, ЕС **нарівні з** (зі, із) також функціонує паралельно зі своїми фонетичними варіантами **нарівні з** (зі, із), **урівні з** (зі, із) та **урівень з** (зі, із). Див. приклади (171) і (172):

(171) У конкурсі на посаду голови Національного антикорупційного бюро можуть брати участь іноземці **нарівні з** громадянами України, повідомив секретар комісії з обрання Директора НАБ Євген Захаров, повідомляє Укрінформ [Дзеркало тижня: 10.01.2015];

(172) Експерти: **поряд з** перевагами офшори сьогодні несуть величезні

ризики [Дзеркало тижня: 22.07.2013];

У дванадцятикомпонентній моделі української мови, побудованій на базі ЕС *близько* (*близенько*) *від* (*од*), *віддалік* (*оддалік*, *віддалеку*, *віддаль*, *оддаля*) *від* (*од*), *далеко від* (*од*), *залежно від* (*од*), *збоку від* (*од*), *ліворуч від* (*од*), *недалеко* (*недалечко*, *неподалік*, *неподалеку*) *від* (*од*), *незалежно від* (*од*), *осторонь від* (*од*), *поблизу від* (*од*), *праворуч від* (*од*),

компонентом згортання є прийменник *від* (*од*). Три ЕС моделі мають варіантні утворення, що свідчить про динаміку мовної системи, її рух, збереження варіативності на синхронному рівні. Так, ЕС *близько від* (*од*) має словотвірний варіант *близенько від* (*од*), а ЕС *віддалік від* (*од*) – чотири варіанти: *оддалік від* (*од*), *віддалеку від* (*од*), *віддаль від* (*од*) та *оддаля від* (*од*). Проте проаналізовані контексти публіцистичного дискурсу не засвідчують вживання варіанту *близенько від* (*од*), див. приклад (173):

(173) *Орбіта Kepler-10b знаходиться близько від своєї зірки, тому температура на її поверхні досягає півтори тисячі градусів за Цельсієм* [Дзеркало тижня: 14.01.2011].

ЕС *віддалік від* (*од*) має чотири варіанти: *оддалік від* (*од*), *віддалеку від* (*од*), *віддаль від* (*од*) та *оддаля від* (*од*), але як основний, так і неосновні варіанти не фіксуються у вибірці текстів за обраний період. Звідси можемо

зробити висновок про його маловживаність і стильову обмеженість.

ЕС *недалеко від (од)* має три варіантні форми: *недалечко від (од)*, *неподалік від (од)*, *неподалеку від (од)*, проте у сучасному публіцистичному дискурсі зафіксовано тільки два з них, що свідчить про обмеженість вживання варіантного утворення *недалечко від* текстами радше художнього дискурсу. порівняємо реалізацію ЕС у прикладах (174), (175) і (176):

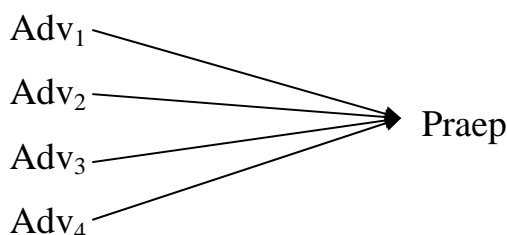
(174) **Недалеко від** Землі виявлено відразу дві чорні діри, вражаючи кадри відтворив американський орбітальний телескоп «Чандра» [Дзеркало тижня: 2.09.2011];

(175) Струмок протікає **неподалік від** фермерського господарства, на листовому салаті з якого раніше також були виявлені бактерії *E.coli* [Дзеркало тижня: 19.06.2011];

(176) Зсув зійшов **неподалеку від** шахти з видобутку нефриту поблизу міста Хпакан в північному штаті Качин, основна маса землі обрушилася на житлові будинки гірників [Дзеркало тижня: 20.12.2015].

У ході вивчення прийменникової системи української мови І. Вихованець з'ясував, що складені прийменники, які містять прислівникову форму і кінцевий первинний прийменник, поєднуються з формою того відмінка, який є звичайним для кінцевого первинного прийменника [33, с. 65]. Прийменникові ЕС попередньої моделі ще раз підтверджують цю тезу.

У німецькій мові на базі прийменникових ЕС прислівниково-прийменникового походження утворено дві трикомпонентні моделі з віялоподібним розщепленням й одну п'ятикомпонентну модель з віялоподібним згортанням. Усі три моделі можна зобразити у вигляді схеми Adv – Praep. У п'ятикомпонентній моделі, утвореній від ЕС *abhängig von*, *fern von*, *unabhängig von* та *weit von*,

компонентом згортання постає прийменник *von*. ЕС моделі *fern von* і *weit von* вступають у синонімічні відношення (приклади (177) і (178)):

(177) *Das Scheitern von Slate, die Aufregung um WebOS – dass sich eine Rivalität anbahnt, weist HP **weit von** sich* [Die Zeit: 3.03.2011];

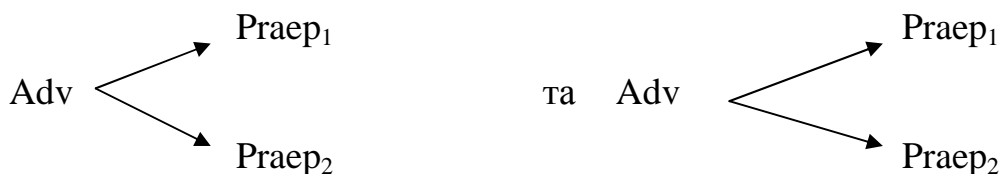
(178) *Honeymoon ist Los Angeles durch und durch, hält sich aber **fern von** billiger Traumfabrik-Romantik* [Die Zeit: 22.09.2015].

На противагу двом попереднім ЕС, *abhängig von* та *unabhängig von* вступають в антонімічні відношення, пор. приклади (179) і (180):

(179) ***Abhängig von** der Region sind auch die Bezeichnungen Kirchendiener, Sakristan, Mesner, Kirchner oder Kirchwart geläufig* [Die Zeit: 3.11.2015];

(180) *Berlin (dpa) - Bundeskanzlerin Angela Merkel hält Flüchtlinge in Deutschland **unabhängig von** deren Herkunft prinzipiell für fähig zur Integration* [Die Zeit: 17.11.2015].

Дві трикомпонентні моделі з двокомпонентним віялоподібним розщепленням відкритої структури, побудовані на базі німецьких прийменникових ЕС прислівниково-прийменникового походження *dicht an* і *dicht bei* та *nah(e) an* і *nah(e) bei*,

компонентами розщеплення мають прийменники *an* та *bei*, а початковими компонентами – прислівники *dicht* та *nah(e)*, пор. приклади (181) і (182):

(181) *Oder von Jacques, der schon als Kind in seiner Heimat Elfenbeinküste **dicht bei** den Trommlern saß, um sich alles abzugucken* [Die Zeit: 16.08.2013];

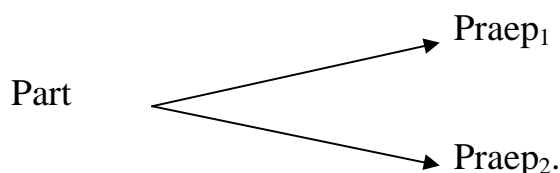
(182) *All das soll helfen, die Konjunktur in Europa anzukurbeln und die Inflation **nahe an** den Zielwert von knapp zwei Prozent zu rücken* [Die Zeit: 30.10.2015];

Отже, на базі прийменникових ЕС прислівниково-іменникового походження в українській та німецькій мовах побудовано по три моделі, а в іспанській – дві. В українській та іспанській мовах усі моделі зазначеного типу

мають закриту структуру, а в німецькій мові утворено дві моделі відкритого типу та одну модель закритого типу.

Третьою за чисельністю за критерієм частиномовної належності компонентів є група моделей з віялоподібним розщепленням структури, утворених на базі дієприслівниково-прийменникового походження. Так, в українській мові побудовано три моделі такого типу, а в німецькій мові – одну. У досліджуваному матеріалі іспанської мови прийменникових ЕС дієприслівниково-прийменникового походження не виявлено.

В українській мові на базі прийменникових ЕС дієприслівниково-прийменникового походження *починаючи (почавши) від (од)* і *починаючи з* побудовано одну модель з двокомпонентним розщепленням відкритої структури

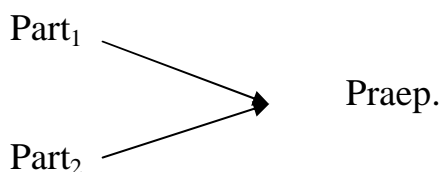

ЕС *починаючи від (од)* має граматичний варіант *почавши від (од)*, у якому дієприслівник має форму доконаного виду, пор. (183) і (184):

(183) **Починаючи від** кінця весни поточного року, його адвокати заявляють про порушення патентних прав [Дзеркало тижня: 30.01.2015];

(184) У Раді уточнили: заборонені всі фільми російського виробництва, **починаючи з 1991 року** [Дзеркало тижня: 6.02.2015].

Друга трикомпонентна модель, утворена на базі українських прийменникових ЕС дієприслівниково-прийменникового походження *зважаючи (уважаючи) на* та *незважаючи (невважаючи) на*, на відміну від першої, має закриту структуру:

ЕС цієї моделі мають по одному фонетичному варіанту *уважаючи на* і *невважаючи на*, зафіксовано у нашій вибірці текстів публіцистичного дискурсу

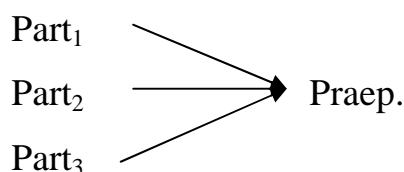

зафіксовано тільки основні варіанти (див приклади (185) і (186)):

(185) *На його думку, цілком ймовірно, що Володимир Путін розглядає окупацію територій Донбасу як тимчасовий захід і приймає рішення щодо нього зважаючи на аналіз витрат* [Дзеркало тижня: 1.09.2015];

(186) *Незважаючи на поразку в Баку, «Українські Отамани» пробилися в півфінал Світової серії боксу* [Дзеркало тижня: 31.03.2013].

Третя дієприслівниково-прийменникова модель українських прийменникових ЕС виходячи з, починаючи з, судячи з має три дієприслівникові початкові компоненти, а компонентом згортання є прийменник з:

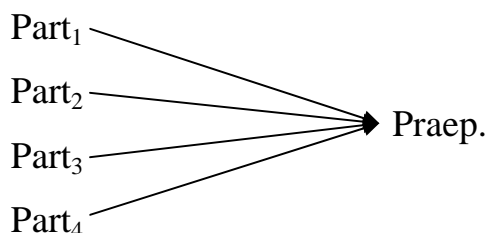

ЕС починаючи з за семантикою тотожний із ЕС починаючи (почавши) від (од), що входить до складу іншої моделі. Порівняємо вживання ЕС у (187) і (188):

(187) *Виходячи з прогнозу погоди, який можна скласти на сьогоднішній день, з 12 по 17 квітня середньодобова температура повітря буде вище 8 градусів тепла* [Дзеркало тижня: 8.04.2013];

(188) *Щоправда в те, що «Метал» переможе в основний час, судячи з котирувань, букмекерські контори не дуже вірять – коефіцієнт 3* [Дзеркало тижня: 20.02.2013].

Єдина дієприслівниково-прийменникова модель німецьких прийменникових ЕС, побудована на базі *abgesehen von, ausgehend von, begleitet von, gefolgt von*, має закриту структуру. У ній компонентом згортання є прийменник *von*:

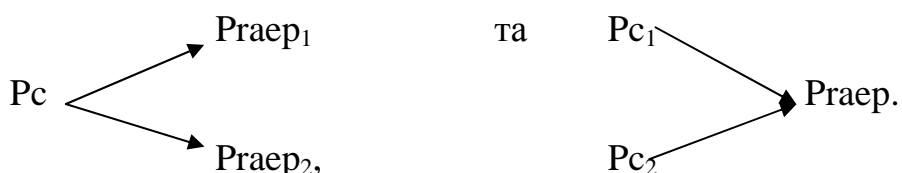
У тих ЕС цієї моделі початкові компоненти є дієприслівниками минулого часу (Partizip II), а в одному – дієприслівник теперішнього часу (Partizip I). Проте

тип дієприслівника у ЕС цієї моделі не відіграє спеціальної ролі для значення прийменникових ЕС (див. приклади (189) і (190)):

(189) *Laut einem Lagebild des BKA hat sich die Kriminalität durch den Zuzug von Flüchtlingen nicht überproportional erhöht – **abgesehen von** Straftaten gegen Asylbewerberheime* [Die Zeit: 13.11.2015];

(190) ***Ausgehend von** stürmisch verlaufenden Straßendemonstrationen vollzieht sich in diesen Tagen die Auflösung der Monarchie, kündigt sich ein radikaler Umbau des sozialen Gefüges des Staates an* [Die Zeit: 18.06.2014].

На базі матеріалу української мови від ЕС *не без, не до та аж до, не до* також утворено дві трикомпонентні партикулярно-прийменникові моделі з двокомпонентним розщепленням:

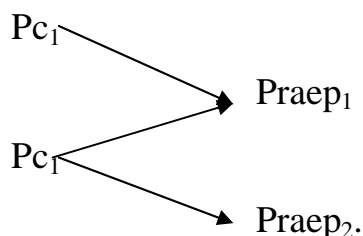

Перша модель має відкриту структуру, а друга – закриту. ЕС цих моделей мають особливе емоційне забарвлення, пор. приклади (191) і (192):

(191) *Перша – це штучне розпалювання ворожнечі між поляками і українцями **не без** участі «третьої сторони»* [Дзеркало тижня: 24.07.2015];

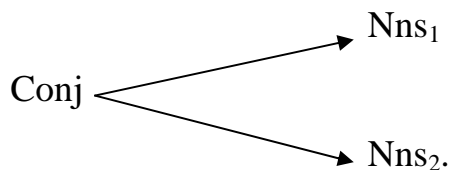
(192) *Але далі почали відбуватися події, які явно демонструють, що вже кому-кому, а ДФС точно **не до** реформ* [Дзеркало тижня: 28.08.2015].

ЕС *не до* входить до обох партикулярно-прийменникових моделей. Цей системний зв'язок між моделями можна зобразити так:

Остання група прийменникових ЕС, на базі яких утворено моделі з віялоподібним розщепленням, представлена сполучниково-іменниковими конструкціями. Так, дві одиниці такого типу виявлено в досліджуваному матеріалі німецької мови – *als Ergebnis* та *als Zeichen*. Вони формують

трикомпонентну модель з двокомпонентним розщепленням відкритої структури:

У ній початковим компонентом є сполучник *als*, а компонентами розщеплення – іменники середнього роду у формі однини *Ergebnis* та *Zeichen*. Варто зауважити, що у деяких граматиках *als* класифіковано як прийменник. Зокрема, Г. Гельбіг та Й. Буша подають *als* як прийменник без відмінкового керування [179; 180; 181; 183]. У «Лексиконі німецьких прийменників» Й. Шрьодера *als* також наведено з-поміж 6 прийменників без відмінкового керування (*à, ab, als, lang, wie, zwecks*) [220]. Учені А. Форштройтер та К. Егерер-Мьосляйн також зараховують *als* до прийменників [170]. Г. Велльманн виокремлює лише один прийменник без відмінкового керування – *als* [233]. Обґрунтовуючи зарахування *als* до категорії прийменників, А. Форштройтер та К. Егерер-Мьосляйн наводять такі критерії для розмежування сполучника та прийменника: «Усередині групи службових слів прийменники разом зі сполучниками виконують функцію сполучення слів та словосполучень між собою, «приєднання їх одне до одного» та встановлення між ними певних відношень. [...] Не маючи власної визначеної семантики, вони сприяють утворенню нової семантичної одиниці. [...] Тоді як сполучники сполучають члени речення та речення, прийменники об'єднують між собою слова та словосполучення» [170, с. 7]. У дисертаційному дослідженні, з посиланням на граматики сучасної німецької мови [145; 146; 163; 192; 221; 222], *als* позначається як сполучник, а іменникові компоненти, що стоять після нього, – як такі, що не мають відмінкового керування, пор. приклади (193) і (194):

(193) *Stattdessen gibt es Zuschüsse als Ergebnis von Tarifverhandlungen: Die Arbeitgeber zahlen einen Bonus von zehn Prozent des Bruttolohns an verheiratete Arbeitnehmer, zudem gibt es noch einen Zuschlag von fünf Prozent des Einkommens für jedes Kind* [Die Zeit: 3.06.2015];

(194) *Und es entsteht – als Zeichen der Zeit des Kalten Krieges – ein Symbol für Nachrichten, in denen es um einen Atomkrieg geht: @* = [Die Zeit: 19.09.2012].

З-поміж моделей з віялоподібним розщепленням, побудованих на базі українських прийменникових ЕС, 19 мають відкриту структуру, а дев'ять – закриту. У німецькій мові спостерігається схожий розподіл: 20 моделей відкритого типу та дев'ять закритого. В іспанській мові обидві моделі мають закриту структуру. Розподіл моделей з віялоподібним розщепленням прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов відкритої та закритої структури відображено у табл. Б.13 (див. Додаток Б).

Аналіз моделей з віялоподібним розщепленням прийменникових ЕС української, німецької та іспанської за кількістю компонентів показав, що у двох мовах переважають трикомпонентні моделі (по 13 в українській та німецькій мові), менш чисельними є чотирикомпонентні (3 в українській, 5 у німецькій мові) та п'ятикомпонентні моделі (2 в українській, 5 у німецькій мові). Ще меншу продуктивність виявляють шестикомпонентні (по одній в українській та іспанській, 2 у німецькій мові) та восьмикомпонентні моделі (по 2 в українській та німецькій мові). Найменш чисельними є семикомпонентні (2 в українській мові), тринадцятикомпонентні (2 в українській мові), дев'яти- (одна в українській мові), десяти- (одна в німецькій мові), одинадцяти- (одна в українській мові), дванадцяти- (одна в українській мові), п'ятнадцяти- (одна в іспанській мові) та сімнадцятикомпонентні (одна у німецькій мові) моделі. Розподіл моделей з віялоподібним розщепленням прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов за кількістю компонентів відображено у табл. Б.14 (див. Додаток Б).

Висновки до Розділу 2

1. Прийменникові ЕС мають різний ступінь синтаксичної подільності, що свідчить про те, що вони утворюють певний континуум. Ще одним підтвердженням перехідного статусу прийменникових ЕС є невизначеність інтерпретації їхніх поверхневих структур, яку мовознавці зараховують до головних рушійних сил синтаксичних зрушень. Зміну синтаксичного статусу прийменникових ЕС можна простежити шляхом зображення глибинної структури прийменникових фраз із відповідними одиницями.

2. Різні типи модифікацій, які можуть бути застосовані до прийменникових ЕС, та дискусійність схематичного зображення їхньої глибинної структури є ще одним підтвердженням перехідного статусу зазначених одиниць.

3. Дослідження вживання прийменникових ЕС у публіцистичному дискурсі дозволяє констатувати, що ці одиниці зазнали дії генералізації (екстенсії), що проявляється у тому, що ці одиниці можуть вживатися в абстрактних контекстах, які несумісні з первісним значенням їхніх компонентів. Тобто значення прийменникового ЕС не дорівнює сумі значень його складників: укр. у *світлі*, нім. *im Lichte*, ісп. *gracias a* тощо. На структуру прийменникових ЕС вплив справляють також інші процеси, які супроводжують граматикалізацію, зокрема, морфологічна редукція, яка проявляється в універбації (нім. *mit Hilfe* → *mithilfe*, *auf Grund* → *aufgrund*), затемненні морфологічної структури (укр. з *відома*, без *відома*, нім. *in Anbetracht*, *nach Maßgabe*, ісп. *debido a* тощо), а також елізії артикля у складі ЕС у мовах, у яких наявна ця категорія (нім. *in Betreff*, ісп. *merced a*).

4. Двокомпонентні прийменникові ЕС зафіксовано у досліджуваному матеріалі трьох аналізованих мов (90,13% від загальної кількості ЕС в українській мові, 72,96% – у німецькій мові, 14,47% – в іспанській). Вони складаються з двох компонентів і співвідносяться за своїми семантичними та граматичними властивостями із ціліснооформленими лексичними прийменниками. Аналіз

форми вираження цих одиниць показав, що вони здатні формувати моделі різного типу. Зокрема, від двокомпонентних прийменникових ЕС утворено базові моделі та моделі з віялоподібним розщепленням структури.

5. Базові моделі є найпростішим типом моделей ЕС. Вони складаються з одного початкового компонента та одного компонента розгортання, лексико-граматичні параметри яких не збігаються з будь-якими іншими досліджуваними прийменниковими ЕС. У досліджуваному матеріалі 17 українських, 17 німецьких і 3 іспанські прийменникові ЕС разом формують 37 базових моделей. При цьому переважають базові ЕС прийменниково-іменникового походження.

6. Моделі з віялоподібним розщепленням структури, побудовані на базі прийменникових ЕС, мають спільний початковий компонент і компоненти розщеплення структури з однаковими граматичними показниками. Загальна кількість ЕС, що утворюють моделі такого типу, в українській мові становить 120 одиниць (78,95%), у німецькій мові – 99 (62,26%), в іспанській – 19 (12,5%).

7. Моделі відображають системність у творенні досліджуваних прийменникових ЕС, які вступають між собою у синонімічні та антонімічні відношення та формують окрему мікросистему, виявляючи внутрішньокласові парадигматичні зв'язки.

8. Зі спостережень над однокроковими конструкціями в українській, німецькій та іспанській мовах випливає, що до класу прийменникових еквівалентів слова можуть переходити двокомпонентні прийменниково-іменникові, прислівниково-прийменникові, прийменниково-займенникові, партикулярно-дієслівні, прислівниково-прийменникові, партикулярно-прийменникові, дієприслівниково-прийменникові та сполучниково-іменникові сполучення. Зокрема, найпродуктивнішими у процесі препозиціоналізації виявилися двокомпонентні прийменникові ЕС прийменниково-іменникового та прислівниково-прийменникового походження.

Основні положення Розділу 2 відображені у дев'яти одноосібних публікаціях автора: [94; 95; 96; 97; 99; 100; 101; 102; 214].

РОЗДІЛ 3

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИКОМПОНЕНТНИХ ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА В УКРАЇНСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ

Мультикомпонентні прийменникові ЕС української, німецької та іспанської мов складаються з трьох і більше компонентів і співвідносяться за своїми семантичними та граматичними властивостями із ціліснооформленими лексичними прийменниками. В українській мові виявлено 15 таких одиниць, у німецькій мові – 43, в іспанській мові – 130. Спільність на рівні форми вираження мультикомпонентних прийменникових ЕС дозволила упорядкувати їх у моделі з ланцюговим розгортанням структури та моделі комбінованого типу (з поєднанням віялоподібного розщеплення і згортання та ланцюгового розгортання структури).

3.1. Прийменникові еквіваленти слова, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури

Прийменникові еквіваленти слова української, німецької та іспанської мов можуть упорядковуватися у моделі з ланцюговим, або послідовним, розгортанням структури, до складу яких входять більше, ніж два компоненти, що поєднуються між собою за допомогою синтагматичних зв'язків [69; 71; 74; 75; 77]. У пропонованому дослідженні терміни *модель з ланцюговим розгортанням структури, модель з послідовним розгортанням структури, модель з ланцюговим нанизуванням компонентів* вживаються взаємозамінно. Такі моделі побудовано у досліджуваному матеріалі усіх трьох мов. У них кожен наступний компонент приєднується до попереднього за допомогою другого чи третього кроків формування структури. На відміну від моделей з

віялоподібним розщепленням структури, компоненти яких перебувають у парадигматичних відношеннях, компоненти в моделях із ланцюговим розгортанням вступають у синтагматичні зв'язки. Наприклад, модель Praep → N4ms → Praep, утворена від ЕС *в обмін на*, де до початкового компонента *в* на першому кроці формування структури приєднується компонент *обмін*, який, відповідно, на другому кроці формування структури ЕС поєднується з компонентом розгортання *на*. Таке розгортання моделі відбиває два різновиди синтагматичного зв'язку у складі цього прийменникового ЕС. Матеріал засвідчує різноманітність компонентів моделей з ланцюговим розгортанням структури з погляду граматичної належності їхніх компонентів.

На матеріалі прийменникових ЕС української мови побудовано тринадцять моделей з ланцюговим, або послідовним, поєднанням компонентів, на матеріалі німецької мови – чотирнадцять моделей, на матеріалі іспанської – сімнадцять. Майже всі моделі представлені двокроковими структурами. Зокрема, в українській мові двокроковими є всі тринадцять моделей. У німецькій мові тринадцять двокрокових моделей і лише одна трикрокова – Praep → Adj3fs → N3fs → Praep, побудована на базі ЕС *auf gleicher Höhe mit*.

В іспанській мові трикроковою є лише одна модель з ланцюговим розгортанням структури – Praep → Adjmpl → Nmpl → Praep, утворена від ЕС *a ambos lados*, усі інші шістнадцять – двокрокові. Український відповідник цього іспанського ЕС (приклад 247) є лексикалізованим прийменником *обабіч*:

(195) *En el salón de plenos el público ha recibido en pie a la Corporación electa que, una vez en él, se ha situado a ambos lados de la presidencia, con todos los portavoces en uno de ellos* [La Razon: 13.06.2015].

Двокрокові прийменникові ЕС мають вищий ступінь препозиціоналізації, оскільки їхня форма вираження лаконічніша.

В українській мові найпродуктивнішим щодо функціонування у ролі початкового компонента в моделях з ланцюговим нанизуванням компонентів є прийменник *в* (*y*). Він фіксується у восьми моделях: Praep → N6fs → Praep (*в* (*y*) *залежності від*), Praep → N6ms → Praep (*в* (*y*) *зв'язку з* (*zi*)), Praep → N6ms →

Praep (в (у) напрямі (напрямку) до), Praep → N4ms → Praep (в обмін на), Praep → N6ns → Praep (в (у) порівнянні з (зі)), Praep → N6ns → Praep (в (у) противенстві до), Praep → N6fs → Praep (у відповідності до), Praep → N4fs → Praep (у відповідь на). Компонентом розгортання на другому кроці у трьох з них є прийменник *до*, ще у двох – прийменник *на*, у двох – прийменник *з (зі)*, в одній моделі – прийменник *від*.

У німецькій мові найпродуктивнішим початковим компонентом у моделях з ланцюговим розгортанням компонентів є прийменник *in*, він фіксується у трьох моделях: Praep → N3ms → Praep (**im** Austausch gegen), Praep → N3ns → Praep (**im** Verhältnis zu), Praep → N3fs → Praep (**in** Hinsicht auf). Порівняємо у прикладах (196), (197) і (198):

(196) *Nach einem Bericht der Zeitung «Hürriyet» wurden sie **im** Austausch gegen IS-Kämpfer freigelassen* [Die Zeit: 24.07.2015];

(197) *Der demografische Wandel ist auf der ganzen Welt sichtbar: Überall schrumpft die Zahl der potenziell Erwerbstätigen **im** Verhältnis zu den Rentnern* [Die Zeit: 25.03.2014];

(198) *Die Ergebnisse zeigen, wie sehr die Landwirtschaft mit dem Klimawandel verbunden ist – sowohl **in** Hinsicht auf die nötige Anpassung an Klimafolgen als auch hinsichtlich ihres Potenzials, die weltweite Erwärmung der Atmosphäre zu begrenzen* [Die Zeit: 15.01.2014].

В іспанській мові у п'яти моделях у ролі початкового компонента фіксується прийменник *a*, виявляючи найбільшу продуктивність: в одній трикроковій Praep → Adjmpl → Nmpl → Praep, побудованій на базі ЕС *a ambos lados de*, та в чотирьох двокрокових, утворених від ЕС *a expensas de*, *a lo largo de*, *a mediados de*, *a juzgar por*. У трьох двокрокових моделях компонентами розгортання на першому кроці формування структури є іменні частини мови: в одній іменник жіночого роду у формі множини *expensas*, в другій – субстантивованій прикметник з артиклем *lo largo*, а в третій – прикметник у формі чоловічого роду множини *mediados*. В одній моделі компонентом розгортання на першому кроці формування структури є інфінітив дієслова

juzgar. У ролі компонентів розгортання на останньому кроці в усіх п'яти моделях функціонують прийменники: у чотирьох – *de*, в одному – *por*. Порівняємо реалізацію зазначених ЕС у прикладах (199), (200), (201) і (202):

(199) *La decisión final la tendrá el Tribunal Supremo, a expensas de un posterior recurso al TC* [La Razon: 5.12.2014];

(200) *El estudio muestra sucesivos cambios en la talla de los animales domésticos a lo largo del tiempo, relacionados con cambios en el paisaje y en los sistemas productivos* [La Razon: 18.05.2015];

(201) *La Fiscalía rastrea una reunión de Viloca con Rosell a mediados de agosto* [La Razon: 12.11.2015];

(202) *Sin embargo, a juzgar por el resultado de la encuesta, ésta no es la opinión más extendida entre sus bases* [La Razon: 6.07.2014].

М. В. Павон Луцero у процесі класифікації прийменникових ЕС (у]] термінології – ісп. *locuciones preposicionales*) іспанської мови, вивчення яких належить до головних наукових інтересів дослідниці, як один з основних критеріїв для визначення ступеня граматикалізації зазначених одиниць застосовує ознаку наявності або відсутності артикля у їхньому складі [212, с. 115–116]. Частково погоджуючись з ученою, можемо констатувати, що цей показник є одним з основних на рівні поверхневої структури та форми вираження.

Прийменник *en* виявляє меншу продуктивність, функціонуючи у ролі початкового компонента в чотирьох моделях з ланцюговим розгортанням на першому і другому кроках формування структури іспанської мови. Дві з них утворені на базі прийменниково-іменниково-прийменникових трикомпонентних ЕС, одна – на базі прийменниково-прикметниково-прийменникового трикомпонентного ЕС, одна – прийменниково-займенниково-прийменникового трикомпонентного. У моделях, утворених на базі прийменниково-іменниково-прийменникових ЕС, компонентами розгортання на першому кроці формування структури є іменники жіночого та чоловічого роду у формі множини, а компонентом розгортання на другому кроці – прийменник *de* Praep → Nfpl → Praep (*en aras de*) та Praep → Nmpl → Praep (*en*

terminos de). Як бачимо у прикладах (203) і (204), ці одиниці зазнали дії генералізації, тобто розширення меж контекстів, у яких вони вживаються, зсуву від конкретного до абстрактного. Окрім цього, обидва ЕС засвідчують дію морфологічного затемнення і фіксації форми числа:

(203) *Fuera del ámbito escolar, la vía elegida ha sido la autorregulación, **en aras de** establecer códigos de conducta que regulen la publicidad de alimentos y bebidas destinados a menores de quince años* [La Razon: 2.04.2011];

(204) *Asimismo, esas viviendas no atraen nuevos segmentos de turistas y su gasto **en términos de** renta y empleo es notablemente inferior al de los alojamientos reglados* [La Razon: 6.08.2015].

Ще у двох моделях з початковим компонентом *en Praep* → Adj → Praep і Praep → Pron → Praep, утворених на базі ЕС *en común con* і *en cuanto a* компонентами розгортання на першому кроці є прикметник та займенник, а компонентами розгортання на другому кроці – прийменники *con* та *a*, відповідно, порівняємо приклади (205) і (206):

(205) *Porque fue el número ganador en el sorteo de la Lotería de Navidad de 1966, año con muchas casualidades **en común con** 2014* [La Razon: 3.12.2014];

(206) ***En cuanto a** la seguridad, recordemos que se trata de almacenar combustible nuclear gastado, después de su utilización en los núcleos de los reactores de las centrales nucleares que operan en España* [La Razon: 1.08.2015].

У трьох моделях з ланцюговим розгортанням на першому і другому кроках формування структури української мови як початковий компонент зафіксовано прийменник *на*. Це моделі Praep → N4fs → Praep (**на** відміну від), Praep → N6ns → Praep (**на** чолі з) та Praep → N6ms(pl) → Praep (**на** шляху (шляхах) до). Див. приклади (207), (208) і (209):

(207) *У Раді створена депутатська група «Економічний розвиток» **на чолі з** Кінахом* [Дзеркало тижня: 24.02.2014];

(208) *17 листопада повідомлялося, що коаліція **на чолі з** США знищила авіаударами 116 бензовозів ІД* [Дзеркало тижня: 1.12.2015];

(209) ***На відміну від** міліціонерів, експерти філологи вважають напис*

«Бий жидів» закликом до насильства [Дзеркало тижня: 25.06.2013].

Український ЕС *на чолі з* має у своєму складі іменниковий компонент, який позначає частину тіла. Проте ця одиниця у жодному з проаналізованих контекстів (див. приклади (207) і (208)) не демонструє вживання у первинному значенні, що є наслідком перебігу десемантизації як складової граматикалізації. Як зазначає Б. Ламіруа, іменники на позначення частин тіла часто переходять до прийменникового класу [194, с. 252]. На підтвердження цієї думки ученої, схожі приклади знаходимо у багатьох індоєвропейських мовах: нім. *im Angesicht*, ісп. *al frente de*, франц. *face à*, рос. *во главе*, порт. *em face de*, італ. *di fronte a*, *in fàccia a*, англ. *in the face*, *ahead of* тощо. Окрім цього також відбувається декатегоризація, адже *чоло* у значенні *керівництво* не вживається в інших контекстах, окрім як в ЕС *на чолі*, *на чолі з*.

Декатегоризація *на відміну від* (209) маніфестується у тому, що іменниковий компонент цього ЕС на позначення відмінності також є «застиглим» у цьому ЕС і не фіксується в інших контекстах.

Однакову продуктивність щодо функціонування у ролі початкового компонента в моделях з ланцюговим розгортанням структури в німецькій мові виявляють прийменники *auf*, *ohne*, *zu* та сполучник *als*. Кожен із них фіксується у двох моделях. Так, прийменник *auf* функціонує у ролі початкового компонента в одній двокроковій моделі $Praep \rightarrow N3ms \rightarrow Praep$ та в одній трикроковій моделі $Praep \rightarrow Adj3fs \rightarrow N3fs \rightarrow Praep$. Вони утворені на базі прийменникових ЕС *auf dem Wege zu* та *auf gleicher Höhe mit*. У трикроковій моделі функцію компонента розгортання на першому кроці виконує прикметник *gleich*, на другому кроці – іменник жіночого роду у формі давального відмінка множини *Höhe*, а на третьому кроці – прийменник *mit*. Відповідниками цього прийменникового ЕС в українській та іспанській мовах є прийменникові ЕС *нарівні з* та *al nivel de*. Іменниковий компонент ЕС зазнає метафоризації і вживається не тільки на позначення фізичної, а й абстрактної висоти – певного рівня у чомусь (див. приклади (210) і (211)):

(210) *Um dann verallgemeinernd fortzufahren: Wenn Frauen in ihren Erfolgen nicht völlig **auf gleicher Höhe mit** ihren männlichen Kollegen stehen und stehen werden, so darf ihnen das nicht zum Nachteil angerechnet werden* [Die Zeit: 17.01.2006].

(211) *Zwar liegt Deutschland bei den Aufwendungen im europäischen Durchschnitt und etwa **auf gleicher Höhe mit** Großbritannien, in Dänemark oder Schweden wird aber weit mehr Geld in die Betreuung von Kindern investiert* [Die Zeit: 11.01.2010].

У двох моделях початковим компонентом є прийменник *ohne*, компонентами розгортання на першому кроці формування структури – іменники жіночого роду у формі давального відмінка однини, а на другому кроці – прийменники *an* та *auf*, відповідно: Praep → N4fs → Praep (*ohne Anknüpfung an*), Praep → N4fs → Praep (*ohne Rücksicht auf*). Як унаочнено у прикладах (212) і (213), обидва прийменникові ЕС, на базі яких утворено ці моделі, вимагають після себе знахідного відмінка, зберігаючи керування останніх компонентів розгортання – прийменників *an* та *auf*:

(212) *Der Militärbischof Hermann Kunst ist für die ersten zehn Jahre evangelischer Militärseelsorge **ohne Anknüpfung an** eine Tradition von Thron und Altar unter den völlig veränderten Bedingungen des Atomzeitalters verantwortlich* [Die Zeit: 13.11.2012];

(213) *Ich sagte, klar, ein Rockstar nimmt Drogen **ohne Rücksicht auf** seine Gesundheit, und Varoufakis nimmt Kredite ohne Rücksicht auf seine Gläubiger* [Die Zeit: 10.04.2015].

У двох моделях з початковим компонентом прийменником *zu* компонентами розгортання на першому кроці формування структури є іменники чоловічого та жіночого роду у формі давального відмінка однини, а компонентами розгортання на другому кроці – прийменники *von* та *an*: Praep → N3ms → Praep (*zum Unterschied von*), Praep → N3fs → Praep (*zur Erinnerung an*). Прийменниковий ЕС першої моделі керує давальним відмінком, як і його останній компонент – прийменника *von*, а ЕС другої моделі також зберігає

керування знахідним відмінком останнього компонента – прийменника *an*, порівнюємо приклади (214) і (215):

(214) *Reisen bedeutet für mich, **zum Unterschied von** Urlaub machen, Eindrücke mit den Sinnen aufzunehmen, lesen kann man darüber zu Hause* [Die Zeit: 5.07.2007];

(215) *Am Taksim-Platz hängen Menschen Zettel mit Botschaften an Bäume **zur Erinnerung an** die Proteste vor einem Jahr* [Die Zeit: 12.06.2014].

На базі прийменникових ЕС німецької та іспанської мов побудовано по дві сполучниково-іменниково-прийменникові моделі з ланцюговим розгортанням структури. У німецьких ЕС функцію початкового компонента виконує сполучник *als*, компонентами розгортання на першому кроці формування структури є іменники жіночого та середнього роду у формі однини, а компонентами розгортання на другому кроці – прийменники *auf* та *für*: Conj → Nfs → Praep (*als Antwort auf*), Conj → Nns → Praep (*als Entgelt für*). Обидва прийменникові ЕС керують знахідним відмінком, як і їхні кінцеві компоненти – прийменники *auf* та *für*, див. (216) і (217):

(216) *Als Antwort auf erneuten Raketenbeschuss aus dem Gazastreifen hat Israel Luftangriffe auf das Gebiet geflogen* [Die Zeit: 10.07.2014];

(217) *Die Banken müssen für jeden deutschen Kunden die Vermögensbestände für die vergangenen zehn Jahre aufrechnen und darauf je nach Aufenthaltsdauer eine pauschale Abgabe von 19 bis 34 Prozent des Kapitalstocks abliefern, die an den deutschen Staat als Entgelt für die bisherigen Steuerverluste überwiesen wird* [Die Zeit: 2.02.2012].

У моделях цього типу в іспанській мові роль початкового компонента виконує сполучник *como*, компонентами розгортання на першому кроці формування структури – іменники жіночого та чоловічого роду у формі однини, а компонентами розгортання на другому кроці – прийменник *de*: *como consecuencia de* (схема Conj – Nfs – Praep), *como resultado de* (схема Conj – Nms – Praep), пор. приклади (218) і (219):

(218) *35 personas fallecen en Uganda como consecuencia de la meningitis*

[La Razon: 7.04.2009];

(219) *Durante el último medio siglo, la población ha disminuido en un 80 por ciento **como resultado de** la destrucción del hábitat y la caza furtiva* [La Razon: 17.12.2015].

Дві прийменниково-іменниково-прийменникові моделі прийменникових ЕС німецької мови з ланцюговим розгортанням структури мають однаковий компонент розгортання на другому кроці формування структури – прийменник *auf*. Початковими компонентами цих моделей є прийменники *mit* та *unter*, а компонентами розгортання на I кроці – іменники жіночого та чоловічого роду у формі давального відмінка однини, відповідно: Praep → N3fs → Praep (*mit Rücksicht auf*), Praep → N3ms → Praep (*unter Hinweis auf*). Обидва прийменникові ЕС зберігають керування знахідним відмінком останнього компонента *auf*. Див. приклади (220) і (221):

(220) *Bloß wird der Streit **mit Rücksicht auf** die Nähe zur heiklen Organspende kaum in der Öffentlichkeit ausgetragen* [Die Zeit: 15.02.2007];

(221) *Die Schweizer Behörden machten am Samstag **unter Hinweis auf** das laufende Verfahren keine Angaben zu dem Fall* [Die Zeit: 23.05.2015].

У ході дослідження постпозитивного компонента складних та складених прийменників у російській мові, Є. Черкасова з'ясувала, що в одних випадках цей компонент походить від дієслівного «післяйменника» (наприклад, рос. *в связи с, в сравнении с, з зависимости от, независимо от* тощо). До цієї групи також належать прийменники, що виникають на базі значень повнозначних слів, які реалізуються тільки у конструкціях, обов'язковим елементом яких є певний непохідний прийменник (наприклад рос. *несмотря на, судя по, смотря по* тощо) [125, с. 103–104]. У прийменникових ЕС української мови постпозитивні компоненти також здебільшого походять від дієслівних післяйменників: *в (у) зв'язку з (зі) (зв'язувати з), в (у) порівнянні з (зі) (порівнювати з), в обмін на (обмінювати на), у відповідь на (відповідати на), з розрахунку на (розраховувати на), в (у) залежності від (залежати від), не кажучи про (казати про)*. В інших випадках постпозитивний компонент

походить не від дієслівного післяйменника, а є непохідним прийменником, для функціонування якого у ролі засобу вираження певного відтінку відношень потрібне «підсилення» його семантики. Внаслідок цього прийменник поєднується із певною формою повнозначного слова, основа якого ніби вказує на значення, що виражається цим прийменником (наприклад, рос. *в направлении к, начиная с (от), вслед за*) [125, с. 104]. В. Виноградов називав це явище «лексико-граматичним подвоєнням» [30, с. 683]. В українській мові це явище прослідковується в ЕС *в (у) напрямі (напрямку) до, на шляху (шляхах) до*.

У німецькій мові постпозитивний компонент прийменникових ЕС також часто збігається з прийменником, керування яким було притаманним дієслову, від якого походить іменниковий компонент [218, с. 13]. Зокрема, прикладом цього є досліджувані прийменникові ЕС: *ohne Anknüpfung an (anknüpfen an), unter Hinweis auf (hinweisen auf), zur Erinnerung an (erinnern an), zum Unterschied von (unterscheiden von), als Antwort auf (antworten auf), im Austausch gegen (austauschen gegen)*.

В іспанській мові однакову продуктивність щодо функціонування у ролі початкового компонента в моделях з ланцюговим розгортанням структури виявляють прийменники *con* та *de*. Кожен із них зафіксовано у двох моделях іспанської мови. Усі моделі з таким початковим компонентом є прийменниково-іменниково-прийменниковими трикомпонентними структурами. Обидві моделі з початковим компонентом *con* мають той самий компонент розгортання на другому кроці – прийменник *a*, компонентами розгортання на першому кроці є іменники жіночого роду у формі однини та множини: $Praep \rightarrow Nfs \rightarrow Praep$ (*con referencia a*) і $Praep \rightarrow Nfpl \rightarrow Praep$ (*con vistas a*), див. приклади (222) і (223):

(222) *En las horas previas, indica la Fiscalía, se colocaron pancartas con las frases «Bienvenido Legor» y pasquines con referencia a su libertad, haciendo mención a la doctrina Parot* [La Razon: 17.12.2013];

(223) *El primer ministro de Pakistán, Raja Pervez Ashraf, anunció hoy la disolución del Parlamento a partir de la próxima medianoche con vistas a la*

convocatoria de elecciones generales [La Razon: 16.03.2013].

У моделях з початковим компонентом *de* – Praep → Nfs → Praep (*de acuerdo con*), Praep → Nfs → Praep (*de parte de*) – компонентами розгортання на першому кроці є іменники чоловічого та жіночого роду однини, а на другому кроці – прийменники *con* та *de*, відповідно, пор. у (224) і (225):

(224) *De acuerdo con la Recomendación de la Comisión Europea, «los Estados miembros no deben prohibir o castigar a la completa destrucción de pequeñas cantidades de monedas de euro en privado...»* [La Razon: 6.11.2015];

(225) *¿Cómo digiere una persona de ideas socialistas como usted la demonización de Israel de parte de la izquierda europea?* [La Razon: 30.09.2012].

Поодиноким початковим компонентом у моделях з ланцюговим розгортанням в українській мові є прийменник *з*, він фіксується тільки в одній моделі: Praep → N2ms → Praep, утворений від ЕС *з розрахунку на*. Як компонент розгортання на першому кроці формування структури функціонує іменник чоловічого роду у формі родового відмінка однини, а на другому кроці – прийменник *на*. У зазначеному ЕС іменниковий компонент за рахунок метафоризації втрачає семантичний зв'язок з вихідним іменником *розрахунок*, його структура зазнає затемнення (див. приклад (226)):

(226) *Вони звертають увагу на те, що ключові положення законопроекту виписані не стільки для розв'язання реально існуючих проблем у внутрішній торгівлі, скільки з розрахунку на гучний скандал* [Дзеркало тижня: 5.04.2013].

В іспанській мові невисоку продуктивність у ролі початкових компонентів в моделях з ланцюговим розгортанням структури виявляють прийменники *por* та *so*: кожен із них фіксується в одній моделі. В обох моделях компонентами розгортання на першому кроці є іменники чоловічого роду у формі однини, а на другому кроці – прийменники *a* та *de*, відповідно: Praep → Nms → Praep (ЕС *por respeto a*) і Praep → Nms → Praep (*so pretexto de*).

Остання модель із ланцюговим розгортанням у німецькій мові представлена партикулярно-прислівниково-прийменниковою конструкцією: Pc → Adv → Praep (*nicht weit von*), що керує давальним відмінком. Як

засвідчують контексти (див. приклад (227)), трикомпонентний ЕС функціонує у мовленні як цілісність, не допускаючи синтаксичних модифікацій за рахунок доповнення структури вставними елементами (**nicht sehr weit von*):

(227) *Nicht weit von der belgischen Grenze wird ein Gymnasium evakuiert und in Paris die Elite-Uni Sciences Po* [Die Zeit: 7.12.2015].

В українській мові побудована всього одна партикулярно-дієприслівниково-прийменникова модель із ланцюговим розгортанням структури $P_c \rightarrow Part \rightarrow Praep$ (не кажучи про), див. приклад (228):

(228) *Економія на податках очевидна, не кажучи про можливості заміни Кіпру більш екзотичними країнами, де податок можна взагалі не платити* [Дзеркало тижня: 25.01.2013].

В усіх трьох мовах останніми компонентами моделей є прийменники. Як в українській, так і в німецькій мові, прийменникові ЕС, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури, зберігають відмінкове керування останнього компонента, а в іспанській мові граматична категорія відмінка не представлена.

За частотністю кінцевих компонентів моделей з ланцюговим розгортанням в українській мові переважає прийменник *до*, він фіксується у ролі компонента розгортання останнього кроку в чотирьох моделях (ЕС *в (у) напрямі (напрямку) до*, *в (у) противенстві до*, *у відповідності до*, *на шляху (шляхах) до*). Порівняно менш частотним є прийменники *з (зі, із)* та *на*. Кожен із них фіксується у трьох моделях (ЕС *в (у) зв'язку з (зі)*, *в (у) порівнянні з (зі)*, *на чолі з*, *в обмін на*, *у відповідь на*, *з розрахунку на*). Прийменник *від* у ролі кінцевого компонента моделі фіксується у двох моделях (ЕС *в (у) залежності від*, *на відміну від*), а прийменник *про* є найменш частотним кінцевим компонентом: він прослідковується тільки в одній моделі з ланцюговим розгортанням (ЕС *не кажучи про*).

Кількісні дані продуктивності прийменників у ролі компонентів розгортання на останньому кроці формування структури в моделях із ланцюговим розгортанням прийменникових ЕС української мови відображено у

табл. В.1 (див. Додаток В).

У німецькій мові найчастотнішим компонентом розгортання останнього кроку є прийменник *auf*, він фіксується у п'яти моделях, утворених від ЕС *als Antwort auf*, *in Hinsicht auf*, *mit Rücksicht auf*, *ohne Rücksicht auf*, *unter Hinweis auf*). Прийменники *zu*, *von* та *an* виявляють меншу частотність, кожен із них є компонентом розгортання останнього кроку в моделях, побудованих на базі ЕС *auf dem Wege zu*, *im Verhältnis zu*, *nicht weit von*, *zum Unterschied von*, *ohne Anknüpfung an*, *zur Erinnerung an*. Найменш продуктивними у ролі кінцевих компонентів є прийменники *für*, *mit* та *gegen*: кожен із них фіксується в одній моделі з ланцюговим розгортанням (ЕС *als Entgelt für*, *auf gleicher Höhe mit*, *im Austausch gegen*).

Кількісні дані продуктивності прийменників у ролі компонентів розгортання на останньому кроці формування структури в моделях з ланцюговим розгортанням прийменникових ЕС німецької мови відображено у табл. В.2 (див. Додаток В).

В іспанській мові найчастотнішим компонентом розгортання останнього кроку є прийменник *de*, він фіксується у десяти моделях (ЕС *a ambos lados de*, *a expensas de*, *a lo largo de*, *a mediados de*, *como consecuencia de*, *como resultado de*, *de parte de*, *en aras de*, *en terminos de*, *so pretexto de*). Прийменник *a* виявляє меншу частотність, він є компонентом розгортання останнього кроку в трьох моделях: *con referencia a*, *con vistas a*, *en cuanto a*, *por respeto a*. Найменш продуктивними у ролі кінцевих компонентів є прийменники *con* та *por*: вони фіксуються у двох та одній моделі відповідно (ЕС *de acuerdo con*, *en común con*, *a juzgar por*).

Кількісні дані продуктивності прийменників у ролі компонентів розгортання на останньому кроці формування структури в моделях із ланцюговим розгортанням прийменникових ЕС іспанської мови наведені у табл. В.3 (див. Додаток В).

Досліджуваний матеріал засвідчує, що більшість іменних компонентів прийменникових ЕС відповідних моделей української мови мають форму місцевого (8 ЕС), знахідного (3 ЕС) та родового (1 ЕС) відмінків. За

граматичним параметром роду іменні компоненти розподілилися відносно рівномірно: 5 чоловічого, 4 жіночого та 3 середнього роду.

Розподіл іменникових компонентів розгортання прийменникових ЕС української мови за граматичними показниками відмінка та роду відображено у табл. В.4 (див. Додаток В).

Проаналізувавши іменникові компоненти розгортання за граматичними параметрами в прийменникових ЕС німецької мови, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури, можемо зробити висновки, що більшість іменникових компонентів прийменникових ЕС аналізованих моделей німецької мови мають форму давального відмінка (9), а у двох прийменникових ЕС іменникові компоненти мають форму знахідного відмінка. У шести німецьких прийменникових ЕС зафіксовано іменникові компоненти жіночого роду, у чотирьох – чоловічого, в одній – середнього роду. Розподіл іменникових компонентів розгортання прийменникових ЕС німецької мови за граматичними показниками відмінка та роду відображено у табл. В.5 (див. Додаток В).

Від іменників походять ще два компоненти розгортання двох моделей з ланцюговим розгортанням, утворених на базі прийменникових ЕС німецької мови. Це моделі сполучниково-іменниково-прийменникового походження $Conj \rightarrow Nfs \rightarrow Praep$ (ЕС *als Antwort auf*), $Conj \rightarrow Nns \rightarrow Praep$ (ЕС *als Entgelt für*). Проте іменникові компоненти цих моделей не можуть бути проаналізовані за граматичним параметром відмінка, оскільки *als* не має відмінкового керування.

З аналізу іменникових компонентів прийменникових ЕС, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури, за граматичним параметром числа впливає, що більшість із них в українській та німецькій мовах мають форму однини. Лише один ЕС української мови має неголовний варіант однини – *на шляху (шляхах) до*.

У німецькій мові всі іменникові компоненти досліджуваних моделей мають форму однини. На відміну від української та німецької мов, в іспанській мові форму множини мають іменникові компоненти п'яти досліджуваних у цьому розділі моделей (*a ambos lados de, a expensas de, con vistas a, en aras de,*

en terminos de), а форму однини – іменникові компоненти семи моделей (Ес *como consecuencia de, como resultado de, con referencia a, de acuerdo con, de parte de, por respeto a, so pretexto de*).

Граматичний параметр відмінка є нерелевантним для дослідження іменних компонентів моделей іспанської мови у зв'язку із втратою морфологічних відмінкових форм у сфері іменника [171, с. 140].

Досліджуваний матеріал засвідчив рівномірний розподіл іменникових компонентів іспанських ЕС за граматичним параметром роду (по шість ЕС з компонентами жіночого та чоловічого роду). Розподіл іменникових компонентів розгортання прийменникових ЕС іспанської мови за граматичними параметрами числа та роду відображено у табл. В.6 (див. Додаток В).

Зіставлення моделей прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов з ланцюговим розгортанням структури за частотністю початкових компонентів показало, що найбільш продуктивними початковими компонентами є прийменники *в* (*y*) в українській мові, *in* у німецькій мові та *a* в іспанській мові. Репрезентативним є той факт, що ці міжмовні еквіваленти демонструють найвищу продуктивність в усіх трьох мовах. Нижчу продуктивність виявляють український прийменник *на*, німецький *auf* та іспанський *en*. Інші початкові компоненти є менш продуктивними.

З аналізу частиномовного походження компонентів моделей з послідовним розгортанням структури випливає, що переважна їх більшість є прийменниково-іменниково-прийменниковими конструкціями (12 прийменникових ЕС в українській мові, 10 прийменникових ЕС у німецькій мові, 9 в іспанській). В українській мові зафіксована одна партикулярно-дієприслівниково-прийменникова конструкція (*не кажучи про*), у німецькій мові – одна партикулярно-прислівниково-прийменникова (*nicht weit von*), в іспанській мові – одна прийменниково-дієслівно-прийменникова (*a juzgar por*). Окрім цього, у німецькій та іспанській мовах виявлено по дві сполучниково-іменниково-прийменникові конструкції (*como consecuencia de, como resultado de*). Прийменникові ЕС прикметникового походження зафіксовані в німецькій

та іспанській мовах: чотирикомпонентний німецький ЕС *auf gleicher Höhe mit*, чотирикомпонентний іспанський ЕС (*a ambos lados de*), три прийменниково-прикметниково-прийменникові трикомпонентні ЕС іспанської мови (*a lo largo de*, *a mediados de*, *en común con*). В іспанській мові також виявлено один трикомпонентний прийменниковий ЕС прийменниково-займенниково-прийменникового походження (*en cuanto a*). Розподіл прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури, за частиномовним походженням відображено у табл. В.7 (див. Додаток В).

Переважна більшість іменникових компонентів досліджуваних одиниць української та німецької мов має граматичні показники однини (*в (у) противенстві до*, *у відповідності до*, *в обмін на*, *з розрахунку на*, *auf dem Wege zu*, *zum Unterschied von*, *ohne Anknüpfung an*, *zur Erinnerung an*). В іспанській мові іменникові компоненти у формі однини (7 ЕС) також переважають над компонентами у формі множини (5 ЕС), проте не суттєво. Граматична категорія роду в іменникових компонентах моделей із ланцюговим розгортанням, утворених на базі прийменникових ЕС трьох досліджуваних мов, в українській мові представлена іменниковими компонентами чоловічого (*в обмін на*, *з розрахунку на*), жіночого (*у відповідь на*, *в (у) залежності від*) та середнього роду (*в (у) порівнянні з (зі)*, *на чолі з*), у німецькій мові – також іменниками чоловічого (*zum Unterschied von*, *unter Hinweis auf*), жіночого (*ohne Anknüpfung an*, *zur Erinnerung an*) та середнього роду (*im Verhältnis zu*), а в іспанській мові – іменниками чоловічого (*a ambos lados de*, *por respeto a*) та жіночого роду (*con referencia a*, *con vistas a*).

Іменникові компоненти моделей із ланцюговим розгортанням, утворених на базі прийменникових ЕС української мови, мають граматичні показники трьох відмінків: родового (*з розрахунку на*), знахідного (*в обмін на*, *у відповідь на*) і місцевого (*в (у) зв'язку з (зі)*, *в (у) порівнянні з (зі)*, *на чолі з*). Іменникові компоненти аналізованих моделей німецької мови мають показники двох відмінків: давального (*mit Rücksicht auf*, *im Verhältnis zu*, *im Austausch gegen*) та

знахідного (*ohne Rücksicht auf, ohne Anknüpfung an*).

Отже, в українській мові зафіксовано 13 прийменникових ЕС, які утворюють моделі з ланцюговим розгортанням структури, у німецькій мові – 14 прийменникових ЕС, в іспанській – 17. З них у трьох зіставлюваних мовах переважна більшість є двокроковими структурами, за винятком трикрокового чотирикомпонентного прийменникового ЕС німецької мови *auf gleicher Höhe mit*, відповідником якого в українській мові є двокомпонентний прийменниковий ЕС *нарівні з*, а в іспанській мові – трикомпонентний прийменниковий ЕС *al nivel de*, та трикрокового чотирикомпонентного прийменникового ЕС іспанської мови *a ambos lados de*, відповідником якого в українській мові є прийменник *обабіч*, а в німецькій мові – прийменник *beiderseits*.

В українській мові прийменникові ЕС, що входять до складу досліджуваних у цьому розділі моделей, найчастіше утворюють прийменниково-іменниково-прийменникові сполучення з іменниками у формі місцевого відмінка (8 із 13 ЕС), який відрізняється від інших граєм відмінкової парадигми тим, що не вживається без прийменника [32, с. 27; 35, с. 79] і демонструє «граничний рівень перехідності й аналітичності в граматичному ладі української мови» [55, с. 123].

У німецькій мові прийменникові ЕС, що входять до складу моделей із ланцюговим розгортанням структури, найчастіше утворюють прийменниково-іменниково-прийменникові сполучення з іменниками у формі давального відмінка (8 із 14 ЕС), який поєднує у собі категоріальне значення давального та місцевого відмінків української мови.

В іспанській мові прийменникові ЕС, що входять до складу моделей із ланцюговим розгортанням структури, найчастіше утворюють прийменниково-іменниково-прийменникові сполучення з іменниками у формі однини (7 із 17 ЕС) та множини (5 із 17 ЕС).

Тенденцію до заміщення синтетичної форми родового відмінка аналітичною у німецькій мові можна прослідкувати при побудові моделей прийменникових ЕС. Моделювання ЕС з аналітичною формою родового

відмінка з прийменником *von* відображає утворення від ЕС моделей із ланцюговим розгортанням структури, які упорядковуються в базові моделі. Наприклад, від ЕС *am Ende, an die Adresse, auf den Namen, auf Kosten, in die Tiefe, in Sachen, aus Anlass, durch Vermittlung, für das Wohl, mit Wissen, nach dem Vorbild*, що упорядковуються у базові моделі за узагальненою схемою $Praep - N$, можна побудувати моделі з ланцюговим розгортанням структури за схемою $Praep \rightarrow N \rightarrow Praep$: *am Ende von, an die Adresse von, auf den Namen von, auf Kostenvon, in die Tiefe von, in Sachen von, aus Anlass von, durch Vermittlung von, für das Wohl von, mit Wissen von, nach dem Vorbild von*. При цьому в усіх моделях як компонент розгортання на другому кроці формування структури функціонуватиме прийменник *von*.

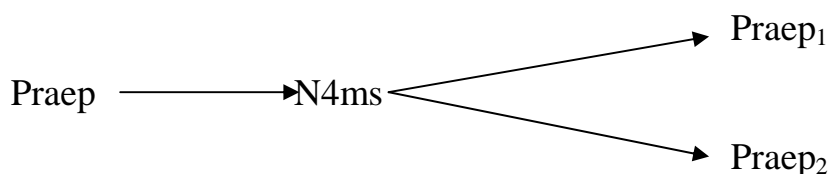
3.2. Прийменникові еквіваленти слова, на базі яких утворені моделі комбінованого типу

У всіх трьох досліджуваних мовах виявлено прийменникові ЕС, які упорядковуються у моделі комбінованого типу з поєднанням ланцюгового розгортання, віялоподібного розщеплення та віялоподібного згортання структури. Їх здатні формувати одиниці, які мають у своєму складі три та більше компонентів.

У трьох досліджуваних мовах зафіксовано 144 трикомпонентних двокрокових ЕС, на базі яких побудовані моделі комбінованого типу (2 ЕС в українській мові, 29 ЕС у німецькій та 113 в іспанській мовах).

В українській мові зафіксовано лише одну модель такого типу. Це чотирикомпонентна модель з розгортанням на першому кроці і розщепленням на другому кроці формування структури, побудована на базі *в (у) бік від (од)* і *в (у) бік до*:

Два прийменникові ЕС, на базі яких утворена модель, стилістично нейтральні. Початковий компонент моделі має фонетичний варіант *y*, який вживається залежно від фонетичного оточення, пор. приклади (229) і (230):

(229) *Деякі зміни відводять закон у бік від європейських і міжнародних стандартів* [Дзеркало тижня: 7.06.2011];

(230) *Але слідчі в 1938 році більше цікавилися в Ландау його шкідницькою діяльністю, нібито спрямованою на навмисне скеровування роботи УФТІ в бік від вирішення практичних завдань народного господарства* [Дзеркало тижня: 6.06.2008].

Компонентом розгортання є іменник чоловічого роду у формі знахідного відмінка однини *бік*. Компонентами розщеплення на другому кроці є прийменники *від* (*од*) та *до*. Отже, до складу цієї чотирикомпонентної моделі комбінованого типу входять два трикомпонентні ЕС прийменниково-іменниково-прийменникового походження.

Один зі складників цієї моделі, ЕС *в (y) бік від*, має фонетичний варіант *в (y) бік од*, який маркується позначкою *застарілий*.

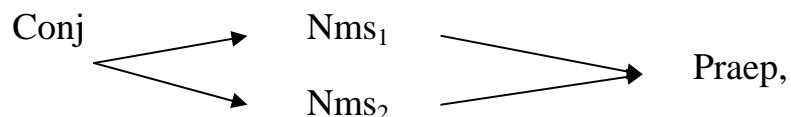
На відміну від української мови, у якій утворено лише одну модель прийменникових ЕС комбінованого типу, на матеріалі прийменникових ЕС німецької мови побудовано десять таких моделей, а на матеріалі іспанської мови – дев'ятнадцять.

З-поміж моделей комбінованого типу найбільше таких, що мають по чотири компоненти. У німецькій мові 6 чотирикомпонентних моделей, в іспанській – сім, а в українській, як уже було зазначено, – одна. Однаково продуктивними виявилися п'яти- та шестикомпонентні моделі комбінованого типу: у німецькій мові побудовано 3 п'яти- та одну шестикомпонентну модель, в іспанській мові, навпаки, – одну п'яти- та 3 шестикомпонентні моделі.

Окрім цього, в іспанській мові утворено одну семикомпонентну, дві восьмикомпонентні, одну десятикомпонентну, одну дев'ятнадцятикомпонентну, одну двадцятиоднокомпонентну та одну двадцятип'ятикомпонентну модель комбінованого типу.

Розподіл моделей комбінованого типу ЕС української, німецької та іспанської мов за кількістю компонентів відбито у табл. В.8 (див. Додаток В).

Отже, у трьох мовах переважають чотирикомпонентні моделі. З-поміж чотирикомпонентних моделей німецької мови зазначеного типу виявлено чотири моделі з розщепленням на першому кроці формування структури і згортанням на другому кроці. У моделі, утвореній від *als Ausgleich für* та *als Ersatz für*,

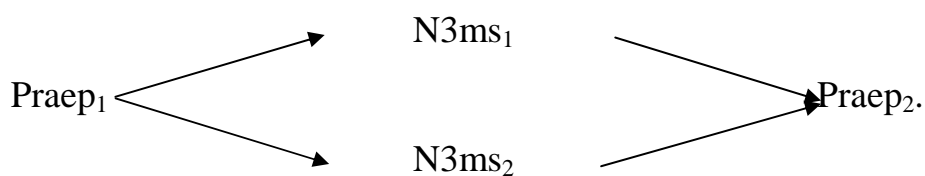

функцію початкового компонента виконує сполучник *als*, компонентами розщеплення є іменники чоловічого роду у формі однини, а компонентом згортання – прийменник *für*, див. приклади (231) і (232):

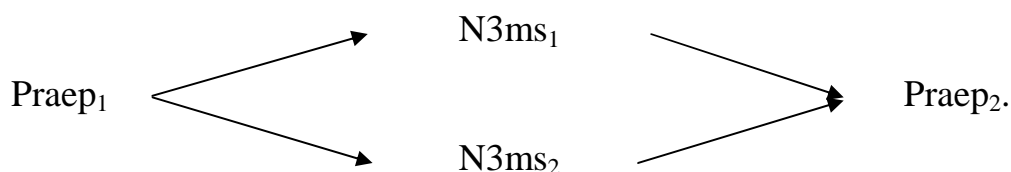
(231) *Damals wurden mit dem letzten Gesetz des alten Reiches, **als Ausgleich für** die Gebietsabtretungen an Napoleon, die deutschen Fürstentümer unter anderem mit dem Land und dem Vermögen kirchlicher Fürsten und Klöster entschädigt* [Die Zeit: 7.11.2013];

(232) *Kein Wunder, dass Fruktose **als Ersatz für** Kristallzucker in den USA mittlerweile rund 10 Prozent des täglichen Energiebedarfs deckt* [Die Zeit: 14.03.2007].

Інші три чотирикомпонентні моделі комбінованого типу німецьких прийменникових ЕС з розщепленням на першому кроці формування структури і згортанням на другому кроці є прийменниково-іменниково-прийменниковими конструкціями. У двох моделях як компоненти розщеплення функціонують іменники чоловічого роду у формі давального відмінка однини. Перша модель побудована на базі ЕС *in <dem> Hinblick auf* та *in Bezug auf*. Обидві моделі мають схему Praep – N3ms – Praep:

Друга модель утворена від прийменникових ЕС *im Hinblick mit* та *in <dem> Zusammenhang mit*:

Прийменниковому ЕС першої моделі *in Bezug auf* відповідає синонімічний лексикалізований прийменник *bezüglich*, утворений від його іменникового компонента за допомогою суфікса *-lich*, див. (233):

(233) *Wenn man dem Wert eines interpretativen Genres skeptisch gegenübersteht, wird man auch skeptisch in Bezug auf die Wahrheit eines solchen Werts sein* [Die Zeit: 4.01.2007].

У другому ЕС першої моделі – *in <dem> Hinblick auf* – факультативним є вживання артикля, що свідчить про нижчий ступінь граматикалізації, у порівнянні з першим ЕС цієї моделі, який завжди вживається без артикля, порівняймо приклади реалізації (234) і (235):

(234) *Im Hinblick auf illoyale Araber seines Landes hat Israels Außenminister barbarische Mittel ins Spiel gebracht* [Die Zeit: 10.03.2015];

(235) *In Hinblick auf die polnischen Pläne zur Stationierung einer US-Raketenabwehr habe Merkel auch in den Gesprächen deutlich gemacht, dass die Frage nicht zu einem Spaltpilz in Europa werden dürfe, hieß es aus deutschen Regierungskreisen weiter* [Die Zeit: 17.03.2007].

В ЕС другої моделі *in <dem> Zusammenhang mit* артикль також є факультативним, що свідчить про перебіг процесу граматикалізації, у зв'язку з чим форма вираження є нестабільною. Другий ЕС зазначеної моделі *im Vergleich mit* вживається тільки з артиклем. Елізія артикля не пов'язана з граматичними параметрами: компоненти розщеплення обох моделей є іменниками чоловічого роду у формі давального відмінка однини. Звідси можна

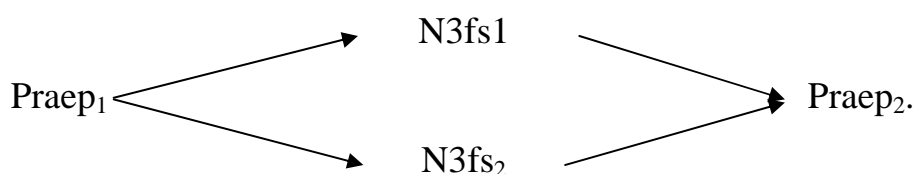
зробити висновок, що *in* <dem> *Zusammenhang mit* виявляє вищий ступінь граматикалізації, пор. (236), (237) і (238):

(236) *Wie schlägt sich das Modell **im Vergleich mit** dem aktuellen Kindle Paperwhite?* [Die Zeit: 25.11.2013];

(237) *Die Polizei hat **im Zusammenhang mit** den Anschlägen von Paris vier Menschen verhaftet* [Die Zeit: 9.03.2015];

(238) *Nach Angaben der Genfer Behörden soll die Fahndung **in Zusammenhang mit** den Attentaten von Paris stehen* [Die Zeit: 10.12.2015].

Остання чотирикомпонентна модель прийменникових ЕС німецької мови, побудована на базі одиниць *in Anknüpfung an* та *in Anlehnung an*, з розщепленням на першому кроці формування структури і згортанням на другому кроці:

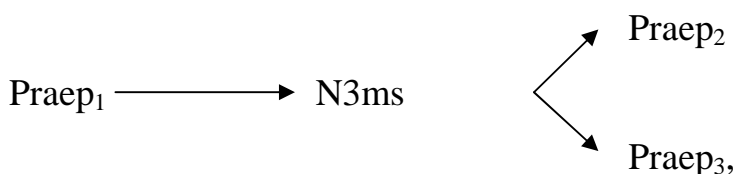

У ній початковим компонентом є прийменник *in*, компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі давального відмінка однини, а компонентом згортання – прийменник *an*. ЕС зберігає керування знахідним відмінком останнього компонента *an*, див. приклади (239) і (240):

(239) *Sie kann nur **in Anknüpfung an** den Gedanken eines Bürgerrechts auf Bildung erfolgen* [Die Zeit: 2.07.2009];

(240) *Von Armut bedroht ist in Deutschland **in Anlehnung an** die Definition der Europäischen Union, wer über weniger als 60 Prozent des mittleren Einkommens der Gesamtbevölkerung verfügt* [Die Zeit: 30.04.2014].

З-поміж чотирикомпонентних моделей прийменникових ЕС німецької мови також виокремлюємо дві моделі, які за принципом упорядкування компонентів протистоять одна одній. Так, моделі з розгортанням на першому кроці і розщепленням на другому кроці формування структури, утвореній від ЕС *imVergleich mit* та *imVergleich zu*:

протистоїть інша чотирикомпонентна модель, побудована на базі ЕС *in Bezug auf* та *mit Bezug auf*:

У цій моделі на першому кроці формування відбувається згортання двох початкових компонентів, а на другому кроці – послідовне розгортання структури одним елементом. ЕС обох моделей є стилістично нейтральними одиницями, причому синонімічними, пор. приклади (241), (242), (243) і (244):

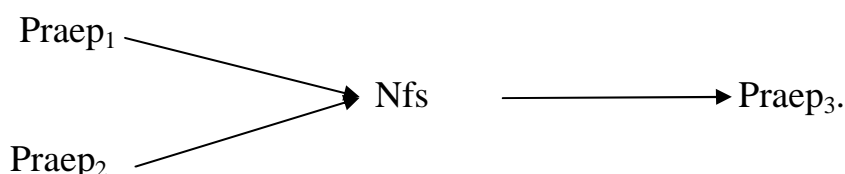
(241) *Und **im Vergleich mit** der Tubenkohle habe ich sehr viel Geld gespart* [Die Zeit: 11.06.2015];

(242) ***Im Vergleich zu** Aktien sei es inzwischen zunehmend teurer geworden, Gold zu halten, sagt Sid Mitra, Portfolio-Manager des kalifornischen Hedgefonds Passport Capital* [Die Zeit: 6.01.2014];

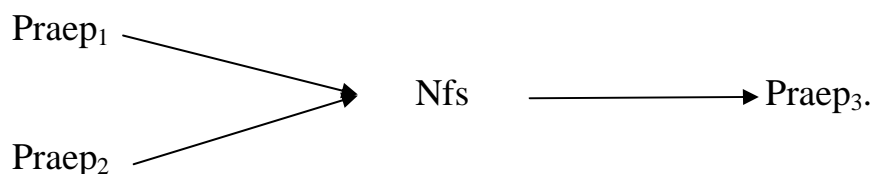
(243) «*Wir werden diese Komplizenschaft mit Terroristen niemals vergessen*», sagte er ***mit Bezug auf** die Führung in der Türkei* [Die Zeit: 3.12.2015];

(244) *Aber nicht nur **in Bezug auf** den IS, auch für Syrien insgesamt fehlt ein klarer, gemeinsamer Plan* [Die Zeit: 27.11.2015].

Подібне до останньої зображеної моделі німецької мови упорядкування мають і дві чотирикомпонентні моделі іспанської мови прийменниково-іменниково-прийменникового походження. Перша модель побудована на базі прийменникових ЕС *a la espera de* й *en espera de*:

Друга модель утворена від ЕС *con conformidad con* та *en conformidad con*:

У цих моделях компонентами згортання на першому кроці є іменники жіночого роду у формі однини, а компонентами розгортання на другому кроці прийменники *de* та *con* відповідно. ЕС обох моделей синонімічні та стилістично нейтральні, пор. приклади (245), (246), (247) і (248):

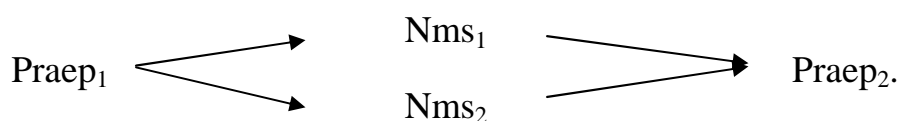
(245) *Los diputados de CiU en el Congreso, a la espera de las consecuencias de la ruptura* [La Razon: 18.06.2015];

(246) *El funcionamiento del almacenamiento térmico de sales fundidas permite la producción de electricidad en ausencia de radiación solar de forma bastante sencilla* [La Razon: 17.04.2011];

(247) *De conformidad con la práctica de la industria en aquel momento, se remitió una carta a doctores, farmacéuticos y hospitales en Alemania Occidental informando de la retirada y los efectos secundarios* [La Razon: 23.09.2015];

(248) *La violación de la tregua y alto el fuego testimonian la falta del progreso en el proceso dirigido a resolver el conflicto en conformidad con dichos Acuerdos de Minsk* [La Razon: 10.05.2015].

В інших п'яти чотирикомпонентних моделях іспанської мови спостерігаємо двокомпонентне розщеплення на першому кроці формування структури і згортання на другому кроці. Дві з них мають прийменниково-іменниково-прийменникове походження. Одна з них побудована на базі ЕС *en homenaje a* й *en torno a*. У ній роль початкового компонента виконує прийменник *en*, компонентами розщеплення на першому кроці є іменники чоловічого роду у формі однини, а компонентом розгортання на другому кроці – прийменник *a*:

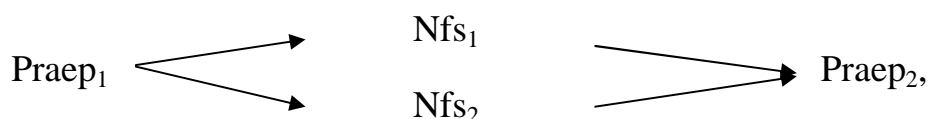
Унаслідок реінтерпретації, складовим процесом якої була метафоризації іменникових компонентів у складі ЕС, вживання одиниць зазначеної моделі

поширюється на суміжні контексти, див. приклади (249) і (250):

(249) *La cantante estadounidense Madonna improvisó ayer **en homenaje a** las víctimas de los atentados del pasado 13 de noviembre un concierto en la Plaza de la República de París...* [La Razon: 10.12.2015];

(250) *Las diputaciones se unen **en torno a** la agroalimentación y al sector lácteo* [La Razon: 8.09.2015].

У другій моделі іспанської мови зазначеного типу, утвореній від ЕС *sin distinción de* та *sin necesidad de*, початковим компонентом є прийменник *sin*, компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі однини, а компонентом розгортання на другому кроці – прийменник *de*:

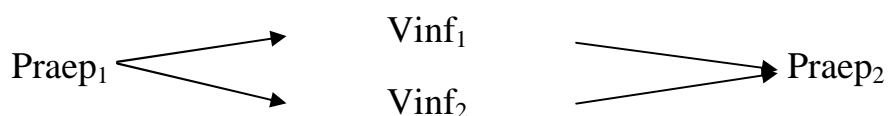
яку можна узагальнити у вигляді схеми Praep – Nfs – Praep, пор. (251) і (252):

(251) *Desde el momento de su creación ha crecido mucho y se ha trabajado muy bien, **sin distinción de** etapas políticas porque todos los gobernantes han sentido al Cervantes como una cuestión de Estado...* [La Razon: 5.09.2015];

(252) *Si tus recursos son limitados, ya puedes hacer gratis tu declaración de la Renta **sin necesidad de** tener que pedir cita en Hacienda o esperar largas colas* [La Razon: 6.05.2015].

Окрім цього, в іспанській мові, на відміну від української та німецької, зафіксовано одну прийменниково-дієслівно-прийменникову, одну прийменниково-прикметниково-прийменникову та одну прийменниково-прислівниково-прийменникову модель прийменникових ЕС комбінованого типу. В усіх трьох моделях спостерігається двокомпонентне розщеплення на першому та згортання на другому кроці.

Так, у моделі зазначеного типу прийменниково-дієслівно-прийменникового походження, побудованій на базі ЕС *a contar de* й *a partir de*, компонентами розщеплення є дієслова у неозначеній формі (інфінітиві), а початковим та компонентом розгортання – прийменники *a* та *de* відповідно:

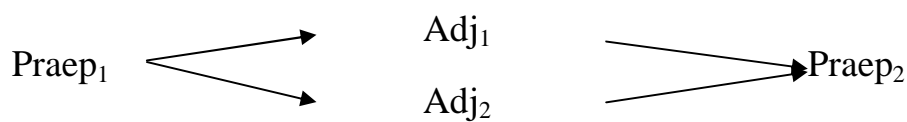

Цю модель можна зобразити у вигляді узагальненої схеми Praep – Vinf – Praep, пор. приклади (253) і (254):

(253) *Para mejorar las estimaciones globales de pobreza (que, en el caso del Banco Mundial, abarcan tres décadas **a contar de** 1981) es necesario superar tres problemas de peso* [La Razon: 15.03.2011];

(254) *Los electores **a partir de** 30 años son los que más preocupados se muestran por esta consecuencia* [La Razon: 10.05.2015].

Чотирикомпонентна прийменниково-прикметниково-прийменникова модель іспанської мови з двокомпонентним розщепленням на першому та згортанням на другому кроці побудована на базі EC *en lo referente a* й *en lo tocante a*:

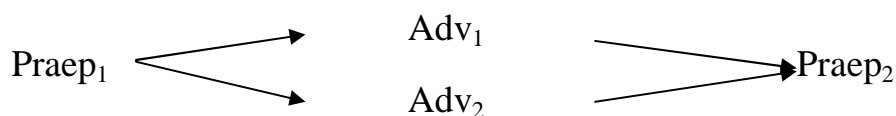

Функцію компонентів розщеплення виконують субстантивовані прикметники з артиклем, див. приклади (255) і (256):

(255) *Consideró también que «es necesario que tengamos el coraje de asumir las consecuencias **en lo referente a** la seguridad de los franceses»* [La Razon: 15.11.2015];

(256) *Aunque son cuantiosas las páginas que se han rellenado con las leyendas de esta bella monarca, es bien poco lo que se conoce de su vida y su reinado y menos aún **en lo tocante a** su muerte* [La Razon: 28.11.2015].

Остання чотирикомпонентна модель іспанської мови комбінованого типу утворена на базі двох EC прийменниково-прислівниково-прийменникового походження *por debajo de* та *por encima de*:

Зауважимо, що компонентами розщеплення є антонімічні прислівники *debajo* та

encima, відповідно до чого прийменникові ЕС теж вступають в антонімічні відношення, що свідчить про системність зв'язків усередині класу прийменникових ЕС, пор. приклади (257) і (258):

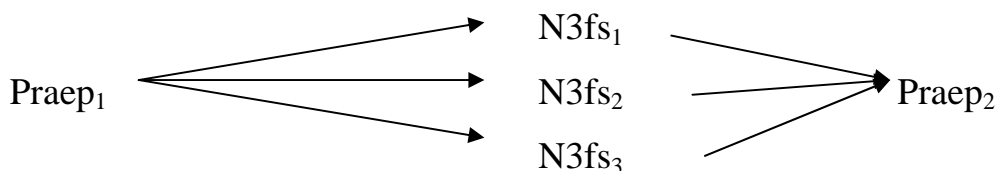
(257) *Aún así, España se encuentra muy **por debajo de** los países del Norte de Europa, como Finlandia y Suecia, que sus cifras anuales superan los 12 litros per cápita* [La Razon: 10.09.2009];

(258) *España ha vivido mucho tiempo **por encima de** sus posibilidades, con desequilibrios insostenibles que se han revelado letales cuando los flujos de inversión se han revertido* [La Razon: 24.05.2012].

З-поміж моделей комбінованого типу прийменникових ЕС німецької мови по п'ять компонентів мають три моделі, а з-поміж моделей іспанської мови – лише одна. В обох мовах це моделі з трикомпонентним розщепленням на першому кроці формування структури та згортанням на другому кроці.

У німецькій мові у двох моделях початковим компонентом є прийменник *in*, а компонентом розщеплення – іменник жіночого роду у формі давального відмінка однини.

Так, у першій моделі компонентом згортання є прийменник *von*:

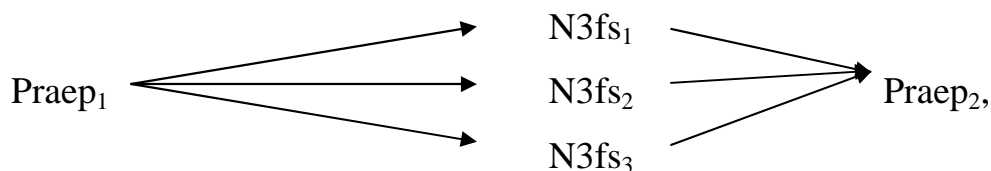

Ця модель відповідає загальній схемі Praep – N3fs – Praep. Її утворюють ЕС *in Abhängigkeit von*, *in Abweichung von* та *in einer Entfernung von*. Один ЕС моделі має у своєму складі неозначений артикль, що, як засвідчує досліджуваний матеріал, нетипово для прийменникових ЕС німецької мови. Пор. (259) і (260):

(259) *Da lebten die meisten Künstler **in Abhängigkeit von** ihren Auftraggebern, und niemand wäre auf die Idee gekommen, in ihrer Kunst eine Gegenwelt zu erblicken* [Die Zeit: 29.05.2013];

(260) ***In einer Entfernung von** 90 astronomischen Einheiten von der Sonne nennt man diese Grenze auch Termination Shock, auf den die Heliosheath folgt, also die Sonnenumhüllung* [Die Zeit: 6.09.2012].

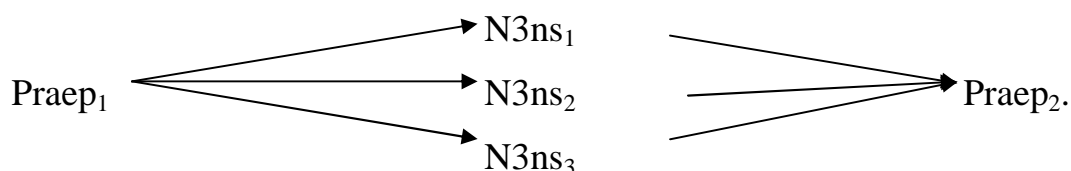
Те саме стосується ЕС (*in Verbindung mit, in Wechselwirkung mit, in Übereinstimmung mit*) моделі з тотожним початковим компонентом та з однаковими граматичними показниками компонентів розщеплення, компонентом згортання в якій є інший прийменник – *mit*:

яка має узагальнену схему Praep – N3fs – Praep. Див. приклад (261):

(261) «Alle gedopten Athleten werden **in Übereinstimmung mit** den internationalen Anti-Doping-Regeln sanktioniert», wurde gefordert [Die Zeit: 14.11.2015].

Ще одна п'ятикомпонентна модель комбінованого типу з трикомпонентним розщепленням на першому кроці формування структури і згортанням на другому кроці теж утворена на базі прийменниково-іменниково-прийменникових двокрокових ЕС *zum Andenken an, zum Gedächtnis an* і *zum Gedenken an*. Початковим компонентом є прийменник *zu*, компонентом розщеплення – іменник середнього роду у формі давального відмінка однини, а компонентом згортання – прийменник *an*:

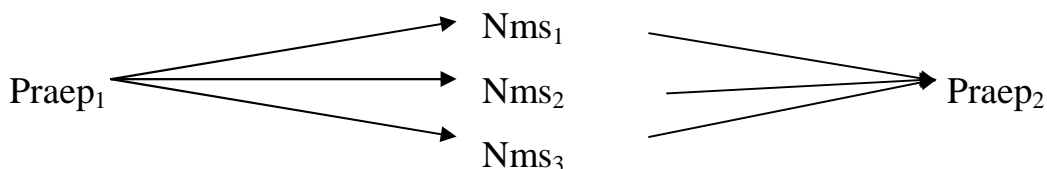
Вона відповідає узагальненій схемі Praep – N3ns – Praep. Прийменникові ЕС цієї моделі мають синонімічне значення, що свідчить про мовну варіативність, динаміку та системне упорядкування ЕС. Вони керують знахідним відмінком, тобто зберігають керування останнього компонента – прийменника *an*. ЕС зазначеної моделі зафіксовано у схожих контекстах, зокрема пов'язаних із ушануванням чиєїсь пам'яті, пор. (262) і (263):

(262) Viele Hallenser wollen nicht auf Fördergeld in Millionenhöhe verzichten – **zum Andenken an** Margot Honecker schon gar nicht [Die Zeit: 9.01.2014];

(263) Dort, wo einst die Türme des World Trade Centers standen, eröffnet ein

Museum zum Gedenken an die Opfer der Anschläge [Die Zeit: 15.05.2014].

В іспанській мові початковим компонентом у п'ятикомпонентній моделі є прийменник *con*, компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду у формі однини, а компонентом згортання – прийменник *a*. Її утворюють прийменникові ЕС *con arreglo a*, *con respecto a*, *con rumbo a*:

Ця модель відповідає узагальненій схемі Praep – Nms – Praep. Усі ЕС моделі мають міжмовні відповідники серед українських і німецьких прийменникових ЕС і прийменників, зокрема: *con arreglo a* – укр. *відповідно до*, нім. *in Übereinstimmung mit*; *con respecto a* – укр. *щодо, стосовно до*, нім. *in Bezug auf, bezüglich*, *con rumbo a* – укр. *у напрямку до, у напрямку*, нім. *in Richtung*. Наявність міжмовних відповідників ЕС серед граматикалізованих одиниць свідчить про аналогії у їхньому творенні і загальні закономірності формування. Порівняємо реалізацію іспанських ЕС у прикладах (264), (265) і (266):

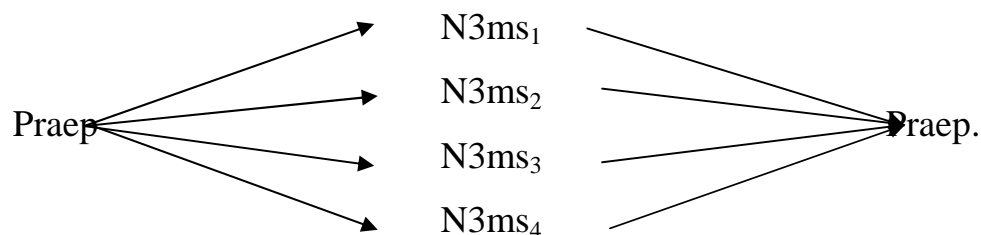
(264) *Las prejubilaciones de directivos de la CAM fueron infladas **con arreglo a** balances falsos* [La Razon: 25.07.2012];

(265) *El CSN no lo ve con buenos ojos y está preocupado por el giro político que **con respecto a** Irán podría dar la nueva administración norteamericana* [La Razon: 15.02.2011];

(266) *El crucero más grande del mundo, el Oasis of the Seas, zarpará este lunes desde Fort Lauderdale (Estados Unidos) **con rumbo a** Barcelona, adonde llegará el día 13* [La Razon: 1.09.2014].

У німецькій мові лише одна модель комбінованого типу прийменникових ЕС має шість компонентів, а в іспанській мові таких моделей три. Шестикомпонентна модель німецької мови утворена на базі прийменниково-іменниково-прийменникових двокрокових ЕС *im Gegensatz zu*, *im Unterschied zu*, *im Vergleich zu* й *im Widerspruch zu*. У ній початковим компонентом є прийменник *in*, компонентами розщеплення – іменники чоловічого роду у

формі давального відмінка множини, а компонентом згортання – прийменник *zu*. Її можна зобразити у вигляді узагальненої схеми Praep – N3ms – Praep:

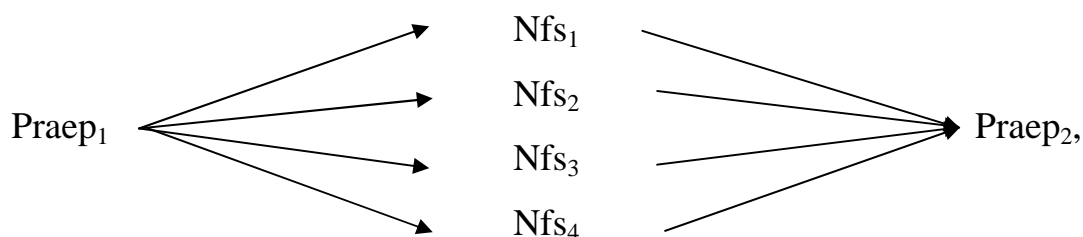

Прийменникові ЕС цієї моделі стилістично нейтральні і також зберігають керування давальним відмінком останнього компонента – прийменника *zu*. Артикль у складі прийменникових ЕС не елідує, зливаючись з прийменником *in*, що свідчить про їхній невисокий ступінь препозиціоналізації, див. (267):

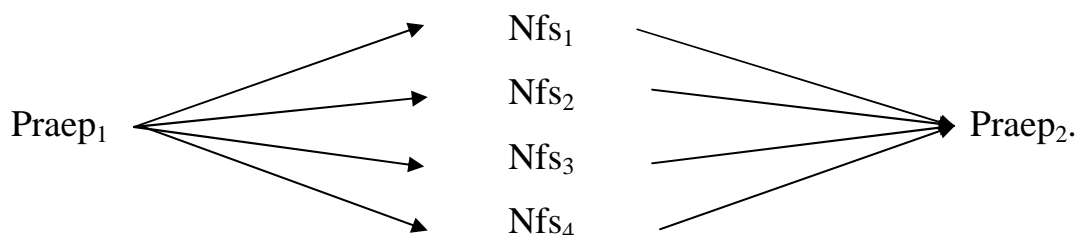
(267) *Im Unterschied zu den klassischen Galerien erhalten sie statt der üblichen 50 Prozent des Verkaufspreises 70 Prozent* [Die Zeit: 15.03.2011].

Усі шестикомпонентні моделі комбінованого типу іспанської мови утворені на базі ЕС прийменниково-іменниково-прийменникового походження та, як і модель німецької мови, мають чотирикомпонентне розщеплення на першому кроці формування структури та згортання на другому кроці.

У двох моделях як компоненти розщеплення функціонують іменники жіночого роду у формі однини. Перша з них побудована на базі прийменникових ЕС *con ayuda de*, *con (la) excepción de*, *con (la) esperanza de*, *con la intención de*:

Друга модель такого типу утворена від прийменникових ЕС *en armonía con*, *en comparación con*, *en conformidad con*, *en relación con*:

Обидві моделі відповідають узагальненій схемі Praep – Nfs – Praep. Два ЕС першої моделі *con <la> excepción de* та *con <la> esperanza de* можуть вживатися як з артиклем, так і без нього, ЕС *con ayuda de* вживається винятково без артикля, а ЕС *con la intención de*, навпаки, – лише з артиклем, пор. реалізацію зазначених прийменникових ЕС у прикладах (268), (269) і (270):

(268) *Mayoritaria mente, se trata de empresas que llevan menos de una década en el mercado, **con la excepción de** una empresa centenaria y dos que se constituyeron en 1947 y 1993* [La Razon: 17.11.2015];

(269) *Francia desbarató hace meses **con ayuda de** la Guardia Civil un ataque yihadista contra una sala de conciertos* [La Razon: 14.11.2015];

(270) *Venceremos al ejército de Jerjes, a la invasión persa que nos llega desde Madrid **con la intención de** cerrarnos el Tajo-Segura, que es como cerrarnos la ventana por la que respiramos* [La Razon: 13.08.2009].

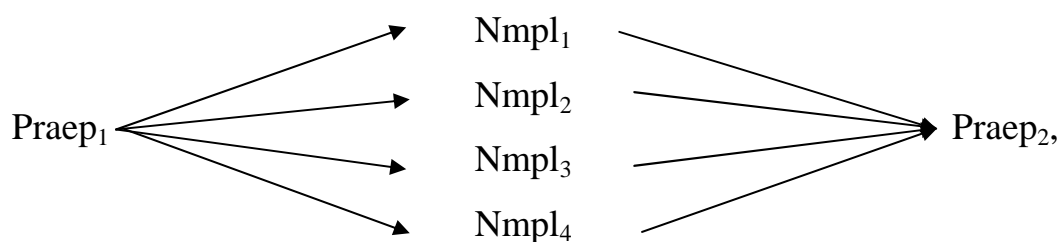
На відміну від першої моделі, усі ЕС другої моделі не містять у своєму складі артикля, пор. приклади (271), (272) і (273):

(271) *Bajo el velo de tul ilusión, también con flores bordadas **en armonía con** el vestido, destacaba la larga melena de la novia* [La Razon: 10.08.2011];

(272) *Por ejemplo, más del 75 por ciento de los afroamericanos tienen sobrepeso o son obesos, **en comparación con** el 67,2 por ciento de los blancos* [La Razon: 13.09.2014];

(273) *La Guardia Civil registra un banco en Suiza **en relación con** la «trama Púnica»* [La Razon: 23.04.2015].

Компонентами розщеплення ще однієї шестикомпонентної моделі комбінованого типу іспанської мови є іменники чоловічого роду у формі множини:

яка відповідає схемі Praep – Nmpl – Praep. ЕС цієї моделі – *a comienzos de*, *a efectos*

de, a finales de, a principios de – як і більшості моделей комбінованого типу досліджуваних мов, мають прийменниково-іменниково-прийменникове походження. Артикль у всіх ЕС відсутній, пор. приклади (274), (275) і (276):

(274) *El ibuprofeno es un medicamento que fue creado a comienzos de la década de los sesenta en Inglaterra y que desde los años ochenta se puede comprar sin receta* [La Razon: 19.12.2014];

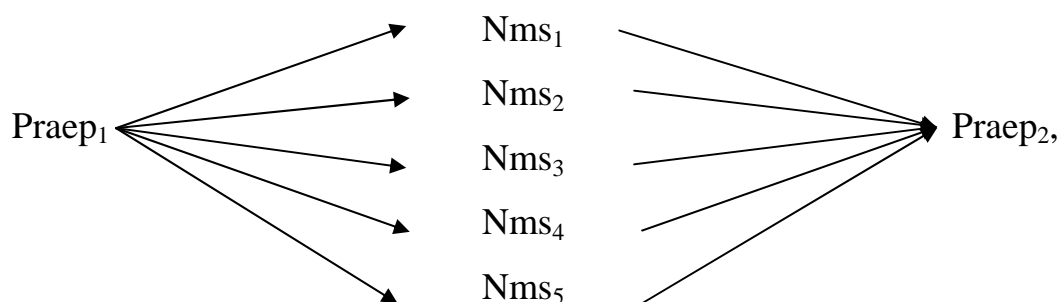
(275) *Este impuesto, que a efectos de las cuentas del Estado es una «ná entre dos platos», recaerá sobre las costillas de los de siempre* [La Razon: 16.09.2011];

(276) *Estas altísimas temperaturas no se producirán todos los días, pero las simulaciones han indicado que las super olas de calor llegarán una vez por década a finales de siglo y provocar muertes de forma masiva* [La Razon: 27.10.2015];

ЕС у (274), (275) і (276) демонструють застиглість граматичної форми множини іменникових компонентів, тобто її фіксацію, і не допускають модифікацій цього показника, що є ознакою підвищення ступеня синтаксичної зв'язності і вищого ступеня їхньої препозиціоналізованості.

Моделі комбінованого типу іспанської мови, у порівнянні з українською та німецькою, мають набагато більше компонентів. Так, у досліджуваному матеріалі утворено всього одну модель української мови, вона має чотири компоненти, у німецькій мові моделі мають максимум шість компонентів, тоді як в іспанській мові максимальна кількість компонентів моделей комбінованого типу досягає двадцяти п'яти.

У досліджуваному матеріалі іспанської мови на базі прийменникових ЕС *con el fin de, con <el>objeto de, con <el> pretexto de, con el propósito de, con motivo de* побудовано одну семикомпонентну модель

Компонентами розщеплення є іменники чоловічого роду у формі однини. Отже,

і у цій моделі ЕС виявляють розбіжності щодо вживання артикля: у двох ЕС він вживається регулярно, у двох – факультативно, ще один ЕС вживається без нього, пор. приклади (277), (278), (279) і (280):

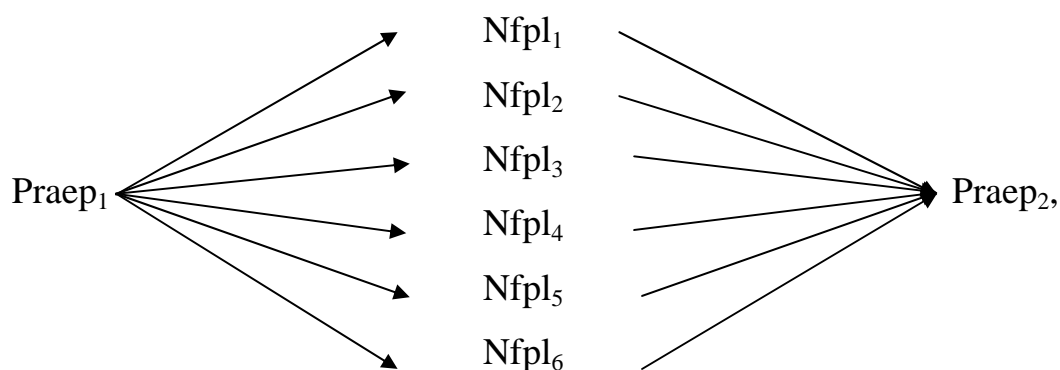
(277) *Entonces le administré una ampolla de morfina, no **con el fin de** matarla sino **con el fin de** sedarla* [La Razon: 27.03.2012];

(278) *La Junta de Castilla y León ha restringido temporalmente – hasta el 31 de mayo – el acceso y tránsito de visitantes en varias zonas de Reserva y Uso Limitado **con el objeto de** preservar el desarrollo del oso pardo* [La Razon: 22.04.2011];

(279) *Cabe decir que la crisis no fue la única culpable de que cientos de personas se reunieran allí **con el propósito de** pedir auxilio* [La Razon: 29.12.2015];

(280) *El jugador del FC Barcelona Luis Suárez ha señalado que **por motivo de** la sanción de la FIFA la espera de seis meses sin poder jugar se les va a hacer «más intensa» a Arda Turan y a Aleix Vidal* [La Razon: 21.07.2015].

Восьмикомпонентних моделей комбінованого типу з шестикомпонентним розщепленням на першому кроці формування структури та згортанням на другому кроці у досліджуваному матеріалі іспанської мови дві. Перша модель утворена від ЕС *en consideración a, en dirección a, en oposición a, en proporción a, en relación a, en respuesta a*. У ній початковим компонентом є прийменник *en*, компонентами розщеплення – іменники жіночого роду у формі однини, а компонентом згортання на другому кроці – прийменник *a*:

Усі ЕС цієї моделі не містять у своєму складі артиклів. Незважаючи на елізію артиклів, можна стверджувати, що ЕС зазначеної моделі виявляють відносно

низький ступінь препозиціоналізованості, оскільки їхня семантична і морфологічна структура залишається досить прозорою. Окрім цього їхнє первинне значення є абстрактним, тому зсув від конкретного до абстрактного теж не такий явний, як у деяких інших ЕС, первинне значення компонентів яких зазнало вищого ступеня генералізації. Пор. приклади (281), (282), (283) і (284):

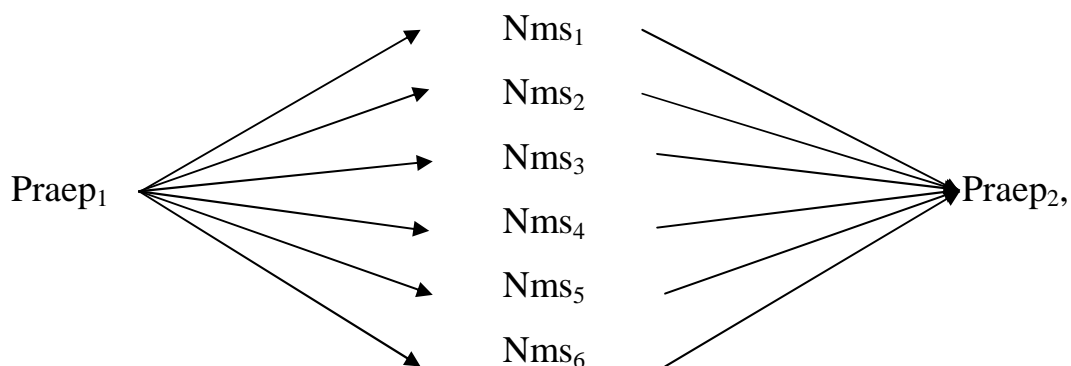
(281) 26 *Hermandades transitan por caminos **en dirección a** la aldea de El Rocío* [La Razon: 2.06.2014];

(282) ***En oposición a** la alcaldesa, la FRAVM invitó a través de un comunicado al Ayuntamiento a “huir de soluciones cortoplacistas y a abordar el problema en toda su complejidad”* [La Razon: 18.11.2015];

(283) *La «número dos» del Ejecutivo local, Carrie Lam, anunció ayer el cierre de las negociaciones **en respuesta al** «plan de desobediencia» que lanzaron los estudiantes horas antes* [La Razon: 10.10.2014];

(284) *Con más tibieza se mostró Ciudadanos, que aseguró que «respeta» la acción de la Justicia **en relación a** la petición del fiscal anticorrupción, aunque remarcó que será «implacable» si se producen imputaciones* [La Razon: 8.10.2015].

Друга восьмикомпонентна модель також має прийменниково-іменниково-прийменникове походження і побудована на базі ЕС *por concepto de, por efecto de, por el bien de, por el lado de, por medio de, por motivo de*. Вона об'єднується з попередньою категорією числа, адже компонентами розщеплення в ній є іменники чоловічого роду у формі однини:

На відміну від ЕС першої восьмикомпонентної моделі, два ЕС другої моделі не дозволяють модифікації артикля, зокрема, у них спостерігається облігаторизація означеного артикля, пор. приклади (285), (286), (287) і (288):

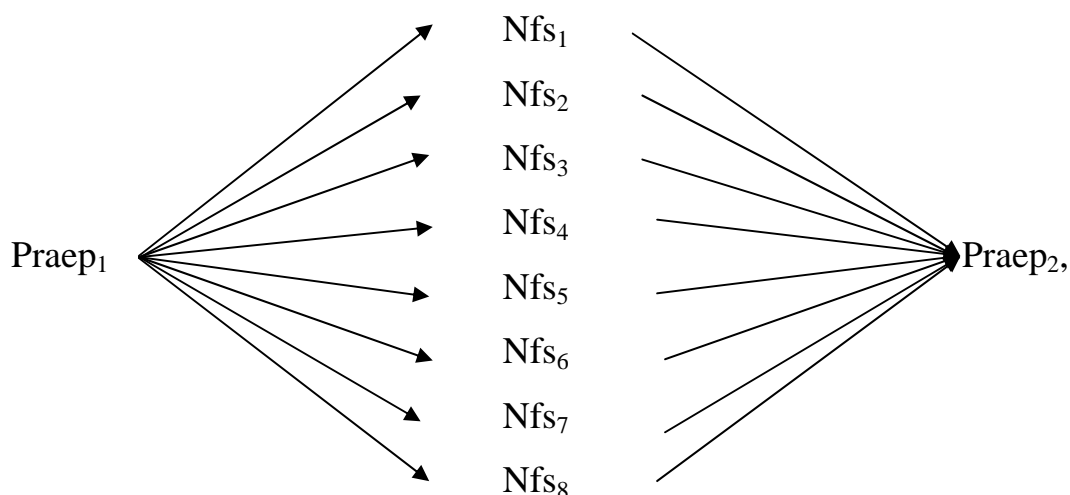
(285) «El importe total ingresado durante el ejercicio 2011 **por concepto de** comisión de gestión y de éxito en el Fondo Jeremie ascendió a 725.580 euros», recoge la mencionada memoria [La Razon: 17.03.2014];

(286) El derrumbe de edificios y viviendas en mal estado es relativamente frecuente en Pakistán, sobre todo por explosiones de bombonas e instalaciones de gas o **por efecto de fuertes lluvias** [La Razon: 4.11.2015];

(287) Parecían equivocarse **por el lado de** la precaución y priorizar o no reconocer la cara de otra avispa a la hora de decidir si atacar [La Razon: 4.02.2015];

(288) El jugador del FC Barcelona Luis Suárez ha señalado que **por motivo de** la sanción de la FIFA la espera de seis meses sin poder jugar se les va a hacer «más intensa» a Arda Turan y a Aleix Vidal [La Razon: 21.07.2015].

Такий самий початковий компонент – *por* – та компонент згортання на другому кроці – прийменник *de* – має десятикомпонентна модель комбінованого типу, утворена на базі прийменникових ЕС іспанської мови *por causa de*, *por cuenta de*, *por culpa de*, *por falta de*, *por obra de*, *por parte de*, *por razón de*:

Від попередньої восьмикомпонентної моделі вона відрізняється тільки граматичним показником роду компонентів розщеплення. Так, у десятикомпонентній моделі компоненти розщеплення мають показники жіночого роду однини. Усі ЕС цієї моделі не мають у своєму складі артиклів, що свідчить про високий ступінь препозиціоналізації, пор. приклади (289),

(290), (291), (292) і (293):

(289) *Es un gesto **por parte de** la Casa Real, que se implica de esta manera en la iniciativa para fortalecer la celebración del Día de la Hispanidad* [La Razon: 10.10.2015];

(290) *¿El Mar Rojo se abrió **por culpa de** varios tsunamis?* [La Razon: 24.09.2015];

(291) *La magia de esa noche consiste en que los niños dejan debajo de su almohada un diente de leche que se les ha caído y a la mañana siguiente, **por obra de** este simpático ratón, aparece un regalo* [La Razon: 11.01.2012];

(292) *La extinción del dodo a finales del siglo XVII, convirtió a esta especie en el arquetipo de especie extinta **por causa de** seres humanos* [La Razon: 4.09.2014];

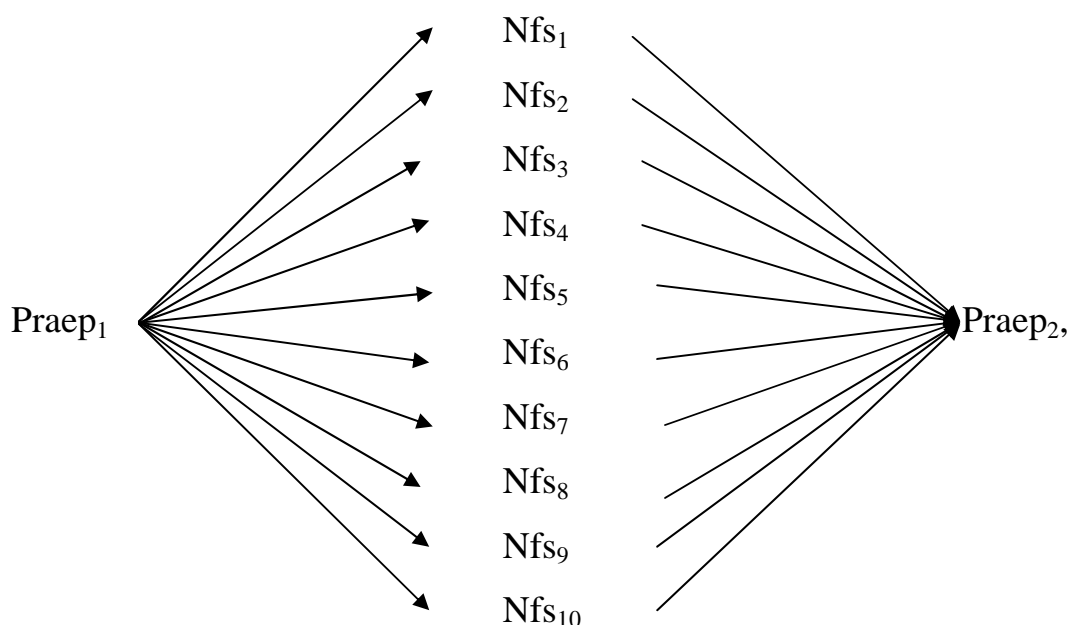
(293) *La Constitución reconoce la igualdad de todos los españoles ante la Ley sin que prevalezca discriminación alguna **por razón de** nacimiento, raza, sexo, religión, opinión o cualquier otra circunstancia personal o social* [La Razon: 18.01.2012].

Приклад (294) засвідчує формування ЕС *por vía de* від реляційного іменника. Це слугує ще одним доказом думки К. Леманна і К. Штольц, які вважають, типізованою основою для утворення конструкцій подібного типу є реляційні іменники [197, с. 21], у цьому випадку – ісп. *vía*. Іменники на позначення шляху, дороги є продуктивними компонентами прийменникових ЕС і в інших індоєвропейських мовах: нім. *im Wege*, укр. *шляхом*, англ. *by way of*, рос. *путем* тощо.

(294) *Según había adelantado Riegelbauer, la elección **por vía de** la democracia directa garantiza total libertad de voto a los 124 músicos de la orquesta* [La Razon: 11.05.2015].

Наступну модель комбінованого типу, побудовану на базі прийменникових ЕС іспанської мови *a causa de*, *a continuación de*, *a costa de*, *a cuenta de*, *a diferencia de*, *a distinción de*, *a la derecha de*, *a la espera de*, *a la izquierda de*, *a la luz de*, – дванадцятикомпонентну з десятикомпонентним розщепленням на першому кроці і згортанням на другому кроці – з

попередньою моделлю об'єднує категорія роду та числа компонентів розщеплення (іменники жіночого роду у формі однини). Окрім того, компонентом згортання обох моделей є прийменник *de*:

Чотири з десяти ЕС, на базі яких утворено цю модель, мають у своєму складі облігаторний означений артикль: *a la derecha de*, *a la espera de*, *a la izquierda de*, *a la luz de*, див. приклади (295), (296), (297), (298) і (299):

(295) *CiU acusa a la «España subsidiada» de «vivir a costa de Cataluña»* [La Razon: 2.09.2013];

(296) *¿Va a haber elecciones de carácter «constituyente» a continuación de las «plebiscitarias»?* [La Razon: 14.07.2015];

(297) *Zapatero estuvo sentado a la derecha del Rey y Marín a la izquierda de la Reina* [La Razon: 14.02.2011];

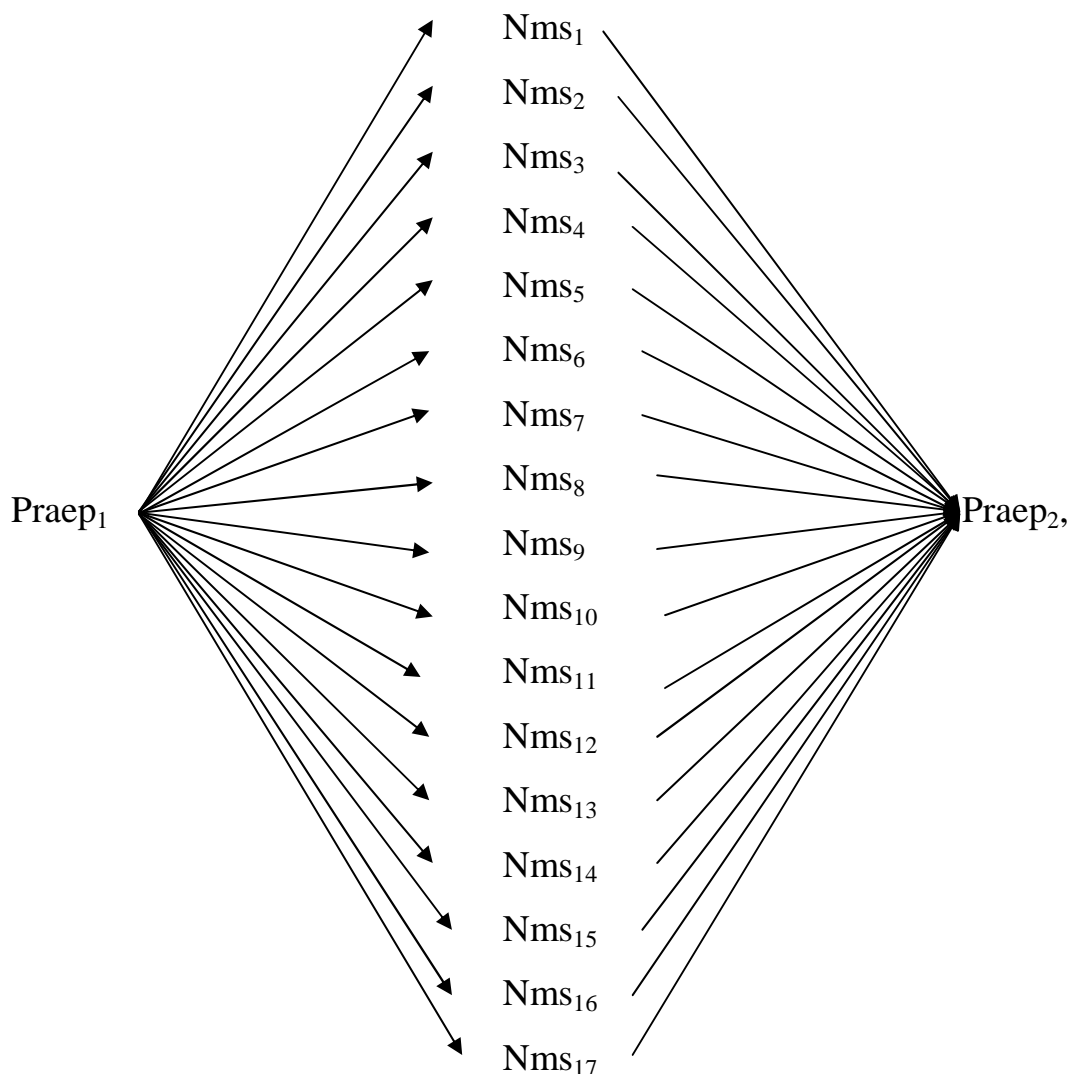
(298) *Torrealba asegura que «a la luz de la realidad económica de Venezuela» los acuerdos petroleros tienen que ser invalidados ...»* [La Razon: 25.04.2015];

(299) *Porque yo vivo en Asturias, soy de Asturias y estoy en Asturias, a diferencia de otros* [La Razon: 22.02.2012];

В інших романських мовах також зафіксовано прийменникові ЕС, що формуються за такою моделлю, наприклад: франц. *à cause de*, *à la recherche de*, порт. *a procura de*, італ. *a causa di*, що свідчить про продуктивність цієї

структурної моделі у романських мовах.

Дев'ятнадцятикомпонентна модель із сімнадцятикомпонентним розщепленням на першому кроці формування структури і згортанням на другому кроці, побудована на базі іспанських прийменникових ЕС *a cambio de*, *a cargo de*, *a despecho de*, *a favor de*, *al fin de*, *al borde de*, *al cabo de*, *al estilo de*, *al final de*, *al frente de*, *al lado de*, *al nivel de*, *al pie de*, *al tiempo de*, *a pesar de*, *a(l) tenor de*, *a(l) través de*, має такий самий, що й попередня модель, початковий компонент (прийменник *a*) та компонент згортання (прийменник *de*), відрізняючись від неї лише категорією роду: компонентами розщеплення є іменники чоловічого роду у формі однини:

Вона відповідає схемі Praep – Nms – Praep. П'ять ЕС цієї моделі завжди вживаються без артикля (*a cambio de*, *a cargo de*, *a despecho de*, *a favor de*, *a pesar de*), у двох ЕС він є факультативним (*a(l) tenor de*, *a(l) través de*), ще

десять мають у своєму складі означений артикль, який зливається з прийменником *a* (*al fin de, al borde de, al cabo de, al estilo de, al final de, al frente de, al lado de, al nivel de, al pie de, al tiempo de*). Див. приклади (300)–(305):

(300) *Mas ofrece a la CUP un «pacto por la rebelión» a cambio de olvidar el 3%* [La Razon: 25.10.2015];

(301) *El aspirante a La Moncloa no se ha arredrado a pesar de los problemas técnicos con el micrófono inalámbrico, que después han sustituido por uno con cable* [La Razon: 11.12.2015];

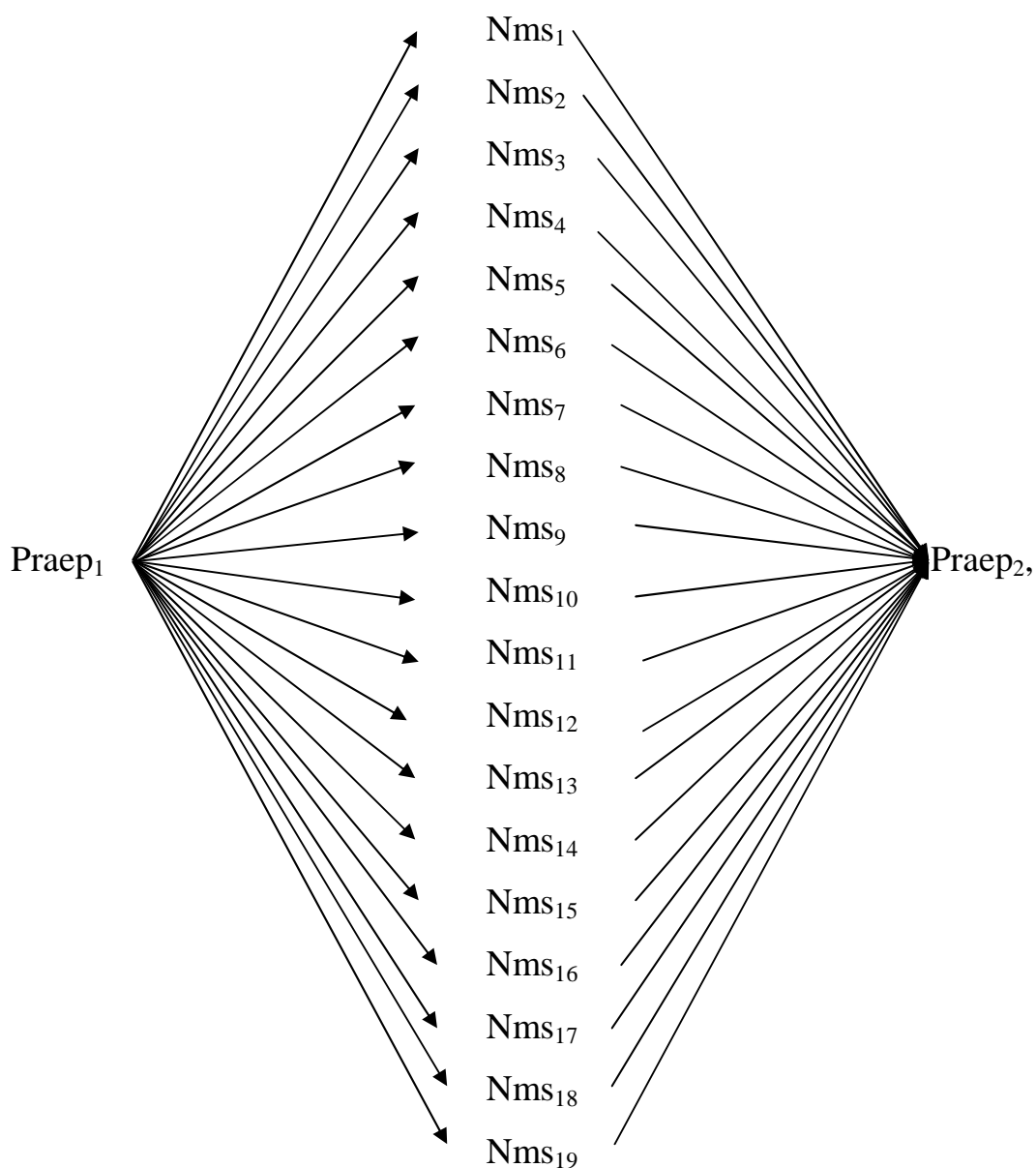
(302) «... Y Rusia estaba al borde de la desintegración», dijo [La Razon: 17.12.2011];

(303) *Al cabo de uno o dos años, volvió pero no era el mismo* [La Razon: 29.12.2015];

(304) *Hace años, durante una peregrinación a Lourdes, me hice un regalo: una cruz de plata de unos diez centímetros el brazo vertical, con una imagen de Jesucristo al estilo de los cristos románicos, que me cautivó* [La Razon: 15.02.2011];

(305) *Felipe Reyes, con ocho tiros libres anotados sin fallo, fue el encargado de llevar a los suyos al tiempo de propina* [La Razon: 10.06.2015].

У моделі, побудованій на базі дев'ятнадцяти іспанських прийменникових ЕС – *en beneficio de, en cambio de, en caso de, en detrimento de, en el fondo de, en el interior de, en favor de, en frente de, en honor de, en lugar de, en medio de, en nombre de, en perjuicio de, en pie de, en plan de, en pos de, en pro de, en provecho de, en testimonio de*, що має двадцять один компонент, іменники чоловічого роду у формі однини є компонентами розщеплення, а початковим та компонентом згортання – прийменники *en* та *de* відповідно. Вона відповідає схемі Praep – Nms – Praep. У сімнадцяти ЕС цієї моделі артикль елідує, лише два ЕС – *en el fondo de* і *en el interior de* – виявляють регулярність у вживанні означеного артикля. Парадигматичні відношення у цій моделі утворюють свою мікросистему. Так, *en beneficio de* і *en provecho de* вступають між собою у синонімічні відношення, а ЕС *en detrimento de* антонімічний до них:

Пор. приклади (306)–(309):

(306) *Controlado el incendio **en el interior de** la dársena del puerto de Motril* [La Razon: 31.01.2015];

(307) «*Nadie tiene derecho a hablar **en nombre de** toda Cataluña y menos un gobernante que ha decidido ignorar a dos de cada tres catalanes*», afirmó en alusión a la pobre participación del 9-N [La Razon: 30.11.2014];

(308) *Benedicto XVI agregó que Isabel simboliza al Israel que espera al Mesías, mientras que la joven María lleva en sí el cumplimiento de esa espera, **en provecho de** toda la Humanidad* [La Razon: 23.12.2012];

(309) *Pero la gran aportación de España al santoral católico son los mártires, que por millares dieron su vida **en testimonio de** la fe durante la persecución*

comunista del siglo XX [La Razon: 4.04.2012].

Найвищу частотність серед ЕС моделі виявляє ЕС *en lugar de*, який є відповідником укр. *замість*, нім. *statt, an Stelle*, англ. *instead of*, рос. *вместо*:

(310) *Diseñan un coche propulsado por polvos metálicos **en lugar de** gasolina* [La Razon: 11.12.2015].

Один ЕС цієї моделі – *en frente de* – виявляє тенденцію до морфологічної редукції, демонструючи нетипові для іспанської мови риси. Зокрема, він на синхронному зрізі він функціонує паралельно з частково лексикалізованим варіантом *enfrente de*, пор. приклади (311) і (312):

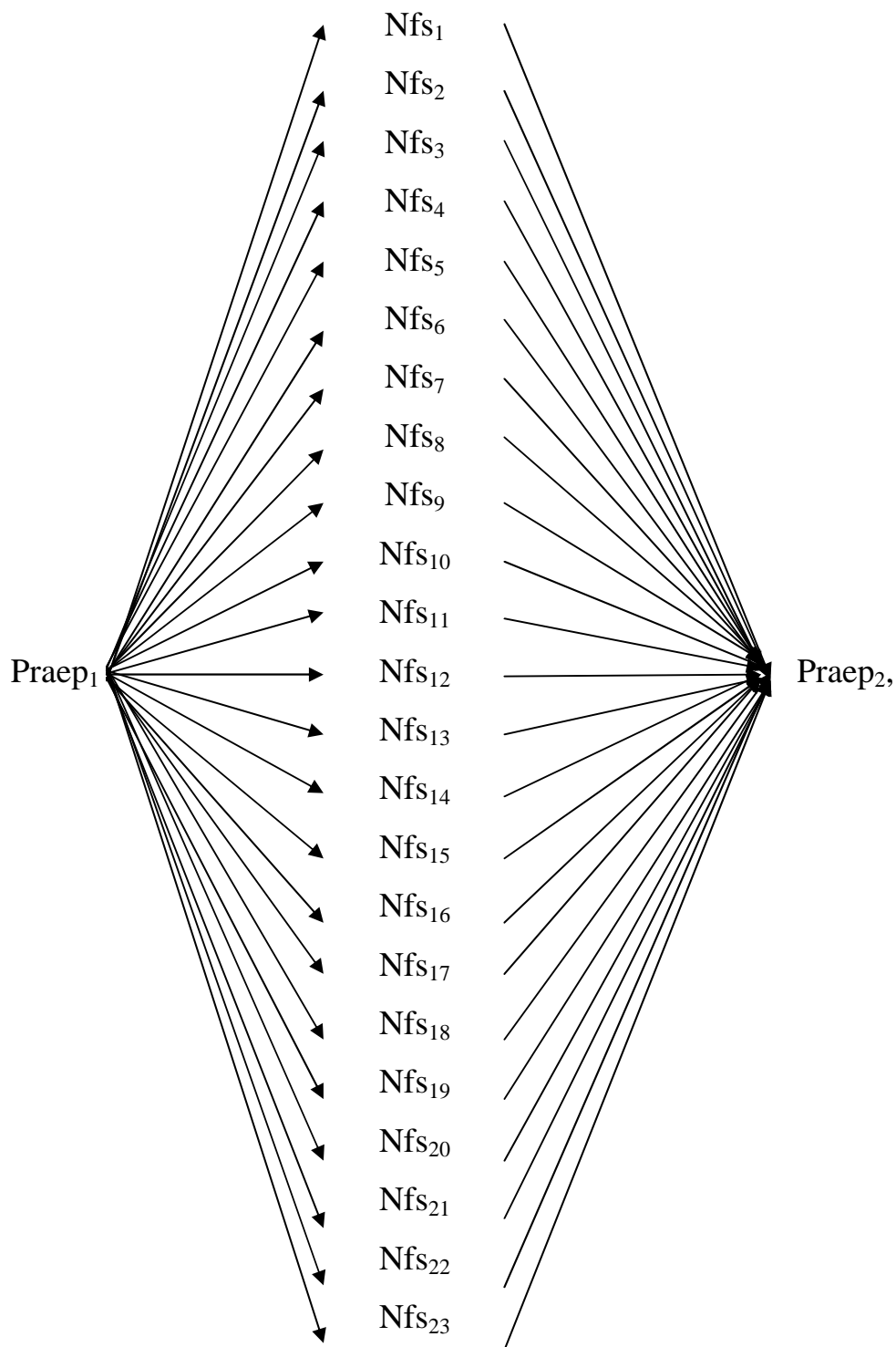
(311) *Esa tensión se nota sobre todo **en frente de** la comisaría, cuando los agentes abren las verjas a las familias sirias para entregarles el permiso de entrada al barco* [La Razon: 19.08.2015];

(312) *Eran varios y normalmente las agresiones se hacían **enfrente de** más gente* [La Razon: 28.08.2014].

Найбільшою за кількістю компонентів моделлю іспанської мови комбінованого типу є двадцятип'ятикомпонентна модель з двадцятитрикомпонентним розщепленням на першому кроці і згортанням на другому кроці, побудована на базі прийменникових ЕС *en ausencia de, en base de, en busca de, en calidad de, en compañía de, en cuestión de, en espera de, en forma de, en función de, en la línea de, en la medida de, en materia de, en memoria de, en mitad de, en ocasión de, en presencia de, en razón de, en señal de, en vez de, en vía de, en virtud de, en víspera(s) de, en vista de*. Вона відрізняються від попередньої моделі тільки категорією роду компонентів розщеплення, оскільки в обох моделях початковим компонентом є прийменник *en*, а компонентом згортання – прийменник *de*. Зокрема, як компоненти розщеплення функціонують іменники жіночого роду у формі однини. Як і у попередній моделі, лише два ЕС мають у своєму складі означений артикль (*en **la** línea de, en **la** medida de*), в інших двадцяти одному ЕС моделі означений артикль жіночого роду *la* елідує. Один ЕС має граматичний варіант із іменником у формі множини, який є неосновним, допускаючи морфологічну модифікацію

іменникового компонента за показником числа: *en víspera de* – *en vísperas de*.

Модель утворюється за схемою Praep – Nfs – Praep:

ЕС моделі *en ausencia de* і *en presencia de* демонструють антонімічний парадигматичний зв'язок між гілками віяла, українськими відповідниками яких є одиниці за відсутності та у присутності, пор. приклади (313) і (314):

(313) *El funcionamiento del almacenamiento térmico de sales fundidas permite la producción de electricidad en ausencia de radiación solar de forma*

bastante sencilla [La Razon: 17.04.2011];

(314) *El 66 por ciento de las mujeres maltratadas han sido agredidas **en presencia de sus hijos*** [La Razon: 12.11.2015].

Прийменниковий ЕС *en vez de* є синонімом компонента попередньої моделі *en lugar de*, пор. (315):

(315) *El Papa opta por viajar en tren bala **en vez de** helicóptero en Corea del Sur* [La Razon: 15.08.2014].

Генералізація контексту ЕС *en vísperas de* відбувається за рахунок метонімічного перенесення значення вечора напередодні свята на будь-який попередній день (пор. англ. *on the eve of*); див. приклад (316):

(316) *Iberia se reúne hoy con los azafatos **en vísperas de** la huelga de pilotos* [La Razon: 30.12.2011].

Порівняємо реалізацію інших ЕС моделі у прикладах (317), (318) і (319):

(317) *Al parecer, habían mantenido una relación sentimental que ya habría tocado a su fin o estarían **en mitad de** una fuerte crisis de pareja, pero aún seguían viviendo juntos* [La Razon: 14.11.2015];

(318) *Cuando interceptaron el vehículo, su conductor les relató que había tenido una discusión con el anterior novio de su pareja y que, **en vista de** su agresividad, había decidido marcharse* [La Razon: 3.06.2013];

(319) *Este sentimiento de desesperación entre los jóvenes debe abordarse rápidamente, primero **en virtud del** humanismo, y también porque conlleva peligros potenciales* [La Razon: 7.11.2015].

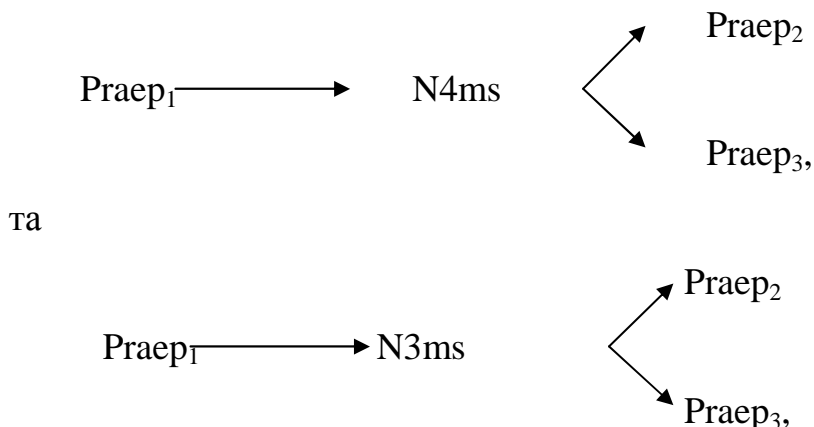
Отже, в українській, німецькій та іспанській мовах усі моделі комбінованого типу прийменникових ЕС утворені на базі трикомпонентних двокрокових ЕС. В українській мові виявлено лише одну модель комбінованого типу зі схемою Праер – N4ms – Праер, яка має чотири компоненти, у німецькій – 10 моделей, з-поміж яких 6 чотирикомпонентних моделей, 3 п'ятикомпонентні та одна шестикомпонентна, а в іспанській – 19 моделей, з-поміж яких 7 чотирикомпонентних, одна п'ятикомпонентна, 3 шестикомпонентні, одна семикомпонентна, дві восьмикомпонентні, по одній десятикомпонентній,

дванадцятикомпонентній, дев'ятнадцятикомпонентній, двадцятиоднокомпонентній і двадцятип'ятикомпонентній.

Більшість прийменникових ЕС, на базі яких утворені моделі комбінованого типу, у трьох досліджуваних мовах відповідають узагальненій моделі $Praep - N - Praep$. У табл. В.9 відображено розподіл моделей прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов комбінованого типу за частиномовним походженням ЕС, на базі яких їх утворено.

Більшість моделей комбінованого типу німецької та іспанської мов, як і єдина українська модель, утворені на базі прийменникових ЕС прийменниково-іменниково-прийменникового походження. Зокрема, у німецькій мові таких моделей утворено дев'ять, а в іспанській – шістнадцять. Окрім цього, у німецькій мові побудовано одну модель сполучниково-іменниково-прийменникового походження, а в іспанській мові – одну прийменниково-прислівниково-прийменникову, одну прийменниково-прикметниково-прийменникову та одну прийменниково-дієслівно-прийменникову модель.

Модель комбінованого типу, утворена на базі українських прийменникових ЕС *в (у) бік від (од)* та *в (у) бік до*, за принципом упорядкування подібна до однієї моделі комбінованого типу, утвореної від німецьких прийменникових ЕС *im Vergleich mit* та *im Vergleich zu*. Обидві моделі чотирикомпонентні з розгортанням на першому кроці і двокомпонентним розщепленням на другому кроці формування структури. ЕС обох моделей є прийменниково-іменниково-прийменниковими сполуками з узагальненою схемою $Praep - N - Praep$:

ЕС першої моделі *в (у) бік від (од)* та *в (у) бік до* позначають протилежні просторові відношення, як засвідчують контексти (320) і (321):

(320) *Вони виникали біля полюсів світила і потім мігрували в бік від полюсів до екватора, де зустрічалися і знищували один одного* [Дзеркало тижня: 9.04.2015];

(321) *Однаковий типаж осіб, які переміщуються з Росії в бік до Південно-Сходу України* [Дзеркало тижня: 3.03.2014].

Німецькі прийменникові ЕС другої моделі *im Vergleich mit* та *im Vergleich zu* вступають у синонімічні відношення, що демонструє варіативність форми вираження на синхронному рівні, пор. приклади (322) і (323):

(322) *Im Rückblick, zumal im Vergleich mit dem Enkel-Duo Gerhard Schröder und Oskar Lafontaine, ist es erstaunlich, dass die Systeme Brandt und Schmidt so lange miteinander funktioniert haben* [Die Zeit: 12.11.2015];

(323) *Im Vergleich zum Apple Pencil liegt der Surface Pen weder so gut in der Hand, noch wirkt er ganz so präzise wenn es wirklich um kleinteilige Befehle geht* [Die Zeit: 20.11.2015].

Отже, у порівнянні з двома іншими досліджуваними мовами, моделі іспанської мови є потужнішими. Це пояснюється тим, що у зв'язку з відсутністю у ній граматичної категорії відмінка, при побудові моделей враховувалися лише два показники – роду та числа, тоді як при побудові моделей прийменникових ЕС української та німецької мов враховувалися три показники – роду, числа та відмінка. До того ж, в іспанській мові, на відміну від української та німецької, немає середнього роду. Зменшення кількості підкатегорій, за якими розподілялися компоненти ЕС при побудові моделей, спричинило збільшення кількості компонентів окремих моделей в іспанській мові, у зіставленні з українською та німецькою мовами.

При побудові моделей української та німецької мов враховувалися три граматичні показники, проте категорія відмінка української мови семикомпонентна, а німецької мови – чотирикомпонентна. Це означає, що груп, на які розподіляються іменні компоненти моделей, у німецькій мові менше, ніж

в українській, що спричиняє більшу кількість компонентів в окремих моделях.

Численність моделей комбінованого типу іспанської мови також зумовлена особливостями іменних граматичних категорій. Як уже було зазначено, в іспанській мові іменник втратив морфологічну категорію відмінка, а відмінкові відношення виражаються за допомогою прийменників. Так, в іспанській мові прийменник *de* є синтаксичним засобом вираження граматичного значення родового відмінка, а прийменник *a* – знахідного відмінка.

Трикомпонентні сполуки іспанської мови з кінцевим компонентом *de* відповідають двокомпонентним прийменниковим еквівалентам слова української та німецької мов, які вимагають після себе родового відмінка. Наприклад, міжмовними відповідниками іспанського прийменникового ЕС *a costa de* в українській мові є ЕС *за рахунок*, а у німецькій – *auf Kosten, auf Rechnung*. Варто зазначити, що у німецькій мові також прослідковується аналітизація родового відмінка, що зумовлено посиленням тенденції до паралельного вживання синтетичної морфологізованої форми родового відмінка з аналітичною: *von* + *іменний елемент у формі давального відмінка* [197, с. 6; 213]. У граматичних дослідженнях наводяться правила вживання конструкцій з *von*: «Якщо родовий відмінок формально не маркований, замість нього може вживатися *von*-конструкція» [Pittner 2014: 6]; «Іменний комплемент може мати форму родового відмінка лише за умови, що він містить щонайменше одне прикметникове відмінюване слово та щонайменше одне слово із закінченням *s-* або *r-*: *der Verkauf des Weins, der Verkauf guten Weins, der Verkauf *Weins/von Wein*» [165, с. 968]; «*Von* вживається у разі відсутності артикля або артикля без закінчення та прикметника без суфікса родового відмінка, а також у розмовному мовленні» [182, с. 500].

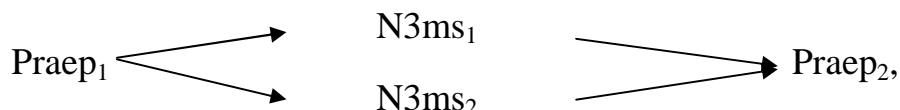
Якщо змодельовати прийменникові ЕС німецької мови з урахуванням вимоги аналітичної форми *von* + *іменний елемент у формі давального відмінка* замість родового, отримаємо моделі з іншими типами зв'язків. Так, від ЕС, що упорядковуються у моделі з віялоподібним згортанням, можна побудувати моделі комбінованого типу зі згортанням на першому кроці формування

структури та розгортанням на другому кроці. Наприклад, на базі ЕС *im Namen* та *unter dem Namen*, що упорядковуються у модель з двокомпонентним згортанням, можна побудувати модель з двокомпонентним згортанням на першому кроці формування структури та розгортанням на другому кроці:

При цьому компонентом розгортання на другому кроці є прийменник *von*.

З урахуванням заміни родового відмінка прийменником *von*, на базі ЕС, від яких утворені моделі з віялоподібним розщепленням відкритої структури, можна побудувати моделі з віялоподібним розщепленням на першому кроці та віялоподібним згортанням на другому кроці формування структури. Наприклад, на базі ЕС *auf dem Weg(e)* та *auf Grund*, що упорядковуються у модель з двокомпонентним розщепленням Praep – N3ms, можна утворити модель з двокомпонентним віялоподібним розщепленням на першому кроці та віялоподібним згортанням на другому кроці формування структури Praep – N3ms – Praep:

у якій компонентом згортання є прийменник *von*.

З огляду на те, що кінцевими компонентами всіх моделей комбінованого типу у трьох зіставляваних мовах є прийменники, проаналізуємо їхню частотність щодо функціонування у ролі кінцевих компонентів моделей.

У німецькій мові найбільшу продуктивність щодо функціонування у ролі кінцевого компонента моделей комбінованого типу має прийменник *mit*, який зафіксовано у трьох моделях прийменникових ЕС. Однаковою мірою продуктивними є прийменники *zu*, *auf* та *an*. Кожен з них є кінцевим компонентом двох моделей зазначеного типу. Найменш частотними виявилися прийменники *für* та *von*, кожен з яких зафіксовано в одній моделі.

Кількісні дані продуктивності прийменників у ролі компонентів на

другому кроці формування структури у моделях комбінованого типу прийменникових ЕС німецької мови відображено у табл. В.10 (див. Додаток В).

Компонентом більшості моделей комбінованого типу іспанської мови (13) на другому кроці формування структури є прийменник *de*, що функціонує як синтаксичний засіб вираження граматичного значення родового відмінка. Прийменник *a*, який є синтаксичним засобом вираження граматичного значення знахідного відмінка, на другому кроці формування структури спостерігаємо у чотирьох моделях, а прийменник *con* – у двох.

Квантитативні дані продуктивності прийменників у ролі компонентів на другому кроці формування структури в моделях комбінованого типу прийменникових ЕС іспанської мови наведено у табл. В.11 (див. Додаток В).

Висновки до Розділу 3

1. Мультикомпонентні прийменникові ЕС складаються з трьох і більше компонентів і співвідносяться за своїми семантичними, граматичними та функційними властивостями із ціліснооформленими прийменниками. В українській мові виявлено 15 таких одиниць (9,87%), у німецькій мові – 43 (27,04%), в іспанській мові – 130 (85,53%). Спільність на рівні форми вираження мультикомпонентних прийменникових ЕС дозволила упорядкувати їх у моделі з ланцюговим розгортанням структури та моделі комбінованого типу (з поєднанням віялоподібного розщеплення та згортання та ланцюгового розгортання структури).

2. Переважна більшість багатокрокових ЕС є трикомпонентними конструкціями та має два кроки формування структури. Зокрема, в українській мові усі багатокрокові ЕС мають по три компоненти, у німецькій мові зафіксовано 42 трикомпонентні прийменникові ЕС, а в іспанській – 129 ЕС. Чотирикомпонентні ЕС виявлено лише у двох випадках: одна сполука в німецькій мові (*auf gleicher Höhe mit*) та одна в іспанській (*a ambos lados de*).

3. Мультикомпонентні прийменникові ЕС, як і двокомпонентні одиниці, до тієї чи іншої міри зазнають дії генералізації, тобто розширення меж контекстів, у яких вони вживаються, зсуву від конкретного до абстрактного: укр. *на шляху (шляхах) до, на чолі з*, нім. *in Bezug auf, mit Rücksicht auf*, ісп. *con vistas a, en aras de*. Унаслідок реінтерпретації їх вживання поширюється на суміжні контексти.

4. До складу моделей із ланцюговим, або послідовним, розгортанням структури входять більше, ніж два компоненти, що поєднуються між собою за допомогою синтагматичних зв'язків. Моделі цього типу побудовано у досліджуваному матеріалі на базі одиниць усіх трьох мов. У них кожен наступний компонент приєднується до попереднього за допомогою другого чи третього кроків формування структури.

5. Прийменникові ЕС з ланцюговим розгортанням структури творяться за окремими схемами, складниками структур стають компоненти різних частин мови, чим зумовлена значна кількість комбінацій. Матеріал засвідчує різноманітність компонентів моделей з ланцюговим розгортанням структури з погляду граматичної належності їхніх компонентів. З-поміж моделей із послідовним розгортанням структури домінують структури із загальною схемою *Praep – N – Praep*.

6. Моделі комбінованого типу мультикомпонентних прийменникових ЕС демонструють поєднання віялоподібного розщеплення та згортання та ланцюгового розгортання структури, які здатні формувати одиниці, що мають у своєму складі три та більше компонентів. Компоненти розщеплення у моделях такого типу репрезентовані елементами із тотожними граматичними показниками. Цей клас моделей демонструє комбінацію синтагматичних та парадигматичних внутрішньомовних зв'язків між прийменниковими ЕС.

7. Моделі комбінованого типу іспанської мови є потужнішими, у порівнянні з українською та німецькою, тобто мають більшу кількість компонентів. Це пояснюється тим, що у зв'язку з відсутністю у цій мові граматичної категорії відмінка, при побудові моделей враховувалися лише два

показники – роду та числа, тоді як при побудові моделей прийменникових ЕС української та німецької мов враховувалися три показники – роду, числа та відмінка. До того ж, в іспанській мові, на відміну від української та німецької мов, немає середнього роду. Зменшення кількості підкатегорій, за якими розподілялися компоненти ЕС при побудові моделей, спричинилося до збільшення кількості компонентів окремих моделей в іспанській мові, у протилежності до української та німецької мов.

8. Тенденція до заміщення синтетичної морфологізованої форми родового відмінка аналітичною формою *von + іменний елемент у формі давального відмінка* у німецькій мові чітко прослідковується при побудові моделей прийменникових ЕС. З урахуванням паралельних форм, на базі тих самих ЕС можна побудувати моделі двох видів: з віялоподібним розщепленням та комбінованого типу.

9. Мультикомпонентні прийменникові ЕС на рівні форми вираження демонструють тісні системні зв'язки. Підтвердженням тому слугують виявлені схеми творення досліджуваних одиниць у цих віддаленоспоріднених мовах. Побудовані моделі відображають як синтагматичні, так і парадигматичні відношення.

Основні положення Розділу 3 відображені у сімох одноосібних публікаціях автора: [93; 94; 97; 98; 99; 100; 101].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Проблема перехідності лінгвістичних явищ як вияву мовної динаміки на синхронічному зрізі все частіше потрапляє у фокус уваги сучасних мовознавців. Розв'язання проблеми функціонування прийменникових ЕС як одиниць проміжних рівнів мовної системи становить особливий інтерес із погляду дослідження феномену перехідності, адже асиметричність лінгвістичних явищ відображає безперервний розвиток мовної системи, її динаміку. У сучасних мовознавчих студіях прийменникові ЕС досліджуються переважно в межах однієї мови.

2. Огляд наукових праць, присвячених вивченню прийменникових ЕС, засвідчує різноманітність підходів до їх трактування та класифікації. З огляду на нарізнооформленість компонентів і єдність значення зазначені структури іноді зараховують до фразеологізмів. Але те, що вони вживаються у мовленні як семантична цілісність, зазвичай мають один словесний наголос, незмінну форму й утворюються за певними моделями, дає підстави стверджувати, що за своїми семантичними та структурними ознаками аналізовані одиниці ближчі до слів. Неусталеність понятійного та термінологічного апарату щодо прийменникових ЕС є ще одним доказом дискусійності їхнього статусу та свідченням необхідності різноаспектного аналізу цих одиниць у різних мовах. Теоретичні напрацювання у галузі ЕС відкривають широкі перспективи для інтегральних студій із залученням фактів різноструктурних мов, що дозволить встановити закономірності їх творення і отримати найбільш точні результати.

3. Українські, німецькі та іспанські прийменникові ЕС є одиницями проміжних рівнів мовної системи і перебувають на периферії прийменникових класів відповідних мов, ядро яких утворюють ціліснооформлені прийменники. За рахунок переходу вільних прийменникових сполучень у сферу функціонування прийменників відбувається розширення меж цього частиномовного класу, що забезпечує його відкритість. Регулярне поповнення

зазначеної категорії є свідченням її динаміки, тому інвентар прийменникових еквівалентів слова української, німецької та іспанської мов може бути доповнений.

4. Перехід вільних сполучень до сфери функціонування прийменника у досліджуваних мовах демонструє взаємодію і взаємозв'язок морфології, лексикології і синтаксису. З огляду на те, що між вільними конструкціями і прийменниковими ЕС немає чіткої межі, це явище є градуальним, до нього доцільно застосовувати процесуальний підхід, зокрема розглядати крізь призму теорії граматикалізації, в основі якої лежить уявлення про градуальний характер лінгвістичних категорій і нечітку межу між граматичним і неграматичним. Одиниці, які зазнають дії препозиціоналізації, мають різний ступінь синтаксичної подільності, утворюючи континуум, так звану шкалу граматикалізації, на якій на одному полюсі перебувають вільні конструкції, а інший екстремум репрезентують первинні прийменники.

5. Спостереження за моделями як зразками творення прийменникових одиниць імплікує істотну подібність зазначених одиниць у індоевропейських мовах трьох різних груп. Насамперед це виявляється у схожості способів синтагматичного упорядкування ЕС, у яких початковими компонентами здебільшого стають прийменники. Моделі ЕС побудовано на основі спільних лексико-граматичних параметрів їхніх компонентів з урахуванням такої властивості мовного знака як лінійність, тобто його синтагматичного розгортання. В одну модель об'єднуються структури зі спільним початковим компонентом та спільними граматичними параметрами компонентів розгортання.

6. Українські, німецькі й іспанські прийменникові ЕС упорядковано у базові моделі, моделі з віялоподібним розщепленням структури, моделі з ланцюговим розгортанням структури та моделі комбінованого типу з поєднанням віялоподібного розщеплення та ланцюгового розгортання структури. Базові моделі мають найпростішу структуру, проте саме вони відображають перспективні ознаки форми вираження і організації сполучень

для препозиціоналізаційних процесів. Спостереження за одиницями з ланцюговим розгортанням структури радше свідчать про здатність потрапляти у прийменниковий клас елементів будь-якої граматичної належності, аніж про можливість виводити щодо цього певні закономірності. Майже всі ЕС з таким упорядкуванням творяться за окремими схемами, складниками структур стають компоненти практично усіх частин мови, утворюючи між собою значну кількість комбінацій. Творення від ЕС моделей з віялоподібним розщепленням репрезентує внутрішньокласові парадигматичні зв'язки між досліджуваними одиницями, їхній системний характер.

Таке упорядкування емпіричного матеріалу сприяло з'ясуванню суті структур, трансформованих у системах віддаленоспоріднених індоєвропейських мов до прийменникового класу. Найпродуктивнішими структурними схемами утворення прийменникових ЕС є *Praep – N*, *Praep – N – Praep* і *Adv – Praep*.

7. Набуття прийменниковими ЕС статусу лексичної одиниці стримується низкою чинників. Одним із них є варіативність складників ЕС, яка нагадує про їхнє походження і стримує відрив від граматичних, здебільшого іменникових категорій. В усіх трьох мовах виявлено прийменникові ЕС, що мають варіантні утворення. Залежно від характеру модифікацій форми вираження ЕС, фіксуються фонетичні, словотвірні та морфологічні варіанти. У німецькій та іспанській мовах також спостерігається варіативність у вживанні у складі прийменникових ЕС артикля. Регулярність щодо його елізії у досліджуваних одиницях, як правило, є свідченням препозиціоналізації вищого ступеня, тобто наближеності сполучення до ядра прийменникового класу. Ще одним фактором, який стримує остаточний перехід до прийменникового класу, є тісні парадигматичні зв'язки ЕС з омонімічними вільними сполученнями, що також слугує нагадуванням їхнього колишнього статусу самостійних лексичних одиниць. Дія цих чинників свідчить про неусталеність форми вираження та коливання у мовній системі.

8. Прийменникові ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах

відзначаються здатністю вступати у парадигматичні відношення як між собою, так і з вільними сполученнями. Часто антонімічні пари прийменникових ЕС однієї мови мають міжмовні відповідники у двох інших досліджуваних мовах, що також вступають між собою в антонімічні зв'язки. Про цілісність значення прийменникових ЕС свідчать їхні синонімічні відношення із первинними прийменниками, тобто можливість заміни прийменникової конструкції лексикалізованим прийменником без модифікації значення. Окрім цього, у досліджуваних мовах простежується омонімія багатьох прийменникових ЕС із вільними сполученнями слів, що не виконують прийменникової функції. Парадигматичні відношення пронизують увесь мовний устрій. Явища омонімії, синонімії та антонімії прийменникових ЕС відображають системну взаємодію цих одиниць у досліджуваних мовах.

9. Аналіз контекстів, у яких функціонують прийменникові ЕС у публіцистичному дискурсі, дозволяє зробити висновки про зменшення ступеня їхньої синтаксичної зв'язності, генералізацію (екстенсію), тобто зсув від конкретного до абстрактного, тяжіння прийменникових ЕС до побудови за аналогією, а також морфологічну редукцію.

10. Про неусталеність форми вираження прийменникових ЕС та коливання у мовній системі свідчать і варіантні утворення зазначених одиниць. Залежно від характеру модифікацій форми вираження ЕС фіксуються фонетичні, словотвірні та морфологічні варіанти. Співіснування у мові конкурентних варіантних форм, їх нашарування одна на одну є одним із виявів граматикалізації відповідних елементів, мовної динаміки.

11. Паралельне рівноправне функціонування лексикалізованих прийменників і нарізнооформлених одиниць (нім. *aufgrund/ auf Grund, mithilfe/ mit Hilfe, icn. enfrente de/ en frente de*) є яскравим прикладом активізації препозиціоналізаційних процесів на синхронному зрізі мови.

12. З аналізу структури прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов за ступенем тяжіння до аналітизації мовних форм випливає, що німецька мова, яка допускає паралельне функціонування синтетичних та

аналітичних компонентів, посідає проміжне місце між українською мовою, у якій переважають синтетичні форми, та іспанською, де у структурі прийменникових ЕС домінує аналітизм.

13. За результатами аналізу прийменникових ЕС української та німецької мов встановлено, що зазначені сполуки є явищем, яке притаманне декільком різноструктурним віддаленоспорідненим мовам. Узагальнення вивчення структурних особливостей прийменникових ЕС в українській, німецькій та іспанській мовах є підтвердженням того, що такі одиниці та системи досліджуваних мов розвиваються за подібними моделями. Це дає підстави для встановлення аналогій щодо розвитку мов та формулювання висновків про закономірності їхньої еволюції. Паралельне функціонування таких одиниць на синхронному зрізі різних мов фактично уможливорює з'ясування процесу кристалізації нових мовних одиниць.

14. Застосована в дисертації методика аналізу прийменникових ЕС може бути використана у подальших загальномовознавчих дослідженнях одиниць проміжних рівнів, зокрема ЕС, на матеріалі інших мов як на синхронному, так і на діяхронному зрізах, що відкриває широкі перспективи для встановлення законів мовної еволюції та визначення мовних універсалій. Це слугуватиме шляхом до розв'язання питань, пов'язаних із пізнанням дії мовного механізму, та може стати вагомим внеском до царини загального мовознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія : [навч. посіб. для студ. філол. факул. ун-тів] / Авксентьев Л. Г. – Х. : Вид-во при ХДУ видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. – 136 с.
2. Адмони В. Г. Грамматический строй как система построения грамматики / Адмони В. Г. ; отв. ред. В. М. Павлов. – Л. : Наука, 1988. – 238 с.
3. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / Алефіренко М. Ф. – Х. : Вид-во при ХДУ видавничого об'єднання «Вища школа», 1987. – 135 с.
4. Антонова О. О. Засоби референції мети лексикалізованими одиницями польської мови / О. О. Антонова // Магістеріум. – 2014. – Вип. 57 : Мовозн. студії. – С. 3–7.
5. Антонова О. О. Еквіваленти слова, співвідносні з прийменниками семантики відповідності у польській і українській мовах / О. О. Антонова // Магістеріум. – 2009. – Вип. 37. – С. 13–17.
6. Антонова О. О. Структурно-семантична характеристика прийменникових еквівалентів слова каузальної семантики у польській мові / О. О. Антонова // Наук. записки [Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя] : Філологічні науки : зб. наук. праць. 2013. – Кн. 3. – С. 56–61.
7. Антонян К. В. Морфология результативных конструкций в китайском языке / Антонян К. В. – М. : Муравей, 2003. – 272 с.
8. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной лингвистики (краткий очерк) / Апресян Ю. Д. – М. : Просвещение, 1966. – 302 с.
9. Арутюнова Н. Д. О минимальной единице грамматической системы / Н. Д. Арутюнова // Единицы разных уровней грамматического строя и их взаимодействие. – М. : Наука, 1969. – С. 27–45.

- 10.Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление / Афанасьев В. Г. – М. : Политиздат, 1981. – 432 с.
- 11.Бабайцева В. В. Гибридные слова в системе частей речи современного русского языка / В. В. Бабайцева // Русский язык в школе. – 1971. – № 3. – С. 81–84.
- 12.Бабайцева В. В. Понятие о функциональных омонимах / В. В. Бабайцева // Русская словесность. – 2003. – № 6. – С. 34–39.
- 13.Бабайцева В. В. Явления переходности в грамматическом строе русского языка / В. В. Бабайцева // Материалы по русско-славянскому языкознанию : сб. статей / отв. ред. В. И. Собинникова. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1967. – № 3. – С. 13–23.
- 14.Божко Ю. О. Варіанти фразеологічних одиниць прийменниково-відмінкової моделі / Ю. О. Божко // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць. – Х. : ХДПУ, 2004. – Вип. 13. – С. 54–57.
- 15.Божко Ю. О. Прийменниково-відмінкова модель українських фразеологізмів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Ю. О. Божко. – Х., 2002. – 20 с.
- 16.Братцева В. В. Фразеологические предлоги в научном тексте русского и немецкого языков : автореф. дис. канд. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / В. В. Братцева. – Челябинск, 2009. – 24 с.
- 17.Бугаков О. В. Аналіз граматичної омонімії прийменників у мові й у тексті / О. В. Бугаков // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 87–98.
- 18.Бугаков О. В. Функціонування прийменників в українському тексті: морфологічний та семантико-синтаксичний аспекти [Текст] : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Бугаков Олег Віталійович ; Нац. акад. наук України, Укр. мовно-інформ. фонд ; наук. кер. Грязнухіна Т. О. – К., 2006. – 233 с.
- 19.Булыгина Т. В. Проблемы теории морфологических моделей / Булыгина Т. В. – М. : Наука, 1977. – 228 с.

- 20.Буніятова І. Р. Становлення складнопідрядного речення в давньогерманських мовах (IV – XIII ст.) [Текст] : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Ізабелла Рафаїлівна Буніятова. – К., 2004. – 327 с.
- 21.Буніятова І. Р. Типологія мовних змін в історичній перспективі / І. Р. Буніятова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – Серія : Філологія. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – Т. 12, № 1. – С. 57–65.
- 22.Буніятова І. Р. Шляхи розвитку мовних систем: еволюція і катастрофа / І. Р. Буніятова // Магістеріум. – 2011. – Вип. 43 : Мовозн. студії. – С. 3–8.
- 23.Бутко Л. В. Багатокомпонентні моделі неповнозначних лексичних комплексів (НЛК), співвідносних із частками, з ланцюговим розгортанням, віялоподібним розщепленням і віялоподібним згортанням структури / Л. В. Бутко // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – Вип. 73. – С. 20–26.
- 24.Бутко Л. В. Властивості форми вираження прийменникових лексичних комплексів, до складу яких входить компонент на / Л. В. Бутко // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 171. – С. 74–77.
- 25.Бутко Л. В. Неповнозначні лексичні комплекси, співвідносні з прийменниками відповідності і підстави: структурно-семантичний підхід / Л. В. Бутко // Слов'янський вісник. Серія : Філологічні науки : зб. наук. праць. – Рівне : РВЦ РІС КСУ, 2006. – Вип. 6. – С. 23–29.
- 26.Бутко Л. В. Неповнозначні лексичні комплекси, співвідносні з прийменниками темпоральної і просторової семантики, в аспекті структурно-семантичних властивостей / Л. В. Бутко // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – Вип. 67. – С. 21–29.
- 27.Бутко Л. В. Неповнозначні лексичні комплекси української мови (структурно-семантичний і функціонально-стилістичний аспекти) :

- автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. В. Бутко. – Кіровоград, 2008. – 17 с.
28. Бутко Л. В. Непродуктивні об'єднання у складі двокomпонентних прийменникових і партикулярних лексичних комплексів / Л. В. Бутко // Вісник ЛНПУ ім. Тараса Шевченка. Серія : Філологічні науки. – Луганськ : Альма-матер, 2008. – № 5 (144) – С. 95–104.
29. Бутко Л. В. Структурно-семантична характеристика неповнозначних лексичних комплексів, співвідносних із прийменниками каузальної семантики / Л. В. Бутко // Мова і культура. – Вип. 9. – Т. XII (100). Актуальні проблеми сучасної філологічної науки. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2007. – С. 50–55.
30. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове / Виноградов В. В. – М. : Гос. уч.-пед. изд-во, 1947. – 784 с.
31. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) : учеб. пособ. для вузов / Виноградов В. В. ; отв. ред. Г. А. Золотова. – [3-е изд., испр.]. – М. : Высшая школа, 1986. – 640 с.
32. Вихованець І. Р. Дві версії про місцевий відмінок / І. Р. Вихованець // Мовознавство. – 1994. – № 1. – С. 25–30.
33. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / Вихованець І. Р. – К. : Наук. думка, 1980. – 286 с.
34. Вихованець І. Р. Система відмінків української мови / Вихованець І. Р. – К. : Наук. думка, 1987. – 231 с.
35. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська ; за ред. І. Р. Вихованця. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с. – (Академічна грамати́ка української мови).
36. Гак В. Г. Языковые преобразования / Гак В. Г. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1998. – 768 с.

37. Гальченко Е. В. Употребление предлогов с фразеологизированным значением в языке современной прессы [Текст] : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Елена Валерьевна Гальченко. – Белгород, 2004. – 208 с.
38. Глущенко В. А. Лінгвістичний метод: сучасні концепції / В. А. Глущенко // Наукові праці : наук.-метод. журнал. Серія : Філологія. Мовознавство. – К., 2012. – Вип. 183. – Т. 195. – С. 17–20.
39. Глущенко В. А. Лінгвістичний метод як складна логічна одиниця (до визначення семантики терміна) / В. А. Глущенко // Вісник Луганського державного педагогічного університету ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2001. – № 4 (36). – С. 124–127.
40. Глущенко В. А. Структура лінгвістичного методу: гомогенні та гетерогенні концепції / В. А. Глущенко // *Studia philologica* (Філологічні студії). – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – Вип. 3. – С. 5–10.
41. Голубовська І. О. Етноспецифічні константи мовної свідомості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / І. О. Голубовська. – К., 2004. – 38 с.
42. Городенська К. Співвідношення власне-прийменникових і невластивих прийменникових ознак у слівно-морфемній концепції прийменника І. Р. Вихованця / К. Городенська // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. на пошану член-кореспондента НАН України Івана Романовича Вихованця / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 2 (4). – С. 47–57.
43. Готт В. С. О понятийном аппарате современной науки / В. С. Готт // Вопросы философии. – 1982. – № 8. – С. 80–87.
44. Грачова І. Є. Становлення класу слів-квантифікаторів в англійській мові (VII - XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / І. Є. Грачова. – К., 2007. – 19 с.
45. Грязнухина Т. А. Анализ предложных связей в научном тексте / Грязнухина Т. А. – К. : Наук. думка, 1985. – 147 с.

46. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / Гумбольдт В. фон. – М. : Прогресс, 1984. – 397 с.
47. Денисов П. Н. Принципы моделирования языка. (На материале вспомогательных языков для автоматического поиска и перевода) / Денисов П. Н. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1965. – 205 с.
48. Диброва Е. И. Параметризация фразеологических единиц-словоформ / Е. И. Диброва // Фразеология в Машинном фонде русского языка. – М. : Наука, 1990. – С. 152–160.
49. Динамика структуры современного русского языка / [Акимова Г. Н., Богданов С. И., Бондаренко Л. В. и др.] ; отв. ред. В. В. Колесов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1982. – 136 с.
50. Дорошенко І. С. Вступ до мовознавства : навч. посіб. [для студ. філол. спец. ун-тів і пед. ін-тів] / І. С. Дорошенко, П. С. Дудик. – К. : Вища школа. – 1974. – 295 с.
51. Жаботинська С. А. Синтаксична метафора у світлі граматики конструкцій (багатозначність структури Np2 of Np1) [Електронний ресурс] / С. А. Жаботинська // *Studia philologica*. – 2012. – Вип. 1. – С. 43–51. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/stfil_2012_1_11.pdf (дата звернення 28.12.2015). – Назва з екрана.
52. Жирмунский В. М. Об аналитических конструкциях / В. М. Жирмунский // Аналитические конструкции в языках различных типов. – Л. : Наука, Ленингр. отд-ние, 1965. – С. 5–87.
53. Жирмунский В. М. О границах слова / В. М. Жирмунский // Морфологическая структура слова в языках различных типов / Отв. ред. В. М. Жирмунский и О. П. Суник. – М. – Л. : Изд-во АН СССР, 1963. – С. 6–33.
54. Жирмунский В. М. О природе частей речи и их классификации / В. М. Жирмунский // Вопросы теории частей речи: На материале языков различных типов. – Л. : Наука, Ленингр. отд-ние, 1968. – С. 7–32.

55. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Морфологія : [монографія] / Загнітко А. П. – Донецьк : ДонДУ, 1996. – 437 с.
56. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови: Синтаксис : [монографія] / Загнітко А. П. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
57. Зализняк А. А. Русское именное словоизменение / Зализняк А. А. – М. : Наука, 1967. – 372 с.
58. Засорина Л. Н. Введение в структурную лингвистику / Засорина Л. Н. – М. : Высшая школа, 1974. – 319 с.
59. Зданевич И. К. К вопросу о переходе частей речи в другие / И. К. Зданевич // Учён. зап. Горьковск. пед. ин-та. – Горький, 1971. – Вып. 128 : Сер. филол. наук. – С. 48–58.
60. Кибрик А. Е. Константы и переменные языка / Кибрик А. Е. – СПб. : Алетейя, 2003. – 720 с.
61. Клобуков Е. В. Переходные процессы в образовании служебных частей речи (предлоги как продуктивный класс лексем) / Е. В. Клобуков // Вопросы функциональной грамматики. – Гродно : ГрГУ, 2001. – С. 3–13.
62. Корпусна лінгвістика / В. А. Широков, О. В. Бугаков, Т. О. Грязнухіна та ін. – К. : Довіра, 2005. – 471 с.
63. Костусяк Н. М. Семантико-синтаксичні ознаки місцевого відмінка / Н. М. Костусяк // Граматика слова і граматика мови : зб. наук. праць. – Донецьк : ДонНУ, 2005. – С. 66–82.
64. Кудрявцева Л. А. Моделирование динамики словарного состава языка : [монография] / Кудрявцева Л. А. – К. : ИСИОУ, 1993. – 280 с.
65. Куш Н. В. Прийменникова еквівалентність в українській граматиці: структура, семантика, функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец.: 10.02.01 «Українська мова» / Н. В. Куш. – Донецьк, 2009. – 20 с.
66. Куш Н. В. Проблема еквівалентності слова в структурному і семантичному аспектах (на матеріалі еквівалентності прийменникових

- комплексів) / Н. В. Куц // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць / укл.: А. Загнітко [та ін.]. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – Вип. 12. – С. 57–61.
67. Куц Н. В. Семантична еволюція службових слів: на матеріалі сучасних українських прийменникових еквівалентів / Н. В. Куц // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць / укл. А. Загнітко [та ін.]. – Донецьк : ДонНУ. – 2007. – Вип. 15. – С. 150–154.
68. Левакіна Т. В. Семантична диференціація та функціонування прийменників соціативності в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. В. Левакіна. – Запоріжжя, 2011. – 17 с.
69. Лучик А. А. Властивості форми вираження еквівалентів часток в українській мові / А. А. Лучик // Наук. записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2003. – Вип. 48. – С. 3–9.
70. Лучик А. А. Зауваги щодо створення граматики мовних процесів / А. А. Лучик // Магістеріум. – 2014. – Вип. 57 : Мовозн. студії. – С. 48–51.
71. Лучик А. А. Еквіваленти слова в українській і російській мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова»; 10.02.02 «Російська мова» / А. А. Лучик. – К., 2001. – 34 с.
72. Лучик А. А. Природа і статус еквівалентів слова у мовній системі / А. А. Лучик // Мовознавство. – 2006. – № 5. – С. 95–99.
73. Лучик А. А. Польсько-український словник еквівалентів слова / А. А. Лучик, О. О. Антонова; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Інститут славістики Польської академії наук. – К. : ВПЦ НАУКМА, 2013. – 243 с.
74. Лучик А. А. Принципи моделювання форми вираження прислівникових еквівалентів слова / А. А. Лучик // Наукові записки. – Серія : Філологічні

- науки (мовознавство). – Вип. 35. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 12–19.
75. Лучик А. А. Прислівникові еквіваленти слова в українській мові / Лучик А. А. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009. – 167 с.
76. Лучик А. А. Проблема перехідних явищ у мовних системах / А. А. Лучик // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. пр. / МОН України; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х. : ХНПУ, 2007. – Вип. 22. – С. 26–31.
77. Лучик А. А. Роль сполучень, еквівалентних слову, у структурній організації речень / А. А. Лучик // Актуальні проблеми синтаксису : матеріали Всеукр. наук. конф., присвяч. 85-річчю проф. І. І. Слинька, 16–18 жовт. 1997 р. : матеріали. – Чернівці : ЧДУ, 1997. – С. 66–68.
78. Лучик А. А. Російсько-український та українсько-російський словник еквівалентів слова / Лучик А. А. – К. : Довіра, 2003. – 495 с.
79. Лучик А. А. Словник еквівалентів слова української мови / Лучик А. А. – К. : Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 174 с.
80. Лучик А. А. Українсько-польський словник еквівалентів слова / А. А. Лучик, О. О. Антонова, І. Дубровська; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Інститут славістики Польської академії наук. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2011. – 311 с.
81. Ляхур Ч. Перспективы лексикографического описания предложной системы славянских языков (на материале польского языка) / Ч. Ляхур // Лінгвістичні студії : зб. наук. праць / укл. : А. Загнітко (наук. ред.) [та ін.] – Донецьк : ДонНУ, 2005. – Вип. 13 – С. 78 – 80.
82. Мейзерська І. В. Відображення розвитку прийменникової системи української мови у сучасній тлумачній лексикографії / І. В. Мейзерська // Лексико-граматичні інновації у сучасних слов'янських мовах : матеріали

- IV Міжнар. наук. конф. (Дніпропетровськ, 9–10 квітня 2009 р.) / упор. Т. С. Пристайко. – Дніпропетровськ : Пороги, 2009. – С. 36–39.
83. Мейзерська І. В. Прийменник в українській тлумачній лексикографії II половини XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. В. Мейзерська. – К., 2010. – 19 с.
84. Мейзерська І. В. Прийменники сучасної української мови у лексикографічному висвітленні : [монографія] / Мейзерська І. В.. – Одеса: Астропринт, 2012. – 253 с.
85. Нерознак В. П. О трех подходах к изучению языков в рамках синхронного сравнения (типологический–характерологический–контрастивный) / В. П. Нерознак // Сопоставительная лингвистика и обучение неродному языку. – М. : Наука, 1987. – С. 5–26.
86. Пелепейченко Л. Н. Переходность значений слов и фразеосочетаний [Текст]: дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02 / Людмила Николаевна Пелепейченко. – Х., 1996. – 465 с.
87. Пещак М. М. Нариси з комп'ютерної лінгвістики / М. М. Пещак. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 200 с.
88. Пещак М. М. Соотношение формы и содержания в моделировании речевой деятельности / М. М. Пещак // Методологические проблемы языкознания / отв. ред. А. С. Мельничук. – К. : Наук. думка, 1988. – С. 107–127.
89. Пещак М. М. Проблеми вичленування слова як семантичної одиниці / М. М. Пещак // Мовознавство. – К., 1972. – № 4. – С. 74–81.
90. Пещак М. М. Проблеми мовного розвитку. Внутрішні закони розвитку мови і мовлення / М. М. Пещак // Філософські питання мовознавства. – К., 1972. – С. 112–145.
91. Плунгян В. А. Грамматикализация [Електронний ресурс] / В. А. Плунгян // Электронная энциклопедия «Кругосвет». – Режим доступу:

<http://www.krugosvet.ru/articles/76/1007616/1007616a1.htm> (дата звернення 28.12.2015). – Назва з екрана.

92. Поміркована Т. В. Типологія семантико-граматичних відношень у прийменникових конструкціях англійської та української мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / Т. В. Поміркована. – К., 2010. – 18 с.
93. Пособчук О. О. Багатокомпонентні моделі прийменникових еквівалентів слова української, німецької та іспанської мов з послідовним розгортанням структури / О. О. Пособчук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. – Вип. 9. – Одеса: МГУ, 2014. – С. 145–149.
94. Пособчук О. О. Граматикалізаційні процеси у розвитку прийменникової системи української мови / О. О. Пособчук // Мови і культури: між Сходом і Заходом (Пам'яті Омеляна Пріцака). – К. : ВПЦ НаУКМА, 2015. – С. 210–219.
95. Пособчук О. О. Двокомпонентні прийменникові еквіваленти слова прийменниково-іменникового походження в українській, німецькій та іспанській мовах / О. О. Пособчук // Теоретична і дидактична філологія. – 2014. – Вип. 18. – С. 235–240.
96. Пособчук О. О. Двокомпонентні прийменникові еквіваленти слова в українській, німецькій та іспанській мовах / О. О. Пособчук // Мова і соціум: етнокультурний аспект : зб. тез за матеріалами IV Міжнар. наук. конф. молодих учених (м. Бердянськ, 19–20 вересня 2014 р.) / гол. ред. О. П. Колінько. – Бердянськ : БДПУ, 2014. – С. 51–53.
97. Пособчук О. О. Зіставний аналіз прийменникових еквівалентів слова української та німецької мов / О. О. Пособчук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя. – 2013. – Кн. 4. – С. 278–283.

- 98.Пособчук О. О. Особливості перекладу українських прийменникових еквівалентів слова на німецьку мову / О. О. Пособчук // Слов'янський збірник : зб. наук. праць. – Чернівці : Букрек, 2014. – Вип. 18. – С. 367–376.
- 99.Пособчук О. О. Препозиціоналізація в іспанській мові / О. О. Пособчук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Філологічні науки. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя.– 2014. – Кн. 1. – С. 58–61.
100. Пособчук О. О. Препозиціоналізація у німецькій мові / О. О. Пособчук // Магістеріум. – 2013. – Вип. 50 : Мовозн. студії. – С. 68–73.
101. Пособчук О. О. Прийменники vs. прийменникові еквіваленти слова іспанської мови [Електронний ресурс] / О. О. Пособчук // MegaLing'2013. Горизонти прикладної лінгвістики та лінгвістичних технологій : тези доповідей міжнар. наук. конф, 19–22 листопада 2013 р. – К., 2013. – Режим доступу: <http://megaling.ulif.org.ua/tezi-2013-rik/posobchuk-oksana-oleksandrivna-priymenniki-vs-priymennikov-i-ekvivalenti-slova-ispanskoyi-movi.html/> (дата звернення 28.12.2015) – Назва з екрана.
102. Пособчук О. О. Прийменникові еквіваленти слова прислівниково-прийменникового походження в українській, німецькій та іспанській мовах / О. О. Пособчук // Дослідження і викладання іноземних мов у глобалізованому економічному просторі : зб. матеріалів і тез I Міжнар. конф. «Дослідження і викладання іноземних мов у глобалізованому економічному просторі» (присв. 180-річчю Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка), 11 вересня 2014 р. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2014. – С. 58–62.
103. Пособчук О. О. Статус прийменникових еквівалентів слова в українській, німецькій та іспанській мовах / О. О. Пособчук // Мова, література і культура: актуальні питання взаємодії : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22–23 серпня 2014 р. – Львів : ГО «Наукова

- філологічна організація «Логос», 2014. – С. 39–42.
104. Пособчук О. О. Ambiguity of Prepositional Equivalents of Word / О. О. Пособчук // Сучасна філологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Одеса, 12–13 вересня 2014 р.). – Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2014. – С. 42–45.
  105. Пособчук О. О. Harmonization of linguistic terminology: prepositional equivalents of the word / О. О. Пособчук // Магістеріум. – 2014. – Вип. 57 : Мовозн. студії. – С. 84–88.
  106. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике : в 4 т. / Потебня А. А. – М. : Учпедгиз, 1958. – Т. 1–2. – 536 с.
  107. Ревзин И. И. Модели языка / Ревзин И. И. – М. : АН СССР, 1962. – 192 с.
  108. Рогожникова Р. П. Об эквивалентах слова в русском языке / Р. П. Рогожникова // Вопросы языкознания. – 1977. – № 5. – С. 110–116.
  109. Рогожникова Р. П. Словарь эквивалентов слова: наречные, служебные, модальные единства / Рогожникова Р. П. – М. : Русский язык, 1991. – 254 с.
  110. Рогожникова Р. П. Толковый словарь сочетаний, эквивалентных слову / Рогожникова Р. П. – М. : АСТ, 2003. – 416 с.
  111. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики / Русанівський В. М. ; відп. ред. О.С. Мельчук. – К. : Наук. думка, 1988. – 240 с.
  112. Сидоренко Е. Н. Функциональные омонимы в лексикографической практике (на материале русского языка) / Е. Н. Сидоренко, И. Я. Сидоренко // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 60 – Т. 3. – С. 18–22.
  113. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови / Скрипник Л. Г. – К. : Наук. думка, 1973. – 280 с.

114. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова / [уклад. А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк, Г. В. Ситар, І. А. Щукіна]. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2007. – 416 с.
115. Слюсарева Н. А. О некоторых проблемах иерархической организации языка / Н. А. Слюсарева // Единицы разных уровней грамматического строя языка и их взаимодействие. – М. : Наука, 1969. – С. 269–273.
116. Соболева П. А. Словообразовательная полисемия и омонимия / П. А. Соболева. – М. : Наука, 1980. – 294 с.
117. Современный русский язык. Лексикология и фразеология / [Лисиченко Л. А., Павловская Г. В., Пелепейченко Л. Н. и др.] ; под ред. Л. А. Лисиченко. – К. : ИСИО, 1993. – 144 с.
118. Соссюр Ф. де. Курс общей лингвистики / Ф. де Соссюр ; [пер. с франц. под ред. А. А. Холодовича] // Труды по языкознанию. – М. : Прогресс, 1977. – С. 9–269.
119. Теркулов В. И. Слово и номинатема: Опыт комплексного описания основной номинативной единицы языка / Теркулов В. И. – Горловка : ГГПИИЯ, 2007. – 240 с.
120. Трухина С. А. К изучению лексико-грамматических фразеологизмов / С. А. Трухина // Методы и приемы научного анализа в фразеологических исследованиях. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1978. – С. 44–49.
121. Фразеологічний словник української мови : у 2-х кн. / Нац. акад. наук України, Інститут української мови ; [уклад. В. М. Білоноженко та ін. ; ред. кол. Л. С. Паламарчук та ін.]; – [2-е вид.]. – К. : Наук. думка, 1999. – Кн. 1. – 528 с. – Кн. 2. – 980 с.
122. Функціонально-комунікативна і текстова парадигма українських прийменників та їхніх еквівалентів : монографія / [К. М. Виноградова, І. Г. Данилюк, А. П. Загнітко, Н. Г. Загнітко, Н. В. Куш]. – Донецьк : Вебер, 2009. – 209 с.

123. Чабаненко В. А. Стилiстика експресивних засобiв української мови : [монографiя] / Чабаненко В. А. – Запорiжжя : ЗДУ, 2002. – 351 с.
124. Чейф У. Значение и структура языка / Чейф У. ; [пер. с англ. Г. С. Щура ; посл. С. Д. Кацнельсона]. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с.
125. Черкасова Е. Т. О правописании производных предлогов / Е. Т. Черкасова // О современной русской орфографии. – М. : Наука, 1964. – С. 98–109.
126. Черкасова Е. Т. Переход полнозначных слов в предлоги / Черкасова Е. Т. ; отв. ред. В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1967. – 280 с.
127. Шанский Н. М. Лексикология современного русского языка / Шанский Н. М. – [изд. 2-е, испр.] – М. : Просвещение, 1972. – 328 с.
128. Шаумян С. К. Структурная лингвистика / Шаумян С. К. – М. : Наука, 1965. – 296 с.
129. Шереметьева Е. С. Отыменные релятивы современного русского языка. Семантико-синтаксические этюды : [монография] / Шереметьева Е. С. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 2008. – 236 с.
130. Шиганова Г. А. Система лексических и фразеологических предлогов в современном русском языке / Шиганова Г. А. – Челябинск : Изд-во Челяб. гос пед. ун-та, 2001. – 454 с.
131. Шиганова Г. А. Релятивные фразеологизмы русского языка / Шиганова Г. А. – Челябинск : Изд-во-Челяб. гос пед. ун-та, 2003. – 306 с.
132. Шипнiвська О. О. Автоматичне визначення прийменникових конструкцiй в знаннєорiєнтованiй системi машинного перекладу / О. О. Шипнiвська, І. В. Пампуха, А. С. Глухова // Збiрник наукових праць Вiйськового iнституту Киiвського нацiонального унiверситету iменi Тараса Шевченка. К. : Вид-во ВiКНУ, 2013. – Вип. 43. – С. 204–211.
133. Шмелёв Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Шмелёв Д. Н. – М. : Наука, 1973. – 280 с.

134. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике / Щерба Л. В. / отв. ред. М. И. Матусевич. – Т. 1. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1958. – 158 с.
135. Ярун Г. М. «Українсько-польський словник еквівалентів слова»: до питання про обриси вітчизняної перекладної лексикографії / Г. М. Ярун // Магістеріум. – 2013. – Вип. 50 : Мовозн. студії. – С. 101–105.
136. Ярцева В. Н. Проблемы языкового варьирования: исторический аспект / В. Н. Ярцева // Языки мира. Проблемы языковой вариативности. – М. : Наука, 1990. – С. 436.
137. Admoni W. Der deutsche Sprachbau / W. Admoni, C. Beck. – München : Vierte überarbeitete und erweiterte Auflage, 1982. – 336 S.
138. Bello A. Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos. Con las notas de Rufino José Cuervo (estudio y edición de R. Trujillo) / A. Bello. – Madrid : Arco/Libros, 1988. – 384 p.
139. Beneš E. Präpositionswertige Präpositionalfügungen / E. Beneš // Sprachsystem und Sprachgebrauch: Festschrift für Hugo Moser zum 65. Geburtstag. – Düsseldorf : Schwann, 1974. – S. 33–52.
140. Biaduń-Grabarek H. Zur Bestimmung und Abgrenzung der präpositionsartigen Präpositionalphrasen / H. Biaduń-Grabarek // Neue Fragen der Linguistik. Akten des 25. Linguistischen Kolloquiums, Paderborn. – Tübingen, 1991. – S. 321–327.
141. Bloomfield L. Language / L. Bloomfield. – London : George Allen&Unwin LTD. Museum Street, 1973. – 566 p.
142. Brinton L. J. Grammaticalization versus lexicalization reconsidered: on the 'late' use of temporal adverbs / L. J. Brinton // English historical syntax and morphology: selected papers from 11ICEHL [ed. by T. Fanego, M. J. López-Couso, J. Pérez-Guerra]. – Amsterdam : Benjamins, 2002. – P. 67–97.
143. Brinton L. J. Lexicalization and language change / L. J. Brinton, E. C. Traugott. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 220 p.

144. Brøndal V. Théorie des prépositions. Introduction à une sémantique rationnelle / V. Brøndal. – Copenhague : Munksgaard, 1950. – 143 p.
145. Bünting K.-D., Eichler W. Grammatiklexikon. Kompaktwissen für Schule, Ausbildung, Beruf / K.-D. Bünting, W. Eichler. – Frankfurt am Main : Scriptor, 1989. – 208 S.
146. Bury E. Grammatik im Überblick. Grundlagen und Regeln der deutschen Sprache / E. Bury. – Reinbek bei Hamburg : Rowohlt, 2000. – 192 S.
147. Bybee J. Back to the future / J. Bybee, W. Pagliuca, R. Perkins // Approaches to Grammaticalization [ed. by E.C. Traugott, and B. Heine]. – Amsterdam : John Benjamins, 1991. – P. 17–58.
148. Bybee J. Frequency and the Emergence of Linguistic Structure / J. Bybee, P. Hopper. – Amsterdam : J. Benjamins, 2001. – 492 p.
149. Bybee J. L. Mechanisms of Change in Grammaticization: The Role of Frequency / J. L. Bybee // The Handbook of Historical Linguistics / [ed. by B. D. Joseph, R. D. Janda]. – Oxford : Blackwell Publishing Ltd., 2003. – P. 602–623.
150. Bybee J. The Evolution of Grammar / J. Bybee, R. Perkins, W. Pagliuca. – Chicago : Chicago University Press, 1994. – 420 p.
151. Chapanis A. Men, Machines and Models / A. Chapanis. – 1961. – P. 27–34.
152. Chomsky N. Three models for the description of language / N. Chomsky // IRE Transactions on Information Theory. – 1956. – Vol. 2. – Issue 3. – P. 113–124.
153. Daneš F. The relation of centre and periphery as a language universal / F. Daneš // Travaux linguistiques de Prague 2: Les problemes du centre et de la peripherie du systeme de la langue. – Prague, 1966. – S. 9–21.
154. Diccionario de la lengua española [Electronic Resource]. – 2001. – Access Mode : <http://dle.rae.es>.
155. Diccionario esencial de la lengua española [Electronic Resource]. – 2006. – Access Mode : <http://lema.rae.es/desen>.

156. Diccionario panhispánico de dudas [Electronic Resource]. – 2005. – Access Mode : <http://lema.rae.es/dpd>.
157. Diewald G. Bedeutungswandel und Grammatikalisierung / G. Diewald // Linguistische Aspekte des Vergleichs, der Metapher und der Metonymie [ed. by M. Lefèvre]. – Tübingen : Stauffenburg, 2014. – S. 181–202.
158. Diewald G. Grammatikalisierung. Eine Einführung in Sein und Werden grammatischer Formen / G. Diewald. – Tübingen : Niemeyer, 1997. – 133 S.
159. Di Meola C. Die Grammatikalisierung deutscher Präpositionen / C. Di Meola. – Tübingen : Stauffenburg, 2000. – 296 S.
160. Di Meola C. Grammaticalization of Postpositions in German / C. Di Meola // H. Cuyckens et al. (Hg.), Motivation in Language. Festschrift für Günter Radden. – Amsterdam, 2003 – S. 203–223.
161. Di Meola C. Synchronic Variation as a Result of Grammaticalization: Concessive Subjunctions in German and Italian / C. Di Meola. – Linguistics. – 2000. – Nummer 39. – S. 133–149.
162. Di Meola C. Vom Inhalts- zum Funktionswort: Grammatikalisierungspfade deutscher Adpositionen / C. Di Meola // Sprachwissenschaft. – 2001. – Nummer 26. – S. 59–83.
163. Duden. Deutsches Universalwörterbuch. 6., überarbeitete und erweiterte Auflage. – Mannheim : Dudenverlag, 2006. – 2016 S.
164. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Duden Online [Electronic Resource]. – 2015. – Access Mode : <http://www.duden.de/woerterbuch>.
165. Duden. Die Grammatik (hrsg. von der Dudenredaktion. 8.), überarbeitete Auflage. – Mannheim : Dudenverlag, 2009. – 1343 S.
166. Duden. Die Grammatik. Unentbehrlich für richtiges Deutsch / Hrsg. von der Dudenredaktion. – 7., völlig neu erarbeitete und erweiterte Auflage. – Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich : Dudenverlag, 2005. – 1343 S.
167. Earle J. The Philology of the English Tongue – 5th edn. / J. Earle. – Oxford : Oxford University Press, 1892. – 744 p.

168. Engel U. Deutsche Grammatik / U. Engel. – Heidelberg : Groos, 1988. – 888 S.
169. Fischer O. Introduction / O. Fischer, A. Rosenbach // Pathways of change: grammaticalization in English [ed. by O. Fischer, A. Rosenbach, D. Stein]. – Amsterdam : Benjamins, 2000. – P. 1–37.
170. Forstreuter E. Die Präpositionen / E. Forstreuter, K. Egerer-Möslein. – Leipzig : VEB Verlag Enzyklopädie, 1978. – 119 S.
171. Gabriel Ch. Romanische Sprachwissenschaft / Ch. Gabriel, T. Meisenburg. – Paderborn : W. Fink, 2007. – 245 S.
172. García Yebra V. Claudicación en el uso de preposiciones / V. García Yebra. – Madrid : Gredos, 1988. – 287 p.
173. Givón T. English Grammar : A Function-based Introduction / T. Givón. – Amsterdam : John Benjamins, 1993. – Volume I. – 318 p.
174. Givón T. Historical syntax and synchronic morphology: an archaeologist's field trip / T. Givón // Papers from the Regional Meetings of the Chicago Linguistic Society. – 1971. – CLS 7. – P. 394–415.
175. Harris A. Historical Syntax in Cross-Linguistic Perspective / A. Harris, L. Campbell. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 488 p.
176. Haspelmath M. Why is grammaticalisation irreversible? / M. Haspelmath // Linguistics 37. – 1999. – Issue 6. – P. 1043–1068.
177. Heine B. Grammaticalization: a conceptual framework / B. Heine, U. Claudi, F. Hünemeyer. – Chicago & London : University of Chicago Press, 1991. – 318 p.
178. Heine B. On contact-induced grammaticalization / B. Heine, T. Kuteva // Studies in Language. – 2003. – Volume 27, Number 3. – P. 529–572.
179. Helbig G. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha. – Berlin u.a. : Langenscheidt, 1974. – 629 S.

180. Helbig G. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha – 9 Auflage. – Berlin u.a.: Langenscheidt, 1999. – 736 S.
181. Helbig G. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha – 10 Auflage. – Berlin u.a.: Langenscheidt. 2001. – 654 S.
182. Helbig G. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht / G. Helbig, J. Buscha. – Berlin : Langenscheidt, 2007. – 654 S.
183. Helbig G. Leitfaden der deutschen Grammatik / G. Helbig, J. Buscha. – Berlin u.a. : Langenscheidt, 2000. – 287 S.
184. Hertel V. Der Gebrauch lokaler Präpositionen in Adverbialien im Deutschen des 18. Jahrhunderts / V. Hertel. – Berlin, 1982. – 157 S.
185. Hoffmann S. Grammaticalization and English Complex Prepositions: A Corpus-Based Study / S. Hoffmann. – London & New York : Routledge, 2005. – 214 p.
186. Himmelmann N. P. Lexicalization and grammaticization: opposite or orthogonal? / N. P. Himmelmann // What makes grammaticalization : a look from its fringes and its components [ed. by W. Bisang, N. P. Himmelmann, B. Wiemar]. – Berlin : de Gruyter, 2004. – P. 21–42.
187. Huddleston R. The Cambridge Grammar of the English Language / R. Huddleston, G. K. Pullum. – Cambridge : Cambridge University Press. – 2002. – 1860 p.
188. Humboldt W. v. Über das Entstehen der grammatischen Formen, und ihren Einfluss auf die Ideenentwicklung / W. v. Humboldt // Wilhelm von Humboldt. Über die Sprache. Reden von der Akademie [Hrsg., kommentiert u. mit einem Nachw. Vers. V. J. Trabant]. – Tübingen, Basel, 1994. – S. 52–81.
189. Keller R. Zeichentheorie. Zu einer Theorie semiotischen Wissens / R. Keller. – Tübingen / Basel : Francke, 1995. – 276 S.

190. Koike K. Algunas observaciones sobre colocaciones sustantivo-verbales / K. Koike // Gerd Wotjak. Estudios de fraseología y fraseografía del español actual. Vervuert Iberoamericana. – 1998. – P. 245–255.
191. Kruisinga E. A Handbook of Present-day English. Part II: English Accidence and Syntax / E. Kruisinga. – 5th edn. – Groningen : P. Noordhoff, 1932 – 550 p.
192. Kürschner W. Grammatisches Kompendium / W. Kürschner. – Tübingen : A. Francke, 1989. – 166 S.
193. Kuryłowicz J. The evolution of grammatical categories / J. Kuryłowicz // Diogenes 51. – 1965. – Number 51. – P. 55–71.
194. Lamiroy B. La teoría de la gramaticalización y sus aplicaciones en las lenguas románicas / B. Lamiroy // ELUA. Estudios de Lingüística. – 2004. – Anexo 2. – P. 245–266.
195. Lang J. Die französischen Präpositionen: Funktion und Bedeutung / J. Lang. – Heidelberg : Winter, 1991. – 513 S.
196. Lehmann W. P. Historical Linguistics / W. P. Lehmann. – 3rd ed. – London : Routledge, 1992. – 288 p.
197. Lehmann Ch. Bildung von Adpositionen im Deutschen / Ch. Lehmann, Ch. Stolz. – Erfurt : Seminar für Sprachwissenschaft der Universität (ASSidUE, 6). – 1992. – 44 p.
198. Lehmann Ch. New reflections on grammaticalization and lexicalization / Ch. Lehmann // New reflections on grammaticalization [ed. by I. Wischer, G. Diewald]. – Amsterdam : Benjamins, 2002. – P. 1–18.
199. Lehmann Ch. Theory and Method in Grammaticalization / Ch. Lehmann // Grammatikalisierung [ed. by G. Diewald]. – Berlin : de Gruyter, 2005. – S. 152–187.
200. Lehmann Ch. Thoughts on Grammaticalization / Ch. Lehmann. – München: Unterschleissheim; Newcastle: Lincom Europa, 1995. – 192 p.
201. Lightfoot D. Principles of Diachronic Syntax / D. Lightfoot. – Cambridge : University Press, 1979. – 429 p.

202. Lindqvist Ch. Zur Entstehung von Präpositionen im Deutschen und Schwedischen / Ch. Lindqvist // Linguistische Arbeiten, 311. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1994. – 323 S.
203. Meibauer J. Komplexe Präpositionen – Grammatikalisierung, Metapher, Implikatur und "division of pragmatic labour"/ J. Meibauer // Implikaturen. Grammatische und pragmatische Analysen (Linguistische Arbeiten 343). – Tübingen : Niemeyer, 1995. – P. 47–74.
204. Meillet A. L'évolution des formes grammaticales / A Meillet // Scientia (Rivista di Scienza) 12. – 1912. – Number 26, 6. – S. 384–400.
205. Mortensen C. D. Communication: Study of Human Interaction / C. D. Mortensen. – 1972. – 430 p.
206. Náñez E. La locution prepositiva en el lenguaje administrativo / E. Náñez // Boletín de la Real Academia Española, 71, 1991. – P. 383–395.
207. Náñez E. Sobre el ligamento prepositivo. Homenaje a Alonso Zamora Vicente / E. Náñez. – 1988. – vol. 1. – P. 459–479.
208. Nübling D. Historische Sprachwissenschaft des Deutschen. Eine Einführung in die Prinzipien des Sprachwandels / D. Nübling, A. Dammel, J. Duke, R. Szczepaniak. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 2006. – 291 S.
209. Nübling D. Von *in die* über *in`n* und *ins* bis *im*. Die Klitisierung von Präposition und Artikel als „Grammatikalisierungsbaustelle“ / D. Nübling // Grammatikalisierung im Deutschen [ed. by T. Leuschner, T. Mortelmans, S. de Groodt]. – Berlin – New York : de Gruyter, 2005. – S. 105.
210. Nübling D. Wann werden die deutschen Präpositionen flektieren? Grammatikalisierungswege zur Flexion / D. Nübling // Models of Inflection [ed. by R. Fabri, A. Ortmann, Th. Parodi]. – Tübingen : Niemeyer, 1998. – S. 266–289.
211. Nylund-Brodda E. Deskriptiv svensk grammatik / E. Nylund-Brodda, B. Holm. – Stockholm : Skriptor, 1972. – 211 p.
212. Pavón Lucero M. V. Sintaxis de partículas / M. V. Pavón Lucero. – Madrid : Visor, 2003. – 337 p.

213. Pittner K. Ist der Dativ dem Genitiv sein Tod? – Funktionen und Konkurrenzformen von Genitiv-NPs im heutigen Deutsch / K. Pittner // Sprach- und kulturintegrativer Unterricht Deutsch – Chinesisch [ed. by C. Reuter, A.-K. Schliefl]. – Frankfurt : Lang, 2014. – S. 41–56.
214. Posobchuk O. O. Basismodelle der präpositionalen Wortäquivalente im Ukrainischen, Deutschen und Spanischen / O. O. Posobchuk // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences. – Vienna : “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2014. – No. 7–8. – P. 228–230.
215. Quirk R. A comprehensive grammar of the English language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. – London: Longman, 1985. – 1120 p.
216. Quirk R. A Grammar of contemporary English / R. Quirk, S. Greenbaum, and G. Leech. – London : Longman, 1972 – 1132 p.
217. Quirk R. Complex prepositions and related sequences. English Studies / R. Quirk, J. Mulholland // Supplement; Festschrift for R. W. Zandvoort, 45. – 1964. – P. 64–73.
218. Roch C. Entwicklung eines Annotationsschemas für Präpositionsbedeutungen / C. Roch // Bochumer Linguistische Arbeitsberichte. – Bochum : Sprachwissenschaftliches Institut Ruhr-Universität, 2010. – 48 S.
219. Römer Ch. Morphologie der deutschen Sprache / Ch. Römer. – Tübingen/Basel : A. Francke, 2006 – S. 265.
220. Schröder J. Lexikon deutscher Präpositionen / J. Schröder. – Leipzig : Verlag Enzyklopädie, 1986. – 268 S.
221. Schmitz W. Der Gebrauch der deutschen Präpositionen / W. Schmitz. – München : Max Hueber Verlag, 1964. – 88 S.
222. Schreiner K. Das kleine Grammatiklexikon / K. Schreiner. – München, Düsseldorf, Stuttgart : Oldenbourg Schulbuchverlag, 2006. – 160 S.
223. Schwenter S. The semantic and pragmatic development of substitutive complex prepositions in English / S. Schwenter, E. C. Traugott // Historical

- Pragmatics [ed. by Andreas H. Jucker]. – Amsterdam: Benjamins, 1995 – P. 243–273.
224. Seco R. Manual de gramática español / R. Seco. – Madrid : Aguilar, 1954. – 217 p.
225. Seppänen A. On the so-called complex prepositions / A. Seppänen, R. Bowen, J. Trotta // *Studia Anglica Posnaniensia*. – Poznan : Uniwersytet im Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1994. – Volume 29. – P. 3–29.
226. Solé Y. R. Modern Spanish syntax / Y. R. Solé, C. A. Solé. – Toronto : D. C. Heath, 1977. – 432 p.
227. Stolz Th. Grammatikalisierung und Metaphorisierung / Th. Stolz // *Sprachdynamik. Auf dem Weg zu einer Typologie sprachlichen Wandels* [hrsg. V. Benedikt Jeßing]. – Bochum : Brockmeyer, 1994. – Vol. II. – S. 9–42.
228. Stolz Th. Flexion und Adpositionen, flektierte Adpositionen, adpositionelle Flexion / Th. Stolz // *Language Typology and Universals*. – 1990 – Volume 43. – Issue 1–4. – P. 334–354.
229. Sweet H. A New English grammar / H. Sweet. – [2 vols]. – Oxford, 1900. – 534 p.
230. Szczepaniak R. Grammatikalisierung im Deutschen. Eine Einführung / R. Szczepaniak. – 2., überarbeitete und erweiterte Auflage. – Tübingen : Narr, 2011. – 219 S.
231. Ueda H. Frases prepositivas del español / H. Ueda // *Revista de la Facultad de Ciencias Humanísticas de la Univ. de Tokio*. – 1990. – P. 9–33.
232. Weinrich H. Textgrammatik der deutschen Sprache / H. Weinrich. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 1993. – 1111 S.
233. Wellmann H. Aus Anlaß einer Feier. Grammatische Halbelemente im Umfeld von Präpositionen / H. Wellmann // Koller, Erwin/Moser, Hans (Hrsg.) : *Studien zur deutschen Grammatik*. – Innsbruck : Universität, 1985. – S. 375–393.

234. Wischer I. Grammaticalization versus lexicalization: 'methinks' there is some confusion / I. Wischer // Pathways of change: grammaticalization in English [ed. by O. Fischer, A. Rosenbach, D. Stein]. – Amsterdam : Benjamins, 2000. – P. 355–370.
235. Wittgenstein L. Philosophische Grammatik / L. Wittgenstein [hrsg. von R. Rhees]. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 2007. – 491 S.
236. Wittgenstein L. Philosophische Untersuchungen / L. Wittgenstein // Wittgenstein Ludwig. Werkausgabe Band 1: Tractatus logicophilosophicus. Tagebücher 1914-1916. Philosophische Untersuchungen. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 2007. – S. 225–580.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА

А

ABGESEHEN VON

не враховуючи, незважаючи на, за винятком, окрім

*Laut einem Lagebild des BKA hat sich die Kriminalität durch den Zuzug von Flüchtlingen nicht überproportional erhöht – **abgesehen von** Straftaten gegen Asylbewerberheime* [Die Zeit: 13.11.2015].

ABHÄNGIG VON

залежно від

Abhängig von der Region sind auch die Bezeichnungen Kirchendiener, Sakristan, Mesner, Kirchner oder Kirchwart geläufig [Die Zeit: 3.11.2015].

ALS ANTWORT AUF

у відповідь на

Als Antwort auf erneuten Raketenbeschuss aus dem Gazastreifen hat Israel Luftangriffe auf das Gebiet geflogen [Die Zeit: 10.07.2014].

ALS AUSGLEICH FÜR

в обмін на, як компенсація за

*Damals wurden mit dem letzten Gesetz des alten Reiches, **als Ausgleich für** die Gebietsabtretungen an Napoleon, die deutschen Fürstentümer unter anderem mit dem Land und dem Vermögen kirchlicher Fürsten und Klöster entschädigt* [Die Zeit: 7.11.2013].

ALS ENTGELT FÜR

в обмін на, як компенсація за

Die Banken müssen für jeden deutschen Kunden die Vermögensbestände für die vergangenen zehn Jahre aufrechnen und darauf je nach Aufenthaltsdauer eine pauschale Abgabe von 19 bis 34 Prozent des Kapitalstocks abliefern, die an den

deutschen Staat **als Entgelt für** die bisherigen Steuerverluste überwiesen wird [Die Zeit: 2.02.2012].

ALS ERGEBNIS

у результаті

Stattdessen gibt es Zuschüsse **als Ergebnis** von Tarifverhandlungen: Die Arbeitgeber zahlen einen Bonus von zehn Prozent des Bruttolohns an verheiratete Arbeitnehmer, zudem gibt es noch einen Zuschlag von fünf Prozent des Einkommens für jedes Kind [Die Zeit: 3.06.2015].

ALS ERSATZ FÜR

взамін на, в обмін на

Kein Wunder, dass Fruktose **als Ersatz für** Kristallzucker in den USA mittlerweile rund 10 Prozent des täglichen Energiebedarfs deckt [Die Zeit: 14.03.2007].

ALS ZEICHEN

в знак, на знак

Und es entsteht – **als Zeichen** der Zeit des Kalten Krieges – ein Symbol für Nachrichten, in denen es um einen Atomkrieg geht: @ = [Die Zeit: 19.09.2012].

AM ANFANG

на початку

Man bringt den weißen Hai nicht schon **am Anfang** des Films [Die Zeit: 29.12.2011].

AM ENDE

наприкінці

Auch den jüdischen Familien geht es manchmal **am Ende** des Lebens gar nicht mehr um eine Rückgabe [Die Zeit: 4.11.2013].

AM RAND(E)

на грані

Mit 200 Mitschülern aus 76 verschiedenen Ländern bin ich dort vom 16. Lebensjahr an zwei Jahre zur Schule gegangen in Montezuma, einer Kleinstadt mitten im Nichts, **am Rande** der Wildnis, drei Autostunden von Albuquerque entfernt

[Die Zeit: 15.11.2007].

AN DER SEITE

на боці

*Türkei bombardiert IS-Stellungen **an der Seite** der USA* [Die Zeit: 24.07.2015].

AN DER SPITZE

на чолі, на вершині

*Und da es in seinem Stamm ausschließlich junge Frauen gibt, ist die Wahrscheinlichkeit sehr groß, dass da demnächst eine Frau **an der Spitze** des Unternehmens stehen wird* [Die Zeit: 21.11.2015];

*Das Lied Ding Dong! The witch is dead ("Die Hexe ist tot") steht seit Dienstagabend **an der Spitze** der britischen Download-Charts des Anbieters Amazon* [Die Zeit: 10.04.2013].

AN DIE ADRESSE

на адресу

*Die Anschuldigungen des Rechnungshofes gehen direkt **an die Adresse** des indischen Regierungschefs Manmohan Singh, der von November 2006 bis Mai 2009 und während zweier kurzer früherer Amtsperioden auch das Amt des Kohleministers bekleidete* [Die Zeit: 22.03.2012].

AN.... STATT (ANSTATT)

замість

*Aber ein anderer Mieterberater erklärte **an Eides statt**, dass Schmidt junior bei "Gesprächen hinsichtlich des Privatisierungsverfahrens und -standes" der WBM schon Mitte 1995 für die CTP dabei war* [Die Zeit: 15.10.2009].

AN STELLE (ANSTELLE)

замість

*Bei der Versorgung von Flüchtlingen will Bayern nach seinen Worten stärker auf die umstrittenen Essenspakete **an Stelle** von Geldleistungen setzen* [Die Zeit: 25.06.2015].

AUF DEM WEGE

на шляху

*Aber er wird ein Einzelfall bleiben, weil noch kein Machtmensch **auf dem Wege** des Selbstzweifels nach oben gekommen ist [Die Zeit: 1.08.2013].*

AUF DEM WEG(E) ZU

на шляху до

*Als man 2005 den Iran endgültig **auf dem Wege zu** einer demokratischen Öffnung wählte, wurde Ahmadineschad Präsident [Die Zeit: 12.02.2009].*

AUF DEN NAMEN

на ім'я

*Peinlicher Vorfall bei British Airways: In einer Mitarbeiterzeitschrift der Fluglinie ist eine Bordkarte abgebildet – ausgestellt **auf den Namen** des Terroristenführers [Die Zeit: 2.06.2010].*

AUF [DER] GRUNDLAGE

на основі, на базі, на підставі

*Die Firmen sichern sich nur das Recht, an Diagnose- und Therapieverfahren zu verdienen, die **auf Grundlage** dieser Genvarianten entwickelt wurden [Die Zeit: 14.06.2013].*

AUF DER SEITE

на боці

*Ich bin fast zwangsläufig **auf der Seite** der Leute, die auf die Straße gehen und ein Unbehagen formulieren [Die Zeit: 8.03.2012].*

AUF DIE SEITE

на бік

*Gabriel schlägt sich **auf die Seite** der Krisenländer [Die Zeit: 18.06.2014].*

AUF [DER] EBENE

на рівні

*Bei Platon beginnt aber alles **auf der Ebene** des Stofflichen und wird dann allmählich zur geistigen Idee [Die Zeit: 21.11.2012].*

AUF GLEICHER HÖHE MIT

на рівні з

Um dann verallgemeinernd fortzufahren: Wenn Frauen in ihren Erfolgen nicht

völlig **auf gleicher Höhe mit** ihren männlichen Kollegen stehen und stehen werden, so darf ihnen das nicht zum Nachteil angerechnet werden [Die Zeit: 17.01.2006].

AUF GRUND (AUFGRUND)

на основі, на базі, на підставі

Ende der 1970er Jahre warnte beispielsweise der Spiegel vor einer "klanglosen Zukunft" **auf Grund** des zunehmenden Verkaufs von Leerkassetten [Die Zeit: 30.04.2012].

AUF KOSTEN

за рахунок

Die armen EU-Verwandten im Süden haben mittlerweile eine ähnliches Image wie Langzeitarbeitslose in Hamburg oder München: Angeblich liegen sie auf der faulen Haut und lassen es sich **auf Kosten** ehrlicher Steuerzahler gut gehen [Die Zeit: 4.05.2010].

AUF RECHNUNG

за рахунок

Nahrstedt selbst hatte zusammen mit zwei weiteren Stadtwerke-Mitarbeitern behauptet, er habe auf Betreiben des CDU-Mitglieds Karp die Landespartei im Wahlkampf unterstützt – und zwar **auf Rechnung** des Unternehmens [Die Zeit: 23.09.2010].

AUF SEITEN

на стороні, на боці, з боку

Auch wenn die beiden Exponate einst ausgerechnet von deutschen Emigranten getragen wurden, die **auf Seiten** der Briten fochten [Die Zeit: 12.09.2013].

AUS ANLASS

під приводом, з нагоди

Aus Anlass des Romans Unterwerfung von Michel Houellebecq möchte ich eine Gebrauchsanweisung für die Benutzung von Romanen verfassen [Die Zeit: 19.02.2015].

AUSGEHEND VON

із розрахунку, виходячи з

Ausgehend von stürmisch verlaufenden Straßendemonstrationen vollzieht sich in diesen Tagen die Auflösung der Monarchie, kündigt sich ein radikaler Umbau des sozialen Gefüges des Staates an [Die Zeit: 18.06.2014].

B

BEGINNEND MIT

починаючи з

Beginnend mit einer Picasso-Zeichnung von 1903, umspannt die Sammlung in etwa das 20. Jahrhundert [Die Zeit: 2.02.2012].

BEGLEITET VON

у супроводі

Beobachten, wie er, *begleitet von* Romy, der Sängerin der Band The xx, Fahrt aufnimmt in den labyrinthischen Gewölben und zum Finale in einem riesigen Konfettiregen landet [Die Zeit: 29.05.2015].

BEI ALLEM...

при всьому

Denn *bei allem* guten Willen bleiben Abhängigkeiten, was sie sind: extrem schwer zu überwinden [Die Zeit: 11.04.2014].

BEI BEGINN

на початку

Bei Beginn der Krise im Oktober 2008 war diese Art von Handel schon einmal bis Juni 2009 verboten worden [Die Zeit: 28.04.2010].

DICHT AN

близько від

Da liegt ein kleiner Junge, *dicht an* eine Frau geschmiegt [Die Zeit: 19.07.2008].

DICHT BEI

близько від

Oder von Jacques, der schon als Kind in seiner Heimat Elfenbeinküste *dicht bei* den Trommlern saß, um sich alles abzugucken [Die Zeit: 16.08.2013].

D**DURCH VERMITTLUNG****за посередництвом**

*Kennengelernt hat er die 19-Jährige im Jahr 1904 **durch Vermittlung** der Kindheitsforscherin Ellen Key, der sowohl Eva Solmitz als auch Rilke nahestehen* [Die Zeit: 14.01.2010].

F**FERN VON****далеко від**

*Honeymoon ist Los Angeles durch und durch, hält sich aber **fern von** billiger Traumfabrik-Romantik* [Die Zeit: 22.09.2015].

FÜR DAS WOHL**на благо, на користь**

*"... **Für das Wohl** unserer Kinder, für die Gesundheit und Sicherheit aller Amerikaner ändert sich das jetzt", sagt Obama* [Die Zeit: 20.08.2015].

G**GEFOLGT VON****у супроводі**

*Stattdessen reitet Franz Joseph I., der Kaiser Österreichs, jetzt in Cavriana ein, in prächtiger Uniform, **gefolgt von** seinem Generalstab, von Offizieren und Ordonanzen* [Die Zeit: 18.06.2009].

I**IM ANGESICHT****перед лицем, з огляду на, перед**

***Im Angesicht** der Apokalypse heißt das neue Buch des neunzigjährigen Girard, der Untertitel lautet: Clausewitz zu Ende denken* [Die Zeit: 5.12.2013].

IM AUSTAUSCH GEGEN**в обмін на**

*Nach einem Bericht der Zeitung "Hürriyet" wurden sie **im Austausch gegen** IS-Kämpfer freigelassen* [Die Zeit: 24.07.2015].

IM BEREICH

у галузі

*Selbst der enorme Fortschritt **im Bereich** des Internets und der Computertechnologie hat das Leben im Westen ja nur partiell verbessert* [Die Zeit: 4.04.2013].

IM FALL(E)

у разі, у випадку

*Es hat wohl damit zu tun, dass **im Falle** des Scheiterns die Freunde zu Hause davon erst einmal nichts mitbekommen* [Die Zeit: 19.03.2010].

IM GEFOLGE

після, внаслідок, у результаті

***Im Gefolge** der Machtübernahme Putins kam es allerdings zu einer schrittweisen Unterhöhlung der normativen Grundlagen westlicher Osteuropapolitik* [Die Zeit: 17.03.2011].

IM GEGENSATZ ZU

на противагу, у протилежність

*Zur Not kann man damit auch mal im Büro auftauchen und **im Gegensatz zum** nervenden Flipflop-Quietschen verhalten sich die Espadrilles beim Gehen ruhig* [Die Zeit: 17.07.2009].

IM GEIST(E)

у дусі

*Wir müssen **im Geiste** des Miteinanders die Flüchtlingsfrage lösen* [Die Zeit: 27.08.2015].

IM [IN] HINBLICK AUF

з огляду на, з урахуванням, ураховуючи

***Im Hinblick auf** illoyale Araber seines Landes hat Israels Außenminister barbarische Mittel ins Spiel gebracht* [Die Zeit: 10.03.2015].

IM INTERESSE

в інтересах

***Im Interesse** des eigenen Wohlergehens und der eigenen Selbstachtung, sagt*

Tugendhat, habe jeder ein Motiv, sich auf soziale Rücksichten gegenüber anderen einzulassen [Die Zeit: 4.03.2010].

IM KREIS

у колі

*Es ging darum, sich **im Kreis** des Bankvorstands auf eine neue Formulierung zu einigen, die es den Beteiligten nach Auffassung der Staatsanwälte möglich gemacht haben soll, ihre wahren Absichten in der Kirch-Affäre zu verschleiern [Die Zeit: 7.05.2015].*

IM LAUF(E)

під час

*Sie sind **im Laufe** des Studiums selbstbewusster geworden, bewegen sich auf dem Campus mit großer Selbstverständlichkeit [Die Zeit: 16.08.2011].*

IM LICHT(E)

у світлі

*Der Pariser Philosoph Jean-Luc Nancy hat seinen toten Freund in Le Monde nun einen Aufklärer genannt, der **im Lichte** der Poesie die Politik erhellte und im Lichte der Politik die Poesie [Die Zeit: 27.11.2014].*

IM NAMEN

від імені

*Eigentlich ist das Töten von Menschen **im Namen** unserer Religion undenkbar [Die Zeit: 16.05.2013].*

IM PROZESS

у процесі, під час

*Das Papier, der klassische Bildträger für Tusche oder Blei, ist selbst die Zeichnung, die **im Prozess** des Papierschöpfens entsteht [Die Zeit: 6.11.2008].*

IM RAHMEN

у межах, у рамках

*Daneben werden vor allem dann Abfindungen gezahlt, wenn Arbeitgeber und Arbeitnehmer sich **im Rahmen** des Trennungsprozesses auf die Zahlung verständigen [Die Zeit: 8.12.2015].*

IM SINN(E)**у розумінні**

*Der "Schaden" **im Sinne** der Vermögensstraftaten ist immer ein Saldo-Schaden, weil er sich auf das "Gesamtvermögen" bezieht* [Die Zeit: 8.12.2015].

IM UMKREIS**в оточенні**

*Die Eltern wuchsen im Arbeiterviertel Moabit auf; die Mutter arbeitete als Schneiderin, der Vater führte einen kleinen Verlag **im Umkreis** der sozialdemokratischen Volksbühnenbewegung* [Die Zeit: 8.07.2015].

IM UNTERSCHIED ZU**на відміну від**

***Im Unterschied zu** den klassischen Galerien erhalten sie statt der üblichen 50 Prozent des Verkaufspreises 70 Prozent* [Die Zeit: 15.03.2011].

IM VERGLEICH MIT**у порівнянні з**

*Wie schlägt sich das Modell **im Vergleich mit** dem aktuellen Kindle Paperwhite?* [Die Zeit: 25.11.2013].

IM VERGLEICH ZU**у порівнянні з**

***Im Vergleich zu** Aktien sei es inzwischen zunehmend teurer geworden, Gold zu halten, sagt Sid Mitra, Portfolio-Manager des kalifornischen Hedgefonds Passport Capital* [Die Zeit: 6.01.2014].

IM VERHÄLTNIS ZU**у порівнянні з, порівняно з**

*Der demografische Wandel ist auf der ganzen Welt sichtbar: Überall schrumpft die Zahl der potenziell Erwerbstätigen **im Verhältnis zu** den Rentnern* [Die Zeit: 25.03.2014].

IM VERLAUF**у ході, у процесі**

*Was sich **im Verlauf** des Abends bestätigte: Alle Aromen sauber getrennt,*

jeder einzelne Geschmack besitzt Identität, Nuancen sind erkennbar und markieren die Siege eines Könners über die Banalität der Branche [Die Zeit: 8.01.2009].

IM VORFELD

напередодні, перед

*Der Showdown **im Vorfeld** des afrikanisch-europäischen Gipfels ist entschieden: Simbabwe Präsident Robert Mugabe wird trotz EU-Einreiseverbots an diesem Wochenende in Lissabon empfangen, Großbritanniens Premierminister Gordon Brown will aus Protest zu Hause bleiben [Die Zeit: 5.12.2007].*

IM VORGEFÜHL

у передчуванні

***Im Vorgefühl** des sicheren Sieges waren die Perser unter König Xerxes gegen das kleine Athen gezogen; doch in der Seeschlacht von Salamis (480 vor Christus) kam die Katastrophe über sie [Die Zeit: 12.10.2006].*

IM WEGE

шляхом

*Wenn Ihr Chef Ihnen den freien Tag einfach so verweigert, können Sie den Anspruch gerichtlich – gegebenenfalls **im Wege** des einstweiligen Rechtsschutzes – geltend machen [Die Zeit: 17.06.2015].*

IM WIDERSPRUCH ZU

у протилежність до

*Oder hat sich **im Widerspruch zu** der idealistischen Selbstbeschränkung längst eine abweichende Praxis etabliert? [Die Zeit: 30.09.2010].*

IM ZEICHEN

під знаком

*Der G-20-Gipfel stand **im Zeichen** des Ukraine-Konflikts und unter dem Schatten Wladimir Putins [Die Zeit: 16.11.2014].*

IM ZUGE

у ході

*Ein Massaker, begangen von überwiegend kurdischen Soldaten der osmanischen Armee **im Zuge** des Völkermords an den Armeniern [Die Zeit:*

14.06.2011].

IM [IN] ZUSAMMENHANG MIT

у зв'язку з

Die Polizei hat im Zusammenhang mit den Anschlägen von Paris vier Menschen verhaftet [Die Zeit: 9.03.2015].

IN ABHÄNGIGKEIT VON

у залежності від

Da lebten die meisten Künstler in Abhängigkeit von ihren Auftraggebern, und niemand wäre auf die Idee gekommen, in ihrer Kunst eine Gegenwelt zu erblicken [Die Zeit: 29.05.2013].

IN ABWEICHUNG VON

з відхиленням від

Der Parteitag stimmte in Abweichung vom Vorstand einer alternativen Resolution zu, die scharfe Grenzkontrollen zur Eindämmung des Flüchtlingszuzugs und eine Einschränkung des Asylrechts forderte [Die Zeit: 28.11.2015].

IN ANBETRACHT

з огляду на

Die Frage nach dem Bürgerengagement in Anbetracht einer globalen Krise erhielt ein Gesicht, ein Gesicht aus Hamburg [Die Zeit: 30.09.2015].

IN ANKNÜPFUNG AN

виходячи з, у зв'язку з, з урахуванням

Sie kann nur in Anknüpfung an den Gedanken eines Bürgerrechts auf Bildung erfolgen [Die Zeit: 2.07.2009].

IN ANLEHNUNG AN

за зразком

Von Armut bedroht ist in Deutschland in Anlehnung an die Definition der Europäischen Union, wer über weniger als 60 Prozent des mittleren Einkommens der Gesamtbevölkerung verfügt [Die Zeit: 30.04.2014].

IN BEGLEITUNG

у супроводі

*Der Dokumentarfilm von 2004 zeigt, wie Choreograph Royston Meldoom mit Berliner Problemschulen Strawinskis *Sacre du Printemps* einstudiert und es **in Begleitung** der Berliner Philharmoniker vor großem Publikum aufführt [Die Zeit: 5.11.2015].*

IN BETREFF

ЩОДО, СТОСОВНО

*Den Brüdern Gerlach, die ihm deswegen Vorhaltungen machten, entgegnete er: "Sympathien und Antipathien **in Betreff** auswärtiger Mächte und Personen vermag ich vor meinem Pflichtgefühl im auswärtigen Dienste meines Landes nicht zu rechtfertigen" [Die Zeit: 24.08.2010].*

IN BEZUG AUF (INBEZUG AUF)

ЩОДО, СТОСОВНО

*Wenn man dem Wert eines interpretativen Genres skeptisch gegenübersteht, wird man auch skeptisch **in Bezug auf** die Wahrheit eines solchen Werts sein [Die Zeit: 4.01.2007].*

IN DER ART

на зразок, на кшталт, типу

*Das "so" konzidiert, dass es sich nicht um wörtliche Wiedergabe handelt, sondern nur um "so" etwas **in der Art** des Folgenden, ein Zitat [Die Zeit: 13.01.2011].*

IN DER ATMOSPHERE

в умовах, в обстановці

*Dass dieses «Ehrenzeichen» für viele Menschen vor allem in Osteuropa mit der quälenden Erinnerung an Massenmord und Zerstörung verbunden blieb, spielte **in der Atmosphäre** des Kalten Krieges kaum eine Rolle [Die Zeit: 5.06.2008].*

IN DER NÄHE

поблизу від

*Zahlreiche weitere Menschen starben bei fast gleichzeitigen Attentaten an fünf weiteren Tatorten in der Innenstadt sowie **in der Nähe** des Stade de France, wo am Abend das Freundschaftsspiel Deutschland gegen Frankreich stattfand [Die Zeit:*

14.11.2015].

IN [DER] PERSON

в особі

*Die Aufgeregtheit dieser Tage scheint seltsam fern, hier, im Frankfurter Büro von S&P, im 30. Stock des Main Tower, wenn einem "die Rating-Agenturen", diese mächtigen, aber so anonymen Institutionen der Finanzwelt, **in der Person** des Moritz Kraemer gegenüber sitzen* [Die Zeit: 6.05.2010];

*So hatte die CSU **in Person** des bayerischen Finanzministers Markus Söder Anfang Oktober das Grundrecht auf Asyl infrage gestellt und eine "massive Begrenzung der Zuwanderung" gefordert* [Die Zeit: 6.11.2015].

IN RICHTUNG

в (у) напрямі (напрямку)

*Die Szene bewegt sich hinaus **in Richtung** Natur* [Die Zeit: 4.10.2012].

*Handball-Star Jicha verlässt den THW **in Richtung** Barcelona* [Die Zeit: 18.08.2015].

IN DER ROLLE

у ролі

*Der ehemalige Kollege, der um die enge Beziehung zum neuen Chef bangt, wird immer eine Warnung auf den Lippen haben – ganz **in der Rolle** des Retters aufgehen* [Die Zeit: 2.11.2012].

IN DIE TIEFE

в (у) глиб (глибочінь)

*Péter Nádas' aufklärerischer Essayband führt **in die Tiefe** der ungarischen Geschichte* [Die Zeit: 25.01.2008].

IN EINER ENTFERNUNG VON

на відстані

***In einer Entfernung von** 90 astronomischen Einheiten von der Sonne nennt man diese Grenze auch Termination Shock, auf den die Heliosheath folgt, also die Sonnenumhüllung* [Die Zeit: 6.09.2012].

IN ERWARTUNG

В очікуванні

*Gemeint sind die Atomkraftwerke, die seit den späten sechziger Jahren **in Erwartung** eines drastischen Anstiegs des Strombedarfs gefördert wurden [Die Zeit: 22.11.2012].*

IN GESTALT**у формі, у вигляді**

*Schon das ursprüngliche Produkt begegnet uns **in Gestalt** von Roh-, Voll-, Mager-, Vorzugs- und H-Milch [Die Zeit: 28.02.2013].*

IN HINSICHT AUF**з огляду на**

*Die Ergebnisse zeigen, wie sehr die Landwirtschaft mit dem Klimawandel verbunden ist – sowohl **in Hinsicht auf** die nötige Anpassung an Klimafolgen als auch hinsichtlich ihres Potenzials, die weltweite Erwärmung der Atmosphäre zu begrenzen [Die Zeit: 15.01.2014].*

IN SACHEN**у (в) справі, на тему**

*Im Kochlabor folgt zunächst ein kleiner Grundkurs **in Sachen** Geschmackswissenschaft [Die Zeit: 23.02.2012].*

IN VERBINDUNG MIT**у поєднанні з**

*Die Spießertapete **in Verbindung mit** dem Anblick der reduziert bekleideten Damen allerdings, ihren ebenfalls knallroten Pompadourkleidchen, den weißen Kinderlöckchen über den runden Gesichtern – das alles zusammen geht ins Monströse [Die Zeit: 19.09.2013].*

IN WECHSELWIRKUNG MIT**у взаємозв'язку з**

*Gleichzeitig liefert sie den Beweis dafür, dass Galaxien keine abgeschlossenen Systeme sind, sondern **in Wechselwirkung mit** dem Weltall stehen [Die Zeit: 19.11.2014].*

IN ÜBEREINSTIMMUNG MIT

у відповідності до

*"Alle gedopten Athleten werden **in Übereinstimmung mit** den internationalen Anti-Doping-Regeln sanktioniert", wurde gefordert [Die Zeit: 14.11.2015].*

M**MIT AUSNAHME****за винятком**

*Die 18 Finanzminister – also **mit Ausnahme** des griechischen Vertreters Yanis Varoufakis – setzen zuerst einmal auf die Macht des Wortes [Die Zeit: 28.06.2015].*

MIT BERÜCKSICHTIGUNG**з урахуванням**

*Der Bund kann – **mit Berücksichtigung** der Rechtsänderungen sowie Änderungen bei der EU-Abführung – für das laufende Jahr mit Mehreinnahmen von 9,3 Milliarden Euro rechnen ... [Die Zeit: 4.11.2011].*

MIT BEZUG AUF**із посиланням на**

*"Wir werden diese Komplizenschaft mit Terroristen niemals vergessen", sagte er **mit Bezug auf** die Führung in der Türkei [Die Zeit: 3.12.2015].*

MIT DER ABSICHT**з наміром, з метою**

*Und tatsächlich – die Verlierer änderten die Regeln **mit der Absicht**, den Abstand zwischen ihnen und dem Führenden zu verringern [Die Zeit: 14.06.2011].*

MIT HILFE (MITHILFE)**за допомогою**

*Jeder Einzelne hat die Möglichkeit **mit Hilfe** der Besessenheitstrance Kontakt mit dem Göttlichen aufzunehmen, sofern er von den loa dazu bestimmt wurde [Die Zeit: 9.02.2010].*

MIT RÜCKSICHT AUF**з огляду на**

*Bloß wird der Streit **mit Rücksicht auf** die Nähe zur heiklen Organspende kaum in der Öffentlichkeit ausgetragen [Die Zeit: 15.02.2007].*

MIT WISSEN

з відома

*Ich selbst habe Mitte der neunziger Jahre **mit Wissen** des Kanzleramts Journalisten nach ihren Informanten ausgeforscht* [Die Zeit: 18.12.2014].

MIT ZUSTIMMUNG

зі згоди

*Kurz nach seiner Ankündigung, nur **mit Zustimmung** des Kongresses angreifen zu wollen, begann Obama, um die Parlamentarier zu werben* [Die Zeit: 2.09.2013].

N

NACH DEM VORBILD

на зразок, на кшталт, на манір

*Focus Online ergänzte, es sei ein Anschlag **nach dem Vorbild** des Mumbai-Attentats geplant* [Die Zeit: 17.11.2010].

NACH [DER] ART

на зразок, на кшталт, на манір

*Schalkes Jungstars mangelt es nicht an spielerischer Qualität, sondern an Leichtigkeit und Unbekümmertheit **nach Art** des jungen Lukas Podolski* [Die Zeit: 22.09.2013];

*Im Haupttext aber, der titelgebenden fantastischen Erzählung, nimmt Blackwood eine eher unscheinbare Szene aus seinem Reisebericht und destilliert daraus eine kleine Höllenfahrt **nach der Art** des seinerzeit beliebten Schauerromans* [Die Zeit: 22.11.2013].

NACH MASSGABE

відповідно до, згідно з, у відповідності до

*Prominente Intellektuelle fordern: Asylrecht solle künftig nur "**nach Maßgabe** der Möglichkeiten" gewährt werden* [Die Zeit: 6.10.2015].

NAH(E) AN

близько (близенько) від (од)

All das soll helfen, die Konjunktur in Europa anzukurbeln und die Inflation

nahe an den Zielwert von knapp zwei Prozent zu rücken [Die Zeit: 30.10.2015].

NAH(E) BEI

близько (близенько) від

*Einige Länder sind weit entfernt von dem Ziel der Europäischen Zentralbank, die Inflation **nahe bei** zwei Prozent zu sehen* [Die Zeit: 10.10.2013].

NICHT OHNE

не без

***Nicht ohne** unseren Laptop Warum stehen in Nachrichtensendungen des deutschen Fernsehens Laptops auf den Tischen?* [Die Zeit: 26.05.2011].

NICHT WEIT VON

недалеко (недалечко, неподалік, неподалеку) від

***Nicht weit von** der belgischen Grenze wird ein Gymnasium evakuiert und in Paris die Elite-Uni Sciences Po* [Die Zeit: 7.12.2015].

O

OHNE ANKNÜPFUNG AN

без огляду на

*Der Militärbischof Hermann Kunst ist für die ersten zehn Jahre evangelischer Militärseelsorge **ohne Anknüpfung an** eine Tradition von Thron und Altar unter den völlig veränderten Bedingungen des Atomzeitalters verantwortlich* [Die Zeit: 13.11.2012].

OHNE BERÜCKSICHTIGUNG

не враховуючи

*Trotzdem bliebe **ohne Berücksichtigung** der Flüchtlingsausgaben erneut ein Plus in Höhe eines niedrigen zweistelligen Milliardenbetrags übrig* [Die Zeit: 19.11.2015].

OHNE KENNTNIS

без відома

*Hilfloser Versuch von Medien, **ohne Kenntnis** der tatsächlichen Fähigkeiten ein neues System plakativ zu beschreiben* [Die Zeit: 3.03.2009].

OHNE RÜCKSICHT AUF

незважаючи (невважаючи) на

*Ich sagte, klar, ein Rockstar nimmt Drogen **ohne Rücksicht auf** seine Gesundheit, und Varoufakis nimmt Kredite ohne Rücksicht auf seine Gläubiger* [Die Zeit: 10.04.2015].

U**UM ... WILLEN****заради**

*Erstens: Wie kommt es, dass junge Leute **um** ihres Glaubens **willen** töten?* [Die Zeit: 20.01.2015].

UNABHÄNGIG VON**незалежно від**

*Berlin (dpa) - Bundeskanzlerin Angela Merkel hält Flüchtlinge in Deutschland **unabhängig von** deren Herkunft prinzipiell für fähig zur Integration* [Die Zeit: 17.11.2015].

UNTER ANRECHNUNG**з урахуванням**

*Wie die Armee am Montag mitteilte, muss die Parlamentsabgeordnete Chalida Dscharrar **unter Anrechnung** ihrer Untersuchungshaft noch bis Anfang Juli eine Haftstrafe verbüßen* [Die Zeit: 7.12.2015].

UNTER ANWENDUNG**із застосуванням**

*Sie sind jetzt Mitarbeiter an den Lehrstühlen, die wir Alten uns **unter Anwendung** jedes beschissenen Tricks und unvorstellbarer Vetternwirtschaft unter den Nagel gerissen haben – wir Ordinarien für Internationale Compliance* [Die Zeit: 10.11.2015].

UNTER BERÜCKSICHTIGUNG**з урахуванням**

*Im Koalitionsvertrag der großen Koalition heißt es, die Ausbauziele bei den erneuerbaren Energien sollten "**unter Berücksichtigung** einer breiten Bürgerbeteiligung" erreicht werden* [Die Zeit: 23.07.2014].

UNTER DEM NAMEN

під іменем

*Sie fährt noch heute, in Portugal, **unter dem Namen** Vistadouro* [Die Zeit: 9.01.2014].

UNTER DEM ZEICHEN

під знаком

*Unsere Tour stand **unter dem Zeichen** der Suche nach dem Stoff für alle Tage, für Menschen die klare Antworten auf eine berechtigte Frage erwarten: Welcher Wein taugt für jeden Tag?* [Die Zeit: 26.04.2012].

UNTER DEM EINFLUSS

під впливом

***Unter dem Einfluss** des globalisierten Englisch aber vollzieht sich eine geradezu atemberaubende Simplifizierung* [Die Zeit: 26.07.2007].

UNTER DER ÄGIDE

під егідою

*Frühere Verhandlungen **unter der Ägide** der Vereinten Nationen waren in den Jahren 2012 und 2014 gescheitert* [Die Zeit: 2.10.2015].

UNTER [DER] LEITUNG

під керівництвом

*Den musikalischen Teil des Staatsakts übernahm das Philharmonische Staatsorchester Hamburg **unter der Leitung** von Generalmusikdirektor und Chefdirigent Kent Nagano* [Die Zeit: 23.11.2015].

UNTER DER SCHIRMHERRSCHAFT

під покровительством

*Dort findet jeden Montag die Seniorendisco **unter der Schirmherrschaft** von DJ Michael Borge statt, der schon seit sagenhaften 40 Jahren diese Veranstaltungen schmeißt* [Die Zeit: 13.02.2015].

UNTER HINWEIS AUF

із посиланням на

*Die Schweizer Behörden machten am Samstag **unter Hinweis auf** das laufende*

Verfahren keine Angaben zu dem Fall [Die Zeit: 23.05.2015].

UNTER UMGEHUNG

в обхід

*Deshalb baut Russland derzeit auch eine weitere Pipeline durch die Ostsee **unter Umgehung** der Ukraine und anderer osteuropäischer Länder [Die Zeit: 1.01.2009].*

UNTER [DEM] VORBEHALT

за умови

*Die Einigung steht noch **unter dem Vorbehalt** der Zustimmung von Investoren [Die Zeit: 27.08.2015].*

V

VON DER SEITE

з боку

*Manche Kunstwerke lassen sich nur vom Ende, **von der Seite** des Todes betrachten [Die Zeit: 22.10.2012].*

VON SEITEN (VONSEITEN)

з боку

***Von Seiten** der von Moskau unterstützten Separatisten in Donezk hieß es, die ukrainische Armee habe die Waffenruhe mehr als 50 Mal gebrochen [Die Zeit: 23.03.2015].*

Z

ZU BEGINN

на початку

*In Deutschland dagegen glaubten die Adligen noch **zu Beginn** des 20. Jahrhunderts: Wir kriegen das allein hin [Die Zeit: 23.11.2010].*

ZU EHREN

на честь

*Sie freue sich sehr über die erste große Ausstellung **zu Ehren** ihres Großvaters [Die Zeit: 10.09.2015].*

ZU GUNSTEN (ZUGUNSTEN)

на користь

*Der Internationale Gerichtshof in Den Haag (IGH) hat im Grenzstreit zwischen Chile und Peru teilweise **zu Gunsten** Limas entschieden [Die Zeit: 27.01.2014].*

ZU LASTEN**за рахунок**

*Klar ist heute nur, dass die Aktiengeschäfte **zu Lasten** des Fiskus noch über Jahre die Gerichte beschäftigen werden [Die Zeit: 17.07.2014].*

ZUM ANDENKEN AN**на спогад, на спомин**

*Viele Hallenser wollen nicht auf Fördergeld in Millionenhöhe verzichten – **zum Andenken an** Margot Honecker schon gar nicht [Die Zeit: 9.01.2014].*

ZUM BESTEN**на благо**

*Wir können uns tausendmal vorsagen, nur **zum Besten** des Hundes gehandelt zu haben – es bleibt eine Schuld, die wir auf uns geladen haben [Die Zeit: 9.08.2012].*

ZUM GEDÄCHTNIS AN**на згадку про**

*So eröffnet Jesus von Nazareth das Abendmahl, als eine Feier **zum Gedächtnis an ihn** [Die Zeit: 3.03.2011].*

ZUM GEDENKEN AN**на згадку про**

*Dort, wo einst die Türme des World Trade Centers standen, eröffnet ein Museum **zum Gedenken an** die Opfer der Anschläge [Die Zeit: 15.05.2014].*

ZUM NACHTEIL**на шкоду**

*Zwar hätten beide Seiten erhebliche Treuepflichtverletzungen **zum Nachteil** des Verlages begangen, hieß es in der Urteilsbegründung [Die Zeit: 13.11.2013].*

ZUM NUTZEN**на користь**

*Endlich wittern sie einmal ein Riesengeschäft, das zugleich auch **zum Nutzen** des vom Hitzekollaps bedrohten Planeten ware [Die Zeit: 9.07.2009].*

ZUM SCHADEN

на шкоду

*Die Bundesregierung manipuliert das Existenzminimum – **zum Schaden** aller Steuerzahler [Die Zeit: 28.12.2006].*

ZUM UNTERSCHIED VON

на відміну від

*Reisen bedeutet für mich, **zum Unterschied von** Urlaub machen, Eindrücke mit den Sinnen aufzunehmen, lesen kann man darüber zu Hause [Die Zeit: 5.07.2007].*

ZUM VORTEIL

на користь

*Damit bleibt Öl auf lange Sicht billig – **zum Vorteil** von Industrie und Verbrauchern [Die Zeit: 4.12.2015].*

ZUM ZEICHEN

на знак

Mehrere hundert Schaulustige folgten der Truppe bis auf den Theaterplatz, wo zum Zeichen des Neubeginns 500 rote und blaue Luftballons mit dem Logo des Kunstfestes in den Himmel aufstiegen [Die Zeit: 26.07.2012].

ZUM ZWECK(E)

з метою

*"Fringsen", so nannte man im Köln der Nachkriegszeit das Stehlen, angelehnt an einen Ausspruch des damaligen Erzbischofs Josef Frings, der den Diebstahl von Kohlen **zum Zweck** des Überlebens ausdrücklich billigte [Die Zeit: 10.04.2015].*

ZUR ERINNERUNG AN

на згадку про

*Am Taksim-Platz hängen Menschen Zettel mit Botschaften an Bäume **zur Erinnerung an** die Proteste vor einem Jahr [Die Zeit: 12.06.2014].*

ZUR FEIER

на пошану, на знак

*Nach einem langen Tag wohlformulierter Vorträge **zur Feier** des Beitritts der Schweiz zur Europäischen Menschenrechtskonvention (EMRK) vor 40 Jahren zog Helen Keller den verbalen Zweihänder [Die Zeit: 29.12.2014].*

ZUR FREUDE

на радість

*Leipzigs Zentralstadion bekommt einen neuen Namen – **zur Freude** des Eigentümers Michael Kölmel [Die Zeit: 11.03.2010].*

ZUR ZEIT

у момент, під час

*Und ebenso wie die Neandertaler hatten sie **zur Zeit** des menschlichen Vorstoßes auf Eurasien noch existiert [Die Zeit: 16.04.2014].*

ZUSAMMEN MIT

разом із

*Im Mai bekam er den deutschen Preis für gesellschaftliche Verantwortung von Unternehmen – **zusammen mit** Götz Werner [Die Zeit: 11.09.2014].*

ZU UNGUNSTEN

на шкоду

*Eine Aussage wie "Paris Hilton ist dumm wie Brot" wäre nicht nur eine gemeine Beleidigung, sondern ginge obendrein **zu Ungunsten** der deutschen Bäckerszunft, die zu Recht herzbitterlich in Tränen ausbräche [Die Zeit: 22.01.2015].*

ІСПАНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК ПРИЙМЕННИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА

A

A AMBOS LADOS DE

з обох боків, обабіч

*En el salón de plenos el público ha recibido en pie a la Corporación electa que, una vez en él, se ha situado **a ambos lados de** la presidencia, con todos los portavoces en uno de ellos [La Razon: 13.06.2015].*

A CAMBIO DE

в обмін на

Mas ofrece a la CUP un «pacto por la rebelión» a cambio de olvidar el 3% [La Razon: 25.10.2015].

A CARGO DE

під керівництвом, за рахунок

Es más, muchos de los abonados se están planteando emprender acciones judiciales y, en primer lugar, impugnarían los presupuestos si se consignan partidas a cargo de las cuotas que no sean para los fines del club de campo [La Razon: 11.10.2015].

A CAUSA DE

у зв'язку з, через

El informe subraya "las confrontaciones altamente violentas" que tienen lugar en México a causa de las guerras entre carteles de la droga y por la lucha del gobierno contra el Narcotráfico, y señala que hubo "más de 10.000 asesinatos a lo largo del año" [La Razon: 25.02.2014].

ACERCA DE

щодо

Bajo el título «Nuevos desafíos en la disciplina de la Terapia Ocupacional», la profesora disertó acerca de la intervención de los terapeutas ocupacionales en el proceso de la enfermedad del cáncer y su tratamiento [La Razon: 16.09.2009].

A COMIENZOS DE

на початку

El ibuprofeno es un medicamento que fue creado a comienzos de la década de los sesenta en Inglaterra y que desde los años ochenta se puede comprar sin receta [La Razon: 19.12.2014].

A CONTAR DE

починаючи з, з

Para mejorar las estimaciones globales de pobreza (que, en el caso del Banco Mundial, abarcan tres décadas a contar de 1981) es necesario superar tres

problemas de peso [La Razon: 15.03.2011].

A CONTINUACIÓN DE

після, в продовження

¿Va a haber elecciones de carácter «constituyente» a continuación de las «plebiscitarias»? [La Razon: 14.07.2015].

A COSTA DE

ціною, за рахунок

CiU acusa a la «España subsidiada» de «vivir a costa de Cataluña» [La Razon: 2.09.2013].

A CUENTA DE

за рахунок, щодо, стосовно

Los lamentos a cuenta de la iniciativa aprobada en el Parlamento europeo también se trasladaron a la cámara catalana, donde tripartito y CiU expresaron su oposición al documento y criticaron el intento del PP por «crear un problema donde no lo hay» [La Razon: 9.09.2009].

ADEMÁS DE

окрім, на додаток до

Un espectáculo donde, además de los instrumentos, sonarán los versos de Borges y Cortazar [La Razon: 21.09.2009].

A DESPECHO DE

незважаючи на

A despecho de la «transversalidad», la «postideología», la ambigüedad y demás porquería blandengue [La Razon: 13.09.2015].

A DIFERENCIA DE

на відміну від

Porque yo vivo en Asturias, soy de Asturias y estoy en Asturias, a diferencia de otros [La Razon: 22.02.2012].

A EFECTOS DE

в цілях, для

Este impuesto, que a efectos de las cuentas del Estado es una «ná entre dos

platos», recaerá sobre las costillas de los de siempre [La Razon: 16.09.2011].

A EXPENSAS DE

за рахунок

*La decisión final la tendrá el Tribunal Supremo, **a expensas de** un posterior recurso al TC [La Razon: 5.12.2014].*

A FAVOR DE

на користь

*El PP denuncia la presencia carteles **a favor de** ETA en los autobuses de San Sebastián [La Razon: 27.08.2012].*

A FINALES DE

наприкінці

*Estas altísimas temperaturas no se producirán todos los días, pero las simulaciones han indicado que las super olas de calor llegarán una vez por década **a finales de** siglo y provocar muertes de forma masiva [La Razon: 27.10.2015].*

AL FIN DE

на кінець, наприкінці

*En cuanto **al fin de** semana del 21 y 22 de febrero, la disponibilidad hotelera es del 8% y el precio medio asciende a los 156 euros, siendo el punto álgido el sábado, con 227 euros de coste [La Razon: 12.02.2015].*

A JUZGAR POR

судячи з

*Sin embargo, **a juzgar por** el resultado de la encuesta, ésta no es la opinión más extendida entre sus bases [La Razon: 6.07.2014].*

A LA DERECHA DE

справа від

*Zapatero estuvo sentado **a la derecha del** Rey y Marín a la izquierda de la Reina [La Razon: 14.02.2011].*

A LA ESPERA DE

з надією на, в надії на

*Los diputados de CiU en el Congreso, **a la espera de** las consecuencias de la*

ruptura [La Razon: 18.06.2015].

A LA IZQUIERDA DE

зліва від

*Era un recipiente especial colocado en el módulo lunar durante el lanzamiento pero especialmente equipado con clavijas que encajan **a la izquierda de** la escotilla del módulo lunar* [La Razon: 9.02.2015].

A LA LUZ DE

в світлі, в аспекті

*Torrealba asegura que «**a la luz de** la realidad económica de Venezuela» los acuerdos petroleros tienen que ser invalidados ...* [La Razon: 25.04.2015].

AL BORDE DE

на грані, на межі

"... Y Rusia estaba al borde de la desintegración", dijo [La Razon: 17.12.2011].

AL CABO DE

через

*Al **cabo de** uno o dos años, volvió pero no era el mismo* [La Razon: 29.12.2015].

AL ESTILO DE

у стилі

*Hace años, durante una peregrinación a Lourdes, me hice un regalo: una cruz de plata de unos diez centímetros el brazo vertical, con una imagen de Jesucristo **al estilo de** los cristos románicos, que me cautivó* [La Razon: 15.02.2011].

AL FINAL DE

в кінці

*Sólo 186.000 personas han registrado deseo sobre cuidados **al final de** su vida* [La Razon: 17.06.2015].

AL FRENTE DE

на чолі

*Once mujeres estarán **al frente de** ayuntamientos de capitales de provincia* [La

Razon: 13.06.2015].

AL LADO DE

біля, поруч з,

*Fue en la calle principal de la ciudad, **al lado de** la iglesia de La Peregrina, por donde él mismo ha transitado tantas veces* [La Razon: 17.12.2015].

AL NIVEL DE

на рівні

*... en este sentido, la entidad ha mostrado su satisfacción "porque los ciudadanos de Cataluña han votado en unas elecciones autonómicas **al nivel de** las generales"* [La Razon: 28.09.2015].

A LO LARGO DE

протягом, впродовж, під час

*El estudio muestra sucesivos cambios en la talla de los animales domésticos **a lo largo del** tiempo, relacionados con cambios en el paisaje y en los sistemas productivos* [La Razon: 18.05.2015].

AL PIE DE

внизу, біля підніжжя

*Ahora vivo a escasos kilómetros del pequeño pueblo de Valdemanco, **al pie de** una montaña de granito impresionante, un cataclismo detenido, de piedras redondas y amenazantes* [La Razon: 18.10.2011].

A PRINCIPIOS DE

на початку

*Montoro prevé creación de empleo **a principios de** 2014* [La Razon: 6.11.2013].

ALREDEDOR DE

близько, приблизно, навколо

***Alrededor de** un millón de niños menores de cinco años fallecen cada año en el mundo como consecuencia de una infección neumocócica* [La Razon: 21.09.2009].

AL TIEMPO DE

під час

*Felipe Reyes, con ocho tiros libres anotados sin fallo, fue el encargado de llevar a los suyos **al tiempo de propina** [La Razon: 10.06.2015].*

A MEDIADOS DE

в середині

*La Fiscalía rastrea una reunión de Viloca con Rosell **a mediados de agosto** [La Razon: 12.11.2015].*

ANTES DE

до, перед, за

*Tres días **antes de** comenzar sus vacaciones, Emilio Agudo enfermó [La Razon: 24.06.2012].*

APARTE DE

окрім

***Aparte de** los gastos en hoteles, se abonaron a cuenta del erario público 530,13 euros –el 16 de diciembre–; 149,80 euros –el 17 de ese mes–; 173,03 euros –el día 23–; y 323,45 euros –el 30 de diciembre– en varios restaurantes [La Razon: 23.05.2010].*

A PARTIR DE

починаючи з, від

*Los electores **a partir de** 30 años son los que más preocupados se muestran por esta consecuencia [La Razon: 10.05.2015].*

A PESAR DE

незважаючи на

*El aspirante a La Moncloa no se ha arredrado **a pesar de** los problemas técnicos con el micrófono inalámbrico, que después han sustituido por uno con cable [La Razon: 11.12.2015].*

A(L) TENOR DE

у відповідності до, згідно з, відповідно до, на основі

*Y, **a tenor de** las últimas encuestas, parece claro que el PP se alzará con la victoria en los comicios del próximo 25 de mayo [La Razon: 11.05.2014].*

A(L) TRAVÉS DE

через, за допомогою

*La muestra de Carmen Laffón ofrece un viaje por Andalucía **a través de** cien obras* [La Razon: 24.03.2015].

C

CERCA DE

біля

*Según datos aportados por IECRION, en la actualidad existen **cerca de** mil personas criopreservadas en Estados Unidos y **cerca de** 20 en en Rusia* [La Razon: 28.07.2014].

COMO CONSECUENCIA DE

внаслідок

*35 personas fallecen en Uganda **como consecuencia de** la meningitis* [La Razon: 7.04.2009].

COMO RESULTADO DE

в результаті, внаслідок

*Durante el último medio siglo, la población ha disminuido en un 80 por ciento **como resultado de** la destrucción del hábitat y la caza furtiva* [La Razon: 17.12.2015].

CON ARREGLO A

відповідно до, згідно з, на основі

*Las prejubilaciones de directivos de la CAM fueron infladas **con arreglo a** balances falsos* [La Razon: 25.07.2012].

CON AYUDA DE

за допомогою

*Francia desbarató hace meses **con ayuda de** la Guardia Civil un ataque yihadista contra una sala de conciertos* [La Razon: 14.11.2015].

CONCERNIENTE A

стосовно, щодо

*Si has estudiado alguna ingeniería **concerniente a** la construcción, con el certificado de profesionalidad de técnico en prevención de riesgos laborales tendrás*

más fácil conseguir trabajo [La Razon: 25.11.2015].

CON EL FIN DE

з метою, в цілях

*Entonces le administré una ampolla de morfina, no **con el fin de** matarla sino **con el fin de** sedarla [La Razon: 27.03.2012].*

CON (EL) OBJETO DE

з метою

*La Junta de Castilla y León ha restringido temporalmente – hasta el 31 de mayo – el acceso y tránsito de visitantes en varias zonas de Reserva y Uso Limitado **con el objeto de** preservar el desarrollo del oso pardo [La Razon: 22.04.2011].*

CON (EL) PRETEXTO DE

під приводом

*Aunque se instaló **con el pretexto de** derrocarlos, el chavismo no investigó nunca a los corruptos del antiguo régimen venezolano [La Razon: 29.06.2013].*

CON EL PROPÓSITO DE

з метою

*Cabe decir que la crisis no fue la única culpable de que cientos de personas se reunieran allí **con el propósito de** pedir auxilio [La Razon: 29.12.2015].*

CON (LA) EXCEPCIÓN DE

окрім, за винятком

*Mayoritaria mente, se trata de empresas que llevan menos de una década en el mercado, **con la excepción de** una empresa centenaria y dos que se constituyeron en 1947 y 1993 [La Razon: 17.11.2015].*

CONFORME A

згідно з, відповідно до

*José Blanco, «seguro» de que los excargos de ADIF obraron **conforme a la ley** [La Razon: 10.05.2014].*

CON (LA) ESPERANZA DE

в надії на, з надією на

*Boko Haram termina **con la esperanza de** ver libres a las niñas de Chibok [La*

Razon: 1.11.2014].

CON LA INTENCIÓN DE

з наміром, з метою, для

Venceremos al ejército de Jerjes, a la invasión persa que nos llega desde Madrid con la intención de cerrarnos el Tajo-Segura, que es como cerrarnos la ventana por la que respiramos [La Razon: 13.08.2009].

CON MOTIVO DE

з нагоди, у зв'язку з

El pasado 18 de marzo, con motivo de las declaraciones del Papa sobre el sida, aseguraba que «La Iglesia amenaza gravemente la salud» [La Razon: 21.09.2009].

CON REFERENCIA A

щодо, стосовно, із посиланням на

En las horas previas, indica la Fiscalía, se colocaron pancartas con las frases "Bienvenido Legor" y pasquines con referencia a su libertad, haciendo mención a la doctrina Parot [La Razon: 17.12.2013].

CON RESPECTO A

стосовно, щодо

El CSN no lo ve con buenos ojos y está preocupado por el giro político que con respecto a Irán podría dar la nueva administración norteamericana [La Razon: 15.02.2011].

CON RUMBO A

у напрямку до, у напрямку

El crucero más grande del mundo, el Oasis of the Seas, zarpará este lunes desde Fort Lauderdale (Estados Unidos) con rumbo a Barcelona, adonde llegará el día 13 [La Razon: 1.09.2014].

CONTRARIAMENTE A

всупереч

Las autoridades italianas confirmaron que no se encontraron armas a bordo, contrariamente a las primeras informaciones sobre el buque cuando se supo que

navegaba a la deriva hacia Italia [La Razon: 1.01.2015].

CON VISTAS A

з огляду на, з метою

*El primer ministro de Pakistán, Raja Pervez Ashraf, anunció hoy la disolución del Parlamento a partir de la próxima medianoche **con vistas a** la convocatoria de elecciones generales* [La Razon: 16.03.2013].

D

DE ACUERDO CON

у відповідності до

De acuerdo con la Recomendación de la Comisión Europea, "los Estados miembros no deben prohibir o castigar a la completa destrucción de pequeñas cantidades de monedas de euro en privado..." [La Razon: 6.11.2015].

DEBAJO DE

під

Debajo de la tierra nunca sabes lo que puede pasar [La Razon: 13.09.2010].

DEBIDO A

через, у зв'язку з, завдяки

*Desviados 18 vuelos en Barajas **debido a** la densa niebla que cubre aeropuerto* [La Razon: 9.12.2011].

DE CONFORMIDAD CON

згідно з, відповідно до, у відповідності з

De conformidad con la práctica de la industria en aquel momento, se remitió una carta a doctores, farmacéuticos y hospitales en Alemania Occidental informando de la retirada y los efectos secundarios [La Razon: 23.09.2015].

DELANTE DE

перед

*Retira la custodia a unos padres por fumar **delante de** su hijo* [La Razon: 3.06.2015].

DENTRO DE

протягом, всередині, під час

*Felipe VI ha mantenido hoy un encuentro con el presidente de la República italiana, Giorgio Napolitano en el palacio del Quirinal, **dentro de** la primera visita oficial de los Reyes a Italia [La Razon: 15.05.2006].*

DE PARTE DE

з боку, від

*¿Cómo digiere una persona de ideas socialistas como usted la demonización de Israel **de parte de** la izquierda europea? [La Razon: 30.09.2012].*

DESPUÉS DE

після

*La grasa vuelve a acumularse un año **después de** la liposucción [La Razon: 12.05.2011].*

DETRÁS DE

позаду, за

*Agustín Pavón: «**Detrás de** los sobresaltos siempre está la figura de Antonio Rivas» [La Razon: 25.10.2012].*

E

EN ARAS DE

в ім'я, заради

*Fuera del ámbito escolar, la vía elegida ha sido la autorregulación, **en aras de** establecer códigos de conducta que regulen la publicidad de alimentos y bebidas destinados a menores de quince años [La Razon: 2.04.2011].*

EN ARMONÍA CON

у гармонії з

*Bajo el velo de tul ilusión, también con flores bordadas **en armonía con** el vestido, destacaba la larga melena de la novia [La Razon: 10.08.2011].*

EN AUSENCIA DE

за відсутності

*El funcionamiento del almacenamiento térmico de sales fundidas permite la producción de electricidad **en ausencia de** radiación solar de forma bastante sencilla [La Razon: 17.04.2011].*

EN BENEFICIO DE**на користь, заради**

*Es decir, que suele ser **en beneficio de** familiares y amigos de funcionarios, mientras que los menorquines no pueden ni poner un pie en el recinto [La Razon: 7.07.2011].*

EN BUSCA DE**у пошуках**

*El descubridor de «Lucy» **en busca de** «lo que convirtió al hombre en humano» [La Razon: 5.11.2014].*

EN CALIDAD DE**у якості**

*Al cierre de esta edición el presunto agresor aún continuaba ingresado, pero **en calidad de** detenido por un presunto delito de violencia de género [La Razon: 14.06.2012].*

EN CAMBIO DE**в обмін на**

*En Reino Unido, los sindicatos gozan **en cambio de** mucho poder [La Razon: 19.10.2010].*

EN CASO DE**у випадку, у разі**

*El único que se aproxima a la cuantificación de las pensiones alimenticias **en caso de** divorcio [La Razon: 10.07.2013].*

ENCIMA DE**на**

*El encaje es la estrella también en el body floral sin mangas, que puedes lucir debajo o **encima de** tu ropa con un cinturón joya [La Razon: 19.01.2015].*

EN COMPAÑÍA DE**у товаристві, у компанії, у супроводі, з**

*Urdangarín llega al tanatorio de Vitoria **en compañía de** su madre y un hermano [La Razon: 13.05.2012].*

EN COMPARACIÓN CON**у порівнянні з**

*Por ejemplo, más del 75 por ciento de los afroamericanos tienen sobrepeso o son obesos, **en comparación con** el 67,2 por ciento de los blancos [La Razon: 13.09.2014].*

EN COMÚN CON**разом з**

*Porque fue el número ganador en el sorteo de la Lotería de Navidad de 1966, año con muchas casualidades **en común con** 2014 [La Razon: 3.12.2014].*

EN CONFORMIDAD CON**згідно з, відповідно до, у відповідності з**

*La violación de la tregua y alto el fuego testimonian la falta del progreso en el proceso dirigido a resolver el conflicto **en conformidad con** dichos Acuerdos de Minsk [La Razon: 10.05.2015].*

EN CONSIDERACIÓN A**з урахуванням, з огляду на**

*El comandante de las Tiendas del Ejército y Fuerza Aérea, general Bruce Casella, indicó que se tomó la decisión **en consideración a** los soldados y familiares en todo el mundo [La Razon: 9.09.2010].*

EN CUANTO A**щодо, до, по відношенню до**

***En cuanto a** la seguridad, recordemos que se trata de almacenar combustible nuclear gastado, después de su utilización en los núcleos de los reactores de las centrales nucleares que operan en España [La Razon: 1.08.2015].*

EN CUESTIÓN DE**за, через**

***En cuestión de** políticas familiares se cumple con cruel verdad lo de que «Spain is different» [La Razon: 21.03.2013].*

EN DETRIMENTO DE**на шкоду**

La Junta, condenada por beneficiar a UGT y CCOO en detrimento de otros sindicatos [La Razon: 27.11.2013].

EN DIRECCIÓN A

у напрямку до

26 Hermandades transitan por caminos en dirección a la aldea de El Rocío [La Razon: 2.06.2014].

EN EL FONDO DE

в глибині, на фоні

Se sentía feliz, aunque en el fondo de su alma anidase el miedo [La Razon: 15.12.2015].

EN EL INTERIOR DE

всередині

Controlado el incendio en el interior de la dársena del puerto de Motril [La Razon: 31.01.2015].

EN ESPERA DE

з надією на, в надії на, в очікуванні

Examinaron las tasas de supervivencia de más de 2.000 pacientes en espera de trasplantes, entre julio de 1999 y diciembre 2010 [La Razon: 10.06.2012].

EN FAVOR DE

на користь, для, заради

Aspaym reconoce a los que más trabajan en favor de las personas con discapacidad [La Razon: 12.11.2015].

EN FORMA DE

у формі, у вигляді

Diabetes: Prevención en forma de ejercicio físico y nuevas tecnologías [La Razon: 14.12.2015].

EN FRENTE DE

перед, навпроти

Esa tensión se nota sobre todo en frente de la comisaría, cuando los agentes abren las verjas a las familias sirias para entregarles el permiso de entrada al barco

[La Razon: 19.08.2015].

EN FUNCIÓN DE

у залежності від

*El Gobierno fijará el salario de los alcaldes **en función de** la población del municipio que gobiernan y estará en relación con lo que cobran los altos cargos del Estado* [La Razon: 12.12.2012].

EN HOMENAJE A

в пам'ять, в пам'ять про, на честь

*La cantante estadounidense Madonna improvisó ayer **en homenaje a** las víctimas de los atentados del pasado 13 de noviembre un concierto en la Plaza de la República de París...* [La Razon: 10.12.2015].

EN HONOR DE

на честь

Hollande dona el banquete previsto en honor de los Reyes a un comedor social [La Razon: 25.03.2015].

EN LA LÍNEA DE

шляхом, згідно з

*Suelen ir **en la línea de** la desinhibición, la impulsividad, la glotonería e, incluso, la hipersexualidad* [La Razon: 18.11.2012].

EN LA MEDIDA DE

в міру, в межах

“Les ayudaremos en la medida de nuestras posibilidades”, señaló [La Razon: 3.12.2015].

EN LO REFERENTE A

стосовно, щодо

*Consideró también que "es necesario que tengamos el coraje de asumir las consecuencias **en lo referente a** la seguridad de los franceses"* [La Razon: 15.11.2015].

EN LO TOCANTE A

стосовно, щодо

*Aunque son cuantiosas las páginas que se han rellenado con las leyendas de esta bella monarca, es bien poco lo que se conoce de su vida y su reinado y menos aún **en lo tocante a** su muerte* [La Razon: 28.11.2015].

EN LUGAR DE

замість

*Diseñan un coche propulsado por polvos metálicos **en lugar de** gasolina* [La Razon: 11.12.2015].

EN MATERIA DE

у справах, щодо, стосовно

*Las policías española y marroquí crean equipos conjuntos **en materia de** migración* [La Razon: 28.04.2013].

EN MEDIO DE

поміж, посеред

*Turquía va a las elecciones anticipadas **en medio de** la incertidumbre y la violencia* [La Razon: 25.08.2015].

EN MEMORIA DE

в пам'ять про

*Wembley entona La Marsellesa **en memoria de** las víctimas del atentado de París* [La Razon: 17.11.2015].

EN MITAD DE

посеред

*Al parecer, habían mantenido una relación sentimental que ya habría tocado a su fin o estarían **en mitad de** una fuerte crisis de pareja, pero aún seguían viviendo juntos* [La Razon: 14.11.2015].

EN NOMBRE DE

від імені, в ім'я

*«Nadie tiene derecho a hablar **en nombre de** toda Cataluña y menos un gobernante que ha decidido ignorar a dos de cada tres catalanes», afirmó en alusión a la pobre participación del 9-N* [La Razon: 30.11.2014].

EN OCASIÓN DE

у зв'язку з, з нагоди, під час

*El pasado miércoles, durante su catequesis **en ocasión de** la audiencia general, el Papa precisó que el Bautismo "no es una formalidad" y "que no es lo mismo un niño o una persona bautizada que una que no lo está"* [La Razon: 12.01.2014].

EN OPOSICIÓN A

на противагу

***En oposición a** la alcaldesa, la FRAVM invitó a través de un comunicado al Ayuntamiento a "huir de soluciones cortoplacistas y a abordar el problema en toda su complejidad"* [La Razon: 18.11.2015].

EN PERJUICIO DE

на шкоду

*Y todo ello **en perjuicio de** la investigación judicial* [La Razon: 5.12.2013].

EN PLAN DE

у дусі, у стилі, у плані

*«Vale la pena aclarar –dice– que los periodistas del socialismo van a los actos de la oposición **en plan de** provocar y algunas veces los agreden por eso»* [La Razon: 13.03.2014].

EN POS DE

після, стосовно

*«**En pos de** la innovación y de la creatividad uno tiene la sensación de que su trabajo no se ha tenido en cuenta», comenta esta experta* [La Razon: 2.11.2015].

EN PRESENCIA DE

у присутності

El 66 por ciento de las mujeres maltratadas han sido agredidas en presencia de sus hijos [La Razon: 12.11.2015].

EN PRO DE

заради, на користь, для

*El Papa apela en Venecia a la unidad **en pro de** la paz* [La Razon: 11.05.2011].

EN PROPORCIÓN A**пропорційно до**

*Incluso con una economía recuperada, el número de trabajadores cotizantes disminuye día a día **en proporción a** los jubilados [La Razon: 3.09.2013].*

EN PROVECHO DE**на благо, на користь**

*Benedicto XVI agregó que Isabel simboliza al Israel que espera al Mesías, mientras que la joven María lleva en sí el cumplimiento de esa espera, **en provecho de toda la Humanidad** [La Razon: 23.12.2012].*

EN RAZÓN DE**беручи до уваги, враховуючи, залежно від**

*El título de Hijo Predilecto se concede **en razón de** las destacadas cualidades personales o méritos señalados y singularmente por los servicios en beneficio, mejora y honor de Móstoles, que haya alcanzado tan alto prestigio y consideración que le hagan merecedor de tal títulos [La Razon: 19.09.2010].*

EN RELACIÓN A**щодо, стосовно**

*Con más tibieza se mostró Ciudadanos, que aseguró que «respeto» la acción de la Justicia **en relación a** la petición del fiscal anticorrupción, aunque remarcó que será «implacable» si se producen imputaciones [La Razon: 8.10.2015].*

EN RELACIÓN CON**у зв'язку з, щодо, стосовно**

*La Guardia Civil registra un banco en Suiza **en relación con** la «trama Púnica» [La Razon: 23.04.2015].*

EN RESPUESTA A**у відповідь на**

*La "número dos" del Ejecutivo local, Carrie Lam, anunció ayer el cierre de las negociaciones **en respuesta al** "plan de desobediencia" que lanzaron los estudiantes horas antes [La Razon: 10.10.2014].*

EN SEÑAL DE

на знак

Banderas a media asta en el Teatro Real en señal de luto por Mortier [La Razon: 9.03.2014].

EN TERMINOS DE**що стосується, стосовно**

Asimismo, esas viviendas no atraen nuevos segmentos de turistas y su gasto en términos de renta y empleo es notablemente inferior al de los alojamientos reglados [La Razon: 6.08.2015].

EN TESTIMONIO DE**на знак**

Pero la gran aportación de España al santoral católico son los mártires, que por millares dieron su vida en testimonio de la fe durante la persecución comunista del siglo XX [La Razon: 4.04.2012].

EN TORNO A**навколо, щодо, задля**

Las diputaciones se unen en torno a la agroalimentación y al sector lácteo [La Razon: 8.09.2015].

EN VEZ DE**замість**

El Papa opta por viajar en tren bala en vez de helicóptero en Corea del Sur [La Razon: 15.08.2014].

EN VÍA DE**шляхом, в процесі**

Estamos ante un momento en el que el papel está en vía de desaparecer, como una especie amenazada más [La Razon: 17.10.2015].

EN VIRTUD DE**в силу, задля, через**

Este sentimiento de desesperación entre los jóvenes debe abordarse rápidamente, primero en virtud del humanismo, y también porque conlleva peligros potenciales [La Razon: 7.11.2015].

EN VÍSPERA(S) DE**напередодні**

*Cruce de críticas entre la Casa Blanca y republicanos **en víspera de** recortes*
[La Razon: 28.02.2013].

*Iberia se reúne hoy con los azafatos **en vísperas de** la huelga de pilotos* [La Razon: 30.12.2011].

EN VISTA DE**беручи до уваги, з огляду на, у зв'язку з**

*Cuando interceptaron el vehículo, su conductor les relató que había tenido una discusión con el anterior novio de su pareja y que, **en vista de** su agresividad, había decidido marcharse* [La Razon: 3.06.2013].

F**FUERA DE****поза, поза межами**

*El maltrato, **fuera de** la pelea electoral* [La Razon: 11.12.2015].

G**GRACIAS A****завдяки**

*Según las fuentes consultadas, Gómez Bermúdez tendría posibilidades de adjudicarse una de ellas **gracias a** sus 25 años en ejercicio* [La Razon: 26.02.2012].

J**JUNTO A****поруч з**

*Una grúa gigante se rompe y pende **junto a** un lujoso rascacielos en construcción* [La Razon: 31.10.2012].

JUNTO CON**разом з**

*Detenido el marido de la mujer de 60 años asesinada **junto con** su madre* [La Razon: 10.12.2014].

L

LEJOS DE

далеко від

*Los socialistas se sitúan como primera fuerza pero **lejos de** la mayoría absoluta* [La Razon: 8.03.2015].

M

MERCED A

завдяки

*Entre 8 y 10 millones de ahorro **merced a** la unificación de medicamentos* [La Razon: 11.05.2013].

P

POR CAUSA DE

з причини, через

*La extinción del dodo a finales del siglo XVII, convirtió a esta especie en el arquetipo de especie extinta **por causa de** seres humanos* [La Razon: 4.09.2014].

POR CONCEPTO DE

за рахунок

*«El importe total ingresado durante el ejercicio 2011 **por concepto de** comisión de gestión y de éxito en el Fondo Jeremie ascendió a 725.580 euros», recoge la mencionada memoria* [La Razon: 17.03.2014].

POR CUENTA DE

від імені, за рахунок

*Marta García-Aller se encargará del repaso a la Prensa escrita, la información meteorológica correrá **por cuenta de** Javier Cancho y el epílogo del programa estará en manos de Fernando Ónega* [La Razon: 29.08.2015].

POR CULPA DE

з вини

*¿El Mar Rojo se abrió **por culpa de** varios tsunamis?* [La Razon: 24.09.2015].

POR DEBAJO DE

попід, під

*Aún así, España se encuentra muy **por debajo de** los países del Norte de*

Europa, como Finlandia y Suecia, que sus cifras anuales superan los 12 litros per cápita [La Razon: 10.09.2009].

POR EFECTO DE

в результаті, внаслідок

*El derrumbe de edificios y viviendas en mal estado es relativamente frecuente en Pakistán, sobre todo por explosiones de bombonas e instalaciones de gas o **por efecto de fuertes lluvias** [La Razon: 4.11.2015].*

POR EL BIEN DE

на благо

*Cuando designó heredera a su mujer, Isabelita, lo hizo **por el bien** de la Patria [La Razon: 25.04.2012].*

POR EL LADO DE

з боку, в частині

*Parecían equivocarse **por el lado de** la precaución y priorizar o no reconocer la cara de otra avispa a la hora de decidir si atacar [La Razon: 4.02.2015].*

POR ENCIMA DE

понад, над

*España ha vivido mucho tiempo **por encima de** sus posibilidades, con desequilibrios insostenibles que se han revelado letales cuando los flujos de inversión se han revertido [La Razon: 24.05.2012].*

POR FALTA DE

у зв'язку з браком, за браком

*Abandonaron los estudios **por falta de** motivación, pero volvieron para labrarse un futuro [La Razon: 22.10.2015].*

POR MEDIO DE

шляхом, за посередництва

*La legislación contempla que la madre gestante renuncie a los embriones **por medio de** un juicio previo a la implantación de los mismos [La Razon: 26.05.2015].*

POR MOTIVO DE

за ознакою, на основі

*El jugador del FC Barcelona Luis Suárez ha señalado que **por motivo de** la sanción de la FIFA la espera de seis meses sin poder jugar se les va a hacer "más intensa" a Arda Turan y a Aleix Vidal [La Razon: 21.07.2015].*

POR OBRA DE

за посередництва, у зв'язку з, завдяки

*La magia de esa noche consiste en que los niños dejan debajo de su almohada un diente de leche que se les ha caído y a la mañana siguiente, **por obra de** este simpático ratón, aparece un regalo [La Razon: 11.01.2012].*

POR PARTE DE

з боку

*Es un gesto **por parte de** la Casa Real, que se implica de esta manera en la iniciativa para fortalecer la celebración del Día de la Hispanidad [La Razon: 10.10.2015].*

POR RAZÓN DE

з причини, за ознакою, на основі

*La Constitución reconoce la igualdad de todos los españoles ante la Ley sin que prevalezca discriminación alguna **por razón de** nacimiento, raza, sexo, religión, opinión o cualquier otra circunstancia personal o social [La Razon: 18.01.2012].*

POR RESPETO A

з поваги до

*Y **por respeto a** su condición de comunista, no se hace una casa en la urbanización más selectiva de Madrid [La Razon: 7.12.2011].*

POR VÍA DE

в порядку, шляхом

*Según había adelantado Riegelbauer, la elección **por vía de** la democracia directa garantiza total libertad de voto a los 124 músicos de la orquesta [La Razon: 11.05.2015].*

S

SIN DISTINCIÓN DE

безвідносно до, незважаючи на

*Desde el momento de su creación ha crecido mucho y se ha trabajado muy bien, **sin distinción de** etapas políticas porque todos los gobernantes han sentido al Cervantes como una cuestión de Estado...* [La Razon: 5.09.2015].

SIN NECESIDAD DE

без необхідності

*Si tus recursos son limitados, ya puedes hacer gratis tu declaración de la Renta **sin necesidad de** tener que pedir cita en Hacienda o esperar largas colas* [La Razon: 6.05.2015].

SO PRETEXTO DE

під приводом

*Hay que recelar del dirigente que elude las leyes constitucionales **so pretexto de** la necesidad de conveniencia o seguridad* [La Razon: 2.09.2013].

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1.

**Розподіл іменникових компонентів базових моделей прийменникових
ЕС української мови за граматичними параметрами відмінка та роду**

Відмінок Рід	N2	N3	N4	N5	N6	Разом:
Nm	0	0	2	1	1	4
Nf	0	0	0	0	1	1
Nn	1	1	1	3	2	8
Разом:	1	1	3	4	4	13

Таблиця Б.2.

**Розподіл іменникових компонентів базових моделей прийменникових
ЕС німецької мови за граматичними параметрами відмінка, роду та числа**

Відмінок Рід	N2	N3	N4	Разом:
Nms	0	1	2	3
Nfs	0	1	3	4
Nns	0	3	1	4
Nmpl	0	0	0	0
Nfpl	0	1	0	1
Nnpl	0	0	0	0
Npl	0	0	1	1
Разом:	0	6	7	13

Таблиця Б.3.

**Розподіл іменникових компонентів базових моделей прийменникових
ЕС української, німецької та іспанської мов за граматичним параметром
числа**

Мова Число	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова
Однина	10	11	1
Множина	3	2	1
Разом:	13	13	2

Таблиця Б.4.

**Продуктивність прийменників у ролі початкових компонентів у
базових моделях прийменникових ЕС української мови**

Прийменник	Кількість базових ЕС, у яких прийменник є початковим компонентом		Базові ЕС
	Абсолютне число	Відсотковий склад	
за	3	22%	за винятком, за посередництвом, за рахунок
на	3	22%	на засадах (засаді), на правах, на чолі
в (во)	2	14%	в (во) ім'я, в інтересах
від	1	7%	від імені
з	1	7%	з урахуванням
перед	1	7%	перед лицем
під	1	7%	під час
по	1	7%	по праву
при	1	7%	при всьому (всій, всіх)
Разом:	14	100%	

**Продуктивність прийменників у ролі початкових компонентів у
базових моделях прийменникових ЕС німецької мови**

Прийменник	Кількість базових ЕС, у яких прийменник є початковим компонентом		Базові ЕС
	Абсолютне число	Відсотковий склад	
an	3	23%	am Ende, an die Adresse, an ... Statt
auf	2	14%	auf den Namen, auf Kosten
in	2	14%	in die Tiefe, in Sachen
aus	1	7%	aus Anlass
bei	1	7%	bei allem...
durch	1	7%	durch Vermittlung
für	1	7%	für das Wohl
mit	1	7%	mit Wissen
nach	1	7%	nach dem Vorbild
um	1	7%	um ... willen
Разом:	14	100%	

Розподіл прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов, від яких утворені базові моделі, за частиномовним походженням

Мова Походження	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова
Прийменниково-іменникове	13	13	2
Прислівниково-прийменникове	2	1	1
Прийменниково-займенникове	1	1	0
Партикулярно-дієприслівникове	1	0	0
Партикулярно-прийменникове	0	1	0
Дієприслівниково-прийменникове	0	1	0
Разом:	17	17	3

**Розподіл базових моделей прийменникових ЕС української,
німецької та іспанської мов за узагальненими схемами творення**

Мова Схема	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова
Praep – N	13	11	0
Adv – Praep	2	1	1
Praep – Pron	1	1	0
Praep – ... – N	0	2	0
N – Praep	0	0	2
Pc – Part	1	0	0
Pc – Praep	0	1	0
Part – Praep	0	1	0
Разом:	17	17	3

Таблиця Б.8.

**Співвідношення між моделями з віялоподібним розщепленням
українських, німецьких та іспанських прийменникових ЕС різного
частиномовного походження**

Мова Походження	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова	Загальна кількість
Прийменниково-іменникове	20	24	0	44
Прислівниково-прийменникове	3	3	2	8
Дієприслівниково-прийменникове	3	1	0	4
Партикулярно-прийменникове	2	0	0	2
Сполучниково-іменникове	0	1	0	1
Разом:	28	29	2	59

Таблиця Б.9.

**Розподіл компонентів розщеплення за граматичними параметрами
відмінка та роду в двокомпонентних прийменникових ЕС української
мови прийменниково-іменникового походження**

Відмінок Рід	N2	N3	N4	N5	N6	Разом:
Nm	5	-	16	3	16	40
Nf	3	-	19	4	15	41
Nn	-	-	2	-	7	9
Разом:	8	-	37	7	38	90

Таблиця Б.10.

**Розподіл компонентів розщеплення за граматичними параметрами
відмінка та роду в двокомпонентних прийменникових ЕС німецької мови
прийменниково-іменникового походження**

Відмінок Рід	N2	N3	N4	Разом:
Nm	-	30	-	30
Nf	-	39	4	43
Nn	-	12	-	12
Разом:	-	81	4	85

**Співвідношення прийменників та відмінкових форм іменників у
прийменникових ЕС української мови прийменниково-іменникового
походження, на базі яких утворено моделі з віялоподібним розщепленням
структури**

Відмінок Рід	N2	N3	N4	N5	N6	Разом:
без	1	-	-	-	-	1
в (у, во)	-	-	13	-	27	40
з (зі, із)	7	-	-	2	-	9
на	-	-	24	-	9	33
під	-	-	-	5	-	5
по	-	-	-	-	2	2
Разом:	8	-	37	7	38	90

**Співвідношення прийменників та відмінкових форм іменників у
прийменникових ЕС німецької мови прийменниково-іменникового
походження, на базі яких утворено моделі з віялоподібним розщепленням
структури**

Відмінок Прийменник	N2	N3	N4	Разом:
an	-	5	-	5
auf	-	6	2	8
bei	-	1	-	1
in	-	32	-	32
mit	-	5	-	5
nach	-	2	-	2
ohne	-	-	2	2
unter	-	12	-	12
von	-	2	-	2
zu	-	16	-	16
Разом:	-	81	4	85

**Розподіл моделей з віялоподібним розщепленням прийменникових
ЕС української, німецької та іспанської мов відкритої та закритої
структури**

Мова Тип моделей	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова	Разом:
Відкритої структури	19	20	0	39
Закритої структури	9	9	2	20
Разом:	28	29	2	59

Таблиця Б.14.

**Розподіл моделей з віялоподібним розщепленням прийменникових
ЕС української, німецької та іспанської мов за кількістю компонентів**

Мова Тип моделей	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова	Разом:
Трикомпонентні	13	13	0	26
Чотирикомпонентні	3	5	0	8
П'ятикомпонентні	2	5	0	7
Шестикомпонентні	1	2	1	4
Семикомпонентні	2	0	0	2
Восьмикомпонентні	2	2	0	4
Дев'ятикомпонентні	1	0	0	1
Десятикомпонентні	0	1	0	1
Одинадцятикомпонентні	1	0	0	1
Дванадцятикомпонентні	1	0	0	1
Тринадцятикомпонентні	2	0	0	2
П'ятнадцятикомпонентна	0	0	1	1
Сімнадцятикомпонентні	0	1	0	1
Разом:	28	29	2	59

ДОДАТОК В

Таблиця В.1.

Продуктивність прийменників у ролі компонентів розгортання на останньому кроці формування структури в моделях з ланцюговим розгортанням прийменникових ЕС української мови

Продуктивність Прийменник	Кількість моделей, у яких прийменник є компонентом розгортання на останньому кроці	ЕС з ланцюговим розгортанням
до	4	в (у) напрямі (напрямку) до, в (у) протилежності до, у відповідності до, на шляху (шляхах) до
з (зі)	3	в (у) зв'язку з (зі), в (у) порівнянні з (зі), на чолі з
на	3	в обмін на, у відповідь на, з розрахунку на
від	2	в (у) залежності від, на відміну від
про	1	не кажучи про
Разом:	13	

**Продуктивність прийменників у ролі компонентів розгортання на
останньому кроці формування структури в моделях з ланцюговим
розгортанням прийменникових ЕС німецької мови**

Продуктивність Прийменник	Кількість моделей, у яких прийменник є компонентом розгортання на останньому кроці	ЕС з ланцюговим розгортанням
auf	5	als Antwort auf, in Hinsicht auf, mit Rücksicht auf, ohne Rücksicht auf, unter Hinweis auf
zu	2	auf dem Wege zu, im Verhältnis zu
von	2	nicht weit von, zum Unterschied von
an	2	ohne Anknüpfung an, zur Erinnerung an
für	1	als Entgelt für
mit	1	auf gleicher Höhe mit
gegen	1	im Austausch gegen
Разом:	14	

**Продуктивність прийменників у ролі компонентів розгортання на
останньому кроці формування структури в моделях з ланцюговим
розгортанням прийменникових ЕС іспанської мови**

Продуктивність Прийменник	Кількість моделей, у яких прийменник є компонентом розгортання на останньому кроці	ЕС з ланцюговим розгортанням
de	10	a ambos lados de, a expensas de, a lo largo de, a mediados de, como consecuencia de, como resultado de, de parte de, en aras de, en terminos de, so pretexto de
a	3	con referencia a, con vistas a, en cuanto a, por respeto a
con	2	de acuerdo con, en común con
por	1	a juzgar por
Разом:	16	

Таблиця В.4.

Розподіл іменникових компонентів розгортання за граматичними параметрами відмінка та роду в прийменникових ЕС української мови, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури

Відмінок Рід	N2	N3	N4	N5	N6	Разом:
Nm	1	-	1	-	3	5
Nf	-	-	2	-	2	4
Nn	-	-	-	-	3	3
Разом:	1	-	3	-	8	12

Таблиця В.5.

Розподіл іменникових компонентів розгортання за граматичними параметрами відмінка та роду в прийменникових ЕС німецької мови, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури

Відмінок Рід	N2	N3	N4	Разом:
Nm	0	4	0	4
Nf	0	4	2	6
Nn	0	1	0	1
Разом:	0	9	2	11

Таблиця В.6.

Розподіл іменникових компонентів розгортання за граматичними параметрами числа та роду в прийменникових ЕС іспанської мови, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури

Число Рід	Однина (s)	Множина (pl)	Разом:
Чоловічий	4	2	6
Жіночий	3	3	6
Разом:	7	5	12

Таблиця В.7.

Розподіл прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов, на базі яких утворені моделі з ланцюговим розгортанням структури, за частиномовним походженням

Мова Схема	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова
Praep – N – Praep	12	10	9
Conj – N – Praep	0	2	2
Praep – Adj – Praep	0	0	3
Praep – Adj – N – Praep	0	1	1
Pc – Part – Praep	1	0	0
Pc – Adv – Praep	0	1	0
Praep – Pron – Praep	0	0	1
Praep – Vinf – Praep	0	0	1
Разом:	13	14	17

**Розподіл моделей комбінованого типу прийменникових ЕС
української, німецької та іспанської мов за кількістю компонентів**

Мова Кількість компонентів	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова	Разом
Чотирикомпонентні	1	6	7	14
П'ятикомпонентні	0	3	1	4
Шестикомпонентні	0	1	3	4
Семикомпонентні	0	0	1	1
Восьмикомпонентні	0	0	2	2
Десятикомпонентні	0	0	1	1
Дванадцятикомпонентні	0	0	1	1
Дев'ятнадцятикомпонентні	0	0	1	1
Двадцятиоднокомпонентні	0	0	1	1
Двадцятип'ятикомпонентні	0	0	1	1
Разом:	1	10	19	30

Розподіл моделей прийменникових ЕС української, німецької та іспанської мов комбінованого типу за частиномовним походженням ЕС, від яких їх утворено

Мова Походження	Українська мова	Німецька мова	Іспанська мова	Разом
Прийменниково-іменниково-прийменникове	1	9	16	26
Сполучниково-іменниково-прийменникове	0	1	0	1
Прийменниково-прикметниково-прийменникове	0	0	1	1
Прийменниково-прислівниково-прийменникове	0	0	1	1
Прийменниково-дієслівно-прийменникове	0	0	1	1
Разом:	1	10	19	30

Таблиця В.10.

**Продуктивність прийменників у ролі компонентів розгортання на
останньому кроці формування структури в моделях комбінованого типу
прийменникових ЕС німецької мови**

Продуктивність Прийменник	Кількість моделей, у яких прийменник є компонентом на II кроці	%
mit	3	
zu	2	
auf	2	
an	2	
für	1	
von	1	
Разом:	11	

Таблиця В.11.

**Продуктивність прийменників у ролі компонентів розгортання на
останньому кроці формування структури в моделях комбінованого типу
прийменникових ЕС іспанської мови**

Прийменник	Кількість моделей, у яких прийменник є компонентом на II кроці	%
de	13	
a	4	
con	2	
Разом:	19	